

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปริญญา

ภาษาไทย

สาขา

ภาษาไทย

ภาควิชา

เรื่อง คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม

Chinese Language Loan Words in Literature of Dhonburi Period:
Social and Cultural Studies

นามผู้วิจัย นางสาววิชุดา พรายขงค์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกวิท พิณพวง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม

Chinese Language Loan Words in Literature of Dhonburi Period:
Social and Cultural Studies

โดย

นางสาววิชุดา พรายยงค์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
พ.ศ. 2556

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิชุดา พรายขงค์ 2556: คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคม
และวัฒนธรรม ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย) สาขาวิชาภาษาไทย
ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์วิไลศักดิ์ กิ่งคำ,
Ph.D. 176 หน้า

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) วิเคราะห์ลักษณะคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรม
สมัยกรุงธนบุรี 2) วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง การรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย
นี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 รวบรวมข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
จากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง ส่วนที่ 2 รวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีน
ที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรม
ไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Word Access) เพื่อบันทึกข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรม
สมัยกรุงธนบุรี ทั้งนี้ในการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกบริบทในการศึกษาคำยืมภาษาจีนเชิงสังคม
และวัฒนธรรมด้วย ส่วนการศึกษาเรื่องที่มาจากคำยืม ผู้วิจัยนำคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัย
กรุงธนบุรีที่รวบรวมได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของที่มาของคำยืมภาษาจีน และนำมาใช้
วิเคราะห์ที่มาของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผลการวิจัยพบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเป็นการยืมแบบทับศัพท์
จำนวน 25 คำ พบคำยืมภาษาจีน 8 หมวดคำ ดังนี้ 1) หมวดคำเรียกอาหาร 2) หมวดคำเรียก
เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ 3) หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี 4) หมวดคำเรียก
ตำแหน่ง 5) หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม 6) หมวดคำเรียกสถานที่ 7) หมวดคำเรียกธรรมชาติ
8) หมวดเบ็ดเตล็ด ซึ่งเป็นคำยืมที่มีที่มาจากภาษาจีน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาจีนแต้จิ๋ว ภาษาจีน
กวางตุ้งและภาษาจีนฮกเกี้ยนซึ่งแต่ละคำมีความหมายและการใช้แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำคำยืม
ภาษาจีนที่พบมาศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าคำยืมภาษาจีนเป็นหมวดคำเรียกเครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์มาก
ที่สุด จำนวน 6 คำ และเป็นการยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมมากที่สุด จำนวน 18 คำ และคำยืม
ภาษาจีนที่พบเป็นคำยืมที่มาจากภาษาจีนแต้จิ๋วมากที่สุด จำนวน 18 คำ

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Vichuda Prayyong 2013: Chinese Language Loan Words in Literatures of Dhonburi Period: Social and Cultural Studies. Doctor of Philosophy (Thai Language), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language. Thesis Advisor: Associate Professor Wilaisak Kingkam, Ph.D. 176 pages.

This research studies the features of Chinese loan words used in the literature of the Dhonburi period and Chinese loan words as a reflection of the society and culture. The data was gathered from 21 pieces of literature of the Dhonburi period. The data was divided into 2 parts; Chinese loan words in literature of the Dhonburi period and the analysis of Chinese loan words as a reflection of the society and culture of the Dhonburi period. The research instrument was the Microsoft Word Access. Linguist experts in Chinese loan words were interviewed to establish the origin of loan words.

The research found 25 Chinese loan words in the literatures of the Dhonburi period were transliterated. They were classified into 8 groups. Thoses were 1) words used for food 2) for equipments and inventions 3) for the arts and culture 4) for status or rank 5)for architecture6) for places 7) for nature, and 8) for miscellaneous items. The words originated, from 3 Chinese languages; Teo Chew, Cantonese, and Hokkien.

The study revealed that there were 6 chinese loan words related to social and cultural aspects, 18 chinese loan words related to culture, and 18 chinese loan words originated from Teo Chew.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยเริ่มต้นจากความศรัทธาและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นบันทึกทางภาษาสังคม และวัฒนธรรมของคนไทยสมัยกรุงธนบุรี วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดีจากคำแนะนำของ รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำแนะนำ เมตตาเอาใจใส่ แนะนำ สิ่งอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยปรับปรุงข้อแก้ไขต่างๆ มาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใน พระคุณยิ่งและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของอาจารย์ทุกท่านอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิตที่กรุณาเมตตาให้คำแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณะอาจารย์ทุกท่านในทุกระดับการศึกษาที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยจนมีความรู้ในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาตนและถ่ายทอดความรู้ ให้แก่ศิษย์รุ่นหลังต่อไป ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิง เพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณคุณพ่อวิชา คุณแม่เจริญศรี พรายขงค์ ที่ให้ความรัก ความเข้าใจ ตลอดจนกำลังใจในศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้มาโดยตลอด ผู้วิจัยซาบซึ้งและ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณผศ.ดร.สถาพร ชันโต อาจารย์อรรถนพ อุบลเยี่ยม ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์ เพื่อนอาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาจีน สาขาวิชา ภาษาอังกฤษธุรกิจ เพื่อนนิสิตทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้มาโดยตลอด ขอบคุณ คุณธนิศร เกิดแก้ว ที่ให้ความช่วยเหลือประสานงานในการสอบสัมภาษณ์ขั้นสุดท้าย ขอบคุณพีสุจิตรา จำนงอุดม ที่ให้คำแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ ขอบคุณน้องอุดมลักษณ์ ระพีแสง ที่ช่วยแนะนำ การจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ คุณจี๊ด อภิญา แก้วแจ้ง ที่คอยเป็นกำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาระดับปริญญาเอก

ท้ายที่สุดประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายแด่ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง

วิชุดา พรายขงค์

ตุลาคม 2556

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี	7
คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมกรุงธนบุรี	23
สังคมและวัฒนธรรม	36
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	44
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	46
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	47
ข้อเสนอผลการวิจัย	49
บทที่ 4 ผลการวิจัย	50
คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี	50
ตอนที่ 1 หมวดคำยืม	50
ตอนที่ 2 ที่มาทางภาษา	54
ตอนที่ 3 ลักษณะการยืมคำ	55
ตอนที่ 4 ประเภทของการยืม	56

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 ผลการวิจัย	63
วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี	63
ตอนที่ 1 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี	64
ตอนที่ 2 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี	100
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	130
สรุปผลการวิจัย	130
อภิปรายผล	135
ข้อเสนอแนะ	141
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	142
ภาคผนวก	150
ภาคผนวก ก รายการคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี	151
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญ	156
ภาคผนวก ค แบบบันทึกข้อมูล	158
ภาคผนวก ง ประวัติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี	160
ภาคผนวก จ ภาพประกอบ	163
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	176

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	หมวดคำเรียกอาหาร	51
2	หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์	51
3	หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี	52
4	หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง	52
5	หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม	53
6	หมวดคำเรียกสถานที่	53
7	คำเรียกหมวดธรรมชาติ	53
8	คำเรียกหมวดเบ็ดเตล็ด	53
9	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียกอาหาร	58
10	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์	58
11	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี	59
12	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง	59

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก สถาปัตยกรรม	59
14	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียกสถานที่	60
15	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียกเบ็ดเตล็ด	60
16	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด หมวดคำเรียกสถานที่	61
17	คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด หมวดคำเรียกธรรมชาติ	61
18	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการเมือง การปกครอง	64
19	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านเศรษฐกิจ	73
20	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการต่างประเทศ	93
21	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกอาหาร	101
22	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกที่อยู่อาศัย	107
23	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกเครื่องใช้	112

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
24	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียก เครื่องแต่งกาย	114
25	คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียก ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ	116
ตารางผนวกที่		
1	หมวดคำเรียกอาหาร	153
2	หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์	153
3	หมวดคำเรียกศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี	154
4	หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง	154
5	หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม	154
6	หมวดคำเรียกสถานที่	155
7	คำเรียกหมวดธรรมชาติ	155
8	คำเรียกหมวดเบ็ดเตล็ด	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แบบบันทึกข้อมูล	46
ภาพผนวกที่		
1	แบบบันทึกข้อมูล	159
2	ภาพแผนที่กรุงธนบุรี	164
3	ภาพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี	165
4	ภาพพระราชพิธีปราบดาภิเษกสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี	166
5	คณะราษฎรชาวไทยจากกรุงธนบุรีเดินทางถึงเมืองปักกิ่งในปีพุทธศักราช 2322	167
6	ภาพสิ่งของที่เป็นสินค้าสำคัญสมัยกรุงธนบุรี	168
7	หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี	169
8	หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี	170
9	ศาลเจ้าเกียนอันเกงสมัยกรุงธนบุรีในปัจจุบัน	171
10	สถาปัตยกรรมจีนของศาลเจ้าเกียนอันเกง	172
11	พระตำหนักเก๋งคู่ในพระราชวังเดิม	173
12	ภาพพระแท่นที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงนั่งวิปัสสนา มีลวดลายแกะสลักแบบจีน	174

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพผนวกที่

หน้า

13

ภาพห้องพระโรงในพระราชวังเดิม

175

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมนุษย์เมื่อมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันก็ย่อมมีการยืมภาษาเกิดขึ้น การยืมภาษา (linguistic borrowing) คือปรากฏการณ์ที่ภาษาหนึ่งยืมตัวอักษร เสียง ความหมาย หน่วยคำ คำ สำนวน กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ โครงสร้างประโยค วลี ฯลฯ จากภาษาอื่นมาใช้ แม้ว่าการยืมภาษาจะไม่จำกัดอยู่เพียงการยืมคำแต่โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงการยืมภาษามักมุ่งประเด็นไปที่การยืมคำเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 100)

เมื่อคนต่างภาษากันต้องติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลานาน จะเกิดปรากฏการณ์ ทางภาษาขึ้นชนิดหนึ่งซึ่งเรียกกันว่าการยืม การยืมคือการที่ภาษาหนึ่งนำเอาคำหรือลักษณะทางภาษาของอีกภาษาหนึ่งเข้าไปใช้ในภาษาของตนเอง โดยทั่วไปแล้วภาษามักจะยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้แต่ถ้าคำที่ยืม เข้ามามีจำนวนมาก และการยืมมีช่วงเวลายาวนานก็อาจมีส่วนทำให้เกิดผลตามมาทางด้านเสียงและไวยากรณ์อื่นๆได้ (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์, 2526: 128)

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาย่อมแสดงถึงความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมไม่มากนักน้อย แม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง ดังนั้นการติดต่อแลกเปลี่ยนกันทางภาษานี้จะเกิดขึ้นกับการแลกเปลี่ยนทางศัพท์มากที่สุด สำหรับ Leonard Bloomfield จำแนกการยืมออกเป็น 3 ประเภท คือการยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม (cultural borrowing) การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing) และการยืมภาษาจากภาษาถิ่น (dialect borrowing) (Bynon, 1977: 25-27)

ประเทศไทยมีการติดต่อกับชนชาติจีนมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ทั้งจากการค้าขาย ความสัมพันธ์ทางการทูต เชื้อชาติและถิ่นที่อยู่อาศัย เนื่องจากทั้งสองประเทศมีการเดินทางติดต่อกันอยู่เสมอ เมื่อมีการติดต่อกันจึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และในการแลกเปลี่ยนดังกล่าว ทำให้เกิดการยืมคำในภาษาจีนมาใช้

Skinner (1986) ได้ศึกษาถึงสังคมจีนในประเทศไทยกล่าวว่า ในหลักฐานโบราณของไทยบางชิ้นได้บอกเอาไว้ว่าแหลมมลายูเป็นแหล่งแรกของสยามที่พ่อค้าชาวจีนและชาวต่างประเทศอื่นๆ มากันมาก ทุกๆปีจะมีขบวนเรือสำเภาจากจีนมาแวะปรากฏในบางหลักฐานว่าคริสต์ศตวรรษที่13 และ14 พ่อค้าชาวจีนพร้อมด้วยสินค้าซึ่งมุ่งเดินทางไปยังอินเดียและยังตะวันตกไกลออกไป อาจจะไปได้เพียงแค่ชุมพร สุราษฎร์ธานี (บ้านดอน)หรือนครศรีธรรมราช (ลิเกอ์) เท่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน แสดงถึงความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้มีมาแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2526: 265) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน กล่าวคือ ราชสำนักจีนที่ปกครองโดยมองโกล เรียกกรุงสุโขทัยว่า เสียน มีการส่งทูตบรรณาการมายังกรุงสุโขทัย และกรุงสุโขทัยก็ส่งทูตกลับไปถวายบรรณาการแด่กษัตริย์ประเทศจีนเช่นกัน กล่าวได้ว่าคนจีนได้เข้ามาอาศัยในประเทศไทยตั้งแต่กรุงสุโขทัยหรือมีความสัมพันธ์กับคนไทยแล้ว ดังเห็นได้จากเครื่องปั้นดินเผาของกรุงสุโขทัยหรือเครื่องสังคโลกที่ได้แบบอย่างการผลิตมาจากประเทศจีน

เห็นได้ว่าประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศจีนมาเป็นเวลานาน การศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนจึงเปรียบเสมือนหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของไทยและจีนทางด้านภาษาและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีและยุคสมัยที่นับว่ามีชาวจีนเข้ามาอาศัยและติดต่อค้าขายในประเทศมากที่สุดสมัยหนึ่งก็คือสมัยกรุงธนบุรี

เมืองธนบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 700 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีฐานะเป็นหัวเมืองชื่อว่า “เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร” เมืองธนบุรีเป็นราชธานีที่สำคัญของไทย สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาความเคลื่อนไหวทางการค้าทางทะเลของกรุงศรีอยุธยาที่มีเพิ่มมากขึ้นล้วนต้องผ่านย่านบางกอก(เมืองธนบุรี)ทั้งสิ้น ทำให้เมืองธนบุรีทวีความสำคัญมากกว่าแต่ก่อนที่เป็นเพียงเมืองเล็กๆ บนทางคมนาคมก็กลายเป็นเมืองใหญ่มีผู้คนหลายชาติพันธุ์เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ผสมปนเปกันมากขึ้น เช่น จีน จาม ชาว มลายู ฯลฯ ล้วนเป็นนักเดินเรือชายฝั่งทะเลที่บางส่วนเข้ารับเป็นมุสลิมนับถือศาสนาอิสลาม (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 45)

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีมายาวนานและต่อเนื่องและเริ่มมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นตามลำดับ และสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีเชื้อสายจีน จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ไทยกับจีน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันยิ่งขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนา กรุงธนบุรีเป็นราชธานี มีการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ มีการค้าขายติดต่อกับ

ต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศจีน ไทยได้มีสำเนาหลวงออกไปค้าขายกับจีนและมีการอพยพของชนจีนเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก จากจดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีนในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 5 ในสมัยกรุงธนบุรีมีการส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงปักกิ่งถึง 2 ครั้ง และจากจดหมายเหตุของจีน ยังบอกถึงสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับจีนคือ การที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระนามเป็นภาษาจีนว่า “ไต้เจียว” และในจดหมายเหตุจีนยังมีการกล่าวถึงพระนามสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ถึง 4 ชื่อ ตามลำดับ คือ เกา เอ็น นือ เมื่อเป็นพระยาวชิรปราการ ฝ่เอีย ชิน เมื่อเป็น พระยาตาก (สิน) เจ้าเมืองตาก เจิ่น ชั่น เมื่อยังไม่ได้รับการยกย่องเป็นกษัตริย์อย่างเป็นทางการ จากราชสำนักชิง และเจิ่น เจ้า เมื่อได้รับการยกย่องเป็นกษัตริย์อย่างเป็นทางการ จากราชสำนักชิง

การศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการของคำในภาษาไทย เนื่องจากการยืมคำทำให้ภาษาไทยมีจำนวนคำศัพท์ใช้มากขึ้น ซึ่งคำยืมภาษาจีนเป็นคำที่คนไทยนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างกลมกลืนกับภาษาไทย ทั้งคำศัพท์เกี่ยวกับอาหาร เครื่องใช้ คำเรียกสิ่งของ เป็นต้น อีกทั้งการนำคำยืมภาษาจีนมาใช้ในภาษาไทยยังมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเสียง คำ และความหมาย ซึ่งมีผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน

จากความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งความรู้ที่ได้จากการศึกษา จะเป็นประโยชน์การเรียนการสอนภาษาไทย อีกทั้งเป็นแนวทางในการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทยในสมัยกรุงธนบุรี ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทยและธำรงไว้ซึ่งการอนุรักษ์ภาษาและศิลปวัฒนธรรมของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ในเรื่องลักษณะคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
2. วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
2. เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องภาษากับสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่างๆ

ขอบเขตงานวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาคำยืมภาษาจีน จากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี หมายถึงบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่เขียนขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้มีการจัดพิมพ์และระบุข้อมูลการพิมพ์ที่ชัดเจนอ้างอิงได้ ได้แก่ หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี พงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี จดหมายเหตุสมัยกรุงธนบุรี ลำเนาท้องตรา บัญชีช้างหลวง และวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี
2. ผู้วิจัยศึกษาคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ หมวดคำยืม ลักษณะการยืมคำ ที่มาทางภาษา และประเภทของการยืมคำ
3. ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนด้านสังคมและวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรีเท่านั้น

สมมติฐานการวิจัย

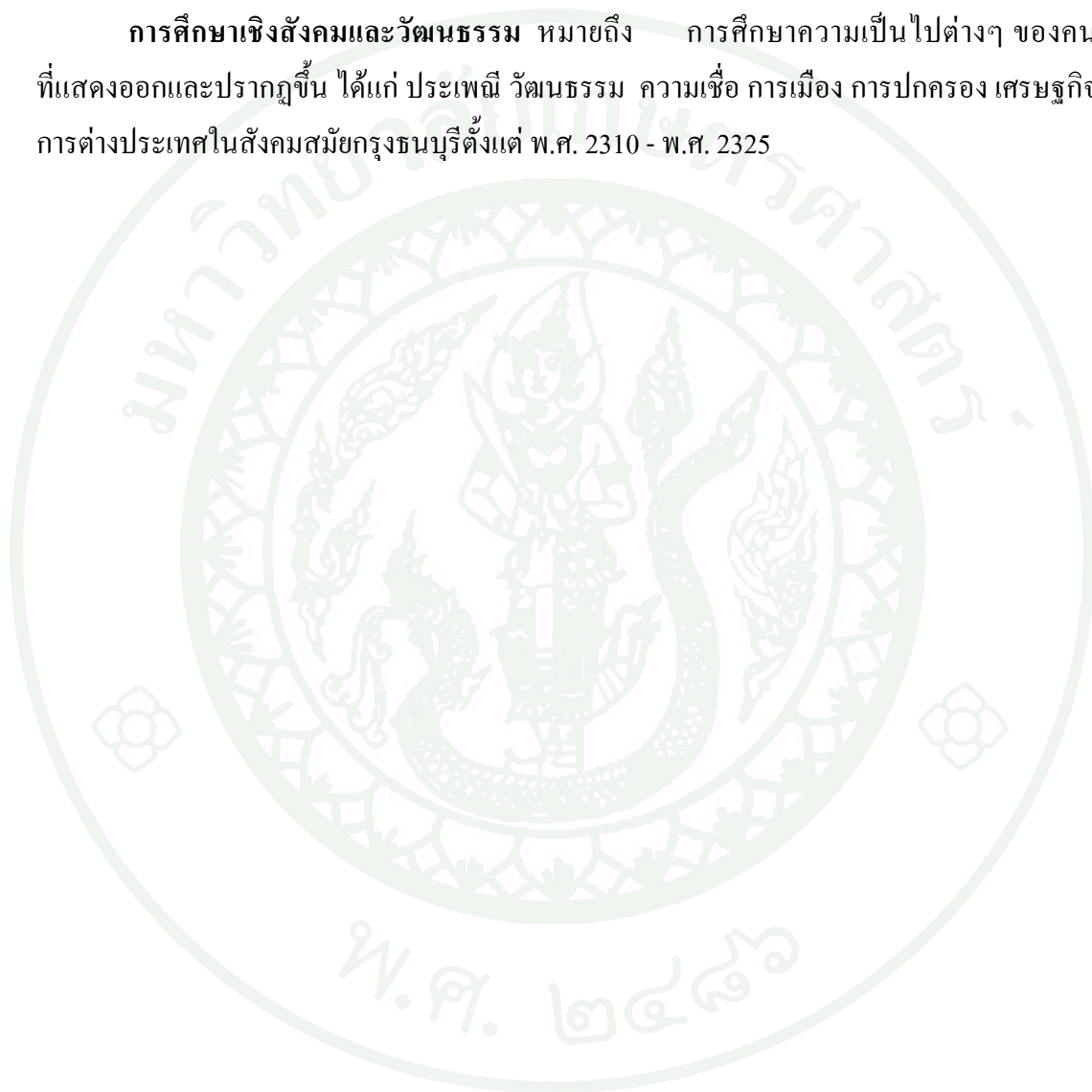
คนจีนเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระมหากษัตริย์ไทยทรงมีเชื้อสายจีน ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันแน่นแฟ้นขึ้น จึงเกิดการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษา มีการยืมคำภาษาจีนมาใช้ ลักษณะทางภาษาที่มีคำยืมตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

นิยามศัพท์

คำยืมภาษาจีน หมายถึง คำที่มีใช้ในภาษาไทยที่มีที่มาจากภาษาจีน ที่รับเข้ามาใช้ในภาษาไทยด้วยวิธีการทับศัพท์คือยังคงคำที่มาของภาษาเดิม

วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี หมายถึงบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่เขียนขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ ได้แก่ หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี พงสาวดารสมัยกรุงธนบุรี จดหมายเหตุสมัยกรุงธนบุรี ตำเนาท้องตรา บัญชีข้างหลวง และวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี

การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาความเป็นไปต่างๆ ของคนที่แสดงออกและปรากฏขึ้น ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศในสังคมสมัยกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2310 - พ.ศ. 2325

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีแล้ว ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาคำยืม ทั้งนี้เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ ได้อธิบายถึงการยืมคำ การเปลี่ยนแปลงของคำยืม จำนวนคำยืมภาษาจีนในภาษาไทย แต่ผู้วิจัยพบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยืมคำภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ยังไม่มีผู้ศึกษาเท่าที่ควร โดยในส่วนของ การตรวจเอกสารนี้ ผู้วิจัยจำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี

1. ภูมิศาสตร์ที่ตั้งกรุงธนบุรี
2. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกรุงธนบุรี
3. การเมืองการปกครอง
4. สภาพสังคม
5. เศรษฐกิจ
6. ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงธนบุรีกับต่างประเทศ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

1. คำยืม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำยืม

สังคมและวัฒนธรรม

1. ความหมายของสังคมและวัฒนธรรม
2. การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น
3. วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
4. ภาษากับวัฒนธรรม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม

ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี

1. ภูมิศาสตร์ที่ตั้งกรุงธนบุรี

วิทยาลัยครูธนบุรี (2521: 6) ได้กล่าวถึงภูมิศาสตร์กรุงธนบุรีไว้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองธนบุรี เดิมมีฐานะเป็นเพียงหมู่บ้านชื่อตำบลบางกอก มีลักษณะเป็นพื้นแผ่นดินเดียวกันตั้งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม เพราะแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมไหลอ้อมโค้งตำบลบางกอกเป็นรูปเกือกม้า โดยมีแนวโค้งซึ่งอาจดูจากแนวคลองบางกอกน้อย อ้อมผ่านตลิ่งชัน บางระมาด และวกออกมาตามแนวคลองบางกอกใหญ่ การไหลอ้อมของแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เสียเวลาในการเดินทางน้ำมาก ซึ่งถ้าเดินทางบกจะใช้เวลาไม่มากนัก สมเด็จพระชัยราชาธิราช (2077 - 2088) จึงโปรดให้ขุดคลองลัดตั้งแต่คลองบางกอกน้อยไปออกแม่น้ำเก่าที่หน้าบริเวณวัดอรุณราชวราราม ในปัจจุบัน เรียกว่าคลองลัดบางกอกใหญ่ ตามลักษณะ การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำนั้น แม่น้ำจะเปลี่ยนทางไหลตรงทันทีที่ให้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาส่วนใหญ่จะไหลไปทางคลองลัดบางกอกใหญ่ ทำให้คลองนี้กว้างกลายเป็นแม่น้ำสายใหม่ คือแม่น้ำช่วงที่ผ่านหน้าท่าราชวรดิษฐ์ปัจจุบันนี้ ส่วนแม่น้ำเก่าซึ่งถูกลัดน้ำก็จะถูกทับถมแคบเข้าจนกลายเป็นคลองไป ได้แก่คลองบางกอกน้อย คลองชักพระ(คลองตลิ่งชัน)คลองบางขุนสิคคลองบางเชือกหนัง คลองวัดประดู่ และคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) การขุดคลองลัดแม่น้ำและกลายเป็นแม่น้ำใหญ่ผ่านกลางตำบลบางกอกทำให้บางกอกมีลักษณะคล้ายจังหวัดพิษณุโลก คือเป็นเมืองอกแตก ต่อมาได้จัดตั้งตำบลบางกอกน้อยเป็นเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2549: 11) กล่าวถึงความสำคัญของเมืองธนบุรีไว้ว่า เมืองธนบุรี มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเมืองหน้าด่าน เพราะความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า กับนานาประเทศของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีมาตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991-2031) สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (พ.ศ. 2031 - 2034) เริ่มวางแผนขุดคลองลัดจนถึงรัชสมัย สมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2077 - 2090) การขุดคลองลัดบางกอกจึงสำเร็จ ต่อมาถึงรัชสมัย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ระหว่าง พ.ศ. 2091 - 2111) ก็ยกฐานะบางกอกเป็นเมืองมีชื่อ อยู่ในทำเนียบหัวเมืองเขียนสะกดต่างกันว่า ฅนบุรีศรีมหาสมุทรและธนบุรีศรีมหาสมุทร แต่ยุคกัน ในยุคหลังๆ ว่าธนบุรีและมีสร้อยต่อท้ายว่า ธนบุรีศรีมหาสมุทร หมายถึงอยู่ใกล้ทะเลอ่าวไทย หลังจากนั้นธนบุรีก็เจริญขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะการค้ากับชาวต่างประเทศทั้งตะวันตกและเอเชีย เติบโตขึ้น มีเรือสินค้าต่างชาติเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยามากขึ้น เรือสินค้าเหล่านี้ต้องผ่านและ พักที่เมืองธนบุรี

2. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2550: 1) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของกรุงธนบุรีไว้ว่า ธนบุรี คือ ราชธานีของไทยต่อจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปีพ.ศ.2310 สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรีขณะที่ดำรงตำแหน่งพระยาตากได้รวบรวมสมัครพรรคพวกกอบกู้อิสรภาพทรงขับไล่ พม่าไปจากค่ายโพธิ์สามต้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2310 หลังจากนั้นทรงปราบปรามก๊กต่างๆ ที่ตั้งตนเป็นอิสระได้สำเร็จ และทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทย เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2311

กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 5) กล่าวถึงประวัติศาสตร์เมืองธนบุรีว่าเมืองธนบุรี มีชื่อเรียก เต็มว่า ธนบุรีศรีมหาสมุทร แต่นิยมเรียกว่า บางกอก เป็นเมืองที่เกิดขึ้นในสมัยแผ่นดิน พระมหาจักรพรรดิ ตั้งอยู่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งมักเรียกกันว่าคลองบางหลวง มีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านหรือเมืองท่าขนอนพ่อค้าชาวต่างชาติที่เดินเรือเข้ามาค้าขาย กับกรุงศรีอยุธยาจะต้องแวะจอดที่เมืองธนบุรีก่อนเพื่อเสียภาษีสินค้าที่บรรทุกเรือผ่านทั้งขาเข้า และขาออก เมื่อสิ้นกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2310 ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2310 พระยาวิชิตปราการ ยกกองทัพเรือประมาณร้อยลำกับกำลังทหารประมาณห้าพันคน ออกจากเมืองจันทบุรีเลียบฝั่งทะเล เข้าปากน้ำเจ้าพระยามาตีเมืองธนบุรีได้คืน แล้วให้ประหารนายทองอินคนไทยที่พม่าตั้งให้เป็น ผู้รักษาเมือง จับพม่าเป็นเชลย ส่วนไพร่พลคนไทยก็กลับมาเข้าด้วยพระยาวิชิตปราการ แล้วพระยา วิชากรรับยกทัพขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยาเข้าตีต่อพม่าที่โพธิ์สามต้นแตกพ่าย สู้กับ พระนายกองที่พม่ามอบให้คุมค่ายคอยกวาดต้อนทัพสิน ต้อนเชลยส่งทยอยไปเมืองพม่านั้นหลบหนี

ไปได้ จึงเป็นอันว่าพม่าเข้าศึกแตกพ่ายแยกย้ายกลับเมืองหมดเมื่อประมาณเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2310 กรุงศรีอยุธยาตกอยู่ในอำนาจยึดครองของพม่าในครั้งนี้อย่างแน่นอนในเดือน พระยาวชิรปราการให้ทัพพักแรมอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยาชั่วระยะหนึ่งให้ขุนพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าเอกทัศที่สวรรคต และเชิญพระบรมศพฝังไว้ที่วัดโคกพระเมรุ อัญเชิญมาถวายพระเพลิงเสร็จตามประเพณี แล้วออกตระเวนตรวจดูสภาพกรุงศรีอยุธยาเห็นปราสาทราชวัง วัดวาอาราม และบ้านเรือนราษฎร ถูกเพลิงเผาผลาญทำลายย่อยยับทั่วไปทุกมุมเมือง

เฉลิม อยู่เบญจชัย (2516: 6) กล่าวถึงสาเหตุที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเลือกกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ไว้ว่า พระยาวชิรปราการจึงยกทัพย้อนกลับมายังเมืองธนบุรี ปราสาทอิศร เป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระบรมราชาที่ 4” แต่นิยมเรียกพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” บางทีเรียกพระนามว่า “พระเจ้าตากสิน” ก็มี แล้วทรงสถาปนาเมืองธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีใหม่มีนามเต็มว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” (แต่ในพระราชสาส์นมีไปถวายพระเจ้ากรุงปักกิ่ง เมื่อ พ.ศ.2324 นั้น ใช้คำว่า “สมเด็จพระเจ้ากรุงพระมหานครศรีอยุธยา”) ด้วยทรงเห็นว่า (1) กรุงธนบุรีเป็นเมืองมีขนาดพอเหมาะสมควรกับกำลังทัพบกทัพเรือของพระองค์ในขณะนั้น และมีป้อมปราการจำนวนสมส่วนกับกำลังทหาร (2) กรุงธนบุรีตั้งใกล้ปากน้ำเจ้าพระยา มีทำเลที่ตั้งเป็นเมืองค้าขายดีอยู่แล้ว ย่อมจะติดต่อกับต่างประเทศภายนอกได้สะดวกด้วยประการ ทั้งปวง (3) ในยามมีศึกสงครามหัวเมืองชายทะเลตะวันออกอาจส่งกำลังมาสมทบได้โดยง่ายและออกซื้อหาอาวุธยุทธภัณฑ์จากเรือค้าขายต่างประเทศได้โดยสะดวก (4) หากมีศึกสงครามหนัก เหลือกำลังจกรักษากรุงธนบุรีไว้ได้ ก็อาจย้ายไปตั้งมั่นที่เมืองจันทบุรีอีกได้โดยปลอดภัยอันตราย และที่ไม่ทรงเลือกกรุงศรีอยุธยาหรือบูรณะขึ้นเป็นราชธานีดังเดิมก็ด้วยทรงเห็นว่า (1) กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองขนาดใหญ่เกินกว่ากำลังทหารของพระองค์จะคุ้มครองรักษาให้ถาวรได้ (2) เส้นทางส่งกำลังช่วยเหลือทางบกจากหัวเมืองชายทะเลตะวันออกมายังกรุงศรีอยุธยา ไม่ปลอดภัยแน่นอนดีเท่าทางน้ำมายังกรุงธนบุรี (3) กรุงศรีอยุธยามีทำเลที่ตั้งไม่คงด้วยหลักยุทธศาสตร์ เพราะข้าศึกยกมाल้อมรุกประชิดได้ทุกด้าน ในยามสงครามเป็นเหตุให้ต้องกระจายกำลังตั้งสู้รบหลายด้านแนวป้องกันเมืองจึงมีช่องอ่อนแอขึ้นได้ (4) ข้าศึกศัตรูรู้จักพื้นภูมิประเทศกับจุดอ่อนแอของบริเวณกรุงศรีอยุธยาสิ้นเชิงแล้ว จึงเป็นฝ่ายได้เปรียบ ในเชิงกลยุทธ์อยู่เสมอ เช่น ตั้งล้อมตัดทางส่งเสบียงอาหารกับกำลังหัวเมืองมาช่วย ให้อ่อนเปลี้ยลงก่อนถึงฤดูฝนได้ ก็สามารถมีชัยชนะแล้ว (5) กรุงศรีอยุธยาถูกเผาทำลายยับเยินเกินกว่าจะบูรณะให้มั่นคงดังเดิม หากจะบูรณะก็คงขาดกำลังคนกำลังช่าง เพราะบ้านเมืองประสบสงครามมาตลอดสองปี ราษฎรต้องแตกฉานซ่านเซ็นพลัดที่อยู่เป็นส่วนใหญ่

ถวิล อยู่เย็น (2521: 21) กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของกรุงธนบุรีมีความเป็นมายาวนาน มีหลักฐานปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายเหตุการณ์ดังนี้ ในแผ่นดินพระชัยราชาธิราช ได้ขุดคลองลัด (ระหว่างบางกอกน้อยกับบางกอกใหญ่) ก่อนสร้างเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร ต่อมาคลองลัดนี้กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมา พ.ศ.2100 สมัยรัชกาลพระเจ้ามหาจักรพรรดิทรงตั้งเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเล ต่อมาพ.ศ.2208 มีการสร้างป้อมวิชัยประสิทธิ์ที่เมืองธนบุรีขึ้น และเมื่อปี พ.ศ. 2223 เรือเลอโวคูร์ของฝรั่งเศส เข้ามาถึงป้อมบางกอก ป้อมไทยที่บางกอกยิงสลุด และชักธงฮอลันดาขึ้น เพราะเคยใช้ชักธงเรือต่างประเทศ (ฮอลันดา) ในแถบนั้นมาแต่ก่อน ถูกฝรั่งเศสคัดค้านว่าไม่ใช่ธงไทย ผู้รักษาป้อมไม่มีธง จึงเอาผ้าแดงชักขึ้นแทน เรือเลอโวคูร์จึงยิงสลุดตอบ กำนันชงไทย จึงเป็นครั้งแรกที่ใช้ธงแดงเป็นธงชาติไทยตั้งแต่นั้นมา เมื่อประเทศไทยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2310 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรวบรวมไพร่พลมาตั้งมั่นที่กรุงธนบุรี เมื่อเข้ายึดค่ายโพธิ์สามต้นได้แล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการกู้กรุงศรีอยุธยาคืนสำเร็จ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี (ทองด้วง) มารับราชการที่กรุงธนบุรี และมีพระราชพิธีปราบดาภิเษกสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าสรรเพชญ์หรือพระบรมราชาที่4) ขึ้นใน วันที่29 ธันวาคม 2311 ต่อมาเมื่อกองทัพไทยได้เมืองเวียงจันทน์ จึงนำพระแก้วมรกต พระบาง มากรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้จัดพระราชพิธีสมโภช มิมหรรสพเพื่อเฉลิมฉลองการรับพระแก้วมรกตมายังกรุงธนบุรี ต่อมาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคต ในวันที่ 6 เมษายน 2325 และปลงพระศพพระเจ้ากรุงธนบุรี ณ วัดบางยี่เรือ ถือเป็นการสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรี

จากการศึกษาประวัติศาสตร์กรุงธนบุรีที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า กรุงธนบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของไทย เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้ามาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อกรุงธนบุรีได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ ความสำคัญของกรุงธนบุรียิ่งทวีมากขึ้น ทำให้ที่ตั้งภูมิศาสตร์ของเมืองธนบุรี แสดงถึงพระปรีชาญาณของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีอย่างยิ่ง เนื่องจากอยู่ใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยา มีเส้นทางติดต่อกับต่างประเทศได้ง่าย เมื่อมีสงครามสามารถส่งกำลังทางเรือได้สะดวก การศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์กรุงธนบุรีทำให้ทราบสภาพสังคมของกรุงธนบุรี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาประกอบการวิเคราะห์เชิงสังคมต่อไป

3. การเมืองการปกครอง

หลังจากสิ้นกรุงศรีอยุธยาแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรวบรวมกำลังพลเพื่อกอบกู้อิสรภาพคืนมา เมื่อกอบกู้อิสรภาพจากพม่าได้แล้ว พระองค์ยังต้องสร้างบ้านเมืองใหม่ รวบรวม

ผู้คนที่หนีสงครามไปคราวเสียกรุง รวมทั้งภารกิจสำคัญ คือการรวบรวมคนไทยที่แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ การปกครองในสมัยกรุงธนบุรียังคงยึดตามแบบกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก เนื่องจากเวลานั้นบ้านเมืองยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่สะดวกแก่การชำระกฎหมายหรือเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเมืองการปกครองสมัยกรุงธนบุรีเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยกรุงธนบุรี การเมืองการปกครองยังคงเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องด้วยเป็นภาวะศึกสงครามและสร้างบ้านเมืองใหม่ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องทำสงครามตลอดรัชกาลตั้งแต่การปราบชุมนุมต่างๆ เพื่อรวมคนไทยที่แตกเป็นกลุ่มให้เป็นหนึ่งเดียว แม้แต่การแต่งตั้งเจ้าเมืองซึ่งแต่เดิมต้องสืบเชื้อสายจากวงศ์ตระกูล แต่ในสมัยกรุงธนบุรีทรงให้โอกาสคนดีมีความสามารถ การแต่งตั้งเจ้าเมืองจึงเป็นไปตามความสามารถและความเหมาะสม

วัชรพล ศรีปัญญา (2543: 54) กล่าวถึงการเมืองการปกครองสมัยกรุงธนบุรี ไว้ดังนี้ การปกครองส่วนกลาง มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติ ซึ่งระเบียบราชการบริหารแผ่นดินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การปกครองส่วนกลาง ซึ่งหมายถึงทหารและพลเรือนและการปกครองส่วนภูมิภาค พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดทั้งการปกครอง ทั้งการเป็นประมุข พระองค์เข้าไปควบคุมการปกครองอย่างใกล้ชิดโดยผ่านทางสมุหกลาโหม ซึ่งควบคุมฝ่ายทหารโดยเฉพาะกรมทหารทั้ง 4 ฝ่าย และผ่านทาง สมุหนายกสำหรับงานด้านพลเรือนซึ่งควบคุมจัดศตมภ์อีกที นอกจากนี้พระองค์ยังทรงปกครองโดยผ่านหน่วยงานอีก 5 หน่วยงานใหญ่ คือวังหน้า ลูกขุน ณ ศาลาหลวง ลูกขุน ณ ศาลา มนตรีทั้ง 6 และกรมอิสระ การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งหัวเมืองนอกเขตราชธานีออกเป็น 3 ชั้น คือ เมืองเอก เมืองโท และเมืองตรี ส่วนเมืองขึ้นของเขตราชธานี เรียกว่าหัวเมืองจัตวา ซึ่งข้าราชการที่นับว่าความสำคัญ และได้ถวายงานพระมหากษัตริย์อย่างใกล้ชิด ได้แก่ สมุหกลาโหม สมุหนายก ปลัดทูลฉลอง รวมถึงหัวพันนายเวร

อำนาจหน้าที่ของสมุหกลาโหมและสมุหนายกในราชธานี มีหน้าที่ประการแรกคือ ทำหน้าที่ประสานประโยชน์ในราชธานีระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การบริหารมีระเบียบมากขึ้น พระมหากษัตริย์จึงได้กำหนดให้มีศาลาลูกขุนขึ้นในพระบรมมหาราชวังซึ่งศาลานี้จะมีสองหลังด้วยกัน คือศาลาลูกขุนที่ตั้งอยู่ทางขวามือเป็นของทหาร ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานในการประชุมก็คือสมุหกลาโหม ศาลาลูกขุนที่สองตั้งอยู่ทางซ้ายเป็นของพลเรือน ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานในการประชุมปรึกษาหารือข้อราชการก็คือ สมุหนายก นอกจากนี้ศาลาลูกขุนยังมีขุนนางที่ต้องงานประจำ

ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ขุนนางในกรมมหาดไทย และกรมกลาโหมประกอบด้วย ปลัดทูลฉลอง, หัวพันกับนายเวร

ปลัดทูลฉลอง เป็นหัวหน้าทำหน้าที่เสนอหนังสือที่มีเข้ามาในกรมและหมายรับสั่งต่างๆ เพื่อทำการแยกและเสนอสมุหนายกและสมุหกลาโหม เมื่อเจ้ากรมนี้มีคำสั่งอย่างไรก็ให้ปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น นอกจากนี้ปลัดทูลฉลองยังมีหน้าที่ย่อเรื่องราวต่างๆ ให้สั้นลงเพื่อกราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์

หัวพันกับนายเวรจะมีหน้าที่คัดหมายรับสั่ง ซึ่งหมายถึงการคัดแยกพระบรมราชโองการหรือหมายกำหนดการการเสด็จออกไปยังสถานที่ต่างๆ ของพระมหากษัตริย์

3.2 สมัยกรุงธนบุรีมีการเตรียมความพร้อมในการทำสงครามตลอดรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระปรีชาสามารถในการรบและทำสงครามอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อมีการสมโภชพิธีปราบดาภิเษกจึงมีการประลองอาวุธบนหลังม้าขึ้น อันเป็นวัฒนธรรมการซ้อมรบอย่างหนึ่ง ที่สืบทอดมาแต่โบราณในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงม้าเป็นพาหนะคู่บารมีในการทำกรรบรอบกู้ชาติ เนื่องจากกำลังพลมีน้อย ดังปรากฏกลุ่มทหารอาสาและกลุ่มชาวจีนที่มาช่วยรบ ในสมัยกรุงธนบุรี เน้นการซ้อมรบเพื่อเตรียมความพร้อมในราชการสงครามตลอดเวลา ดังปรากฏแม้ในพระราชพิธีปราบดาภิเษก ก็ยังคงมีการประลองฝีมือทางทหารไม่เพียงแต่การเฉลิมฉลองเท่านั้น ทรงเน้นคนดีมีความสามารถ เพื่อมาช่วยกอบกู้บ้านเมืองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในขณะนั้น

การทหารในสมัยกรุงธนบุรีนั้นมีผู้ดูแลคือ สมุหกลาโหมตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทหารเป็นผู้มีอำนาจในหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งหมด ทั้งด้านการทหารและพลเรือนและดูแลด้านตุลาการด้วย ซึ่งต่อมาได้โอนอำนาจให้กรมท่า หรือโกษาธิบดีหรือกรมพระคลัง แต่ตำแหน่งสมุหกลาโหมก็มิได้ถูกยกเลิก เพียงแต่มีอำนาจทางการทหารในส่วนเวลามีสงคราม สมุหกลาโหมได้มีอำนาจปกครองในหัวเมืองปักษ์ใต้จนถึงรัชกาลที่1 จึงพระราชทานอำนาจนี้ให้ สมุหกลาโหมตามเดิม สำหรับตำแหน่งสมุหกลาโหมในสมัยอยุธยาเรียกว่าเจ้าพระยามหาเสนาในสมัยกรุงธนบุรีเรียกว่าเจ้าพระยาอินทวงศา

จากการศึกษาเอกสารเรื่องการเมืองการปกครองในสมัยกรุงธนบุรี ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเมืองการปกครองสมัยกรุงธนบุรี เป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ในภาวะศึกสงครามตลอดรัชกาล ภารกิจสำคัญของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในขณะนั้นทรงรวบรวมคนไทยที่แตกออกเป็นกลุ่ม สมเด็จพระเจ้า

กรุงธนบุรีทรงพระปรีชาสามารถในการวางแผนด้านยุทธศาสตร์และการสงคราม เนื่องจากไทยขณะนั้นมีกำลังไพร่พลจำนวนน้อย ประชาชนต่างหนีภัยสงครามไปหมดสิ้น ต้องระดมกำลังทหารเพื่อใช้ในการกอบกู้และป้องกันบ้านเมือง ทรงให้โอกาสคนมีความสามารถเข้ามารับราชการ การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองในสมัยกรุงธนบุรีเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สภาพสังคมการเมืองในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์งานวิจัยในเชิงสังคมต่อไป

4. สภาพสังคม

สภาพสังคมโดยทั่วไปสมัยกรุงธนบุรีบ้านเมืองยังไม่สงบเรียบร้อย ด้วยมีศึกสงครามอยู่ตลอดเวลา เป็นระยะที่อยู่ในระหว่างการสร้างบ้านเมืองใหม่ จากการเสียกรุงศรีอยุธยา สภาพสังคมส่วนใหญ่ในกรุงธนบุรี ประชาชนยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีการค้าขายกับชาวต่างชาติ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นในกรุงธนบุรีจึงประกอบด้วยชนชาติที่เข้ามาค้าขายเป็นจำนวนมากทำให้กรุงธนบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

อานันท์ อนันตภาค (2549: 50-51) กล่าวถึงสภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรี ที่มีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยอยู่ขณะนี้ ยังมีชุมชนชาวโปรตุเกสที่น่าสนใจในสยามอีกแห่งหนึ่งคือ ชุมชนกุฎีจีน ที่มีวัดช่างดาครุฑ ซึ่งชุมชนแห่งนี้เรียกกันว่าแขวงวัดกัลยาณ์เชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าฝั่งธนบุรี กล่าวกันว่าสาเหตุที่เรียก กุฎีจีนนั้น สืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยามายังกรุงธนบุรีนั้น พระองค์ได้ทรงรวบรวมผู้คนที่ยอพยพหนีพม่าไปเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาให้กลับมามาตั้งถิ่นฐานกันอยู่ภายในราชธานีแห่งใหม่ โดยส่วนของชาวจีนให้ตั้งบ้านเรือนบริเวณวัดกัลยาณมิตร นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังได้โปรดให้ ชาวโปรตุเกสที่ยอพยพมาจากอยุธยาตั้งบ้านเรือนถัดจากชุมชนชาวจีน ทำให้ในเวลาต่อมาชาวบ้านเรียกชาวโปรตุเกสที่อาศัยในบริเวณนี้ว่าฝรั่งกุฎีจีน

เกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2544: 88) กล่าวว่า สังคมสมัยกรุงธนบุรีเป็นสังคมนานาชาติ จะเห็นได้จากการแสดงและการละเล่นสมัยนี้ มีความหลากหลายแต่ละชนิดเป็นศิลปะของหลายเชื้อชาติ หลายภาษา เช่น การแสดงหุ่นก็มี หุ่นไทย หุ่นมอญ หุ่นเขมร หุ่นลาว หุ่นจีน หุ่นญวน และหุ่นทวาย ส่วนงิ้วมีทั้งงิ้วจีนและงิ้วญวน ละครมีทั้งละครไทย ละครเขมร การแสดงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมสมัยกรุงธนบุรีซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายภาษาหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ด้วยกัน

เรื่องศิลป์ หนูแก้ว (2546) กล่าวว่า ในกรุงธนบุรีมีชาวต่างชาติจำนวนมากที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวจีน ชาวมุสลิม เชื้อชาติต่างๆ ชาวมอญ ชาวลาว ชาวเวียดนาม ชาวกัมพูชา และชาวยุโรปได้เข้ามาอาศัยในกรุงธนบุรี จำนวนชาวต่างชาติเหล่านี้ มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของธนบุรีฟื้นตัว เพราะทำให้ธนบุรีได้แรงงานและการเก็บภาษีจากการค้าเป็นต้น

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529: 61) กล่าวถึง สังคมในสมัยกรุงธนบุรีที่มีชาวจีนอาศัยมากขึ้นว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยเพื่อคุ้มครองความภักดีของคนจีนทั่วไปหมด แต่อีกด้านหนึ่ง ทรงอุดหนุนพวกแต่จีวเป็นพิเศษ ซึ่งในสมัยกรุงธนบุรี จีนแต่จีวเหล่านี้ได้รับการยกย่องเป็นเงินหลวง

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมในกรุงธนบุรีขณะนั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีผู้คนต่างชาติ ต่างภาษาเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรี อันเนื่องจากกรุงธนบุรีเป็นเมืองเก่าที่มีการค้าขายกับต่างชาติมาแต่โบราณ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้มาวิเคราะห์งานวิจัยในเชิงวัฒนธรรมต่อไป

5. เศรษฐกิจ

เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2310 ประเทศชาติต้องประสบกับความพินาศย่อยยับอย่างใหญ่หลวง เศรษฐกิจของประเทศต้องอยู่ในภาวะเดือดร้อนอย่างหนัก ทรัพย์สินของคนไทยต้องสูญสิ้นจากภัยสงคราม รวมทั้งการค้าขายกับต่างประเทศก็หยุดชะงัก สภาพความอดอยากขาดแคลนของบ้านเมืองในกรุงธนบุรีปรากฏดังนี้

พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (2551: 54) “จุลศักราช 1130 ปีชวดสัมฤทธิ์ศกทอดพระเนตรเห็นอัฐิกระดูกคนทั้งปวง อันถึงพิบัติชีพตายด้วยทุกข์ทรมาน โจระ โรคะ สุมกองอยู่ดุจหนึ่งภูเขา แลเห็นประชาชนซึ่งลำบากอดอยากอาหาร มีรูปร่างดุจหนึ่งเปรตปีศาจพึงเกลียด ทรงพระสังเวช ประจุพระทัยเหนื่อยหน่ายในราชสมบัติ จะเสด็จไปเมืองจันทบุรี จึงสมณพราหมณาจารย์เสนาบดีประหารราษฎร ชวนกันกราบทูลอาราธนาวิงวอนสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวพระบรมหน่อพุทธางกูร ตรัสเห็นประโยชน์เป็นปัจจัย แก่พระปรมาภิไธยสมโพธิญาณนั้นก็รับอาราธนาจึงเสด็จยับยั้งอยู่ ณ พระตำหนักเมืองธนบุรี”

สภาพความอดอยากขาดแคลนอย่างหนักของประชาชนที่กำลังผจญกันอยู่ทั่วหน้าทำให้พระองค์ทรงท้อแท้พระราชหฤทัยจะไม่ยอมเป็นกษัตริย์ จะเสด็จพระราชดำเนินไปประทับอยู่

ณ จันทบุรี ตามเดิม สภาพความอดโชหิวโหยของประชาชนทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงเป็นห่วงความเป็นอยู่ของไพร่ฟ้าประชาชน

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงห่วงใยในความยากลำบากของพสกนิกร พระราชทานข้าวสาร แก่ข้าราชการทหารพลเมืองนั้น ทุกคนรับพระราชทานข้าวสารคนละถึงอย่างเท่าเทียมกัน

เนื่องจากบ้านเมืองทำสงครามมาเป็นเวลานานตั้งแต่ปลายกรุงศรีอยุธยา ประชาชนก็พากัน หนีภัยสงครามไปเสียมาก ทำให้ขาดแคลนเสบียงอาหารอย่างหนัก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระราชทานข้าวสารแก่ประชาชน ซึ่งขณะนั้นมีราคาสูงถึงถึงละ 5-6 บาท ปัญหาความอดคัดขัดสน ในสมัยกรุงธนบุรีตอนต้นนี้ คงมีติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี ดังปรากฏในจดหมายเหตุของพวก คณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยเวลานั้น ได้บันทึกถึงเรื่องทุกข์ภัยครั้งนั้นไว้ ดังนี้

จดหมายมองเซนเยอร์เลอบอง (2551: 295) “จนถึงเวลาเดี๋ยวนี้ อาหารการกินในเมืองนี้ยัง แพงมาก เพราะบ้านเมืองไม่ได้เป็นที่ทำมาหากินมา 15 ปีแล้ว เพราะเหตุว่ามีสงครามไม่หยุดเลย และในเวลานี้ก็ยังหาสบทบที่เดียวไม่ เงิน 200 เหรียญ ในทุกวันนี้มีราคาไม่เท่ากับเงิน 50 เหรียญ เมื่อ 100 ปีมาแล้ว”

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีเขียนบันทึก เรื่องของการขาดแคลนอาหาร ทำให้ราคาข้าวสูงขึ้นจากปกติมากกว่าเท่าตัว สินค้ามีราคาแพง ประชาชนมีความยากลำบากมาก

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแก้ไขความอดอยากของราษฎรหลังภาวะสงครามด้วยการซื้อ ข้าวสารและเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ เพื่อนำมาบรรเทาความขาดแคลนของประชาชน ทำให้ เกิดผลดีแก่ชาติบ้านเมืองและประชาชนหลายประการคือ

1. เมื่อพ่อค้าแข่งขันกันนำสินค้าเข้ามาขายกันมากขึ้น ก็ทำให้สินค้านี้มากเกินความต้องการ ของประชาชน ราคาสินค้าจึงเริ่มถูกลงเป็นลำดับความเดือดร้อนของราษฎรในเรื่องสินค้าราคาแพง ก็ลดลง

2. ราษฎรที่หลบหนีสงครามอยู่นอกเมืองในที่ต่างๆ เมื่อทราบข่าวว่าสมเด็จพระเจ้ากรุง ธนบุรี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณห่วงใยเลี้ยงดูแลราษฎร ก็พากันอพยพกลับคืนเข้ามาอยู่ตาม ภูมิลำเนาเดิม ในเมืองกันมากขึ้น ทำให้กรุงธนบุรีมีประชาชนพลเมืองเป็นกำลังเพิ่มเติมมากขึ้น

ในการต่อสู้ข้าศึกศัตรู ป้องกันบ้านเมืองได้ดียิ่งขึ้นราษฎรได้เริ่มประกอบการทำงานากิน ทำให้บ้านเมืองกลับคืนเข้าสู่สภาพปกติสุข มีความเจริญรุ่งเรืองร่มเย็นขึ้นอีก เศรษฐกิจของกรุงธนบุรีจึงเริ่มฟื้นตัวขึ้น

การทำนาอันเป็นอาชีพหลักของสังคมไทยมาแต่โบราณ ในสมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งเสริมการทำนา เมื่อบ้านเมืองสงบจากสงครามราษฎรก็เริ่มทำนา แต่ในปี พ.ศ.2311 ข้าวสารได้มีราคาแพงขึ้นถึงเกวียนละ 2 ชั่ง ก็โปรดให้ดำเนินการแก้ไขเป็นการด่วน ด้วยการเกณฑ์ข้าราชการให้ช่วยกันทำนาปรัง คือนานอกฤดูอย่างชานานใหญ่ทุกแห่งทุกตำบล เพื่อมิให้ต้องไปแย่งซื้อข้าวจากราษฎรให้เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎรยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยบรรเทาความขาดแคลนข้าวของราษฎรลงได้เป็นอันมากอีกด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ.2314 ก็โปรดให้ขยายพื้นที่ที่ทำนา ด้วยการดัดแปลงเอาที่สวนมาทำเป็นนา ในบริเวณใกล้พระนครนอกคูเมืองออกไปทั้ง 2 ฟาก (ฟากตะวันออก – ฝั่งพระนคร ฟากตะวันตก – ฝั่งธนบุรี) ให้เรียกว่าทะเลตม ซึ่งจะอำนวยความสะดวกในการตั้งค่ายต่อสู้ป้องกันข้าศึก ที่จะยกมาประชิดติดพระนครด้วย

สภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรีที่เกิดความอดอยาก เนื่องจากภัยสงคราม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแก้ไขปัญหาคือความอดอยากของราษฎรเป็นเบื้องต้น ทรงพระราชดำริในการหารายได้เพื่อฟื้นฟูประเทศ จากการค้าขายกับต่างประเทศ ขณะนั้นประเทศสำคัญคือประเทศจีน

เสถียร สุภโสภณ (2527: 52) กล่าวถึงการพัฒนาเมืองของกรุงธนบุรีไว้ดังนี้ เมื่อเสร็จศึกคราว อะแซห่วนก็ตีหัวเมืองเหนือเมื่อกลางปี 2319 แล้ว ก็โปรดให้เรียกกองทัพทั้งหมดลงมาประชุมพร้อมกันที่กรุงธนบุรี ให้บรรดาแม่ทัพนายกองคุมไพร่พลออกไปทำนากันเป็นการใหญ่ ในบริเวณ “ทะเลตม” ทั้งฟากตะวันออกและฟากตะวันตก สำหรับบริเวณฟากตะวันออกนั้น ทำติดต่อกันไปจนถึงท้องทุ่งบางกะปิ ทุ่งสามแสนฟากตะวันตก ก็มีทำกันไปจนถึงกระทุ่มแบนหนองบัว แขวงเมืองนครชัยศรีในครั้งนั้น กรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแหล่งทำนาแห่งใหม่ที่สำคัญในภาคกลางของประเทศไทยตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การคมนาคม นอกเหนือจากการที่ได้ทรงแก้ไขปัญหาคือความอดอยากขาดแคลนของราษฎร ได้สำเร็จเป็นอย่างดี และได้ทรงส่งเสริมการทำนาการค้าขายกับต่างประเทศแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังได้ทรงริเริ่มการพัฒนาประเทศในแนวใหม่ สำหรับในครั้งนั้นขึ้นด้วย อันได้แก่ การตัดถนนในฤดูหนาวคราวว่างศึก ทั้งนี้ก็เพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาของบรรดาพ่อค้าประชาชน

อำนวยความสะดวกในการค้าขายขนส่งสินค้า ตลอดจนการคมนาคมไปมาหาสู่กัน โดยมีหลักฐานปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของพวกเขา คณะบาทหลวงฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีสมัยนั้น

จดหมายเหตุมองเซนต์เลอบอง (2551: 295) กล่าวถึงการตัดถนนสมัยกรุงธนบุรีไว้ว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้ตัดถนนเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมในกรุงธนบุรี และยังสร้างป้อมปราการป้องกันข้าศึกเพิ่มเติมด้วย

เส้นทางคมนาคมที่สำคัญของประเทศไทยในสมัยเมื่อ 200 ปีมาแล้วนั้น ล้วนแต่เป็นทางน้ำทั้งสิ้น และไม่ค่อยกล่าวถึงเรื่องการตัดถนนกันมากนัก นอกจาก “ถนนพระร่วง” ในสมัยสุโขทัย นับว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีแนวความคิดในการพัฒนาประเทศทันสมัยอย่างยิ่งทีเดียว ส่วนในด้านการขุดคลองนั้น ก็มีหลักฐานปรากฏอยู่ในสำเนาฎีการั้งพระเจ้าขัติยราชนิคม สมมตมโหสวรรค์ พระเจ้านครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ.2319 ว่าได้โปรดให้เร่งดำเนินการขุดคลองทำข้าม เพื่อให้ทะลุไปออกทะเลหน้านอก หรือทะเลฝ่ายตะวันตก ซึ่งในปัจจุบันเรียกกันว่า “มหาสมุทรอินเดีย” เพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องเส้นทางเดินเรือค้าขาย และการส่งกำลังบำรุงสำหรับกองทัพเรือทางด้านทะเลหน้านอกต่อไป

พระราชพงสาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ (2544) กล่าวถึงที่มาของรายได้หลักของรัฐในยุค นั้นมาจากการเก็บส่วยอากรต่างๆ ในพระราชพงสาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 ได้ มาจาก อากรสุรา อากรบ่อนเบี้ย อากรขนอนตลาด ค่าน้ำเก็บตามเครื่องมือ อากรสมพัสดุ อากรสวน แต่ ค่าน้ำเก็บเป็นหางข้าว และการเก็บของส่วยสินค้าต่างๆ เงินที่ได้จากภาษีอากรปีละไม่มากนัก ผลประโยชน์ที่ได้มากในครั้งนั้นคือการค้าสำเภา

จากเอกสารด้านสภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรี ดังที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ เศรษฐกิจใน สมัยกรุงธนบุรีขณะนั้นที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามผู้คนอดอยาก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรง พระราชทานข้าวสารให้ขุนนางและประชาชนซึ่งอดอยากซึ่งขณะนั้นมีราคาแพงมาก ต่อมาทรงส่งเสริมการทำนาเพื่อให้ราษฎรมีเสบียงอาหารเพิ่มขึ้น สภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรี อยู่ในช่วงฟื้นฟูบ้านเมือง และเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วน การศึกษาเอกสารดังกล่าวทำให้ผู้วิจัย นำไปวิเคราะห์เชิงสังคมในงานวิจัยได้เป็นอย่างดี

6. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่อาศัยและติดต่อค้าขาย เผยแพร่ศาสนาหลากหลายชาติด้วยกัน ทั้งที่อาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยากระทั่งถึงสมัยกรุงธนบุรี ดังที่ปรากฏจดหมายเหตุคณะบาทหลวงฝรั่งเศสซึ่งเข้ามาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าเอกทัศ จนถึงสมัยกรุงธนบุรีหลายฉบับด้วยกัน นอกจากการฟื้นฟูบ้านเมืองใหม่หลังภาวะสงคราม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงฟื้นฟูการค้าทางทะเลกับต่างประเทศ เพื่อทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยบรรเทาการเรียกเก็บภาษีอากรจากราษฎร ซึ่งยังอยู่ในระยะเริ่มตั้งตัวอีกด้วย

เสทือน สุภโตภณ (2527: 53) กล่าวถึงการค้าสมัยกรุงธนบุรีกับต่างประเทศไว้ดังนี้ ไทยเราได้ส่งสำเภาหลวง ออกไปติดต่อค้าขายกับนานาประเทศแถวนี้รวมหลายสายด้วยกัน กล่าวคือ ทางตะวันออกไปถึงเมืองจีน ทางตะวันตกไปถึงอินเดีย ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีเรือสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านในย่านนี้ เข้ามาค้าขายกับประเทศไทยเราในสมัยนั้นอยู่เสมอเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า จีน ชาว (คืออินโดนีเซียในปัจจุบัน ซึ่งฮอลันดากำลังยึดครองอยู่ในขณะนั้น) อินเดีย (อังกฤษยึดครอง) มลายู (มาเลเซีย) ฯลฯ ทำรายได้ให้กับรัฐบาลเป็นอันมาก เป็นต้นว่าได้จากค่าปากเรือ ภาษีขาเข้า – ขาออก ฯลฯ ตามระบบภาษีอากรของเราในครั้งนั้น

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรีนั้น ประเทศจีนนับว่าเป็นชาติที่มีความสำคัญมากที่สุด ดังปรากฏหลักฐานว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงส่งคณะทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงต้าฉิง เพื่อการเจริญสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง (2551: 231-232) ดังนี้

...ให้เขียนสารลงลานทองทวน จัดส่วนบรรณาการละลานตา อนึ่งนอกจิมก็้องเป็นของถวาย ก็ไปรยปรายประทานไปหนักหนา ทั้งนายห้างขุนนางในนครา ให้มีตราบัวแก้วสำคัญกัน แล้วจัดทูตทูตคำ ให้จำสาร บรรณาการพร้อมสิ้นทุกสิ่งสรรพ ทั้งของแถมแนมความนันทามครัน เป็นก้านถวายนอกบรรณาการ แล้วทรงสั่งสิ่งของเป็นสองเหล่า อย่าควบเข้าแบ่งพร้องเป็นสองฐาน ฝ่ายทูตนั้นให้ว่าบรรณาการ โดยฉบับบูรณารวดมา อนึ่งนอกจิมก็้องเป็นของถวาย รับสั่งยกให้หกนายข้าหลวงว่า บรรทุกเสร็จทั้งสิบเอ็ดเกตรา มาทอดทำคอยฤกษ์เรียงลำดับ...

ด้วน ถีเชิง (2541: 51) ได้กล่าวถึงการส่งทูตไปจิมก็้องพระเจ้ากรุงจีนในสมัยกรุงธนบุรีไว้ดังนี้ เนื่องด้วยชาวต่างประเทศได้ส่งทูตมาจิมก็้อง จึงได้ขอพระราชสารเมื่อปีเถาะลงที่ 42-43 เงินเจ้า แห่งเมืองสยาม ได้มีเอกสารมาขอจิมก็้อง และหยาง จิง ชู กับก๊วยหลินอดีตผู้ว่าราชการ

มณฑลทวายตั้งพร้อมกับหลี่ จื้อย่ง อดีตข้าราชการได้มีคำกราบบังคมทูลถวาย องค์พระจักรพรรดิ แล้วทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า ถ้าหากเงินเจ้า มีความจงรักภักดีอย่างจริงจังและส่งทูตมาขอจิมก๊อง เพื่อขอรับการยกย่องขึ้นเป็นกษัตริย์จะต้องถวายรายงานตามความเป็นจริง องค์พระจักรพรรดิเอง จะทรงมีพระราชวินิจฉัยคราวต่อไป หากมีเอกสารมาจากเงินเจ้า ไม่ว่าจะมีข้อความอย่างไร ต้องรีบส่งมาด่วน

เสถียน ซูโกโถณ (2527: 57-58) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนนี้ยังมีผลถึง เรื่องพระนามพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีที่เป็นภาษาจีนไว้ดังนี้ เกี่ยวกับพระนามของสมเด็จพระ เจ้ากรุงธนบุรี ที่ทรงใช้ในพระราชสาส์นไปยังพระเจ้ากรุงจีนว่า “แต่เจียว” นั้น เป็นที่ปรากฏต่อมาว่า แม้จะสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและได้มีการเปลี่ยนพระราชวงศ์ใหม่ มาเป็นพระราชวงศ์ จักรีในปี พ.ศ.2323 พร้อมกับสถาปนากรุงรัตน โกสินทร์เป็นราชธานีขึ้นมาใหม่แล้ว บรรดา พระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีก็ยังคงทรงใช้ พระนามในพระราชสาส์นที่มีไปยังประเทศจีน ด้วยการขึ้นต้นด้วยคำว่า “แต่” สืบต่อมาอีกถึง 5 รัชกาล กล่าว คือ

รัชกาลที่ 1 ทรงใช้พระนามว่า แต่ฮั่ว

รัชกาลที่ 2 ทรงใช้พระนามว่า แต่หก

รัชกาลที่ 3 ทรงใช้พระนามว่า แต่สุด

รัชกาลที่ 4 ทรงใช้พระนามว่า แต่เม้ง

รัชกาลที่ 5 ทรงใช้พระนามว่า แต่เจียว

พระราชวงศ์จักรียอมใช้ “แซ่แต่” แซ่เดียวกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทั้งนี้ สันนิษฐานกันว่าเกิดแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระราชประสงค์จะมี ให้ทางพระเจ้ากรุงจีนได้ทราบว่าทางประเทศไทย (เสียมหลอกัก) ได้มีการเปลี่ยนพระราชวงศ์ใหม่ จึงทรงขอใช้ “แซ่แต่” แซ่เดียวกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสืบต่อไป เพียงแต่เปลี่ยนพระนามเป็น “ฮั่ว” เท่านั้นประโยชน์สำคัญที่ได้จากการนี้ ก็คือความสะดวกในการส่งราชทูตไปกระชับ สัมพันธไมตรีกับจีนเพื่อประโยชน์ทางการค้า อันเป็นธรรมเนียมประเพณีในการติดต่อค้าขาย ระหว่างไทยกับจีนมาช้านานแล้วนั่นเอง นอกจากนี้ ถ้าหากออกพระนามเป็นภาษาไทยแล้ว ก็จะมี ยึดยาวและฟังยากยิ่งสำหรับคนจีน จึงต้องกำหนดพระนามเป็นภาษาจีนขึ้นมา เพื่อให้ทางเมืองจีน

เข้าใจและจดจำได้ง่าย จึงได้กลายเป็นราชประเพณีสืบต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แต่สำหรับในสมัยรัชกาลที่ 5 คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เพียงแต่กำหนดขึ้นไว้เท่านั้น ยังมีได้ถึงขั้นใช้ในพระราชสารส่งไปยังราชสำนักของพระเจ้ากรุงจีนเลย

ความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก

ในสมัยกรุงธนบุรีมีการทำศึกสงครามมาก ต้องพัวพันอยู่กับการทำสงครามเกือบตลอดเวลา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงต้องทรงต้องรวบรวมไพร่พลและอาวุธ ให้พร้อมสรรพอยู่เสมอ ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวตะวันตกเข้ามาค้าขายและใช้เมืองธนบุรีเป็นที่พักเรือรบด้วย

ชาวต่างชาติที่มีความสำคัญคนหนึ่ง ในสมัยกรุงธนบุรี ก็คือ นายฟรานซิส โลท์ หรือ กัปตัน โลท์ อดีตนายทหารเรือแห่งราชนาวีอังกฤษซึ่งลาออกจากราชการมาทำหน้าที่เป็นนายเรือสินค้าคนสำคัญของบริษัทยินเดียตะวันออก ฟรานซิส โลท์ ได้เดินเรือไปมาค้าขายอยู่ในย่านนี้เสมอ ได้เข้ามาสมาคมคลุกคลีใกล้ชิดกับชาวมลายูเป็นอันดี จนเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไป

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้กัปตัน ฟรานซิส โลท์ เป็นผู้ติดต่อขอซื้ออาวุธให้แก่ทางราชการไทยในครั้งนั้น โดยโปรดให้มีหนังสือติดต่อไปเมื่อปี พ.ศ. 2320 ซึ่งทางฟรานซิส โลท์ ก็ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ตามพระราชประสงค์

ปรากฏความในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา (2455) ไว้ว่า เมื่อปี พ.ศ. 2319 เขาได้ส่งปืนเข้ามาถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นจำนวน 1,400 กระบอก รายละเอียดมีแจ้งอยู่ดังนี้

“อนึ่งในเดือนสิบนั้น กะปิตันเหล็กอังกฤษเจ้าเมืองเกาะหมากส่งปืนนกสับเข้ามาถวาย พันสิ่ร้อยกระบอกกับสิ่งของเครื่องราชบรรณาการต่าง ๆ”

เสถียร สุขโสภณ (2527: 58-60) กล่าวถึงความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกสมัยกรุงธนบุรีไว้ว่า เจ้าพระยาพระคลังในสมัยกรุงธนบุรีได้เคยมีหนังสือไปถึงชาวเดนมาร์กผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองตรังกาบาร์ อันเป็นเมืองท่าค้าขายอยู่ทางแถบอินเดียตอนใต้ ขอให้อำนวยความสะดวกให้แก่ “กัปตันเหล็ก” ซึ่งได้รับมอบหมายให้ออกไปหาซื้ออาวุธปืนคาบศิลาจำนวน 10,000 กระบอก ณ เมืองตรังกาบาร์นั้นให้ด้วย ด้วยความดีความชอบที่กัปตันฟรานซิสโลท์ได้ช่วยเหลือราชการ

ในการจัดหาซื้ออาวุธปืนมาถวายให้ เพื่อใช้ในการต่อสู้ข้าศึกศัตรูนี้ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เขาเป็นพระยาราชภักดี เมื่อราวปี พ.ศ.2321

เฉลิม อยู่เวียงชัย (2516: 16-18) กล่าวถึงความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรีไว้ ดังนี้ การสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรีนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมิได้ทรงปฏิบัติตามธรรมเนียมการสัมพันธ์กับประเทศจีนในตอนต้นรัชกาล เพราะทรงพระราชกรณียกิจ ศึกษาสงคราม ต่อเนื่องกันเป็นเวลาหลายปี ต่อมาในปลายรัชกาล พระองค์ทรงแต่งตั้งคณะทูตเชิญ พระราชสารไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปักกิ่ง ใน พ.ศ. 2324

ดังปรากฏการเดินทางไปจิมก้องพระเจ้ากรุงจีน ในนิราศกวางตุ้ง พระราชสารสมเด็จพระเจ้ากรุงพระมหานครศรีอยุธยาปราบดาภิเษกใหม่ คิดถึงคลองพระราชไมตรีกรุงปักกิ่ง จึงให้พระยาสุนทรภู่ราชทูตหลวงพิไชยเสนหา อุปทูต หลวงพจนานิคมล ตริทูต ขุนพจนานิคมล ท่องสื่อ (ล่าม) หมื่นพิพิทราชา ปันสื่อ (พนักงานฝ่ายธุรการ) จำทูลพระสุพรรณบัฏสุวรรณพระราชสารเชิญเครื่องบรรณาการ ช้างพลายช้าง 1 ช้างพังช้าง 1 รวม 2 ช้าง ออกมาจิมก้อง สมเด็จพระเจ้ากรุงคำฉิงผู้ใหญ่ตามขนบพระราชไมตรีสืบมาแต่ก่อน

ฉัฐวุฒิ สุทธิสงคราม (2553: 275) กล่าวถึงพระราชไมตรีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกับประเทศจีนว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้นเป็นเชื้อสายจีน มารดาเป็นไทย เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินไทย ทางพระราชไมตรีระหว่างไทยกับจีนก็ย่อมแน่นแฟ้นขึ้นเป็นธรรมดา ในสมัยที่ชาตินั้นมีเงินจำนวนมากช่วยทหารไทยกู้ชาติด้วย เมื่อกล่าวถึงทหารยุคกรุงธนบุรีจะเรียกว่าทหารไทยจีน ตลอดรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้เข้ามารับการในประเทศไทยตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๑-รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีตำแหน่งสูงถึงเป็นสมุหนายก เช่น เจ้าพระยาธรรมาธิเบศร์ (กุน) ต้นสกุล รัตนกุล เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรี ประเทศที่มีบทบาทสำคัญกับกรุงธนบุรีมากที่สุดประเทศหนึ่งคือประเทศจีน ดังปรากฏว่าไทยส่งทูตไปจิมก้องพระเจ้ากรุงจีนและเจรจาการค้า และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่แสดงความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นคือ พระนามพระมหากษัตริย์ของไทยที่มีพระนามแบบจีน ตั้งแต่กรุงธนบุรีเป็นต้นมาจนถึงรัชกาลที่ 7 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนประเทศตะวันตกกรุงธนบุรีได้มีความสัมพันธ์กับอังกฤษเป็นอันดี ความสัมพันธ์ติดต่อกับต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรี โดยมากเป็นการติดต่อเพื่อค้าขาย และฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ และเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านอาวุธที่ใช้ในการสงคราม

ผู้วิจัยจะได้นำความรู้แนวคิดจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกรุงธนบุรีกับต่างประเทศ มาใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยเชิงสังคมต่อไป

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรุงธนบุรี

เกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2544) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องภาพสะท้อนจากงานมหรสพสมัยกรุงธนบุรี ไว้ว่าการมหรสพในสมัยกรุงธนบุรีต้องหยุดชะงักไปตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2310 ต่อมาในช่วงต้นรัชกาล กรุงธนบุรีก็ต้องเผชิญปัญหาสภาพบ้านเมืองและปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความอดอยาก ปัญหาโจรผู้ร้าย จึงไม่มีเวลาที่จะฟื้นฟูศิลปะแขนงต่างๆ แต่เมื่อบ้านเมืองเริ่มมั่นคงขึ้นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงรื้อฟื้นศิลปะทุกแขนงโดยระดมศิลปินจากเมืองนครศรีธรรมราชมาฝึกหัด การแสดงละครและอื่นๆแก่ชาวธนบุรี นอกจากนี้ยังทรงกำหนดการแสดง การละเล่นหลากหลายชนิดในงานมหรสพสมโภชทั้งงานพระศพของเจ้านายและศพของขุนนาง ตลอดจนงานสมโภชพระแก้วมรกต

จิราภรณ์ มาตังคะ และคณะ (2549) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่องศาสนศิลป์ของศาสนสถานริมฝั่งน้ำ กรณีศึกษาชุมชนธนบุรีว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อศาสนศิลป์ของศาสนสถาน ริมฝั่งน้ำเขตธนบุรี ในด้านการเมืองการปกครอง พระมหากษัตริย์และขุนนางมีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมศาสนศิลป์ในศาสนสถานทั้งพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม ในด้านเศรษฐกิจพบว่า เศรษฐกิจมีความมั่นคงในสมัยรัชกาลที่3 จึงมีการสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการค้าขายกับต่างประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกันมาก โดยเฉพาะประเทศจีนทำให้มีการรับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมจีนซึ่งปรากฏอยู่ในศาสนสถานของพระพุทธศาสนา

อรพรรณ ปิณฑน์โอวาท (2542) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่องวาทวิทยาในประวัติศาสตร์ไทย: ยุคกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ว่า รัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นรัชกาลที่ไทยฟื้นฟูประเทศจากสงครามการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้วาทะด้านการเมืองการปกครองอย่างไม้อ่อนและไม้แข็งเพื่อให้การฟื้นฟูประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว งานสร้างประเทศเป็นเรื่องใหญ่ทรงใช้ทั้งพระเดช พระคุณในทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน เช่นพระราชทานทรัพย์แก่ราษฎร อยู่เนื่องๆแต่ก็มีพระบรมราชโองการให้ขุนนางผู้ใหญ่ต้องลงมือคุมไพร่พลไปทำนา กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าพระบรมราชโองการของพระองค์สะท้อนให้เห็นผู้นำตามภาวะการณ์ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้พยายามจะดำเนินยุทธวิธีตามนี้เพื่อให้ประเทศได้กลับสู่ความเจริญโดยเร็วที่สุด

จิราธร ชาติศิริ (2547) ได้กล่าวไว้ในการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจสมัยธนบุรี พบว่าการสูญสลายของกรุงศรีอยุธยา ส่งผลให้เศรษฐกิจและการค้าที่เคยมีมาว่าสீร้อยปีต้องล่มสลายไป วิทยานิพนธ์เรื่องเศรษฐกิจสมัยธนบุรี พ.ศ. 2310-2325 จึงมุ่งศึกษาในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการค้าในสมัยธนบุรี และบทบาทของสมเด็จพระเจ้าตากสินในด้านต่างๆ เช่น นโยบายในการการค้าทั้งการค้าภายในและการค้าภายนอก, นโยบายในการขยายอาณาเขตซึ่งส่งผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษาเศรษฐกิจสมัยธนบุรีในฐานะที่เป็นพื้นฐานให้กับเศรษฐกิจของกรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงเวลาต่อมา จากการศึกษาพบว่าเศรษฐกิจในสมัยธนบุรีเป็นเศรษฐกิจที่มีการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย การฟื้นฟูการค้าและเศรษฐกิจสมัยธนบุรีเกิดขึ้นโดยมีปัจจัยสำคัญอยู่ที่การค้ากับต่างประเทศเช่นเดียวกับสมัยอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าภายในภูมิภาคและการค้ากับจีนซึ่งเป็นการค้าเอกชนมากกว่าการค้าในระบบบรรณาการ โดยผู้มีบทบาทในการทำการค้าเอกชนในสมัยกรุงธนบุรีคือพ่อค้าและขุนนางชาวจีน การขยายอำนาจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไปยังเมืองต่างๆ เป็นการขยายอำนาจซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการเมือง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกรุงธนบุรี ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรีว่าขณะนั้นเป็นการสร้างราชธานีใหม่ บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามบ้านเมืองยังไม่สงบ มีปัญหาเรื่องความยากจน อดอยาก การปกครองบ้านเมือง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงต้องใช้พระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดในการปกครอง แต่พระองค์ก็ยังสนพระราชหฤทัยในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากการจัดให้มีงานมหรสพต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจของราษฎรให้คืนมาดังเดิม การศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้นำความรู้มาวิเคราะห์ในการศึกษางานวิจัยในเชิงวัฒนธรรมต่อไป

คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

1. คำยืม

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารในเรื่องการยืมคำ เหตุผลของการยืมภาษา ที่มาของการยืมคำ การเปลี่ยนแปลงทางภาษา จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าภาษาไทยมีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้หลายภาษา ซึ่งการยืมคำในภาษาไทยโดยมากเป็นการยืมแบบทับศัพท์ และมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและความหมาย การยืมคำมาใช้ในภาษาไทยทำให้จำนวนคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทย เพิ่มมากขึ้นและยังสะท้อนความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

1.1 ความหมายของการยืมภาษา

บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 2 (2549: 100) ได้กล่าวถึงการยืมภาษาไว้ดังนี้ การยืมภาษา (linguistic borrowing) คือ ปรากฏการณ์ที่ภาษาหนึ่งยืมตัวอักษร เสียง ความหมาย หน่วยคำ คำ สำนวน กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์โครงสร้างประโยค วจนลีลา ฯลฯ จากภาษาอื่นมาใช้ แม้ว่าการยืมภาษาจะไม่จำกัดอยู่เพียงการยืมคำ แต่โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงการยืมภาษา มักมุ่งประเด็นไปที่การยืมคำเป็นสามัญ เพราะคำเป็นสิ่งที่ภาษาหนึ่งรับจากอีกภาษาหนึ่งไปใช้ได้ง่ายที่สุดและเกิดการยืมมากที่สุด คำที่รับมาจากภาษาอื่น หรือจากภาษาย่อย (dialect) อื่นเรียกว่า คำยืม ภาษาที่ให้ยืมซึ่งอาจเป็นภาษาต่างประเทศ ภาษาถิ่น หรือภาษาโบราณ เรียกว่า ภาษาผู้ให้ (donor language) ส่วนภาษาที่เป็นผู้ยืมเรียกว่า ภาษาผู้รับ (recipient language)

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2526: 128) กล่าวถึงการยืมภาษาไว้ว่า การยืมคือการที่ภาษาหนึ่งนำเอาคำหรือลักษณะทางภาษาของอีกภาษาหนึ่งเข้าไปใช้ในภาษาของตนเอง โดยทั่วไปแล้วภาษามักจะยืมคำจากภาษาอื่นมาใช้ แต่ถ้าคำที่ยืมเข้ามามีจำนวนมากและการยืมมีช่วงเวลายาวนานก็อาจมีส่วนให้เกิดผลตามมาทางด้านเสียงและไวยากรณ์อื่นๆได้

Whitley (1969: 127-142) จึงได้จำแนกประเภทของการยืมคำตามปรากฏการณ์นี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เกิดการกลมกลืนทางเสียงคำยืมประเภทนี้แบ่งออกเป็นชนิดที่อยู่ตัวแล้ว (established) และชนิดทดลองใช้ (probationary) ชนิดที่อยู่ตัวแล้วได้แก่คำที่ใช้แพร่หลายทั่วไปมาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว เช่นคำว่า (baisikeli) ในภาษาสวาฮีลี ส่วนชนิดทดลองใช้ได้แก่คำที่ยังไม่ใช้แพร่หลายทั่วไป อาจเป็นเพียงสำนวนหรือสแลงเท่านั้น

2. ประเภทที่ไม่เกิดการกลมกลืนทางเสียง คือคำภาษาต่างประเทศที่ปรากฏปนไปกับภาษา เช่นคำยืมที่แทรกอยู่ในประโยคหรือในคำประสม ดังตัวอย่างการใช้คำอังกฤษปนกับหน่วยคำสวาฮีลีเช่น nime-advice (nimeɔdaiz) ซึ่งมีความหมายว่า I have advised เป็นต้น

Benjamin (1975: 445-448) ได้เรียกคำยืมประเภทที่มีการกลมกลืนทางเสียงของคำยืมหรือมีการปรับลักษณะเสียงของคำยืมให้เหมือนหรือคล้ายคลึงกับการออกเสียงคำต่างๆ ไปในภาษาว่าคำยืม (loan words) ส่วนคำยืมประเภทที่ยืมเข้ามาแล้วใช้ผสมกับคำยืมที่อยู่ในภาษาซึ่งเทียบได้กับคำยืมประเภทที่ไม่มีการกลมกลืนทางเสียงของวาทลี้นั้น เบนจามินเค. โชว์เรียกว่า คำยืมปน

(Loan blends)นอกจากคำยืม และคำยืมปนแล้ว ยังมีคำยืมอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นการยืมแบบสร้างคำใหม่ขึ้นในภาษาผู้รับ โดยการขอยืมความหมายของคำในภาษาผู้ให้มาแปล เบนจามินเค. โชว์เรียกคำยืมประเภทนี้ว่า “คำยืมแปล”(Loan translation)

ประเทศไทยมีการยืมคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้หลากหลายภาษา จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีมิตรไมตรีกับต่างประเทศมาเป็นเวลานาน

1.2 เหตุผลที่ทำให้เกิดการยืมภาษา

บรรทัดฐานภาษาไทยเล่ม 2 (2549: 101-102) เหตุผลสำคัญที่ภาษาหนึ่งยืมคำหรือลักษณะต่างๆ ของอีกภาษาหนึ่งมาใช้ 2 ประการ ดังนี้

1.2.1 เหตุผลด้านความจำเป็น

การยืมภาษาด้วยเหตุผลด้านความจำเป็นมักเกิดขึ้นเมื่อผู้พูดภาษาผู้ให้เป็นเจ้าของความคิดทางศาสนาเจ้าของความคิดทางศาสนา ปรัชญา โลกทรรศน์ ค่านิยม ประดิษฐกรรม นวัตกรรม วิทยาการ อาหาร การละเล่น ฯลฯ หรือเป็นผู้ที่อยู่ในถิ่นที่มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่ไม่ปรากฏในภาษาผู้รับ ภาษาผู้รับจึงจำเป็นต้องยืมภาษาผู้ให้มาใช้โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เช่น ภาษาไทยยืมคำศัพท์ทางศาสนา เช่น บาป, นรก, เทวดา, จิต ฯลฯ มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ยืมคำศัพท์เกี่ยวกับประดิษฐกรรม นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น คอมพิวเตอร์, อะตอม, เรดาร์, พลาสติก, เซรามิก, วัคซีน ฯลฯ มาจากภาษาอังกฤษ และยืมคำศัพท์เกี่ยวกับอาหาร เช่น คิมฉ่าย, หน่อเสียบ, กว๊ายเตี๋ย ฯลฯ มาจากภาษาจีน ยืมคำว่า วาซาบิ, สุกียากี้, ยากิโซชะ ฯลฯ มาจากภาษาญี่ปุ่น ยืมคำว่า แฮมเบอร์เกอร์, โดนัท, สเต็ก ฯลฯ มาจากภาษาอังกฤษ ยืมคำศัพท์เกี่ยวกับกีฬาและการละเล่น เช่น ฟุตบอล, ยิมนาสติก, โป๊กเกอร์ ฯลฯ มาจากภาษาอังกฤษ ยืมชื่อพันธุ์สัตว์ เช่น (กิ้ง) แขน้วย, (เป็ด) ไผ่ซ่าย, (ปลา) เก๋า ฯลฯ มาจากภาษาจีนแต้จิ๋ว เป็นต้น

1.2.2 เหตุผลด้านจิตวิทยา

เมื่อผู้พูดภาษาผู้ให้เป็นผู้ครอบครองความรู้ ความคิด วิทยาการ ฯลฯ ซึ่งผู้พูดภาษาผู้รับไม่มี และภาษาผู้รับจำเป็นต้องรับความรู้ ความคิด วิทยาการ ฯลฯ รวมทั้งคำที่ถ่ายทอด

ความรู้ ความคิด วิทยาการ ฯลฯ นั้นจากภาษาผู้ให้ ผู้พูดภาษาผู้รับจะเกิดความรู้สึกว่า ภาษาผู้ให้เป็นภาษาที่แสดงศักดิ์ศรีและฐานะทางสังคมสูงกว่าภาษาผู้รับ ความรู้สึกดังกล่าวทำให้เกิดการยืมภาษา ความจำเป็น เป็นการยืมอันสืบเนื่องมาแต่ความนิยมและทัศนคติว่า ภาษาผู้ให้เป็นภาษาสูง เป็นภาษาที่แสดงศักดิ์ศรีมากกว่า ซึ่งก่อให้เกิดผลในการยืมภาษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

การยืมคำศัพท์พื้นฐาน ภาษาผู้รับยืมคำศัพท์พื้นฐาน (basic word) มาจากภาษาผู้ให้ ดังกรณีภาษาไทยยืมคำว่า เดิน, เกิด, ทะเลาะ, จมูก, ถนน ฯลฯ ซึ่งเป็นคำศัพท์พื้นฐานในภาษาเขมรมาใช้เป็นคำศัพท์พื้นฐานในภาษาไทย

การยืมคำที่มีศักดิ์สูง ภาษาผู้รับอาจยืมคำภาษาอื่นมาใช้เป็นคำสุภาพ รวมทั้งคำที่มีศักดิ์สูง เช่น ภาษาไทยยืมคำภาษาบาลี สันสกฤต เขมร มาใช้เป็นคำสุภาพและคำราชาศัพท์

การยืมมาใช้เป็นศัพท์วรรณคดี ภาษาผู้รับยืมคำภาษาอื่นมาใช้แต่งวรรณคดี เพื่อให้เกิดความหลากหลายและความไพเราะ เช่น ภาษาไทยยืมคำภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร มาใช้ในวรรณคดีไทย และภาษาเขมรยืมคำภาษาไทยไปใช้ในวรรณคดีเขมร เป็นต้น

การยืมเพื่อแสดงภูมิรู้ ภาษาผู้รับยืมคำภาษาอื่นมาใช้ ทั้ง ๆ ที่ภาษาผู้รับก็มีคำที่สื่อความหมายเดียวกันอยู่แล้ว ทั้งนี้แสดงว่าผู้ใช้คำภาษาอื่นมีภูมิรู้ภาษานั้นเป็นอย่างดี เช่น ภาษาไทยยืมคำว่า ครี๊งก์, บิ๊กสโตร, ซ็อบปิ้ง, (ไป) ทัวร์, (ไป) ดินเนอร์, (จบ) ด็อกเตอร์, ป๊อปคอร์น ฯลฯ จากภาษาอังกฤษมาใช้ ทั้ง ๆ ที่ภาษาไทยมีคำหรือกลุ่มคำซึ่งสื่อความหมายเดียวกันอยู่แล้ว ดังนี้ ต้ม (สุรา), ร้านหนังสือ, ซ็องของ, (ไป) เทียว, (ไป) กินข้าวเย็น, (จบ) ปริญาเอก, ข้าวโพดคั่ว ฯลฯ หรือภาษาไทยยืมคำว่า มนุษย์, อาทิตย์, จันทร ฯลฯ จากภาษาสันสกฤตมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้ง ๆ ที่ภาษาไทยมีคำว่า คน, ตะวัน, เดือน ฯลฯ อยู่แล้ว

บางกรณีภาษาผู้รับอาจยืมเสียงบางเสียงของภาษาอื่นที่ไม่มีในภาษาผู้รับมาใช้ เพื่อแสดงภูมิรู้ดังกล่าว เช่น กรณีคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษพยายามออกเสียงพยัญชนะท้าย /-s/ และ /-l/ ในคำว่า เทนนิส, แก๊ส, (รถ) บัส, แอลกอฮอล์, บอล, เซลล์ ฯลฯ เพื่อแสดงว่าเป็นผู้ที่ภูมิรู้ภาษาอังกฤษดี ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีภูมิรู้ภาษาบาลีและสันสกฤตก็มีออกเสียงคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทยโดยเลียนเสียงให้ใกล้เคียงกับเสียงของภาษาบาลีและสันสกฤตเดิม เช่น ออกเสียงคำว่า กรณี, ปกติ, หริ เป็น /กะ-ระ-ณี/, /ปะ-กะ-ติ/, /หะ-ริ/ แทนที่จะออกเสียงตามแบบภาษาไทยว่า /กอ-ระ-ณี/, /ปก-กะ-ติ/, /หะ-หริ/ เป็นต้น

สุริวงษ์ พงศ์ไพบูลย์ (2526) กล่าวถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมคำ ดังนี้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมคำก็คือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าของภาษาผู้ให้กับเจ้าของภาษาผู้รับในด้านต่างๆ ได้แก่

1. ทางด้านเชื้อชาติ สัญชาติหรือการแต่งงาน การสมาคมติดต่อและการเกื้อกูลอุปการะกัน
2. ทางด้านภูมิศาสตร์ คือมีดินแดนใกล้ชิดกันซึ่งปัจจุบันการคมนาคมการสื่อสารและสื่อสารมวลชนที่เจริญก้าวหน้าทำให้คนในดินแดนที่อยู่ห่างกัน มีโอกาสมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยสะดวก
3. ทางประวัติศาสตร์ การอพยพโยกย้ายและติดต่อทางการทูตทำให้ภาษาเจ้าของถิ่นเดิมตกค้างอยู่ หรือทำให้ผู้โยกย้ายที่มานำภาษาใหม่มาใช้
4. ทางด้านธุรกิจการค้า การค้าระหว่างชนต่างชาติต้องพูดจาตกลงกันการโฆษณาสินค้าต้องใช้ภาษาเป็นสำคัญ จึงเกิดการยืมคำกันขึ้นทั้งที่ตั้งใจและไม่รู้ตัว
5. ทางด้านศาสนา การรับเอาศาสนาเข้ามาในประเทศ ย่อมต้องรับเอาภาษาที่ใช้ในการสอนศาสนาเข้ามาไว้ในภาษาด้วยไม่มากก็น้อย เพราะผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา จำเป็นต้องใช้ภาษาเป็นสื่อในการสอนศาสนา
6. ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษา วิทยาการและเครื่องมือเครื่องใช้ กรณีนี้ภาษาผู้ให้มักจะต้องเป็นชนชาติที่เจริญกว่าภาษาผู้รับ ตัวอย่างเช่น การศึกษาในชั้นสูงมักจะใช้ตำราภาษาอังกฤษ มีการเรียนวิชาการปกครองของอังกฤษและฝรั่งเศส วิชาการแพทย์และเครื่องกลของเยอรมัน วิชาการเกษตรของนิวซีแลนด์ เป็นต้น

1.2.3 ที่มาทางภาษา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 822) ได้ให้ความหมายของ “ภาษา” ว่า หมายถึง น. ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษาธรรม;เสียง ตัวหนังสือหรือกิริยาอาการ

ที่สื่อความได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ : (โบ) คนหรือชาติที่พูดภาษานั้น ๆ เช่น มอญ ลาว ทวาย มุ่งห่มและแต่งตัวตามภาษา (พงศ.ร.๓);(คอม) กลุ่มของชุดอักขระ สัญลักษณ์ และกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งงานคอมพิวเตอร์ เช่น ภาษาซี ภาษาจาวา ;โดยปริยายหมายความว่าสาระ,เรื่องราว เนื้อความที่เข้าใจกัน,เช่นตลกโจนพูดไม่เป็นภาษา เขียนไม่เป็นภาษา ทำงานไม่เป็นภาษา

วิลเลียม คิงคัม (2550: 2) กล่าวไว้ในหนังสือภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เรื่องความหลากหลายของภาษาดังนี้

ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันในโลกมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละภาษาย่อมมีลักษณะบางประการที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของภาษานั้น ๆ ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้จัดภาษาที่มีลักษณะโครงสร้างทางภาษาที่เหมือนกันไว้ในตระกูลเดียวกัน จะเห็นได้ว่าความหลากหลายของภาษานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างของภาษาต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนกัน บางภาษาเป็นภาษาที่ตายแล้ว ซึ่งไม่มีการใช้ติดต่อสื่อสาร และใช้พูดจากัน แต่ใช้เป็นภาษาสำหรับบันทึกคำสอนทางศาสนาเท่านั้น เช่น ภาษาบาลีและสันสกฤต เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อภาษาที่มีความหลากหลาย ดังนั้น จึงสามารถแบ่งภาษาได้ 3 ประเภท คือ แบ่งตามเชื้อชาติของผู้พูดหรือเจ้าของภาษา แบ่งตามรูปลักษณะของภาษา แบ่งตามตระกูลของภาษา

1. แบ่งตามเชื้อชาติของผู้พูดหรือเจ้าของภาษา (The Race of Native Speakers)

การแบ่งตามวิธีนี้ถือเอาเป็นแบบอย่างแน่นอนไม่ได้ เนื่องจากมนุษย์ย่อมมีการแต่งงานหรือผสมกันทางเชื้อชาติ คนชาติหนึ่งอาจใช้ภาษาของคนชาติหนึ่งได้เพราะภาษาได้เป็นพันธุกรรม ภาษาเกิดจากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น คนไทยพูดภาษาอังกฤษได้ จะถือเอาว่าคนไทยและคนอังกฤษเป็นเชื้อชาติเดียวกันเพียงเพราะพูดภาษาเดียวกันนั้นไม่ได้เลย

2. แบ่งตามรูปลักษณะของภาษา (Language Structure)

การแบ่งตามวิธีนี้อาศัยความสำคัญอยู่ที่ลักษณะของการประกอบคำ และการวางตำแหน่งของคำในประโยคเป็นเกณฑ์ ถ้าลักษณะของภาษามีส่วนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันก็รวมเข้าเป็นประเภทเดียวกันได้

3. แบ่งตามตระกูลของภาษา (Language Families)

การแบ่งประเภทนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแบ่งตามรูปลักษณะของภาษา โดยอาศัยหลักในการแบ่ง ดังนี้ ถ้าภาษาใดมีรูปลักษณะเหมือนกันและคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีคำศัพท์ร่วมตระกูล (Cognate Forms) เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับเครือญาติ คำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ คำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติ คำศัพท์เกี่ยวกับต้นไม้ และคำศัพท์เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และเครื่องมือสำหรับใช้เพื่อดำรงชีวิต เป็นต้น การใช้ภาษาเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ และมีการวางตำแหน่งของคำในประโยคคล้ายคลึงกัน ก็จัดเข้าในภาษาตระกูลเดียวกัน

เฉลิม ขงบุญเกิด (2516: 1) คำในภาษาไทยที่มีสำเนียงและความหมายใกล้เคียงกับคำในภาษาจีนแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน

1. คำที่มีสำเนียงและความหมายคล้ายกันมาแต่เดิม กล่าวคือ ชาติไทยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนและต่างสืบเชื้อสายมาจากชาวมองโกล เช่นเดียวกับชาวจีน เมื่อชาติไทยอพยพลงมาทางใต้แยกย้ายต่างถิ่นกันไป ทำให้สำเนียงผิดเพี้ยนไปจากภาษาเดิมของคนไทยที่อยู่ในประเทศจีน ซึ่งขณะนี้ได้กลายเป็นคนจีนไปแล้ว เช่น ภาษา광둥 และ ไหหลำ แต่จิว และฮกเกี้ยน

2. คำที่มีที่มาอย่างเดียวกัน คำในภาษาไทยและภาษาจีนที่มีที่มาจากภาษาต่างประเทศอย่างเดียวกัน ส่วนใหญ่เป็นคำที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งมาจากภาษาบาลี ส่วนสำเนียงใกล้เคียงไปทางภาษากลางของจีน

3. คำไทยที่เห็นได้ชัดแจ้งว่ามาจากภาษาจีน เมื่อประเทศจีนเข้ามาติดต่อกับค้าขายและอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น พร้อมกับนำสิ่งของเครื่องใช้ วัฒนธรรม เข้ามาด้วย เช่น เรือสำเภา ยาสมุนไพร พืชพันธุ์ อาหาร คนไทยจึงเรียกสิ่งนั้นตามคนจีน

พระยาอนุมานราชธน(2499: 96) ภาษาฮกเกี้ยนและภาษาแต้จิ๋วสองภาษานี้ มีสำเนียงพูดคล้ายกันแต่ฮกเกี้ยนมักเป็นเสียงสูงส่วนแต้จิ๋วเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในมณฑล กวางตุ้งทางด้านตะวันออกติดต่อกับฮกเกี้ยน เหตุนี้สำเนียงจึงใกล้เคียงกัน เป็นภาษาที่รู้จักแพร่หลายในเมืองเรา เพราะชนชาวที่พูดภาษานี้เข้ามาอยู่ทำมาหากินมาก

1.2.4 การเปลี่ยนแปลงของภาษา (Language Change)

การเปลี่ยนแปลงของภาษา คือ ภาษาที่ใช้ในปัจจุบันมีส่วนแตกต่างไปจากภาษาในอดีต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มาจากหลายสาเหตุ

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2526: 13) ได้กล่าวอธิบาย 4 ประเภทด้วยกัน ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ ความหมาย และคำ ภาษาที่มีคนใช้พูดอยู่เป็นประจำย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเปลี่ยนและกลายเป็นไปทีละน้อย จึงไม่รู้สึกรู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลง เราก็สามารถทราบได้โดยการเปรียบเทียบระหว่างภาษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันกับภาษาในอดีต จะเห็นได้จากตัวอย่างภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ในการสมัยสุโขทัย ก็มีการเปลี่ยนแปลงมาสู่สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตามลำดับ เมื่อเราเปรียบเทียบอย่างนี้ จะเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน และจะเห็นวิวัฒนาการของภาษาจากจุดหนึ่งมายังอีกจุดหนึ่งอย่างชัดเจน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับคำยืม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การยืมคำเป็นมักมุ่งประเด็นไปที่การยืมคำเป็นสำคัญ เพราะคำเป็นสิ่งที่ภาษาหนึ่งรับจากอีกภาษาหนึ่งไปใช้ได้ง่ายที่สุดและเกิดการยืมมากที่สุด การยืมคำมาใช้ในภาษาย่อมมีการปรับการออกเสียงคำยืมให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาแต่เป็นการปรับในปริมาณเล็กน้อยแตกต่างกันไป และเมื่อภาษาหนึ่งมีคำจากภาษาอื่นๆ เข้าไปปนอยู่มากย่อมเป็นร่องรอยให้สืบค้นประวัติความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของภาษาทั้งสอง ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม การยืมคำจากภาษาอื่นความสะดวกในการใช้ภาษา ในภาษาไทยมีคำยืมภาษาต่างประเทศหลายภาษาได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต ภาษาอังกฤษ ภาษาเขมร ภาษาชวา-มลายู ภาษาญี่ปุ่น และจีน จากการศึกษาดูเอกสารเกี่ยวกับคำยืมที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องการศึกษาวิเคราะห์คำยืมมาใช้ในการวิจัยต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำยืม

คณินิจ ปัทมปราณี (2542) ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่น ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า คำยืมภาษาจีนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่น ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีการยืมคำ 4 ลักษณะ ได้แก่ การทับศัพท์ การทับศัพท์แต่เสียงเปลี่ยนไป การใช้คำจีนที่แปลจากความหมายในภาษาไทยและการนำเอาคำไทยไปประสมหรือซ้อนกับคำภาษาจีน ประเภทของคำยืมมี 2 ประเภท คือ คำยืมที่สามารถปรากฏเฉพาะคำจีนโดยลำพัง

ได้ และคำยืมที่ต้องปรากฏร่วมกับคำในภาษาไทย ความหมายของคำยืมมี 4 แบบ คือ ความหมายคงเดิม ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ โดยคำยืมที่มีคงหมายคงเดิมปรากฏเด่นชัดที่สุด

ประพิน มโนมัยพิบูลย์ (2531) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง คำไทย-คำจีน ว่าเป็นความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากการยืมคำใช้ในภาษาซึ่งโดยหลักใหญ่เป็นคำไทยที่มีเสียงพ้องกับสำเนียงจีนเก่าหรือสำเนียงจีนปัจจุบันถิ่นต่างๆ คำว่า มอด ในภาษาไทย และ *mwād ในภาษาจีนโบราณจึงนับเป็นคำร่วมตระกูลภาษาจีน-ไทย ส่วนคำว่า ม้วย และ *mwai ในภาษาจีนเก่า นับเป็นคำยืมระหว่างภาษาจีน-ไทย ข้อสันนิษฐานนี้หากเป็นจริง ก็จะเป็นการแสดงได้อีกกรณีหนึ่งว่า คำไทยแท้ไม่สามารถต่อต้านกับอำนาจของคำต่างประเทศได้ คำยืมมักจะเข้ามาแทนที่หรือใช้คู่กันไปกับคำเดิมในภาษา ในหลายๆ กรณีภาษาไทยโดยเหตุที่เป็นภาษาคำโดด จึงมักจะรักษารูปคำไทยแท้หรือคำเดิมเอาไว้ได้ โดยนำมาซ้อนกันเข้ากับคำยืมที่ได้มาใหม่ อย่างในกรณีคำว่า ม้วย ก็นำไปซ้อนกับคำเดิมคือ มอด และมิด เป็นมอดม้วย และม้วยมิด

รุ่งรัตน์ ทองสกุล (2544) ศึกษาเรื่องวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนของชาวไทยเชื้อสายจีน สามระดับอายุในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอายุที่ 1 (60 ปีขึ้นไป) ใช้คำยืมมากกว่ากลุ่มอายุที่ 2 (อายุ 35-50 ปี) และกลุ่มอายุที่ 3 (อายุ 10-25 ปี) กลุ่มอายุที่ 2 ใช้คำยืมน้อยกว่ากลุ่มอายุที่ 1 และกลุ่มอายุที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้คำยืมมากที่สุด และลักษณะการใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ตมีการใช้ 4 ลักษณะ คือ การทับศัพท์ การทับศัพท์แต่เสียงเปลี่ยนไป การใช้คำไทยแทนคำจีนที่เคยใช้ และการใช้คำไทยประสมคำจีน การเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้คำยืมทั้งสามกลุ่มอายุ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ทางการใช้คำ และทางความหมาย

ไทรงาม ประมวลศิลปชัย (2532) ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมภาษาของคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 ผลการศึกษาพบว่า มีคำยืมจากภาษาต่างประเทศจำนวน 6,201 คำ จำแนกออกเป็น 15 หมวดภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเขมร ภาษาตะเลง ภาษาชวา ภาษามลายู ภาษาญวน ภาษาบาลี ภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาเบงกอลี ภาษาฝรั่งเศส ภาษาละติน ภาษาสันสกฤตภาษาอังกฤษ และภาษาฮินดี คำยืมภาษาบาลีมีจำนวนมากที่สุดคือมี 2,172 คำ คิดเป็นร้อยละ 35.03 คำยืมภาษาญวนและภาษาละตินมีจำนวนน้อยที่สุดคือมีหมวดภาษาละ 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.02 คำยืมที่จำแนกตามลักษณะทางวัฒนธรรมภาษาของโวเจลลินส์ (Voegelin's) สรุปได้ว่าคำยืมในหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติมีจำนวนมากที่สุดคือมี 1,772 คำ คิดเป็นร้อยละ 28.58 คำยืมในหมวดคำเกี่ยวกับมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์มีจำนวนน้อยที่สุดคือมี 1,370 คำ

คิดเป็นร้อยละ 22.09 ลักษณะทางวัฒนธรรมภาษาที่ปรากฏในคำยืมแต่ละภาษา พบว่า ภาษาจีนมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด ภาษาญี่ปุ่นมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด ภาษาเขมรมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด ภาษาตะเลงมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด ภาษาชวามีคำในหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด ภาษามลายูมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์มากที่สุด ภาษาญวนมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด ภาษาบาลีมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่า มากที่สุด ภาษาบาลี-สันสกฤตมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์มากที่สุด ภาษาเบงกอลีมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด ภาษาฝรั่งเศสมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด ภาษาละตินมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึกและคุณค่ามากที่สุด ภาษาสันสกฤตมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่ามากที่สุด ภาษาอังกฤษ มีคำในหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด และภาษาอินโดมีคำในหมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลมากที่สุด

บรรจบ พันธุเมธา (2530) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับภาษาจีนในภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ว่าภาษาไทยยืมคำภาษาจีนมาจากภาษาจีนหลายถิ่นบางคำมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามแต่ละถิ่น ไม่น่าจะเราจะได้คำจีนเหล่านั้นมาจากภาษาจีนแต่จิวเพียงในสมัยที่มีจีนแต่จิวเข้ามาอยู่ในเมืองไทยเท่านั้น หรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาแต่ดั้งเดิมนับแต่คนไทยยังอยู่ในดินแดนจีน เพราะมีคำไทยหลายคำที่ใช้ตรงกับภาษาจีนกลาง แต่ก็มีคำภาษาต่างๆที่เข้ามาอยู่ในภาษาไทย น่าเชื่อว่าจะมีคำจีนก็มีและทำนองเดียวกันคำภาษาจีนก็ได้เข้ามาอยู่ในภาษาไทยโดยทางภาษาอื่นก็มี

วันทนี ม่วงบุญ (2532) ศึกษาเรื่องคำยืมในจารึกสุโขทัย ได้ศึกษาคำยืมในจารึกสุโขทัย จำนวน 25 หลัก โดยศึกษาคำยืมจากบาลี สันสกฤต เขมร และมอญ ผลการศึกษาพบว่าภาษาสันสกฤตและบาลีนำเข้ามาใช้ในภาษาไทยมากที่สุด รองลงไปได้แก่ภาษาเขมร ส่วนภาษามอญพบน้อยมาก และประเภทของคำยืมที่พบจำนวนมากที่สุดในภาษาบาลี สันสกฤตคือศัพท์ทางศาสนา และวัฒนธรรมจากประเทศอินเดีย แสดงว่าวัฒนธรรมอินเดียมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยค่อนข้างสูง และวัฒนธรรมจากประเทศเขมรก็มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยมากพอสมควร ส่วนมอญนั้นในสมัยสุโขทัยยังมีวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อประเทศไทยน้อย

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2550: 103-103) กล่าวว่า ภาษาจีนมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก โดยเฉพาะด้านคำศัพท์ เพราะคนไทยได้ยืมคำภาษาจีนเข้ามามากโดยผ่านลัทธิเต๋า และจากงานวิจัยเรื่องคัมภีร์เต๋า:หลักฐานชี้แหล่งกำเนิดของคนไท-ไทย พบว่า ภาษาจีนโบราณในภาษาไทย = ไทย น่าจะเข้าสู่ภาษาไทยตั้งแต่สมัยที่จีนปกครองดินแดนย่านที่เป็นเวียตนามในปัจจุบันตั้งแต่เมื่อประมาณพันปีที่แล้ว ในช่วงนั้นจีนยังบังคับให้ผู้อยู่ใต้ปกครองใช้ปฏิทินจีนและผู้ที่กำกับการใช้ปฏิทินคือ พระเต๋า ซึ่งเกี่ยวข้องกับคัมภีร์เต๋า คำจีนที่ยังปรากฏในภาษาไทยปัจจุบัน ปรากฏในคัมภีร์เต๋า คำที่พิมพ์ตัวหนาเป็นคำจีน เช่น 1) ส่วยสา (อากร) 2) รู้จักมักจี่ 3) เสียหาย 4) แท้จริง

และคำประสมซึ่งเกิดจากการใช้คำไทยแปลคำจีน 14 คำ เป็นหลักฐานแสดงว่า ภาษาจีนเคยเป็นภาษาต่างประเทศสำหรับคนไทยในสมัยโบราณ จึงต้องมีการแปลคำจีน และเกิดเป็นคำประสม ไทย-จีนขึ้น คำประสมประเภทนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นผู้ยืมคำจากจีน ไม่ใช่ภาษาไทยกับภาษาจีนมีคำมรดกหรือคำร่วมเชื้อสายกัน

ศุภวรรณ มองเพชร (2542) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ.2416 กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ผลการศึกษาพบว่า การสูญคำของคำยืม คือ คำยืมที่ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. 2416 แต่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ถือเป็นการสูญคำและพบว่าคำยืมที่สูญไปมีจำนวน 13 คำ เป็นคำเกี่ยวกับพืช 1 คำ หมวดคำเกี่ยวกับอวัยวะต่างๆ 1 คำ หมวดคำเกี่ยวกับการจำแนกมนุษย์ออกเป็นกลุ่มตามเชื้อชาติ 7 คำ หมวดคำเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการค้า 2 คำ หมวดคำเกี่ยวกับอาหาร 1 คำ หมวดคำเกี่ยวกับสงคราม การเมืองการปกครอง 1 คำ ส่วนการเพิ่มคำของคำยืม คือคำที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 แต่ไม่ปรากฏในอักษราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ.2416 เป็นการเพิ่มคำของคำยืม จากการศึกษาพบว่าจำนวนคำยืมเพิ่มขึ้น 4628 คำ เป็นหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติ 1457 คำ หมวดคำเกี่ยวกับมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ 1039 คำ หมวดคำเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่า 969 คำ หมวดคำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคล 1163 คำ หมวดคำที่เพิ่มมากที่สุดคือหมวดคำเกี่ยวกับธรรมชาติ และหมวดคำที่เพิ่มน้อยที่สุดคือ หมวดคำเกี่ยวกับสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก และคุณค่า ส่วนภาษาที่เพิ่มมากที่สุดคือ ภาษาบาลี 1290 คำ ภาษาที่เพิ่มน้อยที่สุดมี 2 ภาษา คือ ภาษาญวน และภาษาละติน เพิ่มภาษาละ 1 คำ มีการเปลี่ยนแปลงการสะกดคำจำนวน 404 คำ มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำโดยไม่เจตนาและเจตนา มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำยืม 3 ลักษณะ คือ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่

สุดาพร ลักษณะินาวิน (2529) กล่าวถึงคำยืมภาษาเปอร์เซียในภาษาไทย ไว้ว่าเมื่อก้าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซียกับประเทศไทยนั้น มีหลักฐานที่บันทึกไว้ชัดเจนว่า มีคำยืมภาษาเปอร์เซียเกิดขึ้นในภาษาไทย และคำเหล่านี้ได้ยืมมาระหว่างศตวรรษที่ 16 หรืออย่างช้าที่สุดก็ถึงประมาณศตวรรษที่ 17 คำยืมภาษาเปอร์เซียที่จะนำมากล่าวในที่นี้มีดังนี้

กุหลาบ คำนี้สันนิษฐานว่ามาจากคำเปอร์เซีย ว่า golāb ซึ่งหมายถึง น้ำกุหลาบ (rosewater) คำนี้ในภาษาเปอร์เซียเป็นคำผสมมาจากคำว่า gol แปลว่า “ดอกกุหลาบ” และ āb แปลว่า น้ำ , องุ่น มาจากคำเปอร์เซีย ว่า angūr ซึ่งหมายถึง องุ่น

กะหล่ำ ในคำว่า กะหล่ำปลี และกะหล่ำดอก สันนิษฐานว่ามาจากคำเปอร์เซียว่า kalam ซึ่งหมายถึง กะหล่ำปลี

สาลี คำนี้สันนิษฐานว่ามาจากคำเปอร์เซีย ว่า sāli ซึ่งหมายถึง “ปี ” (year) คำๆ นี้ น่าสนใจมาก เดอ ลา ลูแบร์ (1963: 17) กล่าวไว้ว่า คนไทยเรียกข้าวสาลี ว่า “ข้าวโพดสาลี” (kaou possali) อาจเป็นไปได้ว่าคำนี้ยืมเข้ามาในภาษาไทยผ่านทางภาษาอูรดู เพราะในภาษาอูรดูมีคำว่า “ปาสาลี” (pao sāli) หมายถึง หนึ่งส่วนสี่ (ของปี) ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว การเพาะปลูกข้าวสาลีตั้งแต่เริ่มต้นปลูกจนเก็บเกี่ยวได้ก็จะใช้เวลาประมาณเศษหนึ่งส่วนสี่ของปี

สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์ (2537) ศึกษาเรื่องลักษณะคำยืมภาษาชวา มลายู ในบทละครเรื่องดาหลังและอิเหนา โดยศึกษาบทละครเรื่องดาหลังจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และบทละครเรื่องอิเหนาจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และศึกษาเฉพาะคำศัพท์ชวา-มลายูที่ปรากฏในบทละครเท่านั้น ผลการศึกษาพบว่า คำชวา-มลายูเดิมมีบางคำที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤต จนกระทั่งเสียงกลายเป็นเสียงชวา-มลายูและบางคำมีเสียงและความหมายไม่เหลือเค้าเดิมของภาษาสันสกฤต และคำยืมชวา-มลายูในบทละครเรื่องดาหลังและอิเหนามีคำใช้ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคำศัพท์ทั่วไป มีบางคำที่ออกเสียงแตกต่างกันและศัพท์ส่วนใหญ่จะเป็นคำชวามากกว่าคำมลายู เพราะเดิมที่แพร่หลายอยู่ในแถบสุมาตราและเข้ามายังประเทศไทยสมัยพระเจ้าบรมโกศ การเปลี่ยนแปลงทางเสียงและความหมายมีการเปลี่ยนแปลง 3 ลักษณะ คือ ความหมายคงเดิม ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่

สุวรรณา เลี่ยมประวัตติ (2552) ศึกษาเรื่องคำยืมในภาษาไทยชนภาคกลาง กล่าวว่า การยืมคำการเปลี่ยนแปลงของภาษาเนื่องจากอิทธิพลภายนอกซึ่งเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะอื่นๆ ได้แก่ ระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ การยืมคำทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไป 4 ลักษณะ คือ ประการแรกทำให้คำศัพท์เพิ่มมากขึ้น ประการที่สองทำให้ศัพท์เก่าเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ประการที่สามทำให้จำนวนคำประสมไม่เพิ่มขึ้น และประการสุดท้ายทำให้ภาษาซึ่งอยู่ในตระกูลเดียวกันมีความแตกต่างกันมากขึ้นในด้านคำศัพท์

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมิได้เกิดกับภาษาเพียงประการเดียว ปัจจุบันชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยชนที่เคยมีมาในอดีตก็ไม่ค่อยได้ยึดถือปฏิบัติกัน หากไม่มีภาษาเป็นเครื่องบ่งชี้แล้ว แทบจะไม่ทราบเลยว่าชนกลุ่มนี้เป็นชาวไทยชนที่อพยพมาจากเมืองเชียงแสนเมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก วนิดา สารพร (2531: 132-133) สรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยชน โดยเฉพาะตำบลคอนแร่และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ว่า ชาวไทยชนภาคกลางมีความใกล้ชิดกับชาวไทยภาคกลางด้านการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การปกครอง ค่านิยมของชาวไทยชนคือไม่ต้องการให้ตนเองแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่จึงพยายามสอนให้ลูกหลานพูดภาษาไทยถิ่นกลางหรือภาษาไทยมาตรฐานเพื่อใช้ให้ถูกต้องทั้งถ้อยคำและสำเนียงโดยไม่วิตกกังวลความเปลี่ยนแปลงของตนในด้านภาษาและวัฒนธรรม อีกทั้งชาวไทยชนรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสศึกษาอักษรล้านนาซึ่งเป็นภาษาเขียนของตนอย่างจริงจัง จึงทำให้การใช้ศัพท์ไทยถิ่นเหนือมีจำนวนคำลดลง

ภาษาที่มีผู้พูดในชีวิตประจำวัน เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตย่อมต้องปรับตัวให้ทันสมัยเข้ากับสภาวะแวดล้อม เหตุที่การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เกิดกระแสด้านอย่างรุนแรงจาก ชาวล้านนาห่างถิ่น นั้น ผู้เขียนคาดว่ากรณีนี้เป็นการสัมผัสภาษาและการกระทบทางวัฒนธรรมของชนเผ่าไทที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในประเทศไทยของเรานั่นเอง

Yongxian Luo (2553: 25) ศึกษาในงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ทางคำศัพท์จีน-ไตในแง่ของความหมายของคำว่า “กิน” กล่าวว่า มีคำเป็นจำนวนมากที่มีการใช้ร่วมกันโดยชาวจีนและ ชาวไตในแง่ของคำศัพท์เกี่ยวกับการกินและการดื่ม เช่นเดียวกับคำศัพท์เกี่ยวกับวัตถุดิบในการปรุงอาหาร การเตรียมอาหาร การแปรรูปอาหาร อุปกรณ์ที่ใช้ในการเสิร์ฟอาหารและภาชนะใส่อาหาร คำศัพท์ที่เกี่ยวกับรสชาติอาหาร ความสัมพันธ์นี้มีมายาวนานเนื่องจากชาวไตอยู่ร่วมกับชาวจีนมาหลายศตวรรษ พวกเขาเป็นหนึ่งในเกษตรกรกลุ่มแรก ๆ ของเอเชีย ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้

ส่วนคำที่มีความหมายว่า “กิน” เป็นหลักฐานแสดงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่ใกล้ชิดระหว่างชาวจีนและชาวไทย ข้อมูลที่ได้ทำให้ตระหนักได้ว่าเรายังไม่สามารถแยกแยะคำยืมออกจากคำที่มีต้นกำเนิดเดียวกันได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับคำยืม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในภาษาไทยมีการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏคำยืมในจารึกสุโขทัย ในภาษาไทยมีคำยืมหลายภาษา ทั้ง ภาษาบาลี สันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษาชวา-มลายู และการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมภาษาของคำยืม

การยืมคำภาษามาใช้ในภาษาไทยมีความหมายของการยืมคำที่มีลักษณะความหมายแคบเข้าความหมายกว้างออก และความหมายย่ำที่ ทำให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษาของคำยืมที่ภาษาไทยนำมาใช้จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำยืมในสมัยกรุงธนบุรี ตลอดจนยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำยืมภาษาจีนในเอกสาร โบราณ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของผู้วิจัยที่ต้องการหาคำตอบในประเด็นดังกล่าว

สังคมและวัฒนธรรม

1. ความหมายของสังคมและวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1159) ให้ความหมายคำว่า สังคมไว้ว่าคนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคมชนบท: วงการหรือสมาคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หนึ่ง เช่น สังคมชาวบ้าน. ว. ที่เกี่ยวกับการพบปะสังสรรค์หรือชุมนุมชน เช่น วงสังคม งานสังคม. (ป.) การที่มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จะมีลักษณะเป็นสังคม(society) กล่าวได้ว่าเกิดมาจากความต้องการในขั้นมูลฐานและในขั้นสูงขึ้นมา ความต้องการในขั้นมูลฐานนั้นได้แก่สิ่งที่ทำให้ชีวิตคงอยู่ต่อไป เช่น อาหาร น้ำ การพักผ่อนนอนหลับ สิ่งเหล่านี้มนุษย์ต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1058) ให้ความหมายคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย, วิถีชีวิตของ หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ปพาณี ฐิตวัฒนา (2523: 17-18) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้วัฒนธรรมของมนุษย์ไว้ว่า เมื่อมนุษย์สร้างสิ่งต่างๆขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์แล้ว สิ่งทั้งหลายที่ถูกสร้างขึ้นมา จะเพิ่มมากขึ้น จากอดีตจนปัจจุบัน และวัฒนธรรมจะถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมเมื่อมีการสร้างการเรียนรู้จากการสั่งสอน มีการสะสมปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากมนุษย์ ได้มีการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic communication) สัญลักษณ์ที่สำคัญคือ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาพูด และภาษาเขียน ซึ่งช่วยให้มนุษย์ สามารถถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึก ทศนคติ ความคิดเห็นต่างๆ ทำความเข้าใจกับผู้อื่นได้ ภาษานับเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรม ทำหน้าที่ถ่ายทอดและทำให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมอื่นๆเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น ยิ่งภาษามีความลึกซึ้งที่มีความเจริญมากขึ้นเท่าใด ก็จะช่วยให้มนุษย์ใช้สัญลักษณ์ทางภาษานี้แสดงความต้องการในสิ่งต่างๆได้มากขึ้น

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2553: 96) ศึกษาเรื่อง ปฏิทินจีนโบราณ กับ ปฏิทิน “ปีนไทย”: หลักฐานชี้ต้นกำเนิดของคนไทย กล่าวว่า ปีนไทย น่าจะมาจากภาษาจีนเพราะโครงสร้างการนับปีวนเป็นรอบ รอบละ60ปีเหมือนกัน และคำเรียกชื่อปีหลายคำยังมีเค้าเสียงเดิมจากภาษาจีน แม้ว่าเวลาจะผ่านมาเป็นพันปีแล้วก็ตาม เช่น

ชื่อปีไทย	ชื่อปีจีน
กาบไฉ่	ไฉ่
ดับเป่า	เป่า
รวายี่	ยี่
เม็งเหมา	เหมา

สังคมไทยยังมีภาษาและประเพณีแบบเก่าอยู่อีกมาก และเราจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาอย่างแยกกันมิได้ นั่นคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมย่อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางภาษาเสมอ

ปราณี กายอรุณสุทธิ์ (2526: 50) กล่าวถึงวัฒนธรรมของจีนในไทยว่า ในสมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัฐบาลไทยต้องสนับสนุนให้ชาวจีนเข้ามาประกอบอาชีพภายในเช่นเดิม เนื่องจากประเทศยังอยู่ในภาวะต้องทำสงครามและก่อสร้างประเทศใหม่ๆ การที่จีนเข้าร่วมบทบาทในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้นทำให้ไทยรับวัฒนธรรมบางประการของจีนมาถือเป็นประเพณีก็มี เช่น การทำบุญแซ่บิด การทำบุญกงเต็ก การเลี้ยงพระครูจีน เป็นต้น

2. การรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมนุษย์ยังสามารถรับเอาวัฒนธรรมของสังคมใกล้เคียงมาได้ หากวัฒนธรรมนั้นมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและไม่ขัดต่อวัฒนธรรมเดิมของตน ในการรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเรียกว่าการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อยืมวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลานานก็กลายเป็นรับวัฒนธรรมนั้น และต่อไปก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จำนงค์ ทองประเสริฐ (2527: 32) กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมไทยนั้น แต่เดิมมีวัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมอินเดียมาผสมปนเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่ เข้าลักษณะในการทำนองเดียวกับวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งได้รับเอาวัฒนธรรมกรีก ละติน และวัฒนธรรมฮิบรูส่วนใหญ่เข้าไปเป็นของตนเองนั้น พื้นฐานจิตใจส่วนใหญ่ของชาวตะวันตกมีลักษณะเป็นอย่างไรในเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อ ก็อาจศึกษาได้จากวัฒนธรรมกรีก ละติน และฮิบรู ส่วนพื้นฐานจิตใจของชาวไทย รวมทั้งชนชาติอื่นในดินแดนภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ด้วยมีอย่างไร ก็อาจศึกษาได้ในทำนองเดียวกันจากจีนและอินเดีย

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2553: 96) กล่าวว่า ไทยรับวัฒนธรรมจากจีนหลายประการเช่น พิธีทูลไทยโบราณมีองค์ประกอบเหมือนพิธีทูลจีน โบราณทุกประการ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีกำหนดการให้ปฏิบัติตามที่ระบุไว้ในพิธีทูล การรับขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีทูลจีนโบราณเกิดขึ้นมานานแล้ว ทั้งภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยืมมาได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ตามกาลเวลาและสถานที่

อมรา พงศาพิชญ์ (2537) กล่าวถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือการสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอนและเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยที่ฝ่ายรับ

วัฒนธรรมใหม่และละทิ้งวัฒนธรรมของตนบางส่วน และทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป

เราจะเห็นได้ว่าการที่เกิดมีวัฒนธรรมขึ้นมาได้นั้น จะต้องใช้เวลาเลือกเฟ้นเอาสิ่งที่ดีๆ ของผู้อื่นมาประยุกต์เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมของเรา การที่จะสร้างวัฒนธรรมของตนขึ้นมา ก็ต้องรู้จักเลือกรับเอาของผู้อื่นมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวเรา ต้องพยายามทำของเก่ากับของใหม่ ให้เข้ากันให้ได้ฉันนั้น ทั้งนี้เพราะทั้งของเก่าและของใหม่ต่างก็มีส่วนที่ดีและส่วนที่เลวด้วยกัน ทั้งนั้น

3. วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นกับทุกสังคมสิ่งต่างๆ ในสังคม ล้วนเปลี่ยนแปลงได้ เช่น บทบาทหน้าที่ จารีตประเพณี

สุริชัย หวันแก้ว (2537: 155) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราวโดยวางแผนให้ เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษก็ได้ทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคลและในระดับสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว เครือญาติ การสมรส การครองเรือน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจแยกกันแต่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมกับการเปลี่ยนแปลง ในวิถีชีวิตของสังคมก็ย่อมเกี่ยวข้องและเกี่ยวเนื่องกัน

4. ภาษากับวัฒนธรรม

ภาษาคือสิ่งที่สร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์ เป็นเครื่องมือสื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจและเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ส่วนวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม สิ่งที่มนุษย์ปฏิบัติร่วมกัน ดังนั้น ภาษากับวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ควบคู่กัน

บุญเกิด รัตนแสง (2541: 8-9) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม ไว้ดังนี้ ภาษากับวัฒนธรรม เป็นสิ่งควบคู่กันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพราะถ้าไม่มีภาษาวัฒนธรรมก็ยากจะเจริญงอกงาม เพราะขาดเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม ส่วนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้ภาษาเกิดความหลากหลาย มีการเลือกนำมาใช้อย่างเหมาะสม ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม โดยสรุปมีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง จัดไว้ในประเภทคตินิยม เพราะมีส่วนเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ยิ่งคนที่ใช้ภาษาเดียวกัน ย่อมพูดฟัง และสื่อความเข้าใจกันได้ง่ายกว่าคนที่ใช้ภาษาต่างกัน ทั้งนี้ก็เพราะธรรมชาติของภาษามีความหมายตรงตามตัวอักษรส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งมีความหมายโดยนัย หรือความหมายแฝงไม่ตรงตัว แต่มีความหมายตามพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งซึ่งพบเห็นอยู่เสมอ เช่น ดอกเตอร์ชวนสามช่า เฒ่าทาร์ก ฯลฯ

2. ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ไว้เป็นหลักฐานให้คนรุ่นต่อมาได้รับทราบเข้าใจในหลักการต่างๆ ให้คงรูปแบบตลอดไปทุกยุคทุกสมัยไม่แปรเปลี่ยนไปจากเดิม ส่วนใหญ่ที่เห็นคือ การจารลงใบลาน บันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ในสมุดข่อย บางทีก็จารลงแผ่นศิลา หรือโลหะต่างๆ

3. ภาษาเป็นเครื่องหมายแสดงความเจริญของมนุษย์ หากเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดบนโลก จะเห็นว่าไม่มีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่มีภาษาใช้สื่อสารกัน ด้วยภาษาพูด ภาษาเขียน

4. ภาษาเป็นเครื่องมือสั่งสอน และสั่งสมภูมิปัญญาของสมาชิกในแต่ละสังคม สร้างกฎเกณฑ์ สร้างระเบียบแบบแผนออกมาใช้ เพื่อให้เกิดความสงบ ผาสุกในสังคม

5. ภาษาเป็นเครื่องบันเทิงใจ โดยมีผู้นำไปสร้างความบันเทิงในหลายรูปแบบ เช่น พุคคลก หรือการแสดงจำพวก เล่าเป็นเรื่องนิทาน เป็นต้น

6. ภาษาเป็นศิลปะ มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง โดยเฉพาะถ้อยคำภาษาไทยเป็นเสียงดนตรี ซ่อนตัวอยู่ทุกคำ เพราะเสียงสูงเสียงต่ำต่างระดับกัน ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงต่างกันไป

7. ภาษาเป็นเครื่องมือสะท้อนภาพวัฒนธรรมในอดีตออกอวดให้คนรุ่นใหม่ได้เห็น โดยแทรกในวรรณคดี วรรณกรรมต่างๆ เช่นการแต่งกาย การไว้ทรงผม ประเพณีต่างๆ

5. งานวิจัยเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ความตื่นตัวรับวัฒนธรรมตะวันตกยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนและกระทำโดยชนชั้นนำเพียงบางกลุ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งมีเหตุผลส่วนหนึ่งคือความตระหนักในภัยคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก นอกจากนี้ยังไม่มีข้อเชื่อมโยงอย่างหนักแน่นพอที่จะอธิบายว่าความตื่นตัวรับวัฒนธรรมต่างด้าวอย่างชัดเจนซึ่งมีที่มาในรูปลายลักษณ์อักษรนั้น ปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับความตื่นตัวรับวัฒนธรรมไทย ซึ่งมักสืบทอดโดยมุขปาฐะมากกว่า

บทบาทของเศรษฐกิจต่อความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมน่าจะเป็นเพียงปัจจัยอย่างหนึ่ง ไม่ใช่สิ่งกำหนดความเปลี่ยนแปลงแต่ประการเดียว น่าจะอธิบายได้ว่าความผ่อนคลายของระบบไพร่ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในหมู่ประชาชน ทำให้ประชาชนรู้หนังสือมากขึ้น บรรยายภาพทางปัญญาและการฟื้นฟูพุทธศาสนาและวัฒนธรรมด้านอื่นจนถึงขณะที่วัฒนธรรมไทยได้รับการท้าทายมากขึ้นโดยวิทยาการตะวันตก ทำให้เกิดความตระหนักค่าในวัฒนธรรมรวมทั้งเชื่อมั่นที่จะสร้างศิลปวรรณคดีอันทรงคุณค่าเพื่อสื่อความแก่คนในยุคแห่งตน

ปัญญา บริสุทธิ์ (2528) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จากเอกสารสำคัญทางวรรณคดีสมัยนั้น ไว้ว่าสังคมไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นถึงแม้จะเป็นสังคมศักดินา และเป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งอาจทำให้มองเห็นว่าเป็นสังคมที่สร้างความแตกแยกก็ตาม แต่ลักษณะสังคมเช่นนี้ ก็ยังมีการออมชอมผ่อนหนักผ่อนเบาและการถือหลักพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงอำนาจเด็ดขาดทรงสนพระราชหฤทัยห่วงใยในทุกข์สุขของประชาชน และทรงมุ่งมั่นทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน ฝ่ายประชาชนก็รักษานบธรรมเนียมประเพณี และมีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น

นฤมล ปิยวิทย์ (2544) ศึกษาเรื่องการศึกษารากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคำภีร์ไบเบิลเรื่องปฐมมูลี ผลการวิจัยพบว่าการใช้คำศัพท์ภาษาบาลีเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายลึกซึ้ง พบคำศัพท์บางคำปรากฏในวรรณกรรมสมัยสุโขทัย และศัพท์ภาษาล้านนา ซึ่งน่าจะมาจากต้นฉบับเดิม ผสมผสานกับคำศัพท์ภาษาอีสานตามความสามารถของผู้จารในขณะนั้น นับเป็นการแพร่กระจายของวรรณกรรมจากล้านนามาสู่อีสาน ในด้านวัฒนธรรม ปรากฏวิถีชีวิตเกี่ยวกับปัจจัยสี่ ประเพณี การตั้งชื่อ การทำศพ และด้านความเชื่อ พบความเชื่อเรื่องสิบหกชั้นฟ้า สิบห้าชั้นดิน

เรื่องไฟประลัยกัลป์ เรื่องกำเนิดโลก เรื่องกบปี่ เรื่องฤกษ์ยาม-โหราศาสตร์ และเรื่องกรรม ในด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีภูมิปัญญาในด้านภาษาของมนุษย์ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

นุชริดา ฝอยทอง (2550) ศึกษาเรื่องลักษณะคำศัพท์สำนวนไทยที่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน: กรณีศึกษาการดำรงอยู่ของภาษาที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า มีอัตราการปรากฏใช้และอัตราการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ของสำนวนไทย 257 สำนวน จาก 1,013 สำนวน ในพจนานุกรม “ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย” คิดเป็นร้อยละ 25.37 ลักษณะ คำศัพท์สำนวนไทยที่ปรากฏใช้ทั้งในบริบทภาษาพูดและภาษาเขียน พบว่า มีสำนวนที่ใช้คำศัพท์คงเดิมมากกว่าสำนวนที่เปลี่ยนแปลงคำศัพท์ ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในสำนวนไทยพบ 3 ลักษณะคือ การเปลี่ยนใช้คำใหม่ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างคำ และการเปลี่ยนประเภทคำ ลักษณะคำศัพท์สำนวนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้นในบริบทภาษาเขียนมีการเปลี่ยนใช้คำใหม่ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างคำ และการเปลี่ยนประเภทคำ ส่วนในบริบทภาษาพูดปรากฏเพียง การเปลี่ยนใช้คำใหม่เท่านั้น ในส่วนของประเภทคำศัพท์ของสำนวนไทยที่ปรากฏใช้ในปัจจุบันนั้น พบว่า มีคำต่างประเภทมาจากหลายภาษา ได้แก่ ประเภทคำไทย คำบาลี-สันสกฤต คำเขมร คำเทียบมลายู คำเทียบทมิฬ คำเทียบอินโดนีเซีย และคำอังกฤษ รวมถึงคำสแลง ในส่วนของโครงสร้าง คำศัพท์ของสำนวน

มยุรี กลิ่นศรีสุข (2528) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เชิงแย้งตามหลักภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยา การศึกษาความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมในการใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาไทย กล่าวได้ว่าจากการเปรียบเทียบวัฒนธรรมในการใช้ภาษาในการสนทนาระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาไทย จะเห็นทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ความคล้ายคลึงทางด้านวัฒนธรรมในการใช้ภาษาในการสนทนาของทั้งสองภาษาจะไม่ทำให้เกิดปัญหาหรือเป็นอุปสรรคในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักเรียนไทย แต่วัฒนธรรมในการใช้ภาษาในการสนทนาที่แตกต่างกันจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักเรียนไทยในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ดังนั้น เราสามารถคาดการณ์ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้จากวัฒนธรรมในการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน

เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารนั้นแสดงว่า บุคคลนั้นต้องมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ต้องทราบว่าอะไรที่จะเป็นอุปสรรคในการสื่อสาร ยิ่งทราบขนบธรรมเนียมประเพณีมากเท่าไรก็ย่อมจะสื่อสารได้ดียิ่งขึ้นเท่านั้น ดังนั้นการใช้ภาษากับความรู้ทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องกลมกลืนกัน (บุญเหลือ เทพสุวรรณ, หม่อมหลวง 2520: 37) และ การศึกษาความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมในการใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาไทยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงแย้งตามหลักภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยา จะทำให้ทราบความแตกต่างที่อาจเป็นอุปสรรคสำหรับ

ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เพื่อจะได้ตระหนักและได้แก้ไขไม่ให้เกิดข้อบกพร่องในการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสาร

ศักดิ์ศรี เข้มแน่นดา (2543) ศึกษาเรื่องวรรณคดีไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย ชนชาติที่เจริญแล้วย่อมมีเครื่องชี้ให้เห็นความเจริญในด้านต่างๆ ของชนชาติตนอย่างเด่นชัด เช่น วัฒนธรรมทางขนบประเพณี วัฒนธรรมทางศิลปกรรม วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี (บางท่านเรียกว่าวัฒนธรรมทางวรรณกรรม) เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะวรรณคดีนั้นถ้าจะถามว่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยอย่างไรบ้าง ก็อาจจะกล่าวได้ว่า วรรณคดีไทยนั้นเป็นวรรณกรรมไทยสาขาหนึ่งในสาขาวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดีนั่นเอง นอกจากนี้ความเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์มีความจงรักภักดีอันแสดงออกอย่างชัดเจนโดยอุปนิสัยใจจริง จะเห็นได้จากวรรณคดีของพระเกียรติทั้งหลาย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่อยู่คู่กัน และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง วัฒนธรรมเป็นสิ่งช่วยสร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์ ช่วยให้สังคมดำรงคงอยู่ต่อไป

การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมนับเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยของคนในสมัยต่างๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชาติกับชาวต่างชาติที่เข้ามาติดต่อสัมพันธ์ในช่วงเวลานั้นๆ อีกด้วย อีกทั้งวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งแสดงความเจริญในด้านต่างๆ ของชนชาติตนได้เป็นอย่างดี ทั้ง วัฒนธรรมทางขนบประเพณี วัฒนธรรมทางศิลปกรรม วัฒนธรรมทางภาษา

สังคมในสมัยกรุงธนบุรีว่าขณะนั้นเป็นการสร้างราชธานีใหม่ อยู่ในช่วงเวลาฟื้นฟูบ้านเมืองจากภัยสงคราม การติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศในสมัยกรุงธนบุรีนับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยขณะนั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศจีน มิตรประเทศที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในสมัยกรุงธนบุรีทั้งจากการช่วยกอบกู้เอกราช และทางด้านการค้าขาย

การศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องสังคมและวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้นำความรู้มาวิเคราะห์ในการศึกษางานวิจัยในเชิงสังคมและวัฒนธรรมต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลดังนี้

1. การเก็บข้อมูลคำยืมภาษาจีนจากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องที่มาของคำยืมภาษาจีน

รายละเอียดของการเก็บข้อมูลมีดังนี้

1. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรรวมทั้งสิ้น 60 เรื่องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้มีการจัดพิมพ์และระบุข้อมูลการพิมพ์ที่ชัดเจนอ้างอิงได้

- 1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้มีการจัดพิมพ์และระบุข้อมูลการพิมพ์ที่ชัดเจนอ้างอิงได้จำนวน 60 เรื่อง และสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงได้วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง โดยผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีของ กุหลาบ มลลิกมาส (2522); กัตัญญ ชูชื่น (2527); กุสุมา รัชมณี (2533) และ เอกรัตน์ อดมพร (2546)

- 1.2 ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ หมวดคำยืม ลักษณะการยืม ที่มาของภาษา ประเภทของการยืม ในการรวบรวมข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยจะบันทึกคำยืมภาษาจีนที่พบลงในแบบบันทึกเป็นโปรแกรม

ไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Word Access) ทั้งนี้ในการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะบันทึกบริบทในการศึกษาคำยืมภาษาจีนเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย

1.3 ผู้วิจัยนำคำยืมภาษาจีนที่รวบรวมได้จากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบที่มาของคำยืมภาษาจีน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 60 เรื่องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้มีการจัดพิมพ์ และระบุข้อมูลการพิมพ์ที่ชัดเจนอ้างอิงได้

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 60 เรื่องแต่พบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง ดังนี้

2.1 หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี มีจำนวน 10 หมายรับสั่ง

2.2 จดหมายเหตุสมัยกรุงธนบุรี

2.3 ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 39

2.4 พงสาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

2.5 บทละคร เรื่องรามเกียรติ์

2.6 ลิลิตเพชรมงกุฎ

2.7 อิเหนาคำฉันท์

2.8 โคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

2.9 กฤษฎาสอนน้องคำฉันท์

2.10 นิราศกวางตุ้ง

2.11 เพลงยาว

2.12 นิทานปาจิตตกุมารกลอนอ่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกการรวบรวมคำยืมภาษาจีนจากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี:การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นโปรแกรมไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Word Access) โดยจะเป็นการเก็บข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เพื่อวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเชิงสังคมและวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 หน้าจอโปรแกรมไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Word Access) เป็นการเก็บข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยนำคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่รวบรวมได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะผู้เชี่ยวชาญไว้ดังนี้

2.1 เป็นผู้ที่มีระดับวุฒิการศึกษาทางด้านภาษาจีน ในระดับปริญญาโท และมีความรู้ในการใช้ภาษาจีนในการสอนระดับมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 ท่าน ดังผู้วิจัยจะให้รายละเอียดในภาคผนวก

2.2 ในด้านเนื้อหาผู้วิจัยนำคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่รวบรวมได้มาให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรื่องของที่มาของคำยืมภาษาจีน ว่ามีที่มาจากภาษาจีนกลุ่มใด ได้แก่ ภาษาจีนกวางตุ้ง ภาษาจีนแต้จิ๋ว ภาษาจีนฮกเกี้ยนและอื่นๆ

2.3 ซึ่งผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้รับการตรวจสอบทางด้านที่มาทางภาษานำไปวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ได้เกณฑ์ในการวิจัย เรื่องคำยืมในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคำยืม

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำยืม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดเพื่อเป็นเกณฑ์ในการประกอบการพิจารณา และใช้แนวทางการวิเคราะห์ หมวดคำยืม ลักษณะการยืมจากบรรจบ พันธุเมธา (2530); ราชบัณฑิตยสถาน (2546); วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550) และการพิจารณาที่มาของคำยืม ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ เฉลิม ขงบุญเกิด (2516) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนของการพิจารณาการจำแนกประเภทการยืมคำ 3 ประเภท คือ การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม (Cultural borrowing) การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing) และการยืมจากภาษากลุ่ม (dialect borrowing) ใช้แนวคิดของวิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2526)

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม

ผู้วิจัยพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการศึกษาเชิงสังคมสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ ของ ญัตติ สุนทรสงคราม (2528); นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529); และวัชรพล ศรีปัทมา (2543); เสทีอน สุโกโธณ (2527); ส่วนในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี กล่าวคือความเป็นไปต่างๆของคนที่แสดงออกและปรากฏขึ้น ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ในสังคมสมัยกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2310 - พ.ศ. 2325 ใช้แนวทางในการวิเคราะห์จากพระยาอนุมานราชธน (2515); และเรื่องศิลป์ หนูแก้ว (2546)

3. ผู้วิจัยลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการวิจัยดังนี้

เกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลที่ศึกษาไว้ จากนั้นผู้วิจัยประมวลความรู้ทั้งหมด กำหนดเป็นเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.1 ศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ใช้แนวคิดวิเคราะห์หมวดคำยืม ลักษณะการยืม จากบรรจบ พันธุเมธา (2530); ราชบัณฑิตยสถาน (2546) วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550) และการพิจารณาที่มาของคำยืมผู้วิจัยใช้แนวคิดของ เฉลิม ขงบุญเกิด (2516) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนของการพิจารณาการจำแนกประเภทการยืมคำ 3 ประเภท คือ การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม (Cultural borrowing) การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing) และการยืมจากภาษาถิ่น (dialect borrowing) ใช้แนวคิดของวิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2526)

3.2 ศึกษาคำยืมภาษาจีนเชิงสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดในการศึกษาเชิงสังคมสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ ของ ญัตติ สุนทรสงคราม (2528); นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2529) และวัชรพล ศรีปัทมา (2543) ส่วนในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี กล่าวคือความเป็นไปต่างๆของคนที่แสดงออกและปรากฏขึ้น ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อในสังคมสมัยกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2310 - พ.ศ. 2325 ใช้แนวทางใน

การวิเคราะห์ จากพระยาอนุมานราชชน (2515); เกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2544) และบุญเกิด รัตนแสง (2541)

3.3 ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดข้างต้น สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์และนำคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่รวบรวมได้ มาศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ข้อเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยดังนี้

1. ตารางสรุปข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยแสดงตารางสรุปข้อมูลเชิงปริมาณตามเกณฑ์การวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 หมวดคำยืม

ตอนที่ 2 ที่มาทางภาษา

ตอนที่ 3 ลักษณะการยืม

ตอนที่ 4 ประเภทของการยืม

2. การพรรณนาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณด้วยตาราง และอธิบายข้อมูลจากตารางแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการวิจัย ในส่วนของการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเชิงสังคม และวัฒนธรรมและอภิปรายผล

บทที่ 4

ผลการวิจัย

คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ในบทที่ 4 เป็นการศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 21 เรื่อง โดยใช้แบบบันทึกคำยืมไมโครซอฟท์แอคเซส (Microsoft Word Access) สํารวจพบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 25 คำ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยเป็นตารางและการอธิบายเชิงพรรณนา 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 หมวดคำยืม

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยประมวลแนวคิดของบรรจบ พันธุเมธา (2530); ราชบัณฑิตยสถาน (2546); วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550); วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในสมัยกรุงธนบุรี โดยกำหนดเป็นเกณฑ์การจำแนกหมวดคำดังนี้

1. หมวดคำเรียกอาหาร เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับของกินสิ่งที่เป็นที่บริโภคเข้าไปในร่างกาย เพื่อดำรงชีวิตหล่อเลี้ยงชีวิตได้แก่ ข้าว ขนม ผลไม้ ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
2. หมวดคำเรียกเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งของ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
3. หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา สิ่งดำรงในวิถีชีวิต เป็นคำเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมจีน เช่น มหรสพ พิธีกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
4. หมวดคำเรียกตำแหน่ง เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ การงาน หน้าที่ อาชีพ ของคนในสมัยกรุงธนบุรี
5. หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง รูปทรงสิ่งปลูกสร้างที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

6. หมวดคำเรียกสถานที่ เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ บริเวณ สถานที่ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

7. หมวดคำเรียกธรรมชาติ เป็นคำเกี่ยวกับสัตว์ พืช ต้นไม้ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

8. หมวดเบ็ดเตล็ด เป็นคำยืมที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำยืมหมวดอื่น

ซึ่งผู้วิจัยจำแนกคำยืมได้เป็น 8 หมวด ซึ่งคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี แต่ละคำมีความหมายและการใช้แตกต่างกันดังผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หมวดคำเรียกอาหาร

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. จันอับ	ชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนมีหลายอย่าง รวมกันเช่นข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด	นิราศกวางตุ้ง	จันอับ (แต้จิ๋ว)
2. ลิ่นจี	ชื่อไม้ต้นชนิด Litchi chine Sonn Sapindaceae ผลกลมสีแดง รสเปรี้ยวๆ หวานๆ มีหลายพันธุ์ เช่นกะเทย นางหมั่น โอเอียะ กิม เจ็ง สีละมัน ก็เรียก (จ.ลิจี) ว.สีแดงเข้ม คล้ายเปลือกลิ่นจี เรียกว่าสีลิ่นจี. (จ.อินจี).	นิราศกวางตุ้ง	หลี่กี (แต้จิ๋ว)

ตารางที่ 2 หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. ม้าล่อ	แผ่นโลหะใช้ตีของจีน	นิราศกวางตุ้ง	หล่อโก้ว(แต้จิ๋ว)
2. (ถั่ว)โถ	ภาชนะโดยมากทำด้วยดินเผาหรือกระเบื้อง เคลือบปากกว้าง มีฝาปิด,เรียกสิ่งที่มีลักษณะ คล้ายคลึงเช่นนั้นเช่น โกลโถ	กฤษณา ส่อนน่อง คำฉันท	โถ้ว(กวางตุ้ง)
3. ลำเภา	เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งของจีน แล่นด้วยใบ	นิราศกวางตุ้ง	ซางพอ (แต้จิ๋ว)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
4. โต๊ะ	สิ่งที่ทำด้วยไม้เป็นต้น พื้นราบ เป็นรูปต่างๆ มีขาสำหรับเป็นที่เขียนหนังสือ ตั้งเครื่องบูชา หรือวางสิ่งของต่างๆ เรียกชื่อต่างๆ ตามวัตถุที่ทำ เช่น โต๊ะหิน โต๊ะมุก ตามรูปร่าง เช่น โต๊ะกลม โต๊ะสี่เหลี่ยม ตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกินข้าว ลักษณะนามว่า ตัว ถ้าเป็นโต๊ะอาหารจีนเป็นชุด ลักษณะนามว่า โต๊ะ	นิราศกวางดุ้ง	เตาะ (แต่จั่ว)
5. เตียง	ที่สำหรับนอนหรือตั้งสิ่งของมีขา 4 ขารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	นิราศกวางดุ้ง	เตียง (แต่จั่ว)
6. หมวก	เครื่องสวมศีรษะมีรูปร่างต่างๆเพื่อเป็นเครื่องประดับหรือกันแดดฝน	พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี	โหมว (กวางดุ้ง)

ตารางที่ 3 หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. จิ้มก้อง	การส่งเครื่องราชบรรณาการ	นิราศกวางดุ้ง	จินกั้ง (แต่จั่ว)
2. จิ้ว	ละครจีนแบบโบราณ	หมายรับสั่ง	อิ้ว (แต่จั่ว)
3. เซ่น	สังเวช เอาอาหารให้ผีกิน	นิราศกวางดุ้ง	เจียน (ฮกเกี้ยน)

ตารางที่ 4 หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. จงเอี้ย	แม่ทัพ หัวหน้า	นิราศกวางดุ้ง	จงเอี้ย (แต่จั่ว)
2. หมู่อี้	ผู้สำเร็จราชการมณฑล, เสนาธิการ(ทหาร)	นิราศกวางดุ้ง	โหมวอี้ (แต่จั่ว)
3. ปั่นสื้อ	พนักงานธุรการทั่วไป, ผู้ปฏิบัติงาน	นิราศกวางดุ้ง	ปั่นสื้อ (แต่จั่ว)
4. ท่องสื้อ	ล่าม	นิราศกวางดุ้ง	ท่งซื่อ (แต่จั่ว)

ตารางที่ 5 หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. ตึก	อาคารที่ก่อสร้างด้วยอิฐปูน	นิราศกวางดุ้ง	ตึก (แต่จิ๋ว)
2. เก๋ง	เรือนตึกมีรูปหลังคาแบบศาลเจ้าจีน; เครื่องบัง มีฝาและหลังคาแบนสำหรับเรือและรถ, เรียกเรือหรือรถลักษณะนี้ว่า เรือเก๋ง รถเก๋ง	พระราชพงสาวดาร กรุงธนบุรี	เก๋ง (แต่จิ๋ว)

ตารางที่ 6 หมวดคำเรียกสถานที่

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. ห้าง	สถานที่จำหน่ายสินค้า	นิราศกวางดุ้ง	ฮ้าง (แต่จิ๋ว)
2. กวางดุ้ง	เมืองในประเทศจีน	นิราศกวางดุ้ง	กวางต่ง (กวางดุ้ง)
3. ปักกิ่ง	เมืองหลวงของประเทศจีน	นิราศกวางดุ้ง	เป่ย์จิง (กวางดุ้ง)
4. สำเพ็ง	บริเวณที่อยู่ของชาวจีนในกรุงธนบุรี	หมายรับสั่ง	สามเพ็ง (แต่จิ๋ว)

ตารางที่ 7 คำเรียกหมวดธรรมชาติ

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
1. โจ้โล้	ปลากะพงขาว	นิราศกวางดุ้ง	จ้อโล้ (แต่จิ๋ว)
2. น้าฉา	ไม้เนื้ออ่อนของจีน	นิราศกวางดุ้ง	ซำซำ (แต่จิ๋ว)
3. ม้า	สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกสัตว์มีกีบ蹄 มีขนคอยาว ใช้เป็นพาหนะขี่และเทียมรถ	โคลงยอ พระเกียรติ สมเด็จพระ เจ้ากรุงธนบุรี	หม่า (กวางดุ้ง)

ตารางที่ 8 คำเรียกหมวดเบ็ดเตล็ด

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม	ที่มาทางภาษา
8.1 เหล้า	น้ำเมาที่กลั่นหรือหมักแล้ว	นิราศกวางดุ้ง	เหล้า (ฮกเกี้ยน)

จากตารางหมวดคำยืมในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีปรากฏว่าคำยืมประเภทคำเรียกเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มีจำนวนมากที่สุด คือ 6 คำ รองลงมาคือหมวดคำเรียกตำแหน่งและหมวดคำเรียกสถานที่ มีจำนวนเท่ากันคือ จำนวน 4 คำ หมวดคำเรียกศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี จำนวน 3 คำ หมวดคำเรียกอาหารจำนวน 2 คำ หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม 2 คำ หมวดคำเรียกธรรมชาติ 3 คำ หมวดคำเบ็ดเตล็ด 1 คำ

จากผลการวิจัยที่พบคำยืมภาษาจีนหมวดคำเรียกเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มีจำนวนคำมากที่สุดคือ 7 คำ ได้แก่ ม้าล่อ (ถั่วย) โถ ลำภา โต๊ะ เตียง หมวก เนื่องจากชาวจีน เป็นนักคิด นักประดิษฐ์ ดังจะเห็นได้จากสิ่งประดิษฐ์หลายอย่างล้วนเกิดขึ้นจากแนวความคิดและวิทยาการที่ก้าวหน้าของจีนเป็นครั้งแรกของโลก ได้แก่ เข็มทิศ กลองตึ่งเสียง กระดาษ เครื่องเคลือบดินเผา เรือขลุ่ยใบจักร ปืน เป็นต้นและในสมัยกรุงธนบุรี เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ไทยยังไม่มี จึงรับคำยืมจากภาษาจีนเข้ามา

และจากตารางจะเห็นได้ว่า หมวดคำยืมภาษาจีนที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ คำเรียกชื่อตำแหน่ง คือพบจำนวน 2 คำ ทั้งนี้ ในสมัยกรุงธนบุรีประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และหากรับราชการก็จะมีชื่อเรียกตำแหน่งต่างๆตามอย่างโบราณที่เป็นธรรมเนียมสืบทอดกันมา เช่น เจ้าพระยา, พระยา ขุน, หลวง, พัน, หมื่น เป็นต้น ซึ่งคนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสมัยกรุงธนบุรี ขณะนั้น มักนิยมประกอบอาชีพตามความถนัดของตนคือการค้าขาย เจ้าของกิจการ และหากเป็นผู้มีความรู้ด้านภาษาจึงจะได้รับหน้าที่ท่งสื่อ(ล่าม) เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารเจรจการค้าของไทยกับจีน ซึ่งในขณะนั้นการติดต่อการค้ามีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาของไทยกำลังฟื้นฟูบ้านเมือง

ตอนที่ 2 ที่มาทางภาษา

ผู้วิจัยประมวลแนวคิดของ เฉลิม ขงบุญเกิด (2516) และเอกสาร, ตำรา เกี่ยวกับคำยืมภาษาจีน ในการศึกษาวิเคราะห์ที่มาของของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 25 คำ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบคำยืมภาษาจีนในสมัยกรุงธนบุรีมีที่มาจากภาษาจีน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาจีนแต้จิ๋ว พบคำยืมภาษาจีนแต้จิ๋วจำนวน 17 คำ ภาษาจีนกวางตุ้ง จำนวน 7 คำ ภาษาจีนฮกเกี้ยน 1 คำ

ซึ่งปรากฏที่คำยืมจากภาษาจีนแต้จิ๋วจำนวนมากที่สุดจำนวน 18 คำ ภาษาจีนกวางตุ้ง 6 คำ ภาษาจีนฮกเกี้ยน 1 คำ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการปรากฏคำยืมภาษาจีนที่มีที่มาจากภาษาจีนแต่จื๊ามากที่สุด มีสาเหตุมาจากสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้นจากเดิมที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้วสอดคล้องกับ สุรางค์ จันทวานิช (2532: 62-63) กล่าวว่า ชาวจีนแต่จื๊วอพยพเข้ามาอยู่ในไทยเป็นจำนวนมาก ส่วนมากอาศัยอยู่ภาคกลางมากกว่าภาษาจีนอื่นๆ ชาวจีนแต่จื๊วมักอาศัยอยู่มากในเขตภาคกลางและหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนมักอพยพเข้ามาในไทยและอาศัยอยู่แถบภาคใต้ของไทยทั้งแถบภูเก็ตและระนอง

ซึ่งในสมัยกรุงธนบุรีพระมหากษัตริย์ คือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทรงมีเชื้อสายจีนแต่จื๊วด้วยสมัยกรุงธนบุรีจีนแต่จื๊วยังได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีให้เป็นเงินหลวง (G.William Skinner, 2548: 19) เนื่องจากพระองค์ทรงมีเชื้อสายจีนแต่จื๊ว และชาวจีนเหล่านี้ช่วยกอบกู้บ้านเมือง เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ให้กับพม่าและร่วมแรงร่วมใจกับคนไทยสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของชาวจีนในสังคมไทย สมัยกรุงธนบุรีได้อย่างชัดเจนว่าไทยและจีนมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตอนที่ 3 ลักษณะการยืมคำ

ผู้วิจัยใช้แนวทางในการวิเคราะห์ลักษณะการยืมคำภาษาจีนของบรรจบ พันธุเมธา (2530); ราชบัณฑิตยสถาน (2546) และวิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2550) เมื่อวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีมีผลการวิจัยดังนี้

การทับศัพท์ คือ ลักษณะการยืมคำการออกเสียงตามคำศัพท์จีนทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ แต่เสียงอาจ เปลี่ยนไปแต่คำมีความหมายคงเดิม

จากการศึกษาลักษณะการยืมคำของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยพบว่าเป็น การยืมคำแบบทับศัพท์ จำนวน 25 คำ คือลักษณะการยืมคำการออกเสียงตามคำศัพท์จีนทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ แต่เสียงอาจ เปลี่ยนไปแต่คำมีความหมายคงเดิม เนื่องจากคนไทยส่วนมากใช้คำยืมภาษาจีนจากภาษาพูด ซึ่งในการถ่ายทอดทางภาษาทำให้เสียงเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องมาจากการฟังและการพูดที่สำเนียงไม่ชัดเจน ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็ยังพบคนไทยเชื้อสายจีนที่เวลาพูดมักมีสำเนียงจีนหรือพูดไม่ค่อยชัดเจนอยู่บ้างแต่โดยส่วนมากมักเป็นกลุ่มวัยผู้สูงอายุมากกว่าคนรุ่นใหม่ เนื่องจากคนไทยเชื้อสายจีน ในปัจจุบันแม้มีเชื้อสายจีนแต่เกิดและเติบโตในเมืองไทย ย่อมมีความคุ้นเคยและสามารถใช้ภาษาไทยในการออกเสียงได้ชัดเจนเหมือนคนไทยแท้ เนื่องจากใน

สังคมไทยปัจจุบันไม่ว่าคนไทยหรือคนไทย เชื่อสายจีนก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง

ตอนที่ 4 ประเภทของคำยืม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ทำให้ทราบว่า ไทยกับจีน มีความสัมพันธ์ต่อกันมาอย่างยาวนาน ทั้งจากการค้าขาย ความสัมพันธ์ทางการทูต เชื้อชาติ และถิ่นที่อยู่อาศัย ตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

กรุงธนบุรีมีการติดต่อค้าขายกับจีนมากที่สุดสมัยหนึ่ง อีกทั้งยังมีชาวจีน เข้ามาอยู่อาศัยมาก ขึ้น เมื่อมีการติดต่อสื่อสารกันก็เกิดการยืมภาษามาใช้ ประเภทของคำยืมภาษาจีนสมัยกรุงธนบุรี มีดังนี้

1. คำยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในสังคมสมัยกรุงธนบุรี อันได้แก่ อาหาร เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี คำเรียกตำแหน่ง สถาปัตยกรรม
2. คำยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด คำยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดนี้เกิดจากการที่คนต่างภาษากันอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันคือคนจีนที่อยู่ร่วมกันกับคนไทยในสังคมเดียวกัน มานาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวันจึงเกิดการหยิบยืมกันขึ้น โดยพิจารณาจากบริบท ประวัตินำ คำที่เกิดจากการเรียกคำตามคนจีน อันได้แก่หมวดคำเรียกสถานที่ หมวดคำเรียกธรรมชาติ
3. คำยืมจากภาษากลุ่ม หมายถึงการยืมจากภาษาของคนต่างกลุ่มกัน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มทางภูมิศาสตร์ ภาษาถิ่นอื่นหรือกลุ่มทางสังคม (อยู่ถิ่นเดียวกัน แต่อาจต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ) ก็ได้แต่ว่ายังนับว่าเป็นภาษาเดียวกันอยู่

ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์ประเภทคำยืมดังนี้

1. คำยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในสังคมอันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การแต่งกาย ความเชื่อ ประเพณี การละเล่น เนื่องมาจากคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรับเอาวัฒนธรรม ที่เข้ามาจากชาวจีนที่อพยพเข้ามา

อยู่ในไทยและนำเอาวัฒนธรรมของตนเข้ามาเผยแพร่ด้วย เช่น วัฒนธรรมด้านอาหาร วัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณี

2. คำยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดนี้เกิดจากการที่คนต่างภาษากันอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันคือคนจีนที่อยู่ร่วมกันกับคนไทยในสังคมเดียวกัน มานาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวันจึงเกิดการหยิบยืมกันขึ้นโดยพิจารณาจากบริบท ประวัติคำคำที่เกิดจากการเรียกคำตามคนจีน เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทยชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาอพยพตามมาอยู่ในกรุงธนบุรีด้วยและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นความสัมพันธ์ของไทยกับจีนสมัยกรุงธนบุรีจึงมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นตามลำดับ และเกิดการยืมคำภาษาจีนขึ้นอันเป็นการยืมคำอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีในการวิเคราะห์ประเภทคำยืม พบว่า การยืมคำในสมัยกรุงธนบุรีมี 2 ประเภท ได้แก่ การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม และการยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด

โดยผู้วิจัยจะนำเสนอคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม (cultural borrowing) 2. การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing)

1. การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่าคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรับเอาวัฒนธรรม ที่เข้ามากับชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในไทยและนำเอาวัฒนธรรมของตนเข้ามาเผยแพร่ด้วย เช่น วัฒนธรรมด้านอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ คำเรียกตำแหน่ง สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณี การซึ่งปรากฏในคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 18 คำ ดังนี้

ตารางที่ 9 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม
หมวดคำเรียกอาหาร

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. จันอับ	ชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนมีหลายอย่าง รวมกันเช่นข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด	นิราศกวางตุ้ง
2. ลินจี	ชื่อไม้ต้นชนิด Litchi chine Sonn Sapindaceae ผลกลม สีแดง รสเปรี้ยวๆ หวานๆ มีหลายพันธุ์ เช่น กะเทย นางหมั่น โอเอียะ กิมเจ็ง สีละมันก็เรียก (จ.ลิจี) ว.สีแดง เข้มคล้ายเปลือกลิ้นจี่ เรียกว่าสีลันจี (จ.อินจี)	นิราศกวางตุ้ง

ตารางที่ 10 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก
เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. ม้าล้อ	แผ่นโลหะใช้ติดของจีน	นิราศกวางตุ้ง
2. (ถั่ว) โถ	ภาชนะโดยมากทำด้วยดินเผา หรือกระเบื้องเคลือบ ปากกว้าง มีฝาปิด,เรียกสิ่งที่มีลักษณะ คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น โถศโถ	กฤษณา สอนน้อง คำฉันท์
3. ลำเภา	เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งของจีน แล่นด้วยใบ	นิราศกวางตุ้ง
4. โต๊ะ	สิ่งที่ทำด้วยไม้เป็นต้น พื้นราบ เป็นรูปต่าง ๆ มีขาสำหรับ เป็นที่เขียนหนังสือ ตั้งเครื่องบูชา หรือวางสิ่งของต่าง ๆ เรียกชื่อต่าง ๆ ตามวัตถุที่ทำ เช่น โต๊ะหิน โต๊ะมุก ตามรูปร่าง เช่น โต๊ะกลม โต๊ะสี่เหลี่ยม ตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกินข้าว ลักษณะนามว่า ตัว ถ้าเป็นโต๊ะอาหารจีน เป็นชุด ลักษณะนามว่า โต๊ะ	นิราศกวางตุ้ง
5. เตียง	ที่สำหรับนอนหรือตั้งสิ่งของมีขา 4 ขารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	รามเกียรติ์
6. หมวก	เครื่องสวมศีรษะมีรูปร่างต่างๆเพื่อเป็นเครื่องประดับหรือ กันและแดดฝน	นิราศกวางตุ้ง

ตารางที่ 11 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก
ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. จิ้มก้อง	การส่งเครื่องราชบรรณาการ	นิราศกวางตุ้ง
2. จิ้ว	ละครจีนแบบโบราณ	หมายรับสั่ง
3. เซ่น	สังเวช เอาอาหารให้ผีกิน	นิราศกวางตุ้ง

ตารางที่ 12 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมวดคำ
เรียกชื่อตำแหน่ง

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. จงเอี้ย	แม่ทัพ, หัวหน้า	นิราศกวางตุ้ง
2. ปั่นสื้อ	ผู้สำเร็จราชการมณฑล, เสนาธิการ(ทหาร)	นิราศกวางตุ้ง
3. หมู่อัจฉก	พนักงานธุรการทั่วไป, ผู้ปฏิบัติงาน	นิราศกวางตุ้ง
4. ท่องสื้อ	ล่าม	นิราศกวางตุ้ง

ตารางที่ 13 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมวดคำเรียก
สถาปัตยกรรม

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. ตึก	อาคารสร้างด้วยอิฐถือปูน	นิราศกวางตุ้ง
2. เก้ง	เรือนตึกมีรูปหลังคาแบบศาลเจ้าจีน; เครื่องบัง มีฝาและ หลังคาแบนสำหรับเรือและรถ, เรียกเรือหรือรถลักษณะ นี้ว่า เรือเก้ง รถเก้ง	พระราช พงศาวดาร สมัยกรุงธนบุรี

ตารางที่ 14 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมหมวด
คำเรียกสถานที่

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. กวางตุ้ง	เมืองในประเทศจีน	นิราศกวางตุ้ง
2. ปักกิ่ง	เมืองหลวงของประเทศจีน	นิราศกวางตุ้ง

ตารางที่ 15 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมหมวดคำ
เบ็ดเตล็ด

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. เหล้า	น้ำเมาที่หมักหรือกลั่นแล้ว	นิราศกวางตุ้ง

จากการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ประเภทวัฒนธรรม พบคำยืมหมวดคำเรียกเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์มากที่สุด จำนวน 6 คำ รองลงมาคือ หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง จำนวน 4 คำ หมวดคำเรียกอาหารจำนวน 2 คำ หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี จำนวน 3 คำ หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรมจำนวน 2 คำ หมวดคำเรียกสถานที่จำนวน 2 คำ หมวดเบ็ดเตล็ดจำนวน 1 คำ

การพบคำยืมภาษาจีนประเภทการยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมในหมวดเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มากที่สุด คือจำนวน 6 คำนั้น เนื่องมาจากชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในกรุงธนบุรีนำเอาวัฒนธรรมของตนมาเผยแพร่ อันได้แก่ การนำเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มาใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อคนจีนนำเครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นเข้ามา คนไทยจึงรับคำยืมภาษาจีนเหล่านั้นนำมาใช้ในวิถีชีวิต

ซึ่งวัฒนธรรมของจีนที่ปรากฏในสมัยกรุงธนบุรี นับเป็นวัฒนธรรมของจีนในไทยที่มีความเป็นมายาวนานจนถึงปัจจุบันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่มีต่อกันอย่างแน่นแฟ้นได้เป็นอย่างดี

แม้คำยืมภาษาจีนสมัยกรุงธนบุรีในหมวดคำเบ็ดเตล็ดจะมีจำนวนน้อยที่สุด คือจำนวน 1 คำ ด้วยวงศัพทคำยืมในสมัยกรุงธนบุรียังมีไม่หลากหลายเท่าคำยืมในปัจจุบัน แต่การใช้เหล่านี้ในพิธีกรรมของจีนที่ปรากฏในสมัยกรุงธนบุรี สะท้อนวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในสมัยนั้นได้เป็น

อย่างดี ซึ่งการใช้เหล่านี้ในพิธีต่างๆของชาวจีน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าและอื่นๆ ยังคงเป็นปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน

2. การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing)

ผลการศึกษาพบว่าคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีมีความใกล้ชิดกับชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในไทยเมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันมานาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวันจึงยืมคำอีกภาษาหนึ่งมาใช้ โดยพิจารณาจากบริบท ประวัติคำ คำที่เกิดจากการเรียกคำตามคนจีน อันได้แก่หมวดคำเรียกสถานที่ หมวดคำเรียกธรรมชาติ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏคำยืมภาษาจีนอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดดังนี้

ตารางที่ 16 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด
หมวดคำเรียกสถานที่

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. ห้าง	สถานที่จำหน่ายสินค้า	นิราศกวางตุ้ง
2. ลำเพ็ง	บริเวณที่อยู่ของชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี	หมายรับสั่ง

ตารางที่ 17 คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดหมวดคำเรียกธรรมชาติ

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. ใจไฉ่	ปลากระพงขาว	นิราศกวางตุ้ง
2. น้า	ไม้เนื้ออ่อนของจีน	นิราศกวางตุ้ง
3. ม้า	สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกสัตว์มีกีบที่บ	โคลงขอ
	มีขนคอยาวใช้เป็นพาหนะขี่	พระเกียรติ
	และเทียมรถ	สมเด็จพระเจ้า
		กรุงธนบุรี

จากการศึกษาพบคำยืมภาษาจีนอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด ผู้วิจัยพบคำยืมภาษาจีนอันเนื่องมาจากความใกล้ชิดจำนวน 5 คำ ซึ่งแบ่งเป็น 2 หมวด ได้แก่ หมวดคำเรียกสถานที่จำนวน 2 คำ และหมวดคำเรียกธรรมชาติ จำนวน 3 คำ คำยืมภาษาจีนคำว่า ห้าง สะท้อนอัตลักษณ์

ของชาวจีนที่มีความสามารถทางด้านค้าขายมาตั้งแต่อดีตและสืบเนื่องจนปัจจุบัน คำยืมภาษาจีนคำว่า ลำเพ็ง หมายถึง บริเวณที่อยู่อาศัยของชาวจีนซึ่งยังคงเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งการค้าของคนจีนที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาจนปัจจุบัน

ส่วนคำยืมภาษาจีนหมวดคำเรียกธรรมชาติ ที่มีจำนวน 3 คำ ได้แก่ คำว่า ใจ้ไล้ ซึ่งเป็นชื่อสถานที่ปากน้ำใจ้ไล้ ปัจจุบันอยู่บริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นถิ่นที่ชาวจีนแต่เจ้าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ คำยืมภาษาจีนคำว่า ม้า คนไทยใช้มาเป็นพาหนะมาแต่โบราณ รวมถึงการใช้ในราชการสงครามสมัยกรุงธนบุรีด้วย ส่วนคำยืมภาษาจีนคำว่า ฉ่าฉ่า คนไทยรู้จักไม้ฉ่าฉ่าทั้งจากการนำมาเป็นวัสดุเครื่องเรือน เครื่องใช้ต่างๆดังปรากฏในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง เมื่อคณะทูตไทยเดินทางผ่านตลาดและพบร้านขายเครื่องใช้ต่างๆที่ทำด้วยไม้ฉ่าฉ่า แสดงว่าคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ฉ่าฉ่าอยู่แล้ว อาจด้วยการนำเครื่องใช้เหล่านั้นมาขายในไทยจากพ่อค้าชาวจีน ซึ่งมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ดันฉ่าฉ่ายังคงพบในประเทศไทยจนปัจจุบัน

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของประเทศไทย ชาวจีนที่อาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจึงตามมาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีด้วยและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นความสัมพันธ์ของไทยกับจีนสมัยกรุงธนบุรีจึงมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นตามลำดับ และเกิดการยืมคำภาษาจีนขึ้นอันเป็นการยืมคำอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด

บทที่ 5

ผลการวิจัย

วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 21 เรื่อง พบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 25 คำ และคำภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งคำยืมภาษาจีนแต่ละคำสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสมัยกรุงธนบุรีเป็นสมัยหนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยมาก และมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมของไทยขณะนั้นเป็นอย่างมาก ดังผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

การเมืองการปกครอง หมายถึง เป็นคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง การทำราชการสงครามในสมัยกรุงธนบุรี

เศรษฐกิจ หมายถึง คำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับการติดต่อค้าขาย รายได้ สินค้า สถานที่ และพาหนะที่ใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรี

การต่างประเทศ หมายถึงคำเรียกชื่อเมือง ประเทศจีน ของคนไทยในสมัยกรุงธนบุรี

การสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมายถึง การศึกษาการดำเนินชีวิตของคนที่แสดงออกและปรากฏขึ้น ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศในสังคมสมัยกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ. 2310 - พ.ศ.2325

คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีบริบทเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ จำนวน 14 คำ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอแบบตารางและพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 18 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการเมือง การปกครอง

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. ม้า	สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกสัตว์มีกีบที่บมีขนคอ ยาวใช้เป็นพาหนะขี่ และเทียมรถ หมายเหตุ: บริบทกล่าวถึง (ทหาร) ม้า	โคลงขอพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรี
2. ใจโล้	ปลากะพงขาว หมายเหตุ: บริบท หมายถึงชื่อสถานที่ ที่ทำสงครามในสมัยกรุงธนบุรี	นิราศกวาดุ้ง
3. จงเอี้ย	แม่ทัพ, หัวหน้า	นิราศกวาดุ้ง
4. หมู่อัจตก	ผู้สำเร็จราชการมณฑล, เสนาธิการ(ทหาร)	นิราศกวาดุ้ง
5. ปั่นสื้อ	พนักงานธุรการทั่วไป, ผู้ปฏิบัติงาน	นิราศกวาดุ้ง

1. การเมือง การปกครอง

การเมือง การปกครองในสมัยกรุงธนบุรีแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุด สมุหกลาโหมควบคุมทหาร 4 ฝาย และผ่านทางสมุหนายก สำหรับงานด้านพลเรือน ซึ่งควบคุมจัดศตมภ์อีกที นอกจากนี้พระองค์ยังทรงปกครองโดยผ่านหน่วยงานอีกหน่วยงานใหญ่ คือ วังหน้า ลูกขุน ณ ศาลา มন্ত্রীทั้ง 6 และกรมอิสระ

ในสมัยกรุงธนบุรีการปกครองยังคงเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด เหมือนเช่นสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรีมีภาวะศึกสงครามตลอดรัชกาล การแต่งตั้งเจ้าเมืองหรือผู้สำเร็จราชการมณฑลจึงมีความแตกต่างกับสมัยกรุงศรีอยุธยาที่การแต่งตั้งเจ้าเมืองมักจะเลือกตำแหน่งสืบตระกูล แต่ในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องจากเจ้าเมืองเก่าและครอบครัวพากันล้มหายตายจากไปในสงครามคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 เจ้าเมืองรุ่นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงเป็นเจ้าเมืองรุ่นใหม่ขึ้นมาแทนที่ เพราะมีฝีมือในการรบ เปิดโอกาสแสดงความสามารถ และความเป็นผู้นำ เนื่องจากต้องมีความรวดเร็วในการทำสงครามและกอบกู้บ้านเมือง

สมัยกรุงธนบุรีบ้านเมืองมีศึกสงครามตลอดรัชกาล สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงต้องรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นจึงยังไม่ได้ปรับปรุงรูปแบบการปกครอง ยังคงใช้รูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นสมัยอยุธยา มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เมื่อขุนนางไทยสมัยกรุงธนบุรีเดินทางไปยังประเทศจีน ได้พบขุนนางจีน ดังปรากฏคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีดังนี้

คำยืมภาษาจีน คำว่า จงเอี้ย 中尉 จ้งเอี้ย

จ้งเอี้ย หมายถึง แม่ทัพหรือหัวหน้า (เสถียร ศกุนต. 2527:84) การสร้างคำโบราณของเป็นคำประสม มาจากคำว่า จง หมายถึง สูงสุด, หัวหน้า คำว่า เอี้ย หมายถึง คำยกย่อง จ้งเอี้ย ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่อง นิราศกวางตุ้ง

“ฝ่ายจีนจ้งเอี้ยซึ่งเป็นใหญ่	ได้คุมไพร่สิบหมื่นรักษาสถาน
กึ่งเรือรบพลันมีทันนาน	มาถามการข่าวข้อคดี
ฝ่ายทูตตอบว่าพระราชสาร	พระผู้ผ่านอยุธยาดีศรี
มาจิ้มก้องโดยคลองประเพณี	จำเวรราชไมตรีตามโบราณ”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 235)

สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย ชาวจีนมีสิทธิในการประกอบอาชีพทุกอย่างเหมือนคนไทย คนไทยในกรุงธนบุรีจึงรู้จักคนจีนที่มีประกอบอาชีพต่างๆ และมีคำเรียกตำแหน่งชาวจีน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนิราศกวางตุ้ง

ในการเดินทางไปยังประเทศจีนในสมัยกรุงธนบุรี ขุนนางไทยต้องพบขุนนางจีนตำแหน่ง จ้งเอี้ย หมายถึง นายค่ายหรือนายทัพซึ่งเป็นหัวหน้าก่อน เมื่อ จ้งเอี้ย ได้ทราบว่าจะทูตจากประเทศไทยมาจิ้มก้อง พระเจ้ากรุงปักกิ่ง จึงอนุญาตให้เดินทางผ่านเข้าเมือง เพื่อเดินทางต่อไปเมืองปักกิ่ง ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศจีน ต่อไป จ้งเอี้ย ผู้เป็นนายค่าย หรือ นายทัพ ซึ่งควบคุมกำลังถึง 100,000 คน แสดงถึงแสนยานุภาพของกองทัพเมืองกวางตุ้ง ซึ่งเป็นเมืองสำคัญของประเทศจีนในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรีที่มี ขุนพล หรือ หลวงพล ผู้ควบคุมกำลังทหารรักษาเมืองเอก ก่อนถึงเมืองหลวงเช่นกัน

คำยืมภาษาจีนคำว่า ปั่นสื้อ 办事 ปั่นสื้อ

ปั่นสื้อ หมายถึง พนักงานราชการหรือผู้ปฏิบัติงาน (กรมศิลปากร, 2507: 1) การสร้างคำโบราณ เป็นคำประสมว่า ปั่น หมายถึงคนทำงาน สื้อ หมายถึงการทำงาน ซึ่งคล้ายกับคำว่า (ห้อง) สื้อ ที่หมายถึง ล่าม, การติดต่อการงาน ปั่นสื้อ ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่อง นิราศกวางตุ้ง

“ ครั้นถึงวันที่จะทำโดยกำหนด เดือนสิบเอ็ดขึ้นทศมาส
จึงจงตกหม้อให้ลึกลา มาเชิญทูตกับข้าหลวงจร
ไปอภิวันท์ปั่นสื้อในนครศ” ตามเทศขุนนางแต่ปางก่อน
ข้างทูตไทยผู้จะไปถวายกร ก็ผันผ่อนแต่งแ่งให้งามทรง”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 238)

สะท้อนสังคมในสมัยกรุงธนบุรี

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยสมัยกรุงธนบุรี รู้จักตำแหน่งขุนนางของชาวจีนแล้วเป็นอย่างดี แสดงถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครอง และความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและจีนที่มีต่อกันมาอย่างยาวนาน การเข้าพบ ปั่นสื้อ ในครั้งนั้น ขุนนางไทยแต่งกายเต็มยศ เพื่อเป็นการให้เกียรติ และแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามของไทยคือการอ่อนน้อมถ่อมตนและการให้เกียรติผู้ที่มีตำแหน่งบรรดาศักดิ์ขุนนาง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

คำยืมภาษาจีน คำว่า หมู้อึงตก 某士 โหมวอิ

หมู้อึงตก หมายถึง ผู้สำเร็จราชการมณฑลหรือเสนาธิการ (ทหาร) (กรมศิลปากร, 2507: 8) ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง

“ ครั้นถึงวันรวิวารเวลา	ภักทรบทกำหนดปีอุศกศก
ข้างหมู้อึงตกเขาปรึกษา	แล้วมารับค่านับราชสารา
กับทูตข้าหลวงทั้งปวงไป	ขับจีเวยนจรดลด้วยคนหาม
ดำเนินตามทางถนนใหญ่	ศิลาลาดคาบปูที่ดูไป”

“แล้วแจ้งของที่ประทานนั้นออกไป
เขาคำริแล้วไม่รับประทานได้
ประณมไหว้ควรขอบพระคุณมา
ถวายเหตุราชคฤหา

ข้างจกตมผู้มีสติ
ว่ากฎห้ามกวตขันถึงบรรลัษ
แล้วให้รับยังยั้งนักรศ
แต่กำหนดนับไว้ทั้งไปมา”

“แล้วให้รับยังยั้งนักรศ
แต่กำหนดนับไว้ทั้งไปมา
ผู้ถือสารจึงเอาสารรับคำสั่ง
แล้วคัดข้อสารมาพาที

ถวายเหตุราชคฤหา
นี้ทางม้ายี่สิบเจ็ดราตรี
ให้กับจกตมผู้มี
ว่าพระหมื่นปีนั้นโปรดปราน”

“เดือนสิบเอ็ดขึ้นทศมาส
มาเชิญทูตกับข้าหลวงจร
ตามเทศขุนนางแต่ปางก่อน
ก็ผันผ่อนแต่งแ่งให้งามทรง

จึงจกตมผู้มีให้ลิตา
ไปอภิวันท์ปิ่นสื้อในนักรศ
ข้างทูตไทยจะไปถวายกร
เป็นคนเจนจัดเช่นในเชิงเก่า”

“ครั้นเสพเสร็จสำเร็จกันจะครรรไล
เราปิ่นสื้อด้วยกันในวันนี้

หม่อจกตมปราศรัยด้วยวาจา
ก็เป็นที่บุญธรรมนั้นหนักหนา

นิราศกวางตุ้ง (2551: 237)

สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

หม่อจกตม หมายถึงผู้สำเร็จราชการมณฑลหรือเสนาธิการ (ทหาร) ซึ่งในการเดินทางไปประเทศจีนของคณะทูตไทยต้องเข้าพบ หม่อจกตม เมืองกวางตุ้งก่อนจะเดินทางต่อไปยังเมืองปักกิ่ง ซึ่งการเมือง การปกครองที่มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองเมือง ของประเทศจีน คล้ายกับการเมือง การปกครองของประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรีที่มีตำแหน่งเจ้าเมืองเอกมี 2 เมือง คือ เจ้าเมืองพิษณุโลก คือ เจ้าพระยาสุรศรี และเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช คือ เจ้าพระยาศรีธรรมราช ทั้ง 2 มีศักดินา 10,000 ไร่ ซึ่งหน้าที่ของเจ้าเมืองในสมัยกรุงธนบุรีมีหลายประการ ทั้งการปราบปรามโจรผู้ร้าย การป้องกันการรุกรานจากต่างชาติ เจ้าเมืองต้องเตรียมพร้อม ตรวจดูไพร่พล จำนวนช้าง ม้า อาวุธและเสบียงให้พร้อม การเก็บภาษีผลประโยชน์ต่างๆส่งส่วนกลาง เป็นต้น

สะท้อนภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรีได้ว่า ขุนนางไทยรู้จักชื่อดำแหน่งขุนนางจีนเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน ที่มีมาอย่างยาวนาน ผู้ที่กล่าวถึงคำยืมภาษาจีนคำว่า จงเอี้ย , ปั่นสื้อ , หมูอี นั้น เป็นผู้มีความรู้ดี เนื่องจากเป็นขุนนางในราชสำนัก อีกทั้งยังมีความรู้ภาษาจีนอีกด้วย คำยืมที่ปรากฏทั้ง 3 คำ ไม่ใช่คำยืมที่คนไทยรู้จักแพร่หลาย เหมือนเช่นคำยืมหมวดอื่น เช่น หมวดคำเรียกอาหาร หมวดคำเรียกเครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์ เนื่องจากเป็นคำเฉพาะที่ใช้เรียกตำแหน่งในราชสำนักจีนเท่านั้น ในปัจจุบันไม่มีคำภาษาจีน ทั้ง 3 คำ คือ จงเอี้ย , ปั่นสื้อ, หมูอี ใช้ในภาษาไทยแล้วเนื่องด้วยการเมือง การปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เชิงสังคม ด้านการเมืองการปกครอง ศึกษาวิเคราะห์พบว่าในสมัยกรุงธนบุรีมีการเตรียมความพร้อมในการสงคราม เนื่องจากสมัยกรุงธนบุรีมีศึกสงครามตลอดรัชกาล และคำยืมภาษาจีนที่มีบริบททางการเมืองการปกครอง สมัยกรุงธนบุรีดังผู้วิจัยจะนำเสนอได้แก่ คำว่า ม้า ซึ่งปรากฏว่ามีการชอรรบบนหลังม้า และคำว่าไ้ไ้ไ้ ซึ่งเป็นชื่อสถานที่ ที่เป็นสมรภูมิที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรบทำสงครามกับพม่า

คำยืมภาษาจีน คำว่า ม้า 馬 หม่า

ม้า หมายถึง สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกสัตว์มีกีบที่มีขนคอยาวใช้เป็นพาหนะขับจีและเทียมรถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 855)

การสร้างคำโบราณของคำว่า ม้า มีวิวัฒนาการมาจากอักษรภาพที่เป็นรูปตัวม้า 4 ขา ภายหลังกลายเป็นรูปจุด 4 จุด มีความหมายว่า ม้าสัตว์สี่เท้า ต่อมาภาษาจีนแต่จิ๋ว ใช้เป็นแซ่ (นามสกุล)ของคนจีน เรียกแซ่เบ๊ (ม้า)จนถึงปัจจุบัน

ในสมัยกรุงธนบุรีมีการชอรรบบนหลังม้า ซึ่งเป็นการรบที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่อง โคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

“แล้วให้ประลองศาสตรถ้วน
สารคชสารพसान

ขบวนหาญ
แคว่นกล้า

ม้าทวนต่อทวนทวน
ม้าครุบคัสกระบีม้า

แทงร่อ ร้าแเส
วิ่งม้าพนันเร็ว ”

โคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (2551: 27)

สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

ม้าใช้ในการสงครามของไทยมาแต่โบราณ โดยเฉพาะในสมัยกรุงธนบุรีมีศึกสงครามตลอดรัชกาล จึงมีความจำเป็นในการใช้ม้าในการศึก ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องโคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี ตอนที่จัดให้มีการประลองอาวุธการต่อสู้บนหลังม้าในงานพระราชพิธีปราบดาภิเษกสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมในการทำสงครามรักษาบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย เนื่องจากขณะนั้นกรุงธนบุรีต้องทำศึกสงครามอยู่ตลอดเวลา และการรบบนหลังม้าเป็นการรบ ที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีพระปรีชาสามารถเป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏว่าทรงใช้ม้าในการรบหลายครั้ง ดังนั้น ม้า จึงเป็นพระราชทรัพย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในราชการสงคราม

มีการกล่าวถึง ม้า ปรากฏว่าเป็นพระราชทรัพย์ในกฎหมายตราสามดวง (2550) ดังนี้

“ พระราชทรัพย์หมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง เครื่องประดับ ช้าง ม้า โค กระบือ และอื่นๆ มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างเข้มงวด เช่น ใครลักพระราชทรัพย์ออกจากพระราชวังมีโทษถึงตายและให้ฆ่านายประจวบเสียด้วย ในฐานะรู้เห็นเป็นใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งถ้าประการลักทรัพย์ของราษฎรโทษเพียงปรับไหมหรือตีด้วยหวดหนึ่งหรือตีคืบ ขุนนางจะต้องคอยสอดส่อง ถ้าพบเห็นการกระทำความผิดบังอาจลักทรัพย์จะต้องแจ้งต่อพระมหากษัตริย์หรือตำรวจในวัง มหาเด็กรู้แล้วไม่แจ้งมีโทษเท่ากับเป็นกบฏ พระราชทรัพย์ของพระมหากษัตริย์ถ้าใครทำแตกหักต้องชดใช้ แต่ถ้าทำของที่มีคนนำมาถวายแตกหักมีโทษตั้งแต่ปรับไหมถึงตัดมือ เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องระวังเป็นพิเศษ แม้แต่ช้างค้ำ ม้าค้ำ เจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลจะต้องดูแลอย่างดี ช้างค้ำ ม้าค้ำปวย จะต้องถวายฎีกาต่อพระองค์ ถ้าไม่ถวายฎีกาแล้วช้างค้ำ ม้าค้ำตาย เจ้าหน้าที่ที่เลี้ยงจะต้องถูกปลดออกไปเป็นตะพุนช้าง ถ้าช้างค้ำ ม้าค้ำปวยแล้วไม่รักษาให้ตีปล่อยให้ตาย เจ้าหน้าที่จะถูกปรับไหมเป็นทวิคูณ แต่โทษที่รุนแรงอย่างไม่น่าเชื่อก็คือ ใครตีช้างค้ำ ม้าค้ำมีโทษถึงตัดมือ ถ้าใครค่าช้างค้ำ ม้าค้ำ มีโทษถึงแหะปาก ”

จากกฎหมายตราสามดวงที่กล่าวถึงพระราชทรัพย์ของพระเจ้าแผ่นดินที่ขุนนางจะต้องดูแลรักษาไว้ให้ดีและบทลงโทษเมื่อขุนนางบกพร่องต่อหน้าที่ในการดูแลทรัพย์สินของพระเจ้าแผ่นดินนั้นสะท้อนให้เห็นว่าในสมัยกรุงธนบุรี กษัตริย์ยังมีความเป็นสมมติเทพ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสมัยอยุธยาเนื่องจากสมัยกรุงธนบุรีมีภาวะที่สงครามตลอดรัชกาลเกินกว่าที่พระองค์จะทรงคิดตรากฎหมายเพื่อใช้ในรัชสมัยของพระองค์เอง อีกทั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทรงเป็นคนสมัยอยุธยา ดังนั้นกฎหมายที่ใช้ในสมัยกรุงธนบุรีก็คือกฎหมายที่เคยใช้ในสมัยอยุธยานั่นเอง

ปรากฏ กรรมมั่ว ในแผนภูมิการปกครองส่วนกลางสมัยกรุงธนบุรี

ในการเกณฑ์ทหารสมัยกรุงธนบุรี ใช้วิธีเกณฑ์ตามแบบสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีการจัดหมู่ทหารขึ้นบัญชีโดยกรมสุรัสวดีหรือสัสดีเป็นผู้รับผิดชอบ ตอนหนึ่งกล่าวว่าเมื่อชายฉกรรจ์ได้เข้าสังกัดกรมใด กองใด ลูกหลานจะต้องอยู่สังกัดเดียวกับบรรพบุรุษของตนจะเปลี่ยนแปลงได้ต่อเมื่อมีคำสั่งจากหน่วยงานชั้นสูง กรมทหารในสมัยอยุธยาและใช้มาถึงสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์ มีปรากฏ กรรมมั่ว ในการทหารด้วย

กรมฝ่ายพลเรือนที่เจ้ากรมมีศักดินา 2,000-2,400และมีหน้าที่ความรับผิดชอบน้อยลงด้วย กรมประเภทนี้มี 7 กรม ได้แก่ กรมมหาดไทยฝ่ายลำพัง กรมสรรพากรใน กรมมั่วแข่งในขวา กรมมั่วแข่งในซ้าย กรมมั่วแข่งนอกขวา กรมมั่วแข่งนอกซ้าย กรมสรรพากรนอก

ดังปรากฏในรามเกียรติ์ฉบับพระเจ้ากรุงธนบุรี ตอนที่พระรามผูกคอต้มอุปการ

“ในลักษณะพระราชสาร	ว่าพระผ่านทศทิศทั้งสี่
แบ่งภาคจากเกษียรวาริ	มีกมลจิตต์จินดา
ให้ปล่อยมึงมั่วอุปการ	ใครพานพะจีจะเข่นฆ่า
ที่อวดฤทธิ์ดีมีม้า	ผ่านฟ้าจะไปต่อดี
ถ้าแม่นเป็นข้าอาณาจักร	ทักษิณประณตบทศรี
เคารพอภิวันท์ธุลี	ปล่อยพาชีจรไกลคลา”

รามเกียรติ์ (2546: 17)

กล่าวถึงมั่วอุปการ ซึ่งเป็นสัตว์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง สะท้อนให้เห็นว่ารับวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับมั่วอุปการมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งใช้ในการสงคราม

มันเป็นสัตว์ที่ใช้ในการสงครามของไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏในสมัยอยุธยาว่ามันเป็นหนึ่งในทหารสี่เหล่า ดังนี้ 1. พลเดินเท้า 2. พลม้า 3. พลช้าง 4. พลช่าง

พลม้า(ทหารม้า) เป็นทหารที่เคลื่อนที่ได้รวดเร็ว จึงใช้ทั้งการลาดตระเวน ส่งข่าว การโจมตีอย่างรวดเร็ว และการรักษาความปลอดภัย ให้แก่ด่านป้อมของกองทัพ อาวุธที่ใช้ได้แก่ ทวน หอก ดาบ และปืนสมัยโบราณกษัตริย์ต้องมีความสามารถในการรบและทำสงครามจะต้องมีการฝึกซ้อมและการประลองศาสตราวุธ เพื่อค้นหาทหารที่มีฝีมือ ถือเป็นวัฒนธรรมในการฝึกซ้อมรบอย่างหนึ่ง

คำยืมภาษาจีน คำว่า ไข่ไล่ 鲈鱼 จื่อไล่

ไข่ไล่ หมายถึง ปลากระพงขาว (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2554: 1) ปรากฏคำว่า ไข่ไล่ ในพระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี

“ครั้นเพลาย่ำประมาณ ๔ โมง พระม้ายไล่แทงฟันคนซึ่งเลื้อยล้าอยู่นั้น วังหนีมาตามทาง ครั้นได้ทอดพระเนตรเห็น จึงให้นายบุญมีขึ้นม้าใช้สวนทางลงไปประมาณ ๒๐๐ เส้น พบกองทัพพระม้ายกขึ้นมาแต่ปากน้ำไข่ไล่”

พระราชพงสาวดารฉบับกรุงธนบุรี (2551: 38)

และกล่าวถึงขณะทัพสมเด็จพระเจ้าตากสิน ยกพลผ่านนครนายก ปราจีนบุรี สัตหีบ

“พบกองทัพพระม้ายกขึ้นมาแต่ปากน้ำ ไข่ไล่ ทั้งทัพบก ทัพเรือ มาขึ้นที่ท่าข้าม”

พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี (2551: 12)

สะท้อนภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีนคำว่า ไข่ไล่ ทำให้สันนิษฐานสภาพภูมิศาสตร์ในอดีตสมัยกรุงธนบุรี มีเส้นทางน้ำขนาดใหญ่ที่เรือของชาวจีนเข้ามาติดต่อค้าขาย และตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระปรีชาสามารถในการวางแผนการรบและทำสงครามอย่างยิ่ง เนื่องจากไทยขณะนั้นมีกำลังไพร่พลจำนวนน้อย ประชาชนต่างหนีภัยสงครามไปหมดสิ้น การตัดสินใจเดินทัพไปยังหัวเมืองตะวันออก อันเป็นแหล่งที่ชาวจีนแต่จิวจำนวนมากมาอาศัยค้าขาย อยู่แถบหัวเมืองตะวันออกนั้น นอกจากจะได้กำลังไพร่พลมากขึ้น ยังเป็นแหล่งในการหาเสบียง และอาวุธต่างๆ ได้เป็น อย่างดี เนื่องจากเป็นแหล่งค้าขายสำเภาของชาวจีน ปากน้ำโจ้โจ้ เป็นเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรีที่ทรงทำสงครามเพื่อกอบกู้เอกราชในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องรวบรวมไพร่พลไปตั้งมั่นที่เมืองจันทบุรี เพื่อสะสมกำลังเพื่อกลับมา กู้กรุงศรีอยุธยา ขณะนั้นจีนที่อพยพเข้ามาในไทยเป็นจีนแต่จิวมักไปตั้งถิ่นฐานทางตะวันออก มีศูนย์กลางอยู่ที่บ้านบางปลาสร้อย ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2554) กล่าวว่า การที่ไทยรับคำยืมภาษาจีนคำว่า จ่อโล้ (โจ้โล้) ที่มีความหมายว่า ปลากระพงขาว ทำให้ทราบว่าบริเวณตำบลบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีปลาชนิดนี้เป็นจำนวนมาก ประกอบกับการที่มีชาวจีนอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้รับคำยืมภาษาจีนเข้ามา และใช้เป็นชื่อเรียกสถานที่ในที่สุด

คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการเมืองการปกครอง

1. ในสมัยกรุงธนบุรี การเมืองการปกครอง ยังคงเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนสมัยอยุธยา จากปรากฏคำยืมภาษาจีนคำว่า ม้า ในโคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี ว่ามีการซ้อมรบบนหลังม้าและกล่าวถึงพิธีปราบดาภิเษกของพระเจ้ากรุงธนบุรี มีบรรดาเมืองต่างมาร่วมในพิธีถึง 108 เมือง ซึ่งสะท้อนสังคมการเมืองการปกครองของกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี และเนื่องด้วยเป็นภาวะศึกสงครามและสร้างบ้านเมืองใหม่ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องทำสงครามตลอดรัชกาลตั้งแต่การปราบชุมนุมต่างๆ เพื่อรวมคนไทยที่แตกเป็นกลุ่มให้เป็นหนึ่งเดียว การแต่งตั้งเจ้าเมืองแต่เดิมต้องสืบเชื้อสายจากวงศ์ตระกูล แต่ในสมัยกรุงธนบุรีทรงให้โอกาสคนดีมีความสามารถ และให้โอกาส ดังปรากฏกลุ่มทหารอาสา และกลุ่มชาวจีนที่มาช่วยรบ ในสมัยกรุงธนบุรี เน้นการซ้อมรบเพื่อเตรียมความพร้อมในราชการสงครามตลอดเวลา ดังปรากฏแม้ในพิธีปราบดาภิเษกก็ยังมีการประลองฝีมือทางทหาร ไม่เพียงแต่การเฉลิมฉลองเท่านั้น ทรงเน้นคนดีมีฝีมือ เพื่อมาช่วยกอบกู้บ้านเมืองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในขณะนั้น

2. ในสมัยกรุงธนบุรีมีการเตรียมความพร้อมในการทำสงครามตลอดรัชกาล สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรง มีพระปรีชาสามารถในการรบและทำสงครามอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อมีการสมโภชพิธีปราบดาภิเษกจึงมีการประลองอาวุธบนหลังม้าขึ้น อันเป็นวัฒนธรรมการซ้อมรบอย่างหนึ่งที่สืบ

ทอดมาแต่โบราณ ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้ใช้ม้าเป็นพาหนะคู่บารมีในการทำกรรบกอบกู้ชาติ เนื่องจากกำลังพลมีน้อย ดังปรากฏเป็นอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่วงเวียนใหญ่ อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีประดิษฐาน ณ หน้าค่ายอดิศร ศูนย์การทหารม้า จังหวัดสระบุรี เพื่อระลึกถึงวีรกรรมของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจนถึงทุกวันนี้

3. สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระปรีชาสามารถในการวางแผนด้านยุทธศาสตร์และการสงครามอย่างยิ่ง เนื่องจากไทยขณะนั้นมีกำลังไพร่พลจำนวนน้อย ประชาชนต่างหนีภัยสงครามไปหมดสิ้น การตัดสินใจเดินทัพไปยังหัวเมืองตะวันออก อันเป็นแหล่งที่ชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากมาอาศัยค้าขายอยู่แถบหัวเมืองตะวันออกนั้น นอกจากจะได้กำลังไพร่พลมากขึ้น ยังเป็นแหล่งในการหาเสบียงและอาวุธต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นแหล่งค้าขายสำเภาของชาวจีน

ตารางที่ 19 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านเศรษฐกิจ

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. จิ้มก้อง	การส่งเครื่องราชบรรณาการ	นิราศกวางตุ้ง
2. สำเภา	เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งของจีนแล่นด้วยใบ	นิราศกวางตุ้ง
3. ท่องสื่อ	ล่ำม	นิราศกวางตุ้ง
4. ลำป้าน	ชื่อเรือต่อเสริมกราบชนิดหนึ่งเดิมทำด้วยไม้กระดาน 3 แผ่น ท้ายสูงกว่าหัวเรือ ใช้แจวหรือพาย	นิราศกวางตุ้ง
5. (ถั่ว) โถ	ภาชนะโดยมากทำด้วยดินเผาหรือกระเบื้องเคลือบ ปากกว้างมีฝาปิด, เรียกสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น โถศโถ	กฤษณาสอนน้อง คำฉันท์
6. ห้าง	สถานที่จำหน่ายสินค้า	นิราศกวางตุ้ง
7. ลำเพ็ง	ที่อยู่ของคนจีนในสมัยกรุงธนบุรี	หมายรับสั่ง
8. จำฉา	ไม้เนื้ออ่อนของจีน	นิราศกวางตุ้ง

2. เศรษฐกิจ

คำยืมภาษาจีน คำว่า จิ้มก้อง ในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง กล่าวถึง พระราชดำริของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ทรงรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนที่ห่างหายไปนานด้วยประเทศไทยทำสงครามกับประเทศพม่า จึงไม่มีการติดต่อกันนานถึง 24 ปี และตอนต้นรัชกาลสมัยกรุงธนบุรีบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม ประชาชน อดอยาก และไร้ที่อยู่

อาศัยเนื่องจากบ้านถูกข้าศึกเผาทำลายไปหมดสิ้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระกรุณาพระราชทานอาหาร เสื้อผ้า แก่ประชาชน เพื่อบรรเทาความอดอยากของประชาชน ดังปรากฏในโคลงขอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

“เป็นที่พำนักถือนนทรชน เป็นที่กรุณาคนยากไร้
เป็นที่ส่งสัตว์คลเมืองโมกข์ เป็นทรัพย์ปัจจุบันให้ทั่วหน้า เนื่องเกษม ”

โคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (2550: 26)

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงฟื้นฟูประเทศไทยที่เสียหายจากสงครามด้วยการส่งคณะราชทูตไทยพร้อมเครื่องราชบรรณาการไปยังประเทศจีนเพื่อเป็นการแนะนำราชวงศ์ใหม่ของไทย และนำพระราชสารเรื่องเจรจาการค้าขายกับจีนถวายฮ่องเต้ของประเทศจีน เพื่อการค้าขายนำรายได้เข้าประเทศอีกด้วย

คำยืมภาษาจีน คำว่า จิ้มก้อง 进贡 จิ้นกั๊ง

จิ้มก้อง หมายถึง การเจริญทางพระราชไมตรีด้วยการถวายเครื่องราชบรรณาการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 313) จิ้มก้อง เป็นคำจากภาษาจีน จิ้น jin แปลว่า ให้, ก้องgòng แปลว่า ของกำนัล ในการทำการค้ากับจีนในสมัยโบราณ ผู้ที่จะค้าขายกับจีน จะต้องนำของกำนัลไปมอบให้จีน เพื่อขอความสะดวกในการทำมาค้าขาย แต่จีนมักถือว่าผู้ที่มาจิ้มก้องเป็นผู้ที่มาสาวมิภักดิ์ขอเป็นเมืองขึ้น เมื่อมีของกำนัลมาให้ นอกจากจีนจะให้ความสะดวกในการค้าแล้ว พระเจ้ากรุงจีนจะมอบของตอบแทนคืนกลับมาด้วย

ไทยเริ่มไปจิ้มก้องพระเจ้ากรุงจีนตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยเมื่อประมาณ 1825 ตรงกับราชวงศ์หรงในแผ่นดินของพระเจ้าหงวนสีโจ้วฮ่องเต้หรือกุบไลข่าน สมัยนั้นจีนเรียก กรุงสุโขทัยว่า เสียมก๊ก และกรุงละโว้ว่าหลอฮกก๊ก ไทยกับจีนติดต่อค้าขายตั้งแต่นั้นสืบมา ดังปรากฏในจดหมายเหตุจีนว่า ไทยมีการแต่งทูตไปจิ้มก้องอยู่เสมอ ดังนี้

สมัยกรุงสุโขทัย ไทยและจีนส่งคณะทูตเจริญสัมพันธไมตรีกัน อาณาจักรทั้งสองมีความสัมพันธ์ แน่นแฟ้นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ราชสำนักหรงส่งคณะทูตมายังอาณาจักรสุโขทัย 2 ครั้ง อาณาจักรสุโขทัยส่งทูตไปเยือนจีน 9 ครั้ง พร้อมนำของขวัญ อาทิ ทองคำ เสื้อ และช้าง เป็นเครื่องบรรณาการ คณะทูตของสุโขทัยได้นำช่างจีนมาถ่ายทอดวิธีการทำ

เครื่องสังคโลกให้แก่ช่างไทยอีกด้วย เครื่องสังคโลกกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของอาณาจักรสุโขทัยที่ส่งไปจำหน่ายยังประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สมัยกรุงศรีอยุธยา ความสัมพันธ์ไทย-จีนมีความรุ่งเรืองกว่าที่เคยเป็นมา ราชสำนักหมิงถือว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดมากที่สุดประเทศหนึ่ง จักรพรรดิฉินได้พระราชทาน “ตราแห่งกษัตริย์เสียนหลัว” (เสียนหลัว คือคำที่จีนเคยใช้เรียกเป็นประเทศไทย) ให้แก่กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก ราชสำนักหมิงส่งคณะทูตมาเยือนกรุงศรีอยุธยา 19 ครั้ง ส่วนกรุงศรีอยุธยาก็ได้ส่งราชทูตไปเยือนจีนถึง 102 ครั้ง ยุคนี้จึงเป็นยุคที่ไทยและจีนส่งคณะทูตไปมาหาสู่กันมากที่สุด การค้าบรรณาการระหว่างรัฐขยายไปสู่การค้าในระดับประชาชน ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยมากขึ้น ในรัชสมัยจักรพรรดิหย่งเล่อ การออกเดินเรือท่องมหาสมุทรทางตะวันตกของจีนที่เจิ้งเหอครั้งที่ 2 เขาได้นำขบวนเรือล่องมาตามลำน้ำเจ้าพระยาจนถึงกรุงศรีอยุธยา และได้นำสินค้าประเภททองคำ ผ้าไหม และเครื่องเคลือบดินเผาแลกกับสินค้าไทย นอกจากนี้ยังได้สำรวจและศึกษาสังคมชาวจีนในไทยด้วย (สายสัมพันธ์ไทยจีน, 2553: 1)

ในสมัยกรุงธนบุรีจากเรื่องราวที่ปรากฏในจดหมายเหตุจีน ตรงกับแผ่นดินของพระเจ้าเกียนหลง หรือเขียนหลวง พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 4 แห่งราชวงศ์ต้าฉิง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงให้แต่งทูตเป็น 2 ชุด ชุดแรกมีหลวงพิไชยธานี หรือเพชรปานิ เป็นราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการพร้อมพระราชสาร ซึ่งมีข้อความตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ส่วนทูตอีกชุดหนึ่งมีเจ้าพระยาศรีธรรมราชเป็นราชทูตนำพระราชสารฉบับหนึ่งต่างหาก มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องขอพระราชธิดากรุงจีน ดังปรากฏในจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวีว่า ให้แต่งลำเกาตรงพระราชสารไปถึงพระเจ้าปักกิ่งว่า จะขอลูกสาวพระเจ้าปักกิ่งให้เจ้าพระยาศรีธรรมราชผู้เฒ่า กับหลวงนายฤทธิ์ หลวงนายศักดิ์ เป็นราชทูตหุ้มแพรมหาดเล็กเลวไปด้วยมาก แต่งเครื่องบรรณาการไปขอลูกสาวเจ้าปักกิ่ง เรื่องนี้จะมีค่านัยเกี่ยวกับการแต่งหรือแปลงพระราชสารนั้นไม่ปรากฏหลักฐานในห้วงอาลักษณ์” ข้อความในพระราชสารดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในเรื่องฐานะของพระเจ้าแผ่นดินไทยกับพระเจ้ากรุงจีนได้เป็นอย่างดี แต่ในที่สุดพระราชสารถูกคืนกลับมาให้แก่ใหม่โดยมีข้อความตามสำนวนที่เคยปฏิบัติ แต่สิ้นรัชกาลเสียก่อนจึงไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าผลเป็นประการใด

ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเรื่องนิราศกวางตุ้ง

“จึงพระบาททรงพระราชนิพนธ์สาร
ให้เขียนสารลงลานทองทวน

เป็นตะพานนพคุณควรสงวน
จัดส่วนบรรณาการละลานตา

อนึ่งนอกจิมก้องเป็นของถวาย
ทั้งนายห้างขุนนางในนครา

ก็ไปรยปรายประทานไปหนักหนา
ให้มีตราบัวแก้วสำคัญ ”

“อนึ่งนอกจิมก้องเป็นของถวาย
บรรทุกเสร็จทั้งสิบเอ็ดเกตรา

รับสั่งยกให้หกนายข้าหลวง
มาทอดท่าคอยอุทกภัยเรียงล้า”

“ฝ่ายทูตตอบว่าพระราชสาร
มาจิมก้องโดยคลองประเพณี

พระผู้ผ่านอยุธยาดีศรี
จำริญราชไมตรีตามโบราณ”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 231)

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของไทยและจีน เรื่องการจิมก้อง (ส่งเครื่องราชบรรณาการ) พบว่า ไทยได้ส่งราชทูตไปจิมก้องจีนมาเป็นเวลานานแล้ว แม้ว่าจีนจะมีการส่งเครื่องราชบรรณาการกลับมายังไทยบ้างก็ตาม แต่จำนวนครั้งนั้นน้อยกว่าที่ไทยส่งไป และอาจเป็นการส่งเครื่องราชบรรณาการลักษณะต่างตอบแทนหรือขอบคุณมากกว่า

สะท้อนภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรี

การศึกษาวิเคราะห์ด้านสังคม คำยืมภาษาจีน “จิมก้อง” ในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง สามารถสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมด้านการเมือง การปกครอง ในสมัยกรุงธนบุรี ที่มีการส่งราชทูตส่งเครื่องราชบรรณาการไปเมืองจีน ว่าแม้จะเป็นช่วงเริ่มต้นในการสร้างบ้านเมืองใหม่ แต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรักษารธรรมเนียมตามโบราณราชประเพณีได้เป็นอย่างดี ดังปรากฏความในวรรณคดี เรื่อง นิราศกวางตุ้งว่า

. . .เมื่อไอรุย์สมบุรณ์ด้วยสมบัติ กับกษัตริย์ราชฤ ฤฤหา เอยร่วมพื้นอินแผ่นดิน
สุวรรณมา แต่นิราเลื่อมเส้ามานานาน เลื่อมสนองโดยครองกระษัตริย์ชาติ เลื่อมราช
ไมตรีไม่มีสมาน เลื่อมสวาทขาดมากี่ช้านาน จะประมาณยี่สิบสี่ปีปลาย. . .

นิราศกวางตุ้ง (2551: 231)

ทำให้ทราบว่าประเทศไทยมีการส่งราชทูตไปจิมก้องประเทศจีนมาเป็นเวลานานแล้ว และขาดการติดต่อทางการทูตไปเป็นระยะเวลา 24 ปี ซึ่งเป็นช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาที่ประเทศไทยกำลัง

ทำสงครามกับประเทศพม่า เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนากรุงธนบุรี เป็นราชธานีแห่งใหม่ของประเทศไทยทรงพระราชนิพนธ์ พระราชสาร ลงแผ่นพระสุพรรณบัฏที่จะจัดส่งไปถวายยังพระเจ้ากรุงจีน พร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการไปจิมก้องเมืองจีน ดังปรากฏในวรรณคดี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ความว่า

“จึงพระบาททรงพระราชนิพนธ์สาร	เป็นตะพานนพคุณควรสงวน
ให้เขียนสารลงลานทองทวน	จัดส่วนบรรณาการละลานตา
อนึ่งนอกจิมก้องเป็นของถวาย	ก็โปรยปรายประทานไปหนักหนา
ทั้งนายห้างขุนนางในนครา	ให้มีตราบัวแก้วสำคัญ ”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 231)

คำยืมภาษาจีน “จิมก้อง” ในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง สามารถสะท้อนให้เห็น สภาพสังคมด้านการเมืองการปกครอง ในสมัยกรุงธนบุรี ที่มีการส่งทูตส่งเครื่องราชบรรณาการไปเมืองจีน ว่าแม้จะเป็นช่วงเริ่มต้นในการสร้างบ้านเมืองใหม่ แต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ทรงรักษารัตนนิยมตามโบราณราชประเพณีได้เป็นอย่างดี

ในการส่งราชทูตไทยไปจิมก้องพระเจ้ากรุงจีนคราวนั้น ปรากฏความในร่างพระราชสาส์น คำหับไปเมืองจีนครั้งกรุงธนบุรี (2507) ปรากฏรายการเครื่องราชบรรณาการที่กรุงธนบุรีส่งไปถวายพระเจ้ากรุงจีน ดังนี้

...คลังมหาสมบัติ

พระคลังมหาสมบัติ

แผ่นทองคำสำหรับจารึกพระราชสาส์น ๑ กล่องทองคำใส่พระราชสาส์น ๑

พระคลังพิเศษได้จัด

เจ็ดมุกด์ทึบข้างในปิดทองทึบ ๑ พานมุกด์ทึบ ตุ่มรองข้างในทาชาด สูง ปากกว้าง ๑ ถ้วยใส่พระราชสาส์น พื้นทาชาดเขียนลายรดน้ำเป็นธงข้าวบิณฑ์ ๑ ถ้วยใส่กล่องพระราชสาส์น แพรตาดทอง ระบายปากแพรพัง สีแดง สูงกว้าง ดิดหูทองคำสุกกระ ๗ หู คุ่มลายแทงไหมกรองจีน ๓ ใบ ถ้วย ๑ ถ้วยเจ็ดแพรอัดลัดพื้นเหลืองมุกด์แก้วใหม่ เป็นดอกไม้รายระบายแพรพังสีแดง สายไหมกรองจีน (ดิน) ๑ ถ้วยพระราชสาส์นคำหับแพรตาดทองมุกด์ใหม่

เป็นต้น รายระไบแพร่งสีแดง สายไหมกรองจีนถุง ๑ ถุงลึงพระราชสาส์นแพรดำไรพื้นเหลือง ผุดไหมเป็นต้นรายระไบปากแพรสีแดงสายไหมแดงถุง ๑ ม่านพระมณฑป ๔ ผืน แพรกระบวนจีนพื้นแดง ผุดทองแกมไหมเป็นก้านแย่ง ระไบชั้นในแพร่งสีเหลือง ระไบชั้นนอกแพร่งสีใบตอง หูเงินเกลี้ยงผืนละ ๑ หู สายไหมแดง คุมเงินเกลี้ยงเท่ากัน ๔ ผืน เพดานพระมณฑปแพรกระบวนจีนพื้นแดงผุดทองแกมไหมเป็นรักร้อยดอกจันทน์ ๔ เหลี่ยม ระไบ ๓ ชั้นๆใน เขียวใบตอง ชั้นกลางแพร่งสีเหลือง ชั้นนอกแพร่งสีแดง สายไหมกรองจีน ๒ สาย เบาในพระเจียดแพร่งสีเหลืองยาวกว้าง ๑ พรม ๔ เหลี่ยม รองพระดั่งผืน ๑ สายไหมกรองจีน ผุดเจียด ผุดลึงพระราชสาส์น อยู่พระคลังวิเศษ ๑ เสื้อตะนาว ๔ เหลี่ยมขลิบผ้าแดง ๒ ผืน ผ้าสีผึ้ง ๔ ผืน กะแซงตานขลิบผ้าแดง สำหรับปิดพระราชสาส์น ๔ ผืน สิ่งของทั้งนี้ เป็นพนักงานคลังวิเศษ พันเงิน พันทอง พนักงานได้ทำ สัปปะทน และพนักงานกลาโหมได้จัดปักกลองชนะ และปี่ ๑ กลอง ๒ แตรกลางโพง ๒ รวม ๕ คนไปสำหรับพระราชสาส์นถึงเมืองปักกิ่ง กรมช้างได้จัดช้างพลายช้างพัง และหมอควน หมอพนิด กรมหมอรัดนแพทย์ ราชแพทย์ ได้จัดหมอนวดหมอยา ๒ ไปด้วย ทูตข้าหลวงตาม ธรรมเนียมของพระราชทานเขาคอก ผ้าลายซิกมัลลิปด้ายยาว กว้าง พับ ๑ ผ้าขาวสำนเนื้อดียว กว้าง พับ ๑ ผ้ากาสาเนื้อหนายาว กว้าง พับ ๑ สักหลาดม่วง ๓ เช็ด ๑ รวม ๔ สิ่ง ของพระราชทานปิดดัมเสด ผ้าลายซิกมัลลิปด้ายยาว กว้าง พับ ๑ ผ้าขาวสำนเนื้อดียว กว้าง พับ ๑ ผ้ากาสาเนื้อหนายาว กว้าง พับ ๑ สักหลาดม่วง ๓ เช็ด ๑ รวม ๔ สิ่ง พระมณฑป พนักงานหลวงรักษาสมบัติ หลวงราชรจนา และช่างตีตำรว ช่างทหารในระดมกันทำ

คลังวิเศษ

ม่านสำหรับกั้นนอกพระมณฑป ม่านใหญ่ ๒ ผืน ผ้าฉีกมัลลากว้าง ยาว จตุรัส พับในเหลืองติดแพร ติดอินทรีขนู แพรเหลือง แพรแดง สัปปะทนแพรสีเหลือง ๔ คัน พนักงานพันเงินพันทองทำสำหรับพระราชสาส์น ได้ฤกษ์แล้วจะเชิญพระราชสาส์นแต่พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท ไปลงเรือกิ่ง ประดูชัยแห่ไปส่งสำเภา ณ วัดโปรดสัตว์ เป็นพนักงานตำรวใหญ่เชิญพระมณฑปและเกนคนมาหาม จตุสดมภ์เกนคนมาถือ สัปปะทนเหลืองคนละคัน

วันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๓ ปีฉลูตรีศก เพลาเช้า ๒ โมง ๖ บาท ได้ฤกษ์จารึกพระราชสาส์น พระสุพรรณบัฏ คำหับของจีน ณ หอพระแก้วมรกต เจ้าพนักงานจตุสดมภ์คือ พระยาธรรมา พระยาพลเทพ พระยาอมราช พระพิพัทโกศา

พระโนรา ธิบตี พระนรินทเสนี หลวงมงคลรัตน์ หลวงสุนทร พระคลังวิเศษ ขันจันทาทิพ
สนมรวม ๔ คน พระยาสุนทรอภัย ราชทูต หลวงพิไชยเสนหา อุปทูต หลวงพจนานิพัม
ตรีทูต รวม ๓ คน ขุนพจนานิพัม ท่องสื่อใหญ่ หมื่นพิพิททวาจา ปั่นสื่อ รวม ๒ คน
นั่งพร้อมกัน ณ หอพระแก้วมรกต นายทองคำ อาลักษณ์ จารึกพระราชสาส์นลงแผ่นทอง
เงินจ่ง ชุบพระราชสาส์นคำหับเป็นอักษรเงินลงกระดาษเหลือง กรมแสงในซ้าย หลวงราช
วงศา ขุนพิพัทภูสิต เชิญพระราชครูทพาห ๑ ตรา พระมังกรห ๑ ตราพระไอยราพต ๑
รวม ๓ พระองค์ออกมาปิดประจำถู่ ถอดพระราชสาส์น ๑ ถูพระราชสาส์นคำหับ ๑ ถู
ดั่ง ๑ ถูพานปาก ๑ ถูพานกน ๑ รวม ๒ รวมทั้งทั้งหมด ๕ ถู

กรมอาลักษณ์ ขุนสารประเสริฐ ขุนมหาสิทธิ ได้ปิดตราประจำครั้ง แล้วปิดตราขุน
เสริญปริษาประจำถู่ชั้นนอก แล้วมอบให้แก่กรมวังนอก ข้าพระซึ่งรักษา ณ หอพระ
แก้วมรกต ว่าจะได้ฤกษ์เชิญพระราชสาส์นแห่ไปลงตำภา

ในร่างพระราชสาส์นคำหับไปเมืองจีนครั้งกรุงธนบุรี จุลศักราช ๑๑๔๓
พ.ศ. ๒๓๒๔ กล่าวว่า พระราชสาส์นสมเด็จพระเจ้ากรุงพระมหานครศรีอยุธยา
ปราบดาภิเษกใหม่ คิดถึงคลองพระราชไมตรีกรุงปักกิ่ง จึงให้พระยาสุนทรอภัย ราชทูต
หลวงพิไชยเสนหา อุปทูต หลวงพจนานิพัม ตรีทูต ขุนพจนานิพัม ท่องสื่อ หมื่นพิพิททวาจา
ปั่นสื่อ จำทูลพระสุพรรณบัฏสุวรรณพระราชสาส์น เชิญเครื่องราชบรรณาการ ช้างพลาย
๑ ช้าง ช้างพังช้าง ๑ รวม ๒ ช้าง ออกมาจิมก้องสมเด็จพระเจ้ากรุงต้าฉิงผู้ใหญ่ ตามขนบ
พระราชไมตรีสืบมาแต่ก่อน

สิ่งของนอกบรรณาการที่กรุงธนบุรีส่งไป ได้แก่ ฝาง 10,000 หาบ งาช้าง 100 หาบ
ตีนบุก 300 หาบ นอราดหนัก 1 รง 100 หาบ พริกไทย 3,000 หาบ ช้างพลาย 1 ช้าง

คำยืมภาษาจีน จิมก้อง จากวรรณกรรมเรื่องนิราศกวางตุ้ง ได้กล่าวถึงการส่งเครื่อง
ราชบรรณาการจากไทยไปยังจีน คณะทูตที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งไปยังราชสำนักเขียนหลง
เมื่อ พ.ศ. 2523 นั้น แสดงให้เห็นความสำคัญทางเศรษฐกิจ และสะท้อนภาพภารกิจทางการค้าของ
คณะราชทูตอย่างชัดเจน ยังสามารถมองเห็นศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ปรากฏระหว่างจีนกับไทย
ได้อย่างชัดเจน

กองเรือ 11 ลำ ที่ออกเดินทางในปี พ.ศ. 2523 นั้นเป็นคณะทูตอย่างเป็นทางการชุดแรก
และเต็มคณะชุดเดียวของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายจีน

การศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรี จากคำยืมภาษาจีนคำว่า จมก๊อง สะท้อนภาพสังคมได้ว่าสมัยกรุงธนบุรี บ้านเมืองยังอยู่ในภาวะสงคราม ไทยยังคงต้องการความช่วยเหลือทางด้านยุทธโศปกรณ์ในการทำสงคราม รวมไปถึงการค้าขายเพื่อนำรายได้เข้าประเทศ เนื่องจากจีนขณะนั้นเป็นประเทศที่มีอำนาจเหนือกว่า แม้ว่าไทยจะไม่ได้เป็นเมืองขึ้นของจีนก็ตาม แต่ลักษณะการส่งทูตไปจมก๊องในครั้งนั้นก็แสดงให้เห็นได้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรีนั้น ไทยยังต้องการมิตรประเทศ คือจีน ผู้ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางด้านกำลังทหารและเศรษฐกิจเนื่องด้วยเป็นประเทศใหญ่มีประชากรจำนวนมากในขณะนั้น

ดังที่เสด็จ สุกโศภณ (2527: 55)กล่าวเรื่องการจมก๊องไว้ดังนี้ “ปรากฏว่าคณะราชทูตไทยที่ออกเดินทางไปกระชับสัมพันธไมตรีกับพระเจ้ากรุงจีนครั้งนั้น ได้คุมเรือสำเภาบรรทุกสินค้าออกไปด้วยเป็นจำนวนถึง 11 ลำ คำนวณมูลค่าสินค้าทั้งหมดที่ส่งออกไปในครั้งนั้นเป็นเงินทั้งสิ้น 2,443 ชั่ง 15 ตำลึงบาท 3 สลึงเพื่อหากเทียบเงินในปัจจุบันก็เห็นจะไม่ต่ำกว่า 60 ล้านบาท ”

สะท้อนภาพสังคมฐานะทางเศรษฐกิจในกรุงธนบุรีขณะนั้น ในพ.ศ.2324 แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจของสมัยกรุงธนบุรีดีขึ้นกว่าตอนต้นรัชกาลมาก

เศรษฐกิจของไทยที่มีผลจากการ จมก๊อง

สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระประสงค์จะฟื้นฟูการปกครองของไทยขึ้นมาใหม่ ทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีซึ่งมีอาณาเขตใกล้เคียงทะเล ทำให้ค้าขายและติดต่อกับจีนสะดวกมากขึ้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดให้เริ่มทำการค้ากับจีนขึ้นใหม่เพื่อเป็นแหล่งรายได้ให้กับประเทศ

นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังทรงต้องการอาวุธยุทธโศปกรณ์ในการทำสงครามเพื่อกอบกู้บ้านเมือง จึงทรงส่งราชทูตไปยังเมืองจีนเพื่อขอซื้อสินค้า ดินประสิวและกระทะเหล็ก และปืนใหญ่เพิ่มขึ้น ซึ่งสิ่งของเหล่านี้นอกจากจะใช้เพื่อเตรียมทำสงครามแล้วยังใช้เพื่อการศาสนาอีกด้วย เช่นการซ่อมแซมพระอาราม พระพุทธรูป ที่เสียหายจากการถูกไฟไหม้ในการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 การส่งราชทูตไปจมก๊องแต่ละครั้งนอกเหนือจากการไปเจริญสัมพันธไมตรีแล้ว ยังมีเรื่องของการเจรจาค้าขายด้วยเสมอ

และการที่ไทยยึดถือธรรมเนียมการจมก๊องมาเป็นเวลานานตั้งแต่กรุงสุโขทัยนั้น เนื่องด้วยจีนเป็นชนชาติที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณ และ

การไปจี้มก้องของไทยนั้นเพียงได้ชื่อว่าเป็นมิตรประเทศกับจีน ซึ่งขณะนั้นเป็นประเทศที่มีอำนาจมากในขณะนั้นแต่ไทยยังคงมีการปกครองเป็นอิสระอยู่

จีนมีประเพณีจี้มก้องด้วยเครื่องราชบรรณาการ สำหรับชาวต่างชาติที่ไปติดต่อค้าขายกับจีน ต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมของจีน เพราะหากไม่ปฏิบัติตามจีนจะไม่อนุญาตให้เข้าไปค้าขายในจีนเลยแต่ในการนำเครื่องราชบรรณาการไปจี้มก้องแต่ละครั้งนั้น ฝ่ายไทยจะได้รับพระราชทานสิ่งของตอบแทนมาทุกครั้ง ซึ่งมักเป็นสิ่งที่มีความสูงเพื่อเป็นการแสดงถึงพระเกียรติยศของจักรพรรดิจีนด้วย

การไปจี้มก้อง ได้ดำเนินอย่างต่อเนื่อง และมาสิ้นสุดลงในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจากไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง ปีพุทธศักราช 2398 จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 สถาปนาปรีชาภิเษกการแผ่นดินอยู่นั้นทางจีนเห็นว่าไทยได้มิได้ส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายยังพระเจ้ากรุงจีนมานาน จึงได้มีการเรียกร้องทางจี้มก้อง เครื่องราชบรรณาการจากประเทศไทย แต่ไทยได้ทราบว่าจีนถือว่าประเทศไทยเป็นเมืองขึ้นจึงไม่มีการติดต่อกับประเทศจีนเป็นทางการ ความสัมพันธ์ทางการทูตไทยกับจีนยุติลงแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา และได้เริ่มรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ชาวจีนที่ประเทศจีนยังคงรู้จักคำว่า จิ้นกั๋ง และรู้ความหมาย ประเพณีการจิ้นกั๋งยังคงมีอยู่จนถึงสมัยราชวงศ์ชิง (การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองการปกครอง ประเพณีการจิ้นกั๋ง จึงเล็กลงไป แต่ยังคงสะท้อนภาพธรรมเนียมโบราณที่เกี่ยวข้องด้วยการเมืองการปกครองอยู่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาจนถึงปัจจุบัน

คำยืมภาษาจีน คำว่า ลำเภา ชางพอ 船舶

ลำเภา หมายถึง เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งของจีนแล่นด้วยใบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1188) มาจากการสร้างคำโบราณ chuan หมายถึงเรือขนาดใหญ่ และbóหมายถึงเรือ ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเรื่องพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) (2550) กล่าวถึงตอนที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรบกับพ่อค้าลำเภาจีนที่เมืองตราด

“จนบรรลุถึงเมืองตราดเกลี้ยกล่อมอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข แล้วทราบข่าวว่า ลำเภาจีนถูกค้ามาทอดอยู่ ณ ท้องทะเล หน้าปากน้ำเมืองตราดเป็นหลายลำ จึงให้ข้าหลวงไปหาตัวนายลำเภามาโดยดี และนายลำเภาก็แข็งไม่มา กลับต่อรบยิงเรือข้าหลวงฯกลับเข้ามากราบทูล

ก็ทรงพิโรธ จึงเสด็จลงเรือใหญ่ยกกองทัพเรือออกไป ล้อมไว้คั่นหนึ่งพวกจีนนายสำเภายังไม่อ่อนน้อม ครั้นเพลารุ่งเช้าจึงตรัสสั่งนายทัพ นายกอง ให้ยกเข้าตีสำเภา พวกจีนต่อรบยิงปืนโต้ตอบกันอยู่ประมาณถึงวัน พอข้าหลวงปืนขึ้นสำเภาได้ไล่ฆ่าฟันจีนบนสำเภาดายเป็นหลายคน พวกจีนถูกคำก็พ่ายแพ้ เก็บได้ทรัพย์สิ่งของ ทอง เงิน และผ้าแพร เป็นจำนวนมาก และจีนเจียมผู้เป็นใหญ่กว่านายสำเภาทั้งปวงก็อ่อนน้อมยอมสวามิภักดิ์ นำเอาบุตรหญิงคนหนึ่งมาถวาย ”

พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) (2550 :23)

สะท้อนทางสังคมสมัยกรุงธนบุรี

คนไทยรู้จักเรือสำเภามาเป็นเวลานานตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาแล้ว จากการเข้ามาค้าขายของชาวจีนที่นิยมนำเรือสำเภาเข้ามาเทียบท่าซื้อขายสินค้า จนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาดังการค้าขายระหว่างไทยกับจีนมีความรุ่งเรืองขึ้นมาก ดังปรากฏการค้าขายโดยเรือสำเภาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาดังมีคำเรียกกลมมรสุมฤดูสำเภา ความรุ่งเรืองทางการค้าขายของไทยและจีนที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงขนาดที่กรุงศรีอยุธยามีอยู่ต่อกำปั่นและสำเภาหลวง ถึง 18 ลำ

สะท้อนภาพสังคม ว่าไทยได้รับอิทธิพลจากจีน มีการต่อเรือสำเภาใช้มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ซึ่งจีนเป็นชาติที่มีความเชี่ยวชาญในการต่อเรือสำเภาและเดินเรือมาก ลูกเรือ ศักดินาขุนนางชาวจีนในไทย ปรากฏตำแหน่งขุนนางที่ร่วมเดินทางไปยังเมืองจีน คือพระยาศรีราชอากรนายสำเภาแต่เจ้าท่านแรกสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เพราะชาวจีนชำนาญการแล่นเรือสำเภา โดยเรือสำเภาหลวงนั้น ผู้ที่ประจำตำแหน่งต่างๆ รวมทั้งลูกเรือล้วนเป็นชาวจีน และมีศักดินาเป็นขุนนางด้วย เนื่องจากพบพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ในกฎหมายตราสามดวงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กล่าวถึงตำแหน่ง จุ้นจู้ ว่า จุ้นจู้ นายสำเภา ศักดินา ๔๐๐ และตำแหน่งอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือสำเภา เช่น คั่นหน (ผู้ดูทาง) ลำค้า (ผู้ดูแลบัญชีใหญ่) ได้กง (นายท้าย) อาปั่น (กระโถกกลาง) เอียวกั้ง (บุษพาพระ) เท่งเต็ง (ว่าสมอ)

สภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรีเป็นภาวะสงครามตลอดรัชกาล สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแก้ไขปัญหาคาความอดอยากขาดแคลนของประชาชนอย่างเต็มกำลัง ระเบิดปืนใหญ่ที่ใช้การไม่ได้เพื่อเอาเศษทองโลหะไปขาย เพื่อนำเงินมาซื้อข้าวสารถึงละ 6 บาทเลี้ยงข้าวประชาชน

การเดินเรือออกทะเลสมัยกรุงธนบุรี ต้องใช้เรือสำเภาขนาดใหญ่ของจีนและใช้ลูกเรือที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญอย่างชาวจีนเท่านั้น ทำให้การค้าขายระหว่างไทยกับจีนรุ่งเรืองสืบมาจนถึง

กรุงรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏหลักฐานการเก็บภาษีการต่อเรือสำเภาในกฎหมายตราสามดวง เรือสำเภานอกจากกำไรจากการค้าแล้ว ไทยยังได้ประโยชน์จากค่าธรรมเนียมต่อเรือเพราะไทยมีไม้เนื้อแข็งคุณภาพดีราคาถูกกว่าเมืองจีนสร้างรายได้ให้ไทยในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี

เรือสำเภาเป็นเสมือนเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวจีนที่มักเดินทางด้วยเรือสำเภาไปค้าขายยังดินแดนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในไทย ที่มักพบเห็นภาพวาดจิตรกรรมหรือสถาปัตยกรรมรูปเรือสำเภาของชาวจีนที่ทิ้งร่องรอยความรุ่งเรืองทางการค้าระหว่างไทยกับจีนในอดีต แม้แต่ตำแหน่งนายสำเภายังต้องมีการสืบทอดเชื้อสายจากชาวจีนถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งดังปรากฏหลักฐานประวัตินายสำเภาสมัยกรุงธนบุรี

แม้กาลเวลาจะล่วงเลยไปนานเพียงใดแต่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายในประเทศไทยก็ยังคงเคารพอุปถัมภ์ของเรือสำเภาที่บรรพบุรุษได้ก่อร่างสร้างตัวจากการค้าสำเภาในอดีต

ในการส่งสำเภาออกไปค้าขายกับจีนในสมัยโบราณนั้นต้องมีชาวจีนผู้ชำนาญเส้นทางในการเดินเรือไปด้วย ชาวจีนเหล่านั้นมีตำแหน่งต่างๆบนเรือ และมีล่ามผู้เจรจาการค้าเดินทางไปด้วยเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า (หลวง)ท่องสื่อ 通史 ท่งสื่อ

ท่องสื่อ หมายถึง ตำแหน่งล่ามจีนครั้งโบราณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 510) การสร้างคำโบราณ เป็นคำประสมมาจาก ทง หมายถึง ติดต่อ คำว่า สื่อ หมายถึง การทำงานปรากฏในหมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี เรื่องการพระราชทานเพลิงศพกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้าบรมวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช ความว่า

“ฉัตรเบญจรงค์ แลราชวัติเลวรายทางขึ้นมาแต่สะพานถึงสามช่วง ฉัตรเบญจรงค์ พระครูพิเชต ๑ คัน หลวงท่องสื่อ ๑ คัน ขุนเทพสุภา ๑ คัน ขุนเทพสุภา ๑ คัน อาษา ๖ เหล่า ๑ คัน (รวม) ๔ คัน ราชวัติเลว หลวงศรียรรยง ๖ แผ่น นายฤทธิดำรง ๔ แผ่น (รวม) ๑๐ แผ่น”

หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี (2503: 24)

สะท้อนภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรี

ทองสื่อ เป็นตำแหน่งล่ามภาษาจีนของไทยสมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานในพระไอยการตำแหน่ง นาพลเรือนที่ตราขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น สังกัดกรมท่าซ้ายว่า ขุนทองสื่อ จินลำนายอำเภอ นา๖๐๐ ซึ่งในจีนเขียนกำกับด้วยอักษรใหญ่ว่า ทองสื่อใหญ่ หมายถึง ทองสื่อใหญ่

การค้าของประเทศไทยกับประเทศจีนจะงักไปเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงฟื้นฟูการค้ากับประเทศจีนขึ้นใหม่โดยการส่งราชทูตของประเทศไทย เชิญพระราชสารและสิ่งของบรรณาการไปถวายจักรพรรดิจีน เพื่อแจ้งให้จักรพรรดิจีนทรงทราบว่า ประเทศไทยได้สถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่แล้ว

การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศสมัยกรุงธนบุรีมีกรมท่า โดยมีเจ้าพระยาโกษาธิบดีเป็นผู้ดูแลกรมท่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขุนนางเชื้อสายจีนเช่นพระยาพิชัยไธสวรรย์ ซึ่งเดิมเป็นพ่อค้าชาวกวานต้งนามหยันจิ้นจง ในสมัยกรุงธนบุรีหรือขุนนางระดับรองลงมาได้แก่หลวงอภัยพานิชย์ พระสมบัติพานิช หลวงประเสริฐ วานิชล้วนแต่มีเชื้อสายจีนทั้งสิ้น ขั้นตอนการค้ากับจีนจึงต้องใช้ผู้ชำนาญเฉพาะทางที่เป็นชาวจีน เช่นการร่างพระราชสาร ขั้นตอนในการบรรทุกสินค้าลงสำเภาก็เป็นต้น

ชื่อตำแหน่งขุนนางที่ใช้ในการเดินเรือ ไปจิมก๊องเป็นชื่อจีนทั้งหมด บุคลากรในเรือมีความเชี่ยวชาญต่างกันไปอีก และทุกคนทุกฝ่ายล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นถึงความรอบคอบและรัดกุมมาก บุคลากรในกระบวนเรือของจีน ต้องมีทองสื่อ สำหรับแปลภาษาเพื่อติดต่อการค้าด้วย การเข้ามาในไทยของชาวจีนนอกจากประกอบอาชีพค้าขายแล้ว หากมีความรู้ดีก็สามารถเป็นทองสื่อหรือล่ามได้อีกด้วยดังปรากฏในสมัยกรุงธนบุรีก็มีทองสื่อที่เป็นชาวจีนแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงธนบุรีมีท่านทองจิน จากสกุลไกรฤกษ์ พระยาโชฎีกะราชเศรษฐี (ทองจิน ไกรฤกษ์) เป็นบุตรพระยาไกรโกษา (เริก) จินเริกผู้นี้เป็นฮกเกี้ยนแซ่หลิม ซึ่งเดินทางมาไทยตั้งแต่สมัยปลายอยุธยาจีนเริกและจินโจ้ว หรือเนี้ยว จินโจ้วทำอาชีพค้าขาย ส่วนจินเริกมีการศึกษาภาษาจีนดี จึงเข้ารับราชการในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นขุนทองสื่อในกรมท่าซ้าย ในฐานะล่ามท่านได้ร่วมเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักจีนที่กรุงปักกิ่ง กับคณะทูตของพระเจ้ากรุงธนบุรีในปี พ.ศ.2324 ซึ่งถือว่าท่านทองจินเป็นทองสื่อคนแรกในสมัยกรุงธนบุรีก็ได้ นับว่าสมัย

กรุงธนบุรีเป็นสังคมในการให้โอกาสชาวจีนในการประกอบอาชีพต่างๆอย่างแท้จริง และการเป็น
ท้องสื่อหรือลำนี้อย่างนี้ยังคงมีมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เท่าที่มีการค้าขายกับจีนอยู่

การประกอบอาชีพท้องสื่อหรือลำนี้นี้เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นอาชีพที่ชาวจีนใน
สมัยกรุงธนบุรีเองก็ทำสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเช่นกัน นับว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และคนจีนที่
อาศัยเติบโตอยู่ในเมืองไทยก็รับวัฒนธรรมไทยที่อ่อนน้อมถ่อมตนเข้ามาผสมผสานจึงทำให้การค้า
การเจรจาทางการทูตระหว่างไทยกับจีนไปไปด้วยดีเสมอมา

นอกจากเรือสำเภาขนาดใหญ่ที่ใช้เดินทางทางทะเลกินน้ำลึกแล้วไทยยังมีเรือขนาดเล็กที่ใช้
ในการเดินทางในแม่น้ำลำคลองอันเป็นสภาพภูมิประเทศของประเทศของประเทศไทยแต่โบราณ ในสมัยกรุง
ธนบุรียังปรากฏเรือสำปั้นที่ใช้ในการรับพระแก้วมรกตด้วย

บรรดาคำที่ไทยซื้อขายกับจีนที่มากับสำเภามีหลายอย่าง ด้วยโลกนี้เป็นสินค้าประเภท
หนึ่งที่ได้รับคามนิยมสมัยกรุงธนบุรี ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า (ถ้วย) โถ 桶 โถว

(ถ้วย) โถ หมายถึง ภาชนะโดยมากทำด้วยดินเผาหรือกระเบื้องเคลือบปากกว้าง
มีฝาปิด, เรียกสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น โกศโถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 497)

การสร้างคำโบราณของคำว่า (ถ้วย) โถ มีความหมายว่าภาชนะใส่น้ำดื่ม สมัยก่อนทำมาจาก
ไม้ไผ่ หรือดินเผา การทำเครื่องถ้วยโถในไทยพบที่เมืองเซียงซึ่งปัจจุบันเรียกว่า อุทยาน
ประวัติศาสตร์ศรีสัตนาขลัย์ ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องกฤษณาสนนึ่งคำฉันท์
ความว่า

“บริโภคนกขนา คำเช้าเวลา ใช้ชามต่างครว ถ้วยโถจอกงาน ทำใช้การตัว ละไว้ให้ผิว
ลำดับตั้งวาง”

กฤษณาสนนึ่งคำฉันท์ (2546: 4)

สะท้อนภาพทางสังคมสมัยกรุงธนบุรี

ความนิยมเรื่องเครื่องถ้วยโถในประเทศไทยมีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยจะพบหลักฐานเกี่ยวกับการตั้งเตาเผาเครื่องถ้วยสังคโลกที่เรารับถ่ายทอดมาจากประเทศจีน ประเทศไทยเรียนรู้วิธีการทำเครื่องถ้วยโถเป็นภาษาจีนตั้งแต่กรุงสุโขทัย ดังนั้นการปรากฏคำว่าถ้วยโถในสมัยกรุงธนบุรีจึงแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยรู้จัก และคุ้นเคยกับ ภาษาจีนชนิดนี้มาเป็นระยะเวลานาน ส่วนความคุณภาพและสวยงาม ของถ้วยโถแต่ละชนิดก็ขึ้นอยู่กับราคา และฐานะของบุคคลในสังคมนั้นๆด้วย เช่น เครื่องถ้วยโถลายคราม หรือลายน้ำทอง ที่เป็นนิยมต่อมาจากสมัยกรุงธนบุรีจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ก็ใช้ในราชสำนัก ขุนนางผู้มียศตำแหน่ง ส่วนชาวบ้านธรรมดาจะใช้เครื่องถ้วยโถดินเผาธรรมดาที่หาได้ตามตลาดทั่วไป

เครื่องถ้วยจีนที่พบในอ่าวไทย แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำท่าจีน ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ในการเดินเรือสำเภาอาจใช้เครื่องกระเบื้องเป็นอับเฉาเพื่อถ่วงเรือ และเมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทยยังสามารถนำเครื่องถ้วยมาขายได้อีกด้วย

ความนิยมเรื่องเครื่องถ้วยนี้ยังสะท้อนภาพสังคมในประเทศไทยได้เป็นอย่างดีว่าเครื่องถ้วยโถ จากประเทศจีนได้รับความนิยมตั้งแต่ชนชั้นเจ้านายถึงชาวบ้านเพียงแต่ว่าวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้อาจแตกต่างกันดังปรากฏว่าเครื่องปั้นดินเผาที่เครื่องถ้วยสำเภานำไปขายต่างแดนมีหลายประเภท จากหลากหลายแหล่งผลิต เช่น เครื่องถ้วยชิงไปเคลือบสีขาวอมฟ้า เครื่องถ้วยเซลาดอนสีเขียวไข่กา เครื่องลายคราม เครื่องเบญจรงค์ ปั้นชาอิ้ง ตลอดจนเครื่องปั้นชวดาราตาถูกสำหรับชาวบ้านใช้งาน

ประเทศไทยสั่งผลิตเครื่องถ้วยจีนตามวิถีความเป็นไทย ส่วนใหญ่เป็นเครื่องใช้ ประเภทโถ ปริก จานเชิง บาตร โถน้ำอุ่น ขามฝา ถ้วยชา ปั้นสาย ตลอดจนกระโถน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องยศแสดงฐานันดรศักดิ์ในไทยแต่โบราณ เครื่องเบญจรงค์ เครื่องกังไสเคลือบสีลงยา เครื่องถ้วยลายน้ำทอง ตลอดจนเครื่องลายครามรูปทรงแบบไทย เป็นที่นิยมของผู้มีฐานะของไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา กรุงธนบุรีจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงธนบุรีมีความนิยมเรื่องเครื่องถ้วยจีน เนื่องจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเครื่องกระเบื้องลายน้ำทองจากจีน ในช่วงกรุงธนบุรีถึงรัชกาลที่ 3 ราชนิยมของราชสำนักสยามที่ต่างกันในแต่ละยุคสมัย เครื่องกระเบื้องที่นักสะสมรุ่นเก่าเชื่อว่าสั่งมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

ธนบุรี เป็นขามน้ำทองลายดอกไม้ใบไม้มีนกปนอยู่บ้าง กระบวนลายเรียกว่าพรรณพฤกษา ด้านในเคลือบสีเขียวอมฟ้า

ด้วยฝาขามฝาของประเทศไทยจะเขียนลายที่ฝาและตัวถ้วยสอดคล้องกัน หากฝากับตัวถ้วยลายไม่ต้องกันถือว่า “ผิดฝาผิดตัว” เป็นของไม่มีค่า เครื่องถ้วยที่ “ถูกฝาถูกตัว” เหมาะกันจึงจะสมบูรณ์แบบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิพนธ์เล่าถึงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ความว่า คำที่ว่าถูกฝาถูกตัวนี้เจ้ากรุงธนบุรีชอบพูดนัก ตราคั้งเจ้านครก็ใช้ถูกตัวถูกฝา ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีคงชื่นชอบเครื่องกระเบื้องจีนเป็นทุนอยู่ จึงโปรดสำนวนนี้

ในสมัยกรุงธนบุรีนี้ได้มีการสั่งผลิตเครื่องถ้วยเบญจรงค์จากประเทศจีน โดยใช้ ของสมัยกรุงอยุธยาเป็นต้นแบบ เครื่องถ้วยสมัยกรุงธนบุรี จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "เครื่องถ้วยเลียนแบบสมัยอยุธยา" แต่ในการผลิตไม่มีช่างของไทยไปควบคุม เนื่องจากบ้านเมือง อยู่ในภาวะสงครามเกือบตลอดเวลา รูปแบบและลวดลาย จึงดัดแปลงไปทางแบบประเทศจีน และการเคลือบด้านในเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีขาว

คำว่าถ้วยโถใบในจาวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรีเรื่องกฤษณาอุทกอนนึ่งคำฉันท์ สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยสมัยกรุงธนบุรีว่า บทบาทของผู้หญิงไม่ว่ายุคสมัยใดก็ต้องเป็นแม่ศรีเรือน แม้เป็นกษัตริย์ก็ต้องทำหน้าที่ภรรยาจัดเตรียมสำหรับอาหารให้สามี ดูแลงานบ้านงานเรือน รวมถึงสะท้อนภาพวัฒนธรรม สมัยกรุงธนบุรีและการใช้ภาชนะในการจัดสำหรับอาหาร การรับประทานอาหารจากภาชนะในสำหรับมีเฉพาะเจ้านายในราชสำนักเท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านคงรับประทานจากภาชนะธรรมดาตามฐานะ

การผลิตสินค้าในสมัยกรุงธนบุรี ลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ หลวงไกรยได้จากการเก็บส่วยการค้าขายในสมัยกรุงธนบุรีผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือชาวจีนเพราะคนไทยอยู่ระหว่างสงครามซึ่งมีอยู่เกือบตลอดเวลาในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อคณะทูตไทยเดินทางไปถึงเมืองกวางตุ้งได้เห็นร้านค้าการค้าขายแบบจีน ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า 行 行 อั้ง

ห้าง หมายถึง สถานที่จำหน่ายสินค้า ร้านค้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1290) การสร้างคำโบราณของ คำว่าห้าง หมายถึงสถานที่ขายสินค้า หรืออีกความหมายหนึ่งใช้กับการเรียงลำดับเข้าแถว หรือตัวอักษรแถวในบรรทัด

ปรากฏในวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี เรื่อง นิราศทางดู่ ตอนที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งคณะทูตไทยเดินทางไปยังเมืองปักกิ่ง ประเทศจีน

“จึงพระบาททรงพระราชนิพนธ์สาร	เป็นตะพานพคุณควรสงวน
ให้เขียนสารลงลานทองทวน	จัดส่วนบรรณาการละลานตา
อนึ่งนอกจิมก้องเป็นของถวาย	ก็โปรยปรายประทานไปหนักหนา
ทั้งนายห้างขุนนางในนครา	ให้มีตราบัวแก้วสำคัญกัน ”

นิราศทางดู่ (2551: 237)

สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

คนจีนที่เข้ามาค้าขายในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา สถานที่ที่คนจีนค้าขายสินค้าเรียกว่าห้างคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีจึงรู้จักนายห้างในนามของคนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขาย บทบาทของชาวจีนจึงโดดเด่นในสังคมสมัยกรุงธนบุรีนอกเหนือไปจากเรื่องการช่วยกอบกู้เอกราชของไทย ในสมัยกรุงธนบุรีก็มีการอพยพของชาวจีนเข้ามามากขึ้นส่วนมากชาวจีนก็นิยมประกอบอาชีพค้าขายและยังคงดำเนินมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นายห้างนอกจากเป็นเจ้าของกิจการการค้าแล้วยังเป็นสื่อกลางระหว่างราชสำนักกับเมืองจีน ในการส่งสิ่งของต่างๆ เช่นเครื่องกระเบื้อง ผ้าแพร เข้ามาขายในประเทศไทยด้วย

เนื่องจากคนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในไทยเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ บทบาทของชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรีก็โดดเด่นในเรื่องของการค้าขาย เนื่องจากเป็นอาชีพที่บรรพบุรุษทำสืบต่อเนื่องกันมาคนไทยจึงนิยมเรียกคนจีนที่เป็นเจ้าของกิจการค้าขายเหล่านั้นว่า นายห้าง ซึ่งการประกอบอาชีพค้าขายของชาวจีนถือเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวจีนที่เห็นได้ในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน

ย่านการค้าที่ชาวจีนมาอยู่อาศัยและทำการค้าขายที่สำคัญคือสำเพ็ง ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า สามเพ็ง 三娉 สามเพ็ง

สามเพ็ง หมายถึง ชุมชนชาวจีนที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มาก ตั้งอยู่บริเวณคลองวัดสามปลื้มไปจนถึงคลองวัดสามเพ็ง สามเพ็งเป็นชื่อเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “สามเพ็ง” ซึ่งเป็นชื่อวัดและชื่อคลองที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน เพราะคนจีนในแถบนั้นเคยชินกับการออกเสียงสั้นๆ ก็เป็นไปได้ (ส.พลายน้อย.2535:53) จากการสร้างคำเดิม มาจาก ซำ หรือ สาม , เพ็ง อีกความหมายหนึ่งหมายถึง เชิญคนมาทำงาน หมายถึง บริเวณที่ชาวจีนมาทำงานอยู่ร่วมกัน ชาวจีนได้สร้างชุมชนขึ้นเป็นย่านการค้าขายจนเติบโตกว้างขวาง โดยส่วนมากจะอาศัยอยู่ทางใต้ของพระนคร ได้แก่ ชุมชนตลาดสะพานหัน ตลาดเก่า ตลาดสามเพ็ง ตลาดวัดเกาะ (วัดสัมพันธวงศ์) และตลาดน้อย สามเพ็งเป็นแหล่งที่ชาวจีนนำสินค้าเข้ามาขาย นอกจากจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังมีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยมากเป็นข้าวของเครื่องใช้จากประเทศจีน ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องหมายรับสั่ง 2 หมายรับสั่งได้แก่

1. เรื่องการพระราชทานเพลิงพระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้านราศุริยวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช

“พระศพพระเจ้านราศุริยวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชพระราชทานเพลิง ณ วันศุกร์ แรม 2 ค่ำ เดือน 3 รุ่งขึ้น ณ วันเสาร์ แรม 3 ค่ำ เดือน 3 ปีวอก อัฐศก เชิญพระอัฐิพระอังคาร ลงเรือตั้งอาสนาใหม่ ขุนราชเสนีดำ ๑ ขุนราชเสนีดำ ๑ (รวม) ๒ ค่ำ มีราชนทรใส่พระอัฐิ มีคานหามใส่พระอังคาร มีคู่เรือกราบ ข้างทุลละอองฯ ฝ่ายทหารพลเรือน แห่พระอัฐิไปขึ้นสะพานหม่อมเจ้าแสง แห่พระอังคารไปลอยหน้าวัดสามเพ็งเป็นคู่เรือแห่ ๓๐ คู่”

2. หมายรับสั่ง เรื่องการถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวง กรมพระเทพา มาตย์ ณ วัดบางยี่เรือนอก จศ.1138

“ครั้นถวายพระเพลิงแล้ว รุ่งขึ้นวันศุกร์แรม 5 ค่ำ เดือน 6 ปีมะแมสัปตศก เพลาเข้าเชิญพระบรมธาตุเข้าไปในพระราชวัง ครั้นเพลาย่ำเชิญพระอังคารไปลงเรือตั้งประตูใหญ่เหนือพระตำหนักแพ พันพุมเกล้าฯ คู่แห่เดินเท้าถือดอกบัว กลาโหมเกณฑ์เรือตั้งใส่พระอังคาร ฝ่ายกอลงชนะแดกรมวังเกณฑ์เครื่องสูง คนนั่งรายดินทอง พันจันเกล้าฯ คู่เรือกราบแห่ ๕ คู่ ลงไปลอยหน้าวัดสามเพ็ง”

หมายรับสั่ง (2551: 10)

สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เจี๊หวหลิน แซ่โง้ว เป็นนายสำเภาก็คือพ่อค้าคนหนึ่งที่มียศฐานะอยู่ในหนังสือสยามประเพณีของ ก.ศ.ร. กุหลาบ ว่า เจี๊หวหลินเป็นผู้ตกแต่งเรือสำเภาล่วงของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ไปค้าขายเมืองจีนเสมอ ในระยะแรกคนจีนที่ย้ายเข้ามาอยู่บางกอก น่าจะมาจากชุมชนจีนกลุ่มน้ำบางปะกง และจากหัวเมืองภาคตะวันออก เช่น จันทบุรี ตราด เพราะเป็นพวกที่เคยมีบทบาทในการสนับสนุนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

ศาลเจ้ารุ่นแรกๆ ของชาวแต้จิ๋วล้วนอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำทั้งสิน เช่น ศาลเจ้าบ้านหม้อ ศาลเจ้าพ่อเสือ ซึ่งแม้เดิมจะไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนตะนาว แต่ก็อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ต่อมาชุมชนแต้จิ๋วได้ย้ายจากบริเวณพระบรมมหาราชวังมาอยู่สำเพ็งระหว่างคลองวัดสามปลื้มกับคลองวัดสำเพ็ง

เมื่อรัชกาลที่ 1 ทรงปราบดาภิเษก ทรงย้ายพระราชนิเวศน์จากฝั่งธนหรือตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ข้ามฟากมายังฝั่งตะวันออก โปรดให้ย้ายชุมชนจีนเดิมที่อาศัยอยู่ออกไปอยู่ ณ บริเวณที่ต่อมาเกิดชุมชนจีนขนาดใหญ่ที่เรียก สำเพ็งในปัจจุบัน แล้วจึงโปรดให้สร้างพระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้วขึ้น จึงเป็นที่ยืนยันว่าในสมัยกรุงธนบุรีต่อสมัยกรุงเทพได้มีชุมชนจีนเกิดขึ้นแล้วทั้งสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา แถบบางกอก

สินค้าที่ไทยซื้อขายกับจีนมีหลากหลายชนิดนอกจากเครื่องถ้วยโถต่างๆแล้วยังมีเครื่องเรือนที่ทำด้วยไม้จำฉาบแกะสลักเป็นลวดลายจีนดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า ฉ่ำฉ่ำ 柴 ชำชำ

ฉ่ำฉ่ำ หมายถึง เป็นไม้เนื้ออ่อนของจีน นิยมใช้ทำเครื่องเรือนเช่น โต๊ะ ตู้ เตียง คำนี้มีที่มาจาก ภาษาจีนถิ่นแต้จิ๋วออกเสียง ชำชำ (นพรัตน์ ภักดีคำ, 2553: 70) จากการสร้างคำโบราณคำว่า ชำ มีความหมายว่า ไม้ชนิดหนึ่ง อีกความหมาย หมายถึง ถ่าน นอกจากนี้เมื่อคำว่า ชำ รวมกับคำอื่นยังเกิดคำใหม่ได้อีก เช่น มีด(ตัด)ไม้ เป็นต้น

ปรากฏในวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรีเรื่อง นิราศกวางตุ้ง

“ดำเนินตามที่ทางถนนใหญ่
 นั้นอำเภอเรียบริมรัถยา
 ประหลาดหลากล้นทำด้วยฉำฉา
 ที่ตั้งหน้าตรงร้านกระดานทอง

ศิลาลาดคาบปูที่ดูไป
 อันร้านรายขายของทั้งสองฟาก
 ประจงเขียนเขียนวาดแล้วชาดทา
 เป็นวิสัยลูกค้าบรรดาขาย”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 234)

สะท้อนภาพทางสังคมสมัยกรุงธนบุรี

เมื่อพระยามหานุภาพเดินทางไปเมืองจีนพร้อมกับคณะทูตไทย เมื่อได้เดินทางผ่านตลาดย่านค้าขายของชาวจีนได้พบเห็นการแกะสลักเครื่องเรือนต่างๆด้วยไม้ฉำฉา สะท้อนภาพสังคมว่า สมัยกรุงธนบุรีนั้น คนไทยรู้จักว่าการแกะสลักไม้มาทำเครื่องเรือนต่างๆที่ทำโดยช่างชาวจีน นิยมทำจากไม้ฉำฉา ซึ่งชาวจีนนำเข้ามายังไทยในรูปของสินค้ามีราคา

การที่พระยามหานุภาพ ที่ได้เดินทางไปกับคณะทูตไทยเมื่อคราวไปจิมก๊องที่เมืองกวางตุ้ง ขณะที่เดินทางผ่านตลาด ร้านค้าต่างๆของจีน ได้พบเห็นเครื่องใช้ต่างๆแกะสลักสวยงามซึ่งทำด้วยไม้ฉำฉา เนื่องจากชาวจีนก็มีฝีมือและนิยมแกะสลักเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้เป็นลวดลายต่างๆ การที่พระยามหานุภาพพบเห็นเครื่องใช้ต่างๆที่สวยงามจากร้านค้าในตลาดและรู้ว่าทำจากไม้ฉำฉา สะท้อนภาพวัฒนธรรมว่าคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักไม้ฉำฉามาก่อนแล้ว

จากการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรีด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยอธิบายสรุปได้ว่า

1. สภาพเศรษฐกิจในสมัยธนบุรี เนื่องจากเป็นภาวะศึกสงครามตลอดรัชกาล ประชาชนอดอยาก ด้วยภัยสงคราม พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึง ความยากแค้นในสมัยกรุงธนบุรีว่า

“ครั้งนั้นยังหาผู้จะทำนาก็ได้ อาหารกันดาร ข้าวสารสำเภายาถึงละ 3 บาทบ้าง ถึงละตำลึงหนึ่งบ้าง ถึงละ 5 บาทบ้าง ยังทรงพระกรุณาด้วยปรีชาญาณอุดหนุนให้เลี้ยงสัตว์โลกทั้งปวง”

“จดหมายเหตุความทรงจำของหลวงนรินทรเทวี” กล่าวถึง ตอนนั้นว่า...

“ได้ปืนใหญ่พม่าเอาไปไม่ได้ค้างอยู่ ให้ระเบิดเอาทองลงสำเภา ชื้อข้าวถึงละ 6 บาท เลี้ยงคนโซ่ได้กว่าพัน”

กรุงธนบุรีขณะนั้นเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ต้องรวบรวมนบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นและก่อสร้างบ้านเมืองใหม่ กรุงธนบุรีขณะนั้นจึงจำเป็นต้องหารายได้เข้าประเทศ ระบบเศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรีจึงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบรัฐบรรณาการและทุนนิยม ทั้งนี้เพื่อปัจจัยหลายประการ

แก้ไขปัญหาการอดอยากของประชาชน ซึ่งสืบเนื่องมาจากสงคราม ประชาชนขาดแคลนอดอยาก หลังจากที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกอบกู้เอกราชได้แล้ว ราษฎรเริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งผู้คนออกไปเกลี้ยกล่อมชักชวนให้เข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง จะได้เป็นกำลังในการสร้างชาติ ปัญหาที่ตามมาก็คือ การขาดแคลนอาหารเครื่องอุปโภคบริโภค เพราะประชาชนหนีสงครามไม่ได้ทำไร่นาเพาะปลูกมาเป็นเวลานาน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องสละทรัพย์ส่วนพระองค์ ในการซื้อข้าวสาร อาหาร เสื้อผ้า แจกราษฎร ดังปรากฏในจดหมายเหตุว่า ทรงแจกข้าวสารทั้งขุนนางและประชาชนเท่าๆกัน ถึงหนึ่งกินได้ 20 วัน นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังโปรดให้ทำนากอกฤดูกาลเพื่อเพิ่มผลผลิตอีกด้วย

สร้างบ้านเมืองใหม่เรียกขวัญกำลังใจของประชาชน เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า บ้านเมืองได้รับความเสียหาย ประชาชนต่างเสียขวัญและกำลังใจ

2. สภาพเศรษฐกิจของกรุงธนบุรีจึงต้องอาศัยการค้าขายกับต่างประเทศเพื่อหารายได้เข้าประเทศเป็นสำคัญและ ชนชาติที่ค้าขายกับไทยมาอย่างยาวนาน ก็คือจีนมิตรประเทศ สมัยกรุงธนบุรีจึงมีสภาพเศรษฐกิจแบบรัฐบรรณาการ เพื่อเป็นการแนะนำตัวกับมหาอำนาจประเทศจีนว่า ไทยเปลี่ยนแผ่นดินจากกรุงศรีอยุธยาเป็นกรุงธนบุรีและมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่คือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีประการหนึ่ง และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเพื่อเจรจาทำการค้าระหว่างไทยกับจีน ดังปรากฏว่าในสมัยกรุงธนบุรีไทยส่งทูตไปจิ้มก้องจีน

3. กรุงธนบุรีมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเปิดเสรีในการค้าขาย เนื่องจากสังคมในสมัยกรุงธนบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อีกทั้งเป็นเมืองท่าตั้งแต่สมัยอยุธยา เมื่อมีการติดต่อค้าขายต้องผ่านเมืองธนบุรีทั้งสิ้น เมื่อบรรดาพ่อค้าที่เคยทำการค้ากับไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาทราบว่าไทยมีการสถาปนาราชธานีแห่งใหม่คือเมืองธนบุรี ซึ่งมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี อีกทั้งข่าวการค้าขายสินค้าที่ได้ราคาสูง เช่นการค้าข้าวที่ในขณะนั้นขายได้ราคาถึงละ 6 บาทจากปกติ

ถึงละ 2-3 บาท ซึ่งนับว่าราคาสูงมากทำให้บรรดาพ่อค้าต่างเร่งเข้ามาค้าขายในกรุงธนบุรีเนื่องจากได้ราคาดี เมื่อปริมาณของที่เข้ามาขายมากขึ้น มีการแข่งขันทางราคาย่อมทำให้ราคาสินค้าถูกลง ซึ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารได้ส่วนหนึ่ง

4. เตรียมความพร้อมในการรับศึกสงคราม กรุงธนบุรีต้องเตรียมพร้อมในการสงคราม เนื่องจากจำนวนไพร่พลและประชาชนลดน้อยลงไปตั้งแต่สงครามสมัยกรุงศรีอยุธยา การรวบรวมไพร่พลจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูบ้านเมือง ชาวจีนในกรุงธนบุรีขณะนั้นมีส่วนสำคัญในการร่วมฟื้นฟูบ้านเมือง ส่วนหนึ่งเป็นชาวจีนที่เป็นทหารอาสาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีช่วยกอบกู้บ้านเมืองและอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีเพิ่มขึ้น

ศุรฺแปง เขียนไว้เมื่อ ค.ศ. 1770 (พ.ศ. 2313) ความว่า ชุมชนชาวจีนมีเป็นจำนวนมากและรุ่งเรืองที่สุดเนื่องมาจากการค้าและสิทธิพิเศษที่ได้รับ เป็นธรรมดาที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจะต้องสนับสนุนชาวจีนแต่จิวที่พูดภาษาเดียวกับพระองค์เป็นพิเศษ ในรัชสมัยของพระองค์ จินแต่จิว เรียกกันว่า จินหลวง

ประชาชนเมื่อได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้เริ่มต้นประกอบอาชีพทำไร่ทำนาใหม่อีกครั้ง ทำให้กรุงธนบุรีเริ่มฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และเป็นผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตรเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศอีกครั้งหนึ่ง

ตารางที่ 20 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการต่างประเทศ

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. กวางตุ้ง	เมืองในประเทศจีน	นิราศกวางตุ้ง
2. ปักกิ่ง	เมืองหลวงของประเทศจีน	นิราศกวางตุ้ง

เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาการติดต่อความสัมพันธ์กับต่างประเทศก็หยุดชะงักลงเนื่องด้วยภาวะสงคราม เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ก็ทรงเริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์กับต่างประเทศให้กลับมาเช่นเดิม

สมัยกรุงธนบุรีไทยมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศหลายประเทศเนื่องด้วยแต่เดิมกรุงธนบุรีเคยเป็นเมืองท่าในการค้าขายมาแต่โบราณซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ซึ่งความสัมพันธ์กับประเทศเหล่านั้นเป็นความสัมพันธ์ทางการทูตจากเมืองที่เคยเป็นเมืองขึ้นของอยุธยา เมื่อเสีย

กรุงศรีอยุธยาเก่ามีความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่ชะงักงันและเมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่บรรดาเมืองต่างๆก็พากันมาแสดงไมตรีเช่นเดิมดังปรากฏในโคลงขอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

“แขกขวาวเทศทั้ง	มลายู
จีนฝรั่งลันคา	คาชเฝ้า
ลาวมอญย้อมถนอม	วรบาท พระนา
พระกรรณเหนือเกล้า	กล่อมเกลี้ยง ครอบฐาน”

“ประมวณัฏเรศแก้ว	อยุธยา
หนฝ่ายได้เหนื่อมา	ทวนทั้ง
ร้อยสี่บุรีสถา	พรทั่ว สถานแสด
พระมอญมาดยไปตั้ง	แต่งไว้ เป็นเฉลิม”

ในพิธีปราบดาภิเษกของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ปรากฏมีเมืองที่เข้าร่วมพิธีด้วยถึง 104 เมือง และมีการมอบดอกไม้เงินดอกไม้ทองถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการขอเป็นไมตรี

“นานาประเทศขึ้น	ยังหลาย
เป็นที่ทูลทางถวาย	ดอกไม้
หิรัญรัตนทองพราย	สรรพส่ง มานา
ทั้งพระยาไทยไชร้	มอญเกล้า สดุดี”

โคลงขอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (2550: 26)

แสดงให้เห็นว่ากรุงธนบุรีขณะนั้นได้รับการยอมรับจากมิตรประเทศของไทยแต่เดิมและพระเกียรติคุณของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็จรรายไปทั่วทุกทิศอีกด้วย

ส่วนความสัมพันธ์จากการค้าขาย ทรงให้ความสำคัญกับประเทศจีนมาก เนื่องด้วยมีความสัมพันธ์กับไทยมาเป็นเวลานาน อีกทั้งยังเป็นการติดต่อสัมพันธ์เรื่องการค้าขายอีกด้วย ดังปรากฏคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า กวางตุ้ง 广东 กวางต่ง

กวางตุ้ง หมายถึง ชาวจีนในมณฑลกวางตุ้งของประเทศจีน,เรียกภาษาของชาวจีนในมณฑลนี้ว่า ภาษา กวางตุ้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 84) การสร้างคำโบราณ เป็นคำประสมมาจากคำว่า กว่าง หมายถึง ที่กว้าง คำว่า ต่ง หมายถึง ทิศตะวันออก กว่างต่ง จึงมาจาก คำว่า ที่กว้างทางทิศตะวันออก ซึ่งมีคำที่ใกล้เคียงกัน คือ คำว่า กว่างซี (เมืองกวางสี) คำว่า ซี หมายถึง ทิศตะวันตก คำว่า กว่างสี จึงมาจากคำว่า ที่กว้างทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

กวางตุ้งมาจากคำว่า กว่างต่ง กวางตุ้งเป็นชื่อของมณฑลหนึ่งทางใต้ของประเทศจีน ชาวจีนที่มาจากมณฑลนี้ ซึ่งเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว ไหหลำ และ และกวางตุ้ง คนไทยมักเรียกว่าคนกวางตุ้ง รวมถึงใช้เรียกภาษาของหรือ ชาวจีนในมณฑลนี้ว่า ภาษา กวางตุ้ง ปรากฏในวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ความว่า

“เป็นร่วมโพธิ์สุวรรณกันเกษ
เป็นจดหมายมาด้วยภักดี

ไปประเทศกวางตุ้งกรุงศรี
ตามที่ได้สดับเดิมความ”

“ค่อยเล่นคล่องไปได้สองทิวารา
เป็นที่ข้ามตามทางไปกวางตุ้ง

ก็ถึงวาโหลลิกทะเลวน
เห็นสุดม่งหมอกมีดไม่เห็นหน”

“อันโหลบานที่ทวารแต่ชั้นนอก
จำเพาะทางเข้าหว่างศิริมี

ที่เข้าออกกวางตุ้งกรุงศรี
ครั้นลมดีก็ได้เล่นเข้าโหลบาน”

“ที่แกมกล้าเข้ากลัวเอาตัวพัน
เขม้นมุ่นว่าจะตองก็ต้องพรั่น

เสียแรงมาพาร่างถึงกวางตุ้ง
ได้ชมงามอยู่แต่โกลมิได้กัน”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 234)

สะท้อนภาพสังคมสมัยกรุงธนบุรี

ไทยเรียกชื่อเมืองกวางตุ้งมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ปรากฏคำเรียกเมืองกวางตุ้งในพระราชสารจากกรุงศรีอยุธยาส่งเครื่องราชบรรณาการจิมก้อถวยฮ่องเต้และสองเฮากรุงจีนประมาณ พ.ศ.2122 ตรงกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชา

การที่ไทยเรียกชื่อเมืองหลวงของประเทศจีนว่า เมืองกวางตุ้ง มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น แสดงให้เห็นว่าไทยรู้จักเมืองกวางตุ้งมาเป็นเวลานานตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา สืบเนื่องมาจนถึง สมัยกรุงธนบุรีเมื่อขึ้นแผ่นดินใหม่ในสมัยกรุงธนบุรี ไทยก็ยังคงให้เกียรติ และนับถือประเทศจีน เป็นมิตรประเทศเหมือนเช่นครั้งกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งสภาพสังคมไทยในสมัยกรุงธนบุรีอยู่ในภาวะ ศักดิ์สงครามจากการกอบกู้เอกราชจากพม่าและรวบรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวประกอบกับสภาพ เศรษฐกิจของไทยที่ตกต่ำอย่างหนักภายหลังได้รับความเสียหายจากภัยสงคราม เมื่อคณะทูตไทย เดินทางไปถึงเมืองกวางตุ้งได้บรรยายสภาพเมืองกวางตุ้งขณะนั้นไว้ดังนี้

“เห็นกำแพงแลงกำแพงเขาค้ำชาย	เป็นทิวทอดตลอดท้ายคฤหา
ทั้งสี่แถวตามแนวนครา	ก็ทอดทำหน้าเมืองเป็นเรียงกัน
แต่เสากระโดงที่ระตะตะกะกาย	จนสุดสายเนตรแลแปรผัน
บ้างขึ้นล่องเที่ยวท่องจรจัด	สุดอนันต์ที่จะนับคณา
พิศภูมิสถานทีนี้นครศ	เป็นขอบเขตอยู่แนวเนินผา
มีกำแพงสามชั้นกั้นนครา	ล้วนศิลาแลงปรับประดับดี
อันหอรบนางเรียงที่เรียงเรียบ	ไว้ระเบียบป้องกันบุรีศรี
มีป้อมขวางอยู่กลางชลธิ	วาริแล่นรอบเป็นขอบคัน
ตรงปากเมืองไว้เครื่องข้างเรือรบ	ก็เตรียมครบทอดราอยู่ทำนัน
พอบุกเหตุสังเกตถิ่นวัน	ก็เรียกทันถอยไล่ก็ได้ที
ที่กองเกณฑ์ให้ตระเวนก็สอดเสาะ	เที่ยวรายระเระเรือรอบบุรีศรี
สรรพสรรพอาวุธไว้มากมี	ประจำที่จุกช่องอยู่อุดรา
เหล่าทหารประจำการกินเบี้ยหวัด	ก็เปลี่ยนผลัดกันพิทักษ์รักษา
ล้วนเกาทัณฑ์สันทศอยู่อุดรา	ถือตำราที่โบราณท่านชิงชัย”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 235)

การบรรยายภาพเมืองกวางตุ้งของคณะทูตไทยในครั้งไปเมืองจีนสมัยกรุงธนบุรี ทำให้เห็น ภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนในเมืองกวางตุ้งเมื่อกว่า 200 ปี ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากไม่มี วรรณกรรมเรื่องใดได้บรรยายภาพเมืองกวางตุ้งไว้อีกเลย

เมืองกวางตุ้งขณะนั้นมีการค้าขายที่เจริญรุ่งเรืองมาก ดังปรากฏเรือสำเภาที่จอดเรียงราย ซ้อนกันถึง 4 แถว บ้านเมืองที่มั่นคงแข็งแรง มีป้อมปราการกำแพงถึง 3 ชั้น มีทหารและเรือรบคอย ตรวจตราอยู่รอบเมือง

สะท้อนให้เห็นภาพเมืองกวางตุ้งที่มีความเข้มแข็งและมีความเจริญรุ่งเรืองมากในขณะนั้น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเล็งเห็นความสำคัญทั้งความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงทรงส่งคณะทูตไปจิมก๊องพระเจ้ากรุงจีนถึงเมืองกวางตุ้งอีกทั้งเป็นการแนะนำตัวในฐานะกษัตริย์ไทยที่ตั้งราชวงศ์ใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าเมืองกวางตุ้ง ประเทศจีนมีอำนาจและมีความสำคัญอย่างยิ่งในสมัยกรุงธนบุรี

การที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งคณะทูตไทยไปจิมก๊องพระเจ้ากรุงจีนที่เมืองกวางตุ้งนั้น เป็นการทำตามวัฒนธรรม และธรรมเนียมแต่โบราณที่ไทยนับถือให้เกียรติจีนอย่างมิตรประเทศ เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีสะท้อนให้เห็นภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี ยังคงทำตามวัฒนธรรมไทยแต่เดิมสืบเนื่องมาจากสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า ปักกิ่ง 北京 เป่ย์จิง

ปักกิ่ง หมายถึง เมืองหลวงของประเทศจีน เมืองปักกิ่งนั้นไทยรู้จักมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏบันทึกการเดินทางจากไทย ขณะนั้นจีนเรียกเสียมหลอก็กมาส่งเครื่องราชบรรณาการ ทางผ่านเมืองกวางตุ้งมาเกียซื่อ (กรุงปักกิ่ง) กรุงเสียมหลอก็กอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงห้วนอน มณฑลกวางตุ้ง(ฉั๊จู้ฉี สุทธสงคราม, 2553: 276) มีการสร้างคำโบราณจากคำประสมมาจาก เป่ย์ หมายถึง ทางเหนือ คำว่า จิง หมายถึง กรุง,เมือง คำว่า เป่ย์จิง (กรุงปักกิ่ง)จึงมีความหมายว่าเมืองทางเหนือ

การเดินทางไปทางทะเลสี่สิบห้าวันสี่สิบห้าคืนจึงถึง ปรากฏในวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ความว่า

“ครั้นถึงเดือนสิบสองศุกรวัน	ขึ้นสำคัญสามค่ำจะจำจร
หม่อจี้จะให้เชิญพระราชสาร	บรรณาการทูตอันจะผันผ่อน
ประดับด้วยนาวาสถาวร	ขึ้นนครราชคฤห์คราวดี
อันโดยทางที่จะไปนั้นไครมาส	จึงถึงราชปักกิ่งกรุงศรี
ฝ่ายทูตเขาจะไปเห็นได้คิ	เพราะทุลิตบาทคุ่มคลุม”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 238)

สะท้อนภาพทางสังคมสมัยกรุงธนบุรี

การที่คณะทูตไทยในสมัยกรุงธนบุรีเรียกชื่อเมืองปักกิ่งนั้น แสดงให้เห็นว่าไทยรู้จักเมืองปักกิ่งมาเป็นเวลานานก่อนกรุงธนบุรีแล้ว ดังปรากฏความในวรรณกรรมเรื่องนิราศกวางตุ้ง

“เมื่อไอศูรย์สมบุรณ์ด้วยสมบัติ กับกษัตริย์ราชฤทธา ฤทธา เกยร่วมพื้นแผ่นดินสุวรรณมา
แต่นิราเสื่อมเศร้ามานานาน เสื่อมสนองโดยครองกระษัตริย์ชาติ เสื่อมราชไมตรีไม่มีสมาน เสื่อม
สวาทขาดมาก็ช้านาน จะประมาณยี่สิบสี่ปีปลาย”

แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนที่มีมาก่อนกรุงธนบุรี จากการเรียกชื่อเมืองราชฤทธา ฤทธา เป็นการเรียกชื่อประเทศจีนตามคติโบราณ การเดินทางไปเมืองจีนคราวนั้นเมื่อถึงเมืองกวางตุ้ง หมออี(ผู้สำเร็จราชการมณฑล)นำความจากพระราชสารของไทยไปกราบทูลพระเจ้าเจียนหลงฮ่องเต้ ว่าคณะทูตไทยเดินทางมาจัมก้อง เมื่อได้รับอนุญาตจากพระเจ้าเจียนหลงแล้ว คณะราชทูตไทยจึงได้เดินทางต่อไปเมืองปักกิ่งแต่พวกข้าราชการอื่นๆที่ติดต่อเรื่องค้าขายรออยู่ที่เมืองกวางตุ้ง ซึ่งทางการประเทศจีนได้ให้การต้อนรับคณะทูตไทยเป็นอย่างดีตามธรรมเนียมจีน ประทานโต๊ะเลี้ยงทูตไทย ดังปรากฏความเจริญทางการทูต กล่าวถึง กองกวนเก๋า ซึ่งจัดเป็นที่พักรับรองคณะทูตไทยในครั้งนั้น ดังปรากฏความในวรรณคดีเรื่อง นิราศกวางตุ้ง ดังนี้

“ก็ลุดลดาบลกงกวนเก๋า สถานทูตเคยเข้าอยู่อาศัย เป็นตึกตรอกอยู่นอกเวียงชัย”

นิราศกวางตุ้ง (2550: 237)

และเมื่อต้องเข้าพบขุนนางชั้นผู้ใหญ่ คณะทูตไทยต้องคำนับเพื่อเป็นการแสดงความเคารพตามแบบ ประเทศจีน ดังปรากฏในวรรณคดี เรื่อง นิราศกวางตุ้ง ดังนี้

“เขาขุขลุกลูกพร้อมแล้วกรอมกราบ
กลั่นสรวลอยู่จนถ้วนทั้งสามครา

ชาวเหล่าไทยมิไคร่ราบแต่โรยหา
แล้วกลับมาโรงสถิตเมื่อแรกไป”

นิราศกวางตุ้ง (2550: 238)

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในสมัยกรุงธนบุรี คำว่า กวางตุ้งและปักกิ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนในสมัยกรุงธนบุรี สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคณะทูตที่เดินทางมายังเมืองกวางตุ้ง นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทูต เมื่อกว่า 200 ปีที่แล้ว ที่สำคัญยิ่ง

ไทยกับจีนมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เหมือนกัน ในการเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ ขุนนางไทยทราบกฎระเบียบและปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด แม้ว่าการถวายความเคารพพระมหากษัตริย์จะแตกต่างไปจากธรรมเนียมของไทยมากก็ตาม ดังปรากฏการถวายบังคมต่อเจ้าเมือง

สะท้อนภาพสังคมทางการเมืองการปกครองของจีนในขณะนั้นว่าเมืองกวางตุ้งคงเป็นเมืองหน้าด่านก่อนถึงเมืองหลวงคือปักกิ่ง เมื่อมีคณะราชทูตจากไทยไปถึงจึงรับรองโดยการให้เข้าพักที่เมืองกวางตุ้งก่อนแล้วจึงกราบทูลส่งต่อ เมื่อทรงอนุญาต คณะทูตไทยจึงเดินทางต่อไปเมืองปักกิ่ง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเล็งเห็นความสำคัญทั้งความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงทรงส่งคณะทูตไปจี้มุ้งพระเจ้ากรุงจีนถึงเมืองกวางตุ้ง อีกทั้งเป็นการแนะนำตัวในฐานะกษัตริย์ไทยที่ดำรงราชวงศ์ใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าเมืองกวางตุ้ง ประเทศจีนมีอำนาจและมีความสำคัญอย่างยิ่งในสมัยกรุงธนบุรี

จากการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี ด้านการต่างประเทศผู้วิจัยสรุปการศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้

สมัยกรุงธนบุรีมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการติดต่อกับต่างชาติหลายประเทศทั้งที่เป็นเมืองประเทศราชมาตั้งแต่ครั้งอยุธยา โดยเฉพาะประเทศจีนซึ่งมีความสัมพันธ์กับไทยมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากการติดต่อค้าขายกับจีนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจีนในสมัยกรุงธนบุรี ที่กล่าวถึงการต้อนรับคณะทูตไทยเป็นอย่างดี ตามธรรมเนียมจีนประเพณีโตะเลี้ยงทูตไทย ดังปรากฏความเจริญทางการทูต กล่าวถึง กองกวนเกา ซึ่งจัดเป็นที่พักรับรองคณะทูตไทยในครั้งนั้น

สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคณะทูตที่เดินทางมายังเมืองกวางตุ้ง นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทูต เมื่อกว่า 200 ปีที่แล้ว ที่สำคัญยิ่งและสะท้อนภาพสังคมทางการเมืองการปกครองของจีนในขณะนั้นว่าเมืองกวางตุ้งคงเป็นเมืองหน้าด่านก่อนถึงเมืองหลวงคือปักกิ่ง เมื่อมีคณะราชทูตจากไทยไปถึงจึงรับรองโดยการให้เข้าพักที่เมืองกวางตุ้งก่อนแล้วจึง

กราบทูลฮ่องเต้ เมื่อทรงอนุญาตคณะทูตไทยจึงเดินทางต่อไปเมืองปักกิ่ง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงเล็งเห็นความสำคัญทั้งความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึง ทรงส่งคณะทูตไปจิมก้องพระเจ้ากรุงจีนถึงเมืองกวางตุ้งอีกทั้งเป็นการแนะนำตัวในฐานะกษัตริย์ ไทยที่ดำรงราชวงศ์ใหม่ สะท้อนให้เห็นว่าเมืองกวางตุ้ง ประเทศจีนมีอำนาจและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในสมัยกรุงธนบุรี

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำยืมในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง พบคำยืมภาษาจีนใน วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีทั้งสิ้น 26 คำ จากการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัย กรุงธนบุรี พบว่าวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีมีวัฒนธรรมจีนปรากฏอยู่ ซึ่งการปรากฏของ วัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาจากคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม โดยใช้แนวการ วิเคราะห์ทางวัฒนธรรมของพระยาอนุมานราชชน (2515); เกื้อกูล ชื่นยงอนันต์ (2544) และบุญเกิด รัตนแสง (2541) แบ่งเป็น 6 ประเภท จำนวน 11 คำได้แก่

1. คำยืมเรียกอาหาร
2. คำเรียกที่อยู่อาศัย
3. คำเรียกเครื่องใช้
4. คำเรียกเครื่องแต่งกาย
5. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
6. เบ็ดเตล็ด

ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 21 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกอาหาร

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. จันอับ	ชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนมีหลายอย่างรวมกัน เช่น ข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด	นิราศกวางตุ้ง
2. ลินจี	ชื่อไม้ต้นชนิด Litchi chine Sonn Sapindaceae ผลกลม สีแดง รสเปรี้ยวๆ หวานๆ มีหลายพันธุ์ เช่น กะเทย นางหมั่น โอเสียะ กิมเจ็ง สีละมันก็เรียก (จ.ลิจี) ว.สีแดง เข้มคล้ายเปลือกลื่นจี เรียกว่าสีลื่นจี. (จ.อินจี).	นิราศกวางตุ้ง

วัฒนธรรมอาหาร

คนไทยมีวัฒนธรรมการรับประทานอาหารที่หลากหลายมาแต่โบราณ และเมื่อในสังคมมีการอยู่ร่วมกันของชนชาติอื่นด้วยไทยก็รับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชนชาตินั้นเข้ามาด้วยซึ่งสามารถผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของไทยได้เป็นอย่างดี ในสมัยกรุงธนบุรีชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้นได้นำวัฒนธรรมการรับประทานอาหารเข้ามดั่งปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า จันอับ 检核 จิงอับ

คำยืมภาษาจีน จันอับ ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 301) ให้ความหมายไว้ว่า ชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนมีหลายอย่างรวมกัน เช่น ข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด

“จันอับเป็นชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีน มีหลายอย่างรวมกัน เช่นข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด และถั่ว เคลือบน้ำตาล ขนมเหล่านี้มักเป็นของเซ่นไหว้ และมอบในงานพิธีต่างๆ คำนี้มีที่มาจากภาษาจีนว่า “เจียน เหวอ” แปลว่า ก่อกองถั่วหรือก่อกองงา โดยก่อกองนี้จะใส่ขนมดังกล่าว เวลาไหว้เจ้าก็นำขนมออกมาจากก่อกอง คำนี้ภาษาจีนถิ่นแต้จิ๋วออกเสียง “จิงอับ”

แต่คนไทยนำคำยืมภาษาจีน คำว่า จันอับมาใช้หมายรวมถึงขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนที่อยู่ภายในก่อกองนั้นด้วย

คำว่าจันอับในภาษาไทยพบว่ามีการใช้มาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่าจิงอับ ดังปรากฏในหลักฐานใน พระรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยาเอกสารจากหอหลวง กล่าวถึงชุมชน และร้านค้าของชาวจีนในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า ถนนย่านขนมจีน มีร้านโรงจินทำขนมเปีย ขนมโก๋ เครื่องจิงอับ ขนมจีนแห้งขายเป็นร้านชำ ชื่อตลาดขนมจีน ๑ ... ถนนสามม้า ตั้งแต่เชิงสะพานในไก่อั กระวันออกไปจดถึงหัวมุมพระนครที่ชื่อตำบลหัวสาระภานัน จินตั้งโรงทำเครื่องจิงอับ แลขนมแห้งจินต่างๆหลายชนิด หลายอย่าง ...ด้วยเหตุนี้ ขนมจันอับจึงเป็นขนมของจีนที่ไทยรู้จักกันมาเป็นเวลานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างน้อย” (นวรรตน์ ภักดีคำ, 2553: 51-52)

ส่วนบรรดาขนมที่ใส่ในกล่อนั้นเรียกรวมกันว่า “ซูซุ่ยเสียว” หมายถึงขนมของว่างเล็กๆน้อยๆ ที่ทั้งฟองทั้งกรอบ แต่ภาษาจีนแต้จิ๋วใช้ว่า “แต้เหลียว” แปลว่าเครื่องประกอบน้ำชา

ปรากฏในวรรณกรรม

ปรากฏคำยืมภาษาจีน คำว่า จันอับ ในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ตอนที่คณะทูตของไทยเดินทางผ่านตลาดที่เมืองกวางตุ้ง ดังนี้

“อันเครื่องร้านที่สำหรับประดับของ	ล้วนแก้วแหวนเงินทองนั้นหนักหนา
แพรพรรณสรรพสิ่งละลานตา	ทั้งเสื้อผ้ามุ้งม่านตระการใจ
ทั้งถ้วยโถโอจานแลจันอับ	จะคณนานามนับไปเป็นไหนๆ
บ้างหีบคอนร่อนขายอุบายไป	บ้างเคาะไม้แทนปากก็มากมาย”

ปรากฏคำยืมภาษาจีน คำว่าจันอับ ในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ตอนที่คณะทูตไทยอยู่ที่เมืองกวางตุ้งและผ่านตลาดชุมชนชาวจีน

“อันเครื่องร้านที่สำหรับประดับของ	ล้วนแก้วแหวนเงินทองนั้นหนักหนา
แพรพรรณสรรพสิ่งละลานตา	ทั้งเสื้อผ้ามุ้งม่านตระการใจ
ทั้งถ้วยโถโอจานแลจันอับ	จะคณนานามนับไปเป็นไหนๆ
บ้างหีบคอนร่อนขายอุบายไป	บ้างเคาะไม้แทนปากก็มากมาย”

สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

เมื่อเปรียบเทียบกับหลักฐานที่ปรากฏว่าชาวจีนมาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วจะเห็นได้ว่าลักษณะของชุมชน ตลาดนั้น มีความคล้ายคลึงกันมาก แสดงให้เห็นว่าชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็นำเอาวัฒนธรรมของตนไปด้วย ทั้งเรื่องการค้าขาย อาหาร การกิน

จากเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงขนมจันอับ ดังนี้ “ถนนย่านขนมจีน มีร้านโรงจันทน์ทำขนมเปียขนมโก๋ เครื่องจันอับ ขนมจีน แห่งขายเป็นร้านชำชื่อตลาดขนมจีน๑ ถนนย่านวัดน้อยประดู่จันทน์ขายเครื่องทองเหลืองมีตึกกว้าน ร้านจันทน์ตั้งตึกทั้งสองฟากถนนหลวงจีนไทยนั่งร้านขายของสรรพสิ่งของ” (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550: 37)

คนไทยชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มพัฒนารสนิยมการใช้ชีวิตโดยมีจีนเป็นต้นแบบมากขึ้น เช่นการก่อเขมอ (แต่งสวนแบบจีน) ใช้ผ้าแพร เครื่องลายคราม เครื่องบริโศก เช่นอาหารจีน ผลไม้จากเมืองจีน หรือขนมจันอับกินกับน้ำชาจีน คนยุคต้นรัตนโกสินทร์ จึงมีความคุ้นเคยกับสินค้าจากเมืองจีนมากกว่าคนไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เป็นผลจากความเฟื่องฟูทางการค้าไทย-จีนนั่นเอง และย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ว่า วิถีชีวิตแบบจีน ได้เริ่มซึมซับเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างแนบเนียน (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550: 59)

ขนมจันอับหรือขนมไหว้พระจันทร์นั้นเป็นขนมที่คนไทยสมัยก่อนชอบรับประทาน และคนจีนเข้ามาตั้งร้านค้าดังหลักฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ในเอกสารเก่าเรียกขนมเปีย ซึ่งก็คือขนมเปียะหรือเรียกขนมจันอับ เครื่องจันอับ คนไทยโดยเฉพาะผู้สูงอายุแต่ก่อนชอบกินขนมจันอับกับน้ำชาร้อนๆตามอย่างคนจีน จนในสมัยรัตนโกสินทร์มีพระราชบัญญัติอากร รศ.111 เก็บภาษีคนจีนผู้ประกอบการเกี่ยวกับขนมจันอับ เพราะมีคู่แข่งขายกันมาก แสดงว่าคนจีนทำขายกันแพร่หลายตามความต้องการของผู้บริโภคของคนไทยและคนจีน นอกจากนี้ในเครื่องขันหมากแต่งงานของคนไทยก็จะต้องมีขนมจันอับด้วย

ในพระราชบัญญัติอากร รศ.111 ระบุความหมายของขนมจันอับ อันเป็นวัฒนธรรมทางด้านอาหารจากชาวจีนไว้ว่า หมายถึงขนม 6 ประเภทคือ

1. น้ำตาลกรวด
2. ฟัก ถั่วก้อน ถั่วตัด งาตัด ไซถึง ขนมปั้นล่ำ ขนมก้านบัว จึงเติวน้ำตาลทราย ขนมเปีย ขนมพอง ดังเม ถั่วงา ขนมโก๋ทำด้วยแป้งขาว แป้งถั่ว สรรพจันอับ
3. วุ้นแท่ง ดังเมหลอด น้ำตาลทรายเคี้ยวเป็นรูปต่างๆ
4. ขนมกาะเปา ทำด้วยแป้งข้าวสาลี
5. ไฟ กระดาษจีน
6. เทียน เนื้อไข่

(คนจีนภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค 2: 160)

การที่คณะทูตไทยได้เดินทางไปถึงเมืองกวางตุ้ง และผ่านตลาดได้เห็นวิถีชีวิตของชาวจีนที่ประเทศจีนอย่างแท้จริง และคนไทยรู้จักชื่อขนมจันอับ แสดงให้เห็นว่า ขนมจันอับเป็นขนมที่คนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักอยู่แล้ว เมื่อเห็นขนมที่ขายอยู่ในตลาดจึงเรียกชื่อขนมจันอับได้ถูกต้อง คนไทยคุ้นเคยกับวัฒนธรรมเรื่องอาหารของจีนเนื่องจากชาวจีนที่อยู่ในกรุงธนบุรีนั้นส่วนใหญ่ได้อพยพมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว

ขนมจันอับยังคงแสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมของชาวจีนในสังคมไทยในปัจจุบัน ดังเห็นได้จากในงานพิธีมงคลต่างๆของชาวจีนยังคงมีขนมจันอับ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตคู่ของบ่าวสาวหวานชื่นและใช้ในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษด้วย

ขนมจันอับจึงเป็นวัฒนธรรมอาหารที่มากับประเพณีของจีน สังเกตได้ว่า ในปัจจุบันย่านชุมชนจีนยังมีโรงหรือร้านทำขนมจันอับ เพราะขนมจันอับยังเป็นสิ่งสำคัญที่ยังต้องใช้ในพิธีกรรมต่างๆทั้งคนไทยและจีน ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตและประเพณีในเทศกาล

อีกทั้งขนมจันอับมีลักษณะแฉะเพราะส่วนใหญ่ผ่านการถนอมอาหารให้มีอายุยาวนาน ด้วยคุณสมบัตินี้เองทำให้คนจีนลงทุนทำขนมจันอับขายอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เพราะเก็บได้นาน ในขณะที่คนไทยจะทำขนมหวานเฉพาะมีงานบุญหรือเทศกาลเป็นคราวๆไปไม่ได้ทำทุกวัน ดังนั้นเมื่อคนจีนทำของหวานให้ซื้อกินได้ทุกวัน ขนมจันอับจึงขายดี จนถึงต้องมีการเก็บภาษีในสมัยดังกล่าว (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550: 146-147)

จากเอกสารคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวถึงขนมจันอับ ดังนี้ “ถนนย่านขนมจีน มีร้านโรงจินทำขนมเปียขนมโก๋ เครื่องจันอับ ขนมจีนแห้งขายเป็นร้านชำชื่อตลาดขนมจีน๑ ถนนย่านวัดน้อยประตู่จินขายเครื่องทองเหลืองมีตึกกว้านร้านจีนตั้งตึกทั้งสองฟากถนนหลวงจีนไทยนั่งร้านขายของสรรพสิ่งของ” (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2550: 37) แสดงให้เห็นว่าจีนได้เข้ามาตั้งรกรากและทำมาหากินจนเกิดชุมชนมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เมื่อชาวจีนเข้ามาอาศัยในไทยก็นำวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาด้วย การที่ไทยรับคำยืมชื่อขนมหวาน “จันอับ” ของจีนเข้ามา เนื่องจากไทย ไม่มีขนมชนิดนี้มาก่อนและรับวัฒนธรรมของจีนเข้ามาจากกลุ่มคนจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยในไทย

นอกจากขนมจันอับแล้วยังปรากฏผลไม้ลิ้นจี่ในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีอีกด้วย

คำยืมภาษาจีน คำว่า ลิ้นจี่ 荔枝

ลิ้นจี่ หมายถึง ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลกลมสีแดง มีรสเปรี้ยวๆหวานๆภาษาจีนอ่านว่าหลี่เกี แปลว่าลิ้นจี่ (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2550: 45) การสร้างคำโบราณเป็นคำประสมมาจากคำว่า ลิ หมายถึงพืชชนิดหนึ่งอยู่ในตระกูลเบอร์รี่ ต่อมาเป็นคำนามมีลักษณะเป็นผลไม้เปลือกสีแดง เนื้อสีขาวรสชาติหวาน คำว่า zhī หมายถึง ต้นไม้ ลำต้น

ลิ้นจี่ เป็นชื่อผลไม้ชนิดหนึ่ง ไทยรับมาจากสำเนียงถิ่นแต้จิ๋วที่เดิมเรียกว่า หลี่เกี แต่ในปัจจุบันเรียกกลุลิ้นจี่ว่า โนยก้วย ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนิราศกวางตุ้ง

“ปากนั้นแดงด้วยแสงลิ้นจี่เต็ม เมื่อยิ้มแฉ่งนำภิรมย์ขวัญ”

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

คนไทยสมัยกรุงธนบุรีน่าจะรู้จักผลไม้ลิ้นจี่มาก่อนแล้ว ดังปรากฏในจดหมายเหตุ ความว่า ในประเทศสยามมีลิ้นจี่ (lichi) อยู่ 3 ชนิด : ลิ้นจี่แดง (ponceau) ให้ผลเป็นพวงสีแดง (ขนาดเท่าผลมะปราง) ภายในเปลือกมีเนื้อค่อนข้างใสซึ่งพอจะเทียบรสอันเลิศของมันได้กับองุ่นมัสกัท (muscat) ผลไม้รสดีชนิดนี้เมื่อให้แห้งจะเก็บไว้ได้ตลอดปี (ม.ปาลเลกัวซ์, 2552: 103)

บาทหลวงตาซาร์ด เขียนไว้ในจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 เมื่อเดินทางเข้ามาในปี ค.ศ.1687-1688 ว่า “และโดยที่บางกอกเป็นเมืองสวนของประเทศสยาม ซึ่งมีผลไม้รสเยี่ยมทั่วราชอาณาจักรมารวมกันอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ เขาจึงนำมาให้เป็นของกำนัลแก่เราแห่งหนึ่ง” (พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร, 2544: 22)

ดังนั้นการที่ราชทูตไทยเดินทางไปยังจีนและพบหญิงสาวชาวจีน จึงมีการเปรียบเทียบชมความงามริมฝีปากของหญิงสาวกับลิ้นจี่ได้อย่างคุ้นเคย

สะท้อนภาพสังคมว่าชาวจีนเข้ามาอาศัยในสมัยกรุงธนบุรีและนำวัฒนธรรมการเป็นชาวสวนมาประกอบอาชีพด้วย ประกอบกับเมืองธนบุรีนั้นดินดีอุดมสมบูรณ์ใกล้ปากอ่าวทำให้ปลูกผลไม้ได้มาก

ลิ้นจี่ในตอนแรกคงเป็นผลไม้นำเข้าจากประเทศจีนแต่ต่อมาเมื่อชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากในกรุงธนบุรีอย่างถาวรจึงมีการปลูกลิ้นจี่ขึ้นในเมืองธนบุรีคนที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ธนบุรีก็เข้ามาเรื่อยๆ มาจากตอนใต้ของประเทศจีนมาถึงรัชกาลที่ 3...หากจะมองแก่นของคนที่เป็นชาวธนบุรีต้องมองจากของวัฒนธรรมชาวสวนซึ่งวัฒนธรรมชาวสวน ไม่ใช่วัฒนธรรมชาวนาและรูปแบบการทำสวนก็มาจากตอนใต้ของประเทศจีน อันนี้ก็เป็นคำตอบว่าสมุทรสงครามแต่เดิมอาจกินเลยไปถึงนนทบุรีด้วย (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2543: 28-29)

สะท้อนสภาพให้เห็นถึงปัจจุบันว่าแถบสมุทรสงครามมีการปลูกลิ้นจี่มากที่สุดในประเทศมาจนปัจจุบัน

คนไทยสมัยกรุงธนบุรีคงรู้จักลิ้นจี่มาก่อนแล้วแต่คงไม่ใช่ว่าผลไม้ที่ได้รับความนิยมมากนักเนื่องจากในสมัยกรุงธนบุรี มีผลไม้ไทยจำนวนมาก และคงได้รับความนิยมของคนไทยมากกว่า

เช่น ทูเรียน มังคุด ดังปรากฏ “เมืองธนบุรีนี้เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์มาแต่โบราณเป็นเมืองที่มีไร่นาเป็นเมืองสวน มีผลไม้มาก” ลิ่นจี้จึงน่าจะเป็นผลไม้ที่คนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักว่าเป็นของจีน

การทำสวนผลไม้คงเริ่มมีให้เห็นชัดเจนขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีและสืบเนื่องมาจนถึงรัตนโกสินทร์สมบัติ พลายน้อย กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของสวนผลไม้ในฝั่งธนบุรีดังนี้

“ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นแล้วว่า ฝั่งธนบุรีนั้นเป็นสวน มีหลักฐานชัดเจนว่าพืชหรือต้นไม้ของสวนฝั่งธนบุรี มีชื่อเสียงมาก เช่นทูเรียนบางขุนนนท์ ขึ้นชื่อมากสมัยรัชกาลที่ 3...ผลไม้อย่างอื่นก็มีส้มเขียวหวานบางมด ส้มโอคืออยู่แถวบางลำภู ฝรั่งต้องบางเสาธง ลิ่นจี้ และมังคุดต้องแถวศิริราช ”

ชาวบ้านบางขุนเทียนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำสวนผลไม้ หมวก มะพร้าว มีลักษณะเปิดเสร็จเวียนปลูก เก็บขายได้ทั้งปีส่วนใหญ่ทำสวนและค้าขายเอง มีลูกหลานเป็นแรงงาน และมีลูกจ้างค่าจ้างเดือนละ3บาทเป็นแรงงาน หากมีสวนมากลูกหลานต้องเรียนหนังสือหมด ไม่มีคนช่วยทำสวนก็ให้คนจีนเช่าทำสวน เรียกว่าถือสวน คิดค่าเช่าเป็นรายปีหรือหากผลผลิตบางอย่างมีราคาหรือไม่ไคร่ออกผล เช่น ลิ่นจี้ ผู้เช่าต้องแบ่งผลผลิตให้กับเจ้าของสวนด้วย...ลิ่นจี้มีพันธุ์กะโหลกใบยาว ไฟไหม้(หวาน) ในเตา(ผลใหญ่) หงอนไก่ (สีแดงหอม) (วิถีชีวิตไทยในท้องถิ่นธนบุรี, 2541: 51)

ตารางที่ 22 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกที่อยู่อาศัย

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. เก้ง	เรือนตึกมีรูปหลังคาแบบศาลเจ้าจีน; เครื่องบังมีฝาหลังคาแบนสำหรับเรือและรถ,เรียกเรือหรือรถลักษณะนี้ว่า เรือเก้งรถเก้ง	พระราชพงศาวดาร
2. ตึก	อาคารที่ก่อสร้างด้วยอิฐปูน	นิราศกวางดุ้ง
3. เตียง	ที่สำหรับนอนหรือตั้งสิ่งของมีขา 4 ขารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	รามเกียรติ์

2. คำเรียกที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยหรือบ้านเรือนของแต่ละชนชาตินั้นสะท้อนวัฒนธรรม สภาพชีวิต ภูมิประเทศของชนชาตินั้นๆ ดังที่ไทยมีบ้านเรือนไทยอันเป็นเอกลักษณ์เรือนไทยได้ถูกส่งตามภูมิอากาศภาคกลางที่มีอากาศค่อนข้างร้อนจึงสร้างบ้านให้โล่งโปร่งเพื่อรับลมและเรือนไทยได้ถูกส่งมีไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอยหลายอย่างทั้งไว้ทำงานเวลากลางวัน เก็บสิ่งของเครื่องใช้ เป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง รวมถึงป้องกันน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากอีกด้วย กรุงเทพมหานครตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศจึงเหมาะแก่การปลูกบ้านเรือนไทย แต่ด้วยไทยรับวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยจากจีนตามวัฒนธรรมที่ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในไทย ความนิยมเก๋งจีนดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า เก๋ง 宮 เก๋ง

เก๋ง หมายถึง เรือนตึกมีรูปหลังคาแบบศาลเจ้าจีน; เครื่องบังมีฝาและหลังคาแบนสำหรับเรือและรถ, เรียกเรือหรือรถลักษณะนี้ว่า เรือเก๋ง รถเก๋ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 138) มีการสร้างคำโบราณ วิวัฒนาการจากอักษรภาพ หมายถึงบ้านหลายหน้าต่าง อาคารก่อสร้าง ขนาดใหญ่ พระราชวัง

คำว่าเก๋งนี้เพี้ยนเสียงมาจากคำในภาษาจีนแต้จิ๋ว อันเป็นภาษาที่คนจีนอพยพในเมืองไทยใช้กันเป็นส่วนใหญ่ ภาษาจีนแต้จิ๋วออกเสียงคำนี้ว่า “เก็ง” ซึ่งหมายถึงอาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีหลังคา ซึ่งได้รับการตกแต่งประดับประดาสวยงามตามแบบสถาปัตยกรรมจีน แต่คนไทยออกเสียงตามสำเนียงภาษาถิ่นแต้จิ๋ว

ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่อง พระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ(เจิม) ดังนี้

“...แล้วนำเสด็จเข้าไป ณ เมืองชลบุรี ประทับอยู่ ณ เก๋งจีน”

พระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี (2551: 46)

สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

คนจีนได้นำศิลปวัฒนธรรมของชาติตนมาเผยแพร่ในไทย เป็นสถาปัตยกรรมจีนตามความเข้าใจของคนไทย คนไทยน่าจะคุ้นเคยกับสิ่งก่อสร้างแบบเก๋งจีนมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว เนื่องจากในสมัยกรุงศรีอยุธยามีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นชุมชนแล้ว แต่ในสมัยอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่ไทย มีการก่อสร้างตามแบบจีน

หลังจากเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 การช่างสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมต่างๆ ของไทยก็ต้องเริ่มฟื้นฟูใหม่ แต่เนื่องด้วยบ้านเมืองเสียหายหนักจากการเกิดเพลิงไหม้ อีกทั้งช่างฝีมือต่างๆ ก็ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยพม่าและสูญหายไปมาก การที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องทรงทำศึกสงครามตลอดรัชกาลเป็นผู้สมณะแม้แต่พระราชวังที่ประทับของพระองค์ (พระราชวังเดิม) ก็ทรงโปรดให้สร้างเพียงเรือนไม้สักธรรมดา ในสมัยกรุงธนบุรีสถาปัตยกรรมจีนได้เข้ามาบทบาทอย่างสำคัญ ในสมัยธนบุรีที่ประทับของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้สร้างเป็นเก๋งจีน 2 หลังคู่ตามแบบสถาปัตยกรรมจีน ซึ่งสะท้อนพระราชนิยมแบบจีนของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี เนื่องด้วยเมืองไทยนั้นเป็นเมืองร้อน การก่อสร้างนั้นนิยมแบบสถาปัตยกรรมไทยที่สูงโปร่ง เพื่อระบายอากาศ และยังป้องกันน้ำท่วมเนื่องจากภาคกลางของประเทศไทยเป็นที่ราบลุ่ม ดังนั้นการสร้างพระตำหนักเก๋งคู่ในสมัยกรุงธนบุรีจึงน่าจะเป็นพระราชนิยมแบบจีนที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงโปรดหรืออีกนัยหนึ่งอาจมาจากการที่กลุ่มชาวจีนที่มีอยู่มากในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อได้รับการยกย่องว่าเป็นเงินหลวงแล้วจึงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงสร้างพระตำหนักถวายพระองค์แต่สร้างเนื่องจากเป็นชาวจีนจึงก่อสร้างสถาปัตยกรรมตามที่ชนชาติตนถนัดก็ทำได้

ปัจจุบันนี้ยังคงปรากฏพระตำหนักเก๋งคู่อยู่ริมประตูพระราชวังเดิมด้านตะวันออก นอกจากเก๋งจีนที่อยู่อาศัยแบบจีนแล้วไทยยังรับวัฒนธรรมการอยู่อาศัยในตึกจากชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในสมัยกรุงธนบุรีด้วยดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า ตึก 宅 ตึก

การสร้างคำโบราณของคำว่า ตึก เป็น dak ตัวเขียนในปัจจุบัน มีความหมายว่า ที่อยู่อาศัย, ที่ตั้งถิ่นฐาน, ถิ่นที่อยู่, รากคำเดิมมีความหมายว่า “พืช, ต้นไม้” อยู่ด้วย

ตึก หมายถึง อาคารที่ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูน ปรากฏในวรรณคดี สมัยกรุงธนบุรีเรื่องนิราศ
กวางตุ้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 469)

“เป็นชาวคามนิคมวาสี
ล้วนตึกก่อต่อเนื่องเป็นเรื่องไป

ช่างทำที่นั่นอุดสำห้หน้าอาศัย
ทุกวังเวียงเชิงไศลละลานตา”

“อันหมู่สาวสุตามัชฌิมาม้าย
ที่เยี่ยมยลอยู่บนตึกใน

นั้นแต่งกายแซมมวยด้วยไม้ไหว
นั้นอำไพพิศพรังพรายตา”

“สถานทูตเคยเข้าอยู่อาศัย
ก็เชิญราชสารไว้ที่ควรการ

เป็นตึกตรอกอยู่นอกเวียงชัย
แล้วส่งของที๋คุมไปจีนไว้ห้าง”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 235)

สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ในตอนที่คณะราชทูตไทย เดินทางไปในเมืองจีน ระหว่างทางผ่านตลาดชุมชนต่างๆ คณะทูตไทยได้พรรณนาถึงวิถีชีวิตชาวจีนได้อย่างคุ้นเคย เหตุเนื่องมาจากคนไทยในสมัยกรุงธนบุรี มีความรู้จักคุ้นเคยกับวิถีชีวิตของชาวจีนมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาและคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีก็คือ คนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยานั่นเอง คนจีนนิยมปลูกตึกอาศัยเนื่องจากสามารถใช้เป็นร้านค้าขาย ของได้ด้วย ที่อยู่อาศัยของชนชั้นสูงมักก่อสร้างเป็นเรือนไทยทำด้วยไม้สัก เพราะมีตลาดขายผ้า เครื่องปรุงเรือนไม้สักอยู่ในกรุงศรีอยุธยาแถบย่านบ้านบางเอียน ในขณะเดียวกันก็มีย่านที่ขายผ้า ไม้ไผ่ที่ใช้เป็นเรือนอาศัยและเรือนหอให้แก่ประชาชนทั่วไป ความแตกต่างกันในเรื่องที่อยู่อาศัย สอดคล้องกับบรรดาจดหมายเหตุที่ชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรปที่บันทึกไว้ พวกที่เป็น พ่อค้าชาวจีน ที่มีที่อยู่อาศัยสร้างเป็นตึก และร้านค้าก่อด้วยอิฐถือปูน

มีการกล่าวถึงตลาดย่านที่ชาวจีนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตลาดขนมจีน อยู่ย่าน
ขนมจีน มีโรงจินทำขนมเปี๊ยะ ขนมโก๋ เครื่องจันอับ ขนมจีนแห้ง สะท้อนภาพการรับวัฒนธรรม
จีนเรื่องอาหารมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตลาดใหญ่ท้ายพระนคร อยู่ในถนนย่านในไก่ อยู่เชิง
สะพานประตูดินไปถึงเชิงสะพานประตูในไก่ซึ่ง เป็นตลาดใหญ่

การที่คณะทูตไทยเมื่อครั้งเดินทางไปยังประเทศจีนและได้พบเห็นอาคารบ้านเรือนของจีนเป็นตึกนั้น ถือเป็นเรื่องคุ้นเคยของคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีอันเนื่องมาจากชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่นิยมสร้างบ้านเรือนเป็นตึกตามวัฒนธรรมเดิมของตน

นอกจากการสร้างที่อยู่อาศัยแบบจีนคือเก๋งและตึกแล้วไทยยังรับวัฒนธรรมการนอนบนเตียงมาจากจีนด้วยเนื่องจากคนไทยแต่โบราณนิยมนอนพื้นใช้เสื่อปูมีที่นอนที่เย็บเองตามแต่ฐานะ โดยมากผู้ที่ได้นอนเตียงนั้นต้องเป็นเจ้านายหรือขุนนางผู้มีฐานะหากดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า เตียง 垫

เตียง หมายถึง ที่สำหรับนอนหรือตั้งสิ่งของมี 4 ขา รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 478) การสร้างคำโบราณของคำว่า เตียง วิวัฒนาการมาจากอักษรภาพ มีความหมายว่าอุปกรณ์ชิ้นหนึ่งนั่งได้ นอนได้ ทำด้วยไม้ ลักษณะมีขาตรงข้างได้, เบาะนั่ง ใช้รองบนไม้แข็ง

ปรากฏในวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรีเรื่องรามเกียรติ์

“จุตั้งพรหมเมศ
เสด็จเข้าป็นรูปเทวา
จึงเชิญหอกแก้วกบิลพัท
ใส่เพลิงเถลิงกฤษณ์ไฟ

เรื่องเดชสิทธิศักดิ์หนักหนา
ทุกช่องชั้นฟ้าสุราลัย
พาดบนเตียงแดงแสงไส
สูงได้เท่าเทียมปลายตาล”

(รามเกียรติ์, 2546: 17)

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

คนจีนมีวัฒนธรรมการนอนเตียง ซึ่งเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก็นำวัฒนธรรมการนอนเตียงมาในไทยด้วย ปรากฏเป็นเตียงจีนที่ปรากฏขึ้นในภาพชาดกในอุโมงค์วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย แสดงให้เห็นว่าคนไทยรู้จักวัฒนธรรมการนอนบนเตียงมาจากจีนเป็นเวลานานแล้ว แต่คนไทยตั้งแต่สมัยโบราณนิยมนอนบนพื้นปูฟูก การนอนเตียงมีเฉพาะคนในราชสำนักหรือขุนนางเท่านั้น ตามฐานะทางสังคม ในสมัยกรุงธนบุรี บ้านเมืองอยู่ในภาวะศึกสงคราม อีกทั้งมีการอพยพเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยของชาวบ้านอยู่เกือบตลอดรัชกาล การนอนเตียงจึงไม่ค่อยสะดวกนัก

แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีขณะทรงประทับอยู่ ณ พระราชวังเดิม กรุงธนบุรีก็ยังทรงประทับ ณ เติงบรรทมที่ทำจากไม้สักทอง มีเสาสี่มุมที่ไม่ได้ประดับตกแต่งอย่างวิจิตรมากนัก เนื่องด้วยพระองค์ทรงเป็นผู้สมถะ อีกทั้งบ้านเมืองกำลังอยู่ในช่วงสงครามพระองค์จึงไม่ทรงให้ความสำคัญและความสุขสบายส่วนพระองค์นัก ปัจจุบันเติงบรรทมสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังคงอยู่ที่ วัดอินทาราม กรุงเทพมหานคร และดังที่ปรากฏตั้งที่พระองค์ทรงใช้นั่งวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้นทำด้วยไม้สักทองเรียบง่ายปัจจุบันอยู่ที่วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

ชาวจีนนิยมนอนเตียง และเมื่อชาวจีนอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้นมีการปลูกสร้างบ้านเรือนและนำวัฒนธรรมการนอนเตียงเข้ามาด้วยและเมื่อความนิยมการนอนเตียงแพร่หลายในสังคมไทยมากขึ้นก็เกิดย่านค้าขายเครื่องเรือนแบบจีน มีโต๊ะ ตู้ เติงตามอย่างจีน ชุมชนชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนเหล่านั้นมักประกอบอาชีพตามความถนัดของตน ดังปรากฏในชุมชนชาวจีนสมัยกรุงศรีอยุธยาประกอบอาชีพขาย โต๊ะ ตู้ เติง แก้ว เครื่องเรือนต่างๆในพระนครศรีอยุธยา

แม้ว่าคนไทยในสมัยนั้นจะรู้จักเตียงนอนมาก่อนแล้ว แต่วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวข้องกับการนอน คนไทยมักนิยมนอนฟูกที่ยัดนุ่นที่เป็นภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดกันมายาวนาน

ตารางที่ 23 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกเครื่องใช้

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1. โต๊ะ	สิ่งที่ทำด้วยไม้เป็นต้น พื้นราบ เป็นรูปต่าง ๆ มีขา สำหรับเป็นที่เขียนหนังสือ ตั้งเครื่องบูชา หรือวางสิ่งของต่าง ๆ เรียกชื่อต่าง ๆ ตามวัตถุที่ทำ เช่น โต๊ะหิน โต๊ะมุก ตามรูปร่าง เช่น โต๊ะกลม โต๊ะสี่เหลี่ยม ตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกินข้าว ลักษณะนามว่า ตัว ถ้าเป็นโต๊ะอาหารจีน เป็นชุด ลักษณะนามว่า โต๊ะ	นิราศกวางตุ้ง

คำยืมภาษาจีน คำว่า โต๊ะ 桌 เตอะ

โต๊ะ หมายถึง ว่า สิ่งที่ทำด้วยไม้ พื้นราบเป็นรูปต่างๆมีขา สำหรับเป็นที่เขียนหนังสือ ตั้งเครื่องบูชา หรือวางสิ่งของต่างๆตามวัตถุที่ทำ เช่น โต๊ะหิน โต๊ะมุก ตามรูปร่าง เช่น โต๊ะกลม โต๊ะสี่เหลี่ยม ตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกินข้าว, ลักษณะนามว่า ตัว ถ้าเป็นโต๊ะอาหารจีนเป็นชุดลักษณะนามว่า โต๊ะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 481) ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเรื่องนิราศกวางตุ้ง

“จงตกให้ยกโต๊ะมาตั้งเลี้ยง ตลอดเรียงรวดรายทั้งนายไพร่
ครั้นเสพเสร็จสำเร็จกันจะครรรไล หมู่อึ่งปราชัยด้วยวาจา”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 238)

สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ชุมชนชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนเหล่านั้นมักประกอบอาชีพตามความถนัดของตน ดังปรากฏในชุมชนชาวจีนสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ไกล้วัดสุวรรณดารารามเรียกว่า ตำบลหัวสาระภา ซึ่งฝั่งตรงข้ามแม่น้ำป่าสัก เป็นปากคลองข้าวสาร ปากคลองสวนพลู เป็นย่านขายขนมต่างๆและเป็นย่านที่ชาวจีนทำและขายโต๊ะ เก้าอี้ เตียง รวมทั้งตั้งที่ใช้แทนนางเลิ้ง หรือคุ่มดินเผา ขายเครื่องเหล็กประเภทต่างๆ

เมื่อคณะทูตไทยเดินทางผ่านตลาดในประเทศจีนได้พบเห็นร้านค้า ขายสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในย่านชุมชน ก็รู้จักสิ่งของเหล่านั้นเช่น โต๊ะ เก้าอี้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นสิ่งของที่คนไทยได้พบเห็นในชุมชนชาวจีนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว

ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนมาอาศัยอยู่ทั้งที่เป็นชาวจีนจากแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาและที่พากันอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร สภาพสังคมจึงยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสมัยกรุงธนบุรีจึงคงค้าขายแบบเดิมที่ตนถนัด และคนไทยสมัยกรุงธนบุรีก็คุ้นเคยกับสิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างดี

วัฒนธรรมการเลี้ยงรับรองแขกผู้มีเกียรติในงานเลี้ยงด้วยการรับประทานอาหารบนโต๊ะนั้น ไทยรับวัฒนธรรมนี้มาจากจีน เนื่องด้วยคนไทยในสมัยโบราณนิยมการนั่งรับประทานอาหาร

บนพื้น หากเป็นขุนนางจึงมีโต๊ะเตี้ยๆสำหรับวางสำรับ แต่วัฒนธรรมของคนจีนนิยมการนั่งรับประทานอาหารบนโต๊ะ ในสมัยกรุงธนบุรีก็มีชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง คนไทยในสมัยกรุงธนบุรีจึงรู้จักเข้าใจวัฒนธรรมการนั่งรับประทานอาหารบนโต๊ะของคนจีนได้เป็นอย่างดี ดังที่ปรากฏในการเลี่ยมรับรองคณะทูตไทย ที่จงดกหมู้อี้ จัดเลี้ยงรับรองเมื่อคราวที่ไทยไปจี้มก้องประเทศจีนนับว่าไทยเรียนรู้และรับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารบนโต๊ะจากชาวจีน

โต๊ะไม่เพียงเป็นเครื่องเรือนอย่างหนึ่งแต่ยังเป็นงานศิลปกรรมที่สะท้อนภาพความคิด ความเชื่อของคนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดีเพราะลวดลายต่างๆที่เป็นที่นิยม เช่น โต๊ะที่มีลวดลายแกะสลักแบบจีนเช่นดอกโบตั๋น ขาโต๊ะที่เรียกว่าขาสิงห์ ช่างผู้ประดิษฐ์โต๊ะ เก้าอี้ นอกจากจะเป็นผู้มีความสามารถทางงานศิลปะแล้วยังสามารถผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อของทั้งไทยและจีนเข้ากันได้ อย่างลงตัว

ตารางที่ 24 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียกเครื่องแต่งกาย

คำยืมภาษาจีน	ความหมาย	วรรณกรรม
1.หมวก	เครื่องสวมศีรษะมีรูปร่างต่างๆเพื่อเป็นเครื่องประดับหรือกันแดดฝน	พระราชพงศาวดาร

4. คำเรียกเครื่องแต่งกาย

การแต่งกายของไทยมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นมาแต่โบราณมีความประณีตในการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้สวยงามเหมาะสมกับฐานะ และมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับชนชาติอื่นได้เป็นอย่างดี ในสมัยกรุงธนบุรีแม้เป็นภาวะศึกสงครามแต่ก็ปรากฏเครื่องแต่งกายหมวกที่ใช้สำหรับทหาร ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า หมวก 帽 โหมว

หมวก หมายถึง เครื่องสวมศีรษะมีรูปร่างต่างๆเพื่อเป็นเครื่องประดับหรือกันแดดฝน คำว่า หมวก เป็นภาษาจีนกวางตุ้ง มาจากคำว่า โหมว ปรากฏคำยืมภาษาจีนคำว่า หมวก ในนิราศกวางตุ้ง (เฉลิม ขงบุญเกิด, 2516: 42)

“อันเหล่าเจียงทหารใหญ่ในกรุงศรีนั้นใส่หมวกจามรีถ้วนหน้า แวดล้อมเหล่าไทยให้โคลคลา ใครผ่านหน้าตีต้อนตะบึงไป ”

นิราศกวางตุ้ง (2550: 237)

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

การสวมหมวกนั้นเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวจีนที่มีมาอย่างยาวนานมีพิธีสวมหมวกสำหรับชายที่มีอายุครบ 20 ปี แสดงว่าเป็นผู้ใหญ่และควรสวมหมวกได้

การสวมหมวกของทหารหมู่เหล่าต่างๆ มีมาแต่สมัยโบราณ ทหารไทยก็มีการสวมหมวก มีรูปทรงและชื่อเรียกแตกต่างกันไป ในคราวที่คณะราชทูตไทยเดินทางไปเมืองกวางตุ้งและได้พบเห็นเหล่าทหารจีนสวมหมวก แสดงให้เห็นว่าคนไทยขณะนั้นรู้จักการสวมหมวกอยู่แล้ว ปรากฏภาพวาดทหารไทย คณะราชทูตไทยที่จักรพรรดิเขียนหลวงโปรดให้วาดรูปการกล่าวถึงหมวกตอนที่คณะราชทูตไทยเดินทางไปเมืองกวางตุ้งและเห็นเหล่าทหารของจีนใส่หมวกจามรี แสดงให้เห็นว่าคนไทยขณะนั้นรู้จักคำว่า หมวกคืออยู่แล้ว

หมวกเป็นสิ่งที่แสดงพระเกียรติยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระมาลา ที่วงเวียนใหญ่ ธนบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2497 ตัวอนุสาวรีย์สูง 8.59 ม. กว้าง 18 ม. ยาว 3.50 ม. มีรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์เป็นรูปทรงม้า ทรงพระมาลา พระกรข้างขวา ชูดาบ การที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงพระมาลาในขณะทำสงครามแสดงให้เห็นว่า หมวกเป็นหนึ่งในฉลองพระองค์ที่มีความสำคัญอันแสดงถึงพระเกียรติยศของกษัตริย์ไทยมาแต่โบราณ และยังคงมีความสำคัญดังปรากฏในเครื่องแบบทหารไทยถึงปัจจุบัน

การสวมหมวกของคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีนั้น นิยมสวมหมวกเฉพาะทหาร เนื่องจากเป็นเครื่องแบบและสามารถบอกตำแหน่งได้ คนธรรมดา ไม่นิยมสวมหมวก

ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี

“ฝ่ายพระยานครราชสีมาให้จับฆ่าเสียดินดอนเอาครัวเข้าไปไว้ กรมหมื่นเทพพิพิธจึงให้หลวงมหาพิชัย นายทองคำ เอาหมวกฝรั่ง ๑ เสื้อกระบวนจีน ๑ ผ้าเกี้ยว ๒ ผืน ไปให้พระยานครราชสีมา”

พระราชพงศาวดารสมัยกรุงธนบุรี (2550: 58)

การนำหมวก(ฝรั่ง)ไปมอบให้พระยานครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่าหมวก เป็นของมีค่ามีราคาที่ใช้มอบให้เป็นเครื่องบรรณาการแสดงไมตรีต่อกัน

ตารางที่ 25 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเรียก ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1.จีว	ละครจีนแบบโบราณ	หมายรับสั่ง
2.เซ่น	สังเวท อาหารให้ผีกิน	นิราศกวาดุ้ง
3. ม้าล่อ	แผ่นโลหะใช้ตีของจีน	นิราศกวาดุ้ง

5. ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ

แม้ว่าในสมัยกรุงธนบุรีจะมีศึกสงครามตลอดรัชกาล สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้ทรงละเลยศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆที่เคยมีมาแต่โบราณ หลังจากที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) เป็นแม่ทัพใหญ่ไปตีเมืองเวียงจันทน์สำเร็จ พ.ศ.2322 ครั้งนั้น ได้เชิญพระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทยกลับมาด้วย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดให้แต่งเรือขึ้นไปรับพระแก้วมรกตและเสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เองในครั้งนั้น เป็นขบวนเรือขนาดใหญ่ถึง 154 ลำ เมื่อรวมกันกับขบวนเรือที่แห่มาแต่เดิมเข้าด้วยกันถ้าเป็นขบวนเรือทั้งสิ้น 246 ลำ นำแห่เข้ามายังกรุงธนบุรี (เสถียร สุโขภณ, 2527: 68)

ในคราวนั้นมีการสมโภชการละเล่นของหลายชนชาติและรวมถึงจ๊วซึ่งเป็นการละเล่นของชนชาติจีนด้วย ดังปรากฏ ในหมายรับสั่ง เรื่องโปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ที่ทำเจ้านุก จังหวัดสระบุรี

“ณ วันอังคาร ขึ้น๒ ค่ำ เดือน๔ เพลาเช้า ล้นเกล้าฯเสด็จฯ ขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ พระตำหนักบางธรณี ครั้นเพลาย่ำ๑ โมง ทรงฯ ให้แห่ลงมาพระนครธนบุรี เป็นเรือ แห่น้ำเครื่องเล่น โขนลงสามป้าน หลวงรักษาสมบัติ จ๊วลงสามป้าน พระยาราชเสวย ๑๑ หลวงรักษาสมบัติ (รวม) ๒ (รวมหน้าเครื่องเล่น ๑๑ลำ)

หมายรับสั่ง (2503: 36)

ในสมัยกรุงธนบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์จึงปรากฏการละเล่นของชนชาติต่างๆ มากมายในงานมหรสพ หนึ่งในนั้นมีอุปรากรจีนหรือจ๊วร่วมแสดงอยู่ด้วยทุกครั้ง ดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า จ๊ว 优 อิ

จ๊ว หมายถึง ละครจีนแบบโบราณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 279) ในประวัติศาสตร์จีนมีการกล่าวถึงจ๊วว่ามีมาแต่สมัยกษัตริย์ เม่งฮวัง (พ.ศ.1256-1298) ซึ่งโปรดการร้องรำ และก็เลยแต่งเป็นเรื่องขึ้นในชั้นต้น ส่วนมากเล่นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่นิยมเล่นมากก็คือเรื่องสามก๊ก (ล.เสถียรสุด, 2516: 168) ความหมายเดิมมาจาก คำว่าสวงาม ดึงาม

จ๊ว มีหลักฐานปรากฏในไทยตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ กรุงศรีอยุธยา มีบันทึกในจดหมายเหตุลาูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาในสมัยนั้น ซึ่งเรียกจ๊วว่า ละครจีน (A Chinese Comedy) ส่วนบันทึกรายวันของบาทหลวงเดอซัวซี ซึ่งเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์เช่นกัน ก็เรียกการแสดงของจีนนี้ว่า a' la Chinoise ซึ่งหมายถึงละครจีนเช่นกัน (พรพรรณ จันทโรจนาพันธ์ 2542:1279) แต่ในสมัยอยุธยายังไม่ปรากฏหลักฐานคำว่า จ๊ว จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งทรงมีเชื้อสายจีนแต่จ๊ว และจีนกลุ่มภาษานี้ได้รับการยกย่องเป็นจีนหลวง

ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ปรากฏหลักฐานคำว่าจ้าวในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 19 คำ ซึ่งส่วนใหญ่พบใน
หมายรับสั่งงานสมโภช งานพระราชทานเพลิงศพเจ้านาย ดังนี้

1. หมายรับสั่ง เรื่อง การถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวงกรมพระเทพา-
มาศย์ ณ วัดบางยี่เรือนอก จ.ศ.1138

“กลางวัน โขนหลวงอินทรเทพ ๑ ขุนราชเสนี ๑....จ้าวพระยาราชเศรษฐี โรง๑ วันละ ๔
ตำลึง ๓วัน๑๒ ตำลึง....หุ่นขวน ๑โรง จ้าว ๒โรง (รวม๑๓ โรง โรงละ๑บาท)”

2. หมายรับสั่ง เรื่อง การพระราชทานเพลิงพระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์และพระเจ้านรา-
ศุริยวงศ์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช

“สะพานรับพระศพลงเรือขนาน ขึ้นพระเมรุแลป่าวร้องราษฎรให้ตั้งราชวัติ ถัดตรงรายทาง
เก็บเรือ ขนานใส่พระศพ...ได้เรือพม่าพระราชทานรามัญใหม่ๆ เอาเรือมาส่งนายด่าน คนในกรมลง
โรงจ้าวใหญ่ พระยาราชเศรษฐีฯ ปลุกโรง๑...พระศพกรมขุนอินทรพิทักษ์ กลางวัน...จ้าวโรงใหญ่
โรง๑ วัน วันละ๒ ตำลึง ๒บาท ๗วันเงิน๑๗ ตำลึง๒บาท...พระเจ้านราศุริยวงศ์ เครื่องเล่นกลางวัน
จ้าวโรงใหญ่ โรง๑ วัน วันละ ๒ ตำลึง ๒บาท ๗วันเงิน๑๗ ตำลึง๒บาท...”

3. หมายรับสั่ง เรื่องการพระราชทานเพลิงพระศพหม่อมเจ้าแสง และศพพระยาสุโขทัย
พระยาพิไชยโยธยวรรค์ ณวัดบางยี่เรือนอก

“กลางวัน โขนโรงใหญ่ ๒โรง ๆละ ๗ ตำลึง เงิน๑๔ ตำลึง...จ้าวโรงใหญ่ โรง๑ เป็นเงิน ๒
ตำลึง ๒บาท ”

4. หมายรับสั่ง เรื่องโปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์
เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ที่ท่าเจ้าสนุก จังหวัดสระบุรี

“ณ วันอังคาร ขึ้น๒ ค่ำ เดือน๔ เพลาเช้า ลั่นเกล้าฯเสด็จฯ ขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ พระ
ตำหนักบางธรณี ครั้นเพลาย่ำ๓ โมง ทรงฯ ให้แห่ลงมาพระนครธนบุรี เป็นเรือ แห่น้ำเครื่องเล่น
โขนลงสามป้าน หลวงรักษาสมบัติ๑ จัวยงสามป้าน พระยาราชเศรษฐี๑ หลวงรักษาสมบัติ๑ (รวม)
๒(รวมหน้าเครื่องเล่น ๑๑ลำ) เรือคู่ชัก (เรือโขมคยา (เรือ)ตั้งลงมา ชักละครรำ๑ รามัญรำ๑....)
เรือแห่หลังเครื่องเล่นจ้าวญวน ๒ โขน๑ ...เงินเครื่องเล่นฟากตะวันออก กลางวันจ้าวจีนโรง

๑ จั้วญวนโรง๑ (รวม)๒โรง ๑ละ๒ ตำลึง ๒บาท วันละ๕ ตำลึง๗วัน๑ซ้ง ๑๕ ตำลึง หว่างระทา โขน ๑ รำหญิง ๑โรง โรงจั้ว๑หนึ่งกลางวัน๑...เงินเครื่องเล่นฟากตะวันตก กลางวัน...โขน๒โรง รำหญิง ๒โรง จั้ว๑โรง เครื่องเล่นท้องถิ่น กลางวัน...โรงใหญ่จั้วเงินพระยาราชเศรษฐีโรง๑ ๑๗ ตำลึง ๒บาท จั้วญวน พระยาราชเศรษฐี อึ้งเชียงซุน โรง๑ ๑๗ ตำลึง ๒บาท ”

5. หมายรับสั่ง เรื่อง การพระราชทานเพลิงพระศพพระมารดาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าสุพันธุ์นุช ณ วัดบางยี่เรือนอก

“เครื่องเล่นการพระศพพระมารดาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอวันพฤหัสบดี แรม๗ค่ำ เดือน๖ ปีชวด โทศก เพลาเช้า เสด็จออกท้องพระโรงกรุณาตรัสถาม ด้วยเครื่องเล่นการพระศพพระมารดาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ออกพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดบางยี่เรือนอกจะมีสิ่งไรบ้าง เจ้าพระยาจักรีกราบทูล พระกรุณาจะมีแต่เครื่องเล่นแต่โขนโรงใหญ่๒โรง๑ละ๗ ตำลึง วันละ๑๔ตำลึง ...จั้ว ๑โรงจึง พระกรุณาโปรดเกล้ารับสั่งว่า โขนโรงใหญ่เดิมวันละ๗ ตำลึง ขึ้นวันละ ๓ตำลึงเป็น๑๐ ตำลึง ตามอย่างฉลองพระแก้ว...จั้วญวนโรงหนึ่งคงวันละ๒ตำลึง ๒บาท แต่ญวนหกคนต่อเท่านั้นชอบเป็นการสมโภช แลครั้งนี้เป็นพระศพให้ยกเลิก ให้กฎหมายเป็นอย่างธรรมเนียมสืบไป...กลางวันโขนโรงใหญ่ ๒โรง๑ละ๑๐ ตำลึง ...จั้วเงินโรง๑ จั้วญวนโรง๑ (รวม)๒โรง ๑ละ๒ตำลึง ๒บาท...หว่างระทาโขน ๑โรง รำหญิง๑โรง จั้ว๑โรง...”

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

จั้วเป็นมหรสพเงินที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏภาพจั้วรูปโรงจั้วจากจิตรกรรมฝาผนังวัดประดู่ทรงธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แม้ว่าในสมัยกรุงธนบุรีจะเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองต้องทำศึกสงครามตลอดรัชกาล แต่ยังคงรักษาความเป็นไทย วัฒนธรรม ในเรื่องพระราชพิธี การละเล่นไว้ได้อย่างดี รวมถึงการผสมผสานกับวัฒนธรรม การละเล่นจากต่างชาติเข้าไว้ด้วย เช่น เป็นต้น

สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งทรงมีเชื้อสายจีนแต่จั้ว และเงินกลุ่มภาษานี้ได้รับการยกย่องเป็นเงินหลวง และมีจั้วทั้งในงานสมโภชและในงานพระศพ มีขนาดโรงใหญ่และโรงเล็ก

จั่วที่เล่นในเมืองไทยครั้งแรกๆ นั้นเรียกกันว่า จั่วลั่นถัน ต่อมาเรียกจั่วตักแซ่ เพราะตักลองเล็กตักตัก แล้วมีล้อ กับฉาบรับพร้อมกันดังแซ่ เด็กๆ ฝรั่งกระโน้นจึงพากันเรียก จั่วตักแซ่ (พระสันตปาติกอักษร, 2548: 1)

มหรสพจีนในสังคมไทยนั้นกล่าวได้ว่าจั่วน่าจะเป็นมหรสพโรงใหญ่และมีทั้งจั่วแต่จั่วจั่วไหลล่า ซึ่งคงมีจั่วกวางตุ้ง หรือจั่วจีนกลุ่มภาษาต่างๆ อีก

การเล่นจั่วยังปรากฏในงานสมโภชหรืองานพระเมรุของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงของไทยอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากภาพเขียนการแสดงจั่วในจิตรกรรมฝาผนังของไทยหลายแห่ง

จั่วยังคงเป็นมหรสพของจีนในเมืองไทยที่ยังคงพบเห็นได้ในชุมชนชาวจีนแม้กาลเวลาจะทำให้การแสดงจั่วไม่เฟื่องฟูเท่าในสมัยก่อน แต่ตราบดีที่มีศาลเจ้า และชุมชนชาวจีนอยู่ก็จะพบเห็นวัฒนธรรมการแสดงจั่วอยู่คู่กันเสมอ

สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเทศยังอยู่ในภาวะต้องทำสงครามและก่อสร้างประเทศใหม่ ๆ การที่จีนเข้าร่วมบทบาทในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้นทำให้ไทยรับวัฒนธรรมบางประการของจีนมาถือเป็นประเพณีก็มี เช่น การทำบุญแซ่ฮิด การทำบุญงเด็ก การเลี้ยงพระครูจีน เป็นต้น ดังปรากฏพิธีเช่นไหว้ผีน้าเมื่อครั้งไทยส่งสำเภาไปจิ้มก้องจีนในสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า เช่น 祭拜 เจียน

สังเวท หมายถึง เอาอาหารให้ผีกิน ภาษาจีนอ่านว่า เจียน แปลว่าบูชาหรือเซ่น (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2550: 46) การสร้างคำโบราณของคำว่า เช่น หมายถึงถวาย (ใช้สำหรับพระมหากษัตริย์) และต่อมาใช้ คำว่า เช่น ใช้กับเทพเจ้าด้วย

ปรากฏคำยืมภาษาจีน คำว่า เช่น ในวรรณกรรมเรื่อง นิราศกวางตุ้ง ในตอนที่คณะราชทูตไทยเดินเรือไปจิ้มก้องพระเจ้ากรุงจีน

“ฝ่ายฝูงคนอารักข์ สิทธิศักดิ์เข้าสู่สถาน ผู้ไปมาบูชาเซ่นเซวชาญ วิสัยพาลพาณิชนิยมมา แต่แปลกอย่างออกที่ท่าสำเภาน้อย กระชื้อร้อยพอฟังเสนาหาเอาเชือกเสาเพลไปใส่เกตรา แล้วเย็บ

ผ้าถุงเสียบึงเรียงราย บรรดาผู้มีเงินทองของเฒ่าโง่ สรรพโภชนาใส่ลงบรรจุถวาย เอากระดาดวาดรูปทุกตัวนาย ทั้งนายท้ายต้นหนทุกคนไป แล้วยกสำเภาน้อยลงลอยน้ำ เหมือนถ้ำลำที่ร้ายให้คลายได้ เผากระดาดฟาดเคราะห์สะเดาะไปตามวิสัยสัญจรแต่ก่อนมา” นิราศทางดั่ง (2551: 232)

ปรากฏพิธีเช่นไหว้ถึง 7 ครั้ง ตลอดระยะเวลาการเดินทางทั้งสิ้น 33 วัน ในแต่ละแห่งที่ทำพิธีเช่นไหว้ แต่ละสถานที่ ที่มีความเชื่อเรื่องเจ้าที่ ผีน้ำ ผีทะเล ไหว้เทพเจ้า

1. จึงถึงที่ว่าสามร้อยยอด เขาหยุดทอดไหว้เทวทำขวัญ ตามเคยสังเวทแก้ว ที่สำคัญหลักตามเคยมา

2. ครั้นถึงกึ่งกลางสมุทรไท จิงบุชาตรงหน้าพุทไธมาศ เช่นสาคลงท้องทะเลใหญ่ กระดาดเขารินเหล้าแล้วลอยไป เขาว่าไหว้ผีน้าในท่ามกลาง

3. แล้วไปสองวันเล่าก็เขาขนุน บ้างก็เรียกเกาะต้นภูผา เป็นสองเกาะน้อยใหญ่แต่ไกลตา กับขอบฝั่งนั้นสักห้าโยชน์ปลาย ก็ใช้ใบไปกลางที่หว่างนั้น ถึงสรุปกำปั่นไปค้าขาย จะแล่นนอกนั้นไม่ได้ใกล้เกาะทราย จำเพาะพายเข้าหว่างเป็นทางจร เขาลืมไถ่ลงไหว้เทวเศร ตามเพศที่สถิตอยู่ สิงขร บรรดาพวกเรือค้าเกตราจร ถวายกรตามตำแหน่งทุกแห่งไป

4. “ฝ่ายฝูงคนอารักข์ สิทธิศักดิ์เข้าสู่สถาน ผู้ไปมาบูชาเชื้วชาญ วิสัยพาลพาณิชนิยม มาแต่แปลกอย่างออกที่ทำสำเภาน้อย กระจอยร้อยพอฟังเสนาหา เอาเชือกเสาเพลไปไถ่เกตรา แล้วเย็บผ้าถุงเสียบึงเรียงราย บรรดาผู้มีเงินทองของเฒ่าโง่ สรรพโภชนาใส่ลงบรรจุถวาย เอากระดาดวาดรูปทุกตัวนาย ทั้งนายท้ายต้นหนทุกคนไป แล้วยกสำเภาน้อยลงลอยน้ำ เหมือนถ้ำลำที่ร้ายให้คลายได้ เผากระดาดฟาดเคราะห์สะเดาะไปตามวิสัยสัญจรแต่ก่อนมา”

5. แล้วจากนั้นสองวันก็เห็นเขา เป็นขอบเงายืดยาวไปหนักหนา ค่อยแล่นคล่องไปได้สองทิวารา ก็ถึงวาโหลลึกทะเลวน เป็นที่ข้ามตามทางไปทางดั่ง เห็นสุดมุ้งหมอกมืดไม่เห็นหน แล้วก็กว่าทางทุกตำบล ก็พึงยลเขาเป็นอาจิน

6. วิปาสเห็นวขึ้นข้างขวา..

7. ปรากฏตอนที่คณะทูตไทยเดินทางผ่านตลาดจีน

“อันหนูแพะแกะกะทิงมึงสั่ห่าน วันละพันก็ไม่ว่าพอนพอย เต็มตลาดคาชคูไม่รู้วาย บ้างซื้อจ่ายวุ่นไขว่กันไปมา มีแต่จะฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมันเป็นตรุษสารทไทยจิตข้างมิจฉา”

ดังปรากฏว่าผู้สืบพระราชสกุลของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งฉลองพระองค์ไปสร้างสุสานฝังไว้ที่บ้านเกิดของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี สะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วตามธรรมเนียมจีน ด้วยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีเชื้อสายจีนจึงมีค่านิยมความเชื่อตามอย่างบรรพบุรุษ ชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีก็ยังคงนำความเชื่อวัฒนธรรมของตนเข้ามาปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาอย่างเหนียวแน่น

วัฒนธรรมการเซ่นไหว้ เทพยคา หรือผี มักมีไก่และเหล้าด้วยเสมอ ไทยรับวัฒนธรรมการเซ่นไหว้นี้จากจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณดังปรากฏในยุคสมัยหลังลงมา สุนิตต์ วงษ์เทศ (2551: 1) กล่าวถึงวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ไว้ในบทความ ปล่อยไก่ พลีกรรม เครื่องเซ่น โขกลางตามวิถีพื้นเมืองไว้ดังนี้ ความคิดเหล่านี้ก็ยังสืบทอดมาถึงจาก “กฎมณเฑียรบาล” ที่เขียนขึ้นในสมัยอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2011)ระบุไว้ว่า “อนึ่ง วิวาทคดีพันแทงกัน ให้โลหิตตกในพระราชวังก็ดี แลหญิงสาวใช้ทาสไทผู้ใด คลอด แท้งลูกในพระราชวังก็ดี ท่านให้มันพลีวังท่าน ให้ตั้งโรงพิธี 4 ประตู ใบศรี 4 สำหรับ บัด 5 ขึ้น 4 อัน ไก่ประตุ ละคู่ ไห้วด้าย คารอบพระราชวัง นิมนต์พระสงฆ์สามเณร 3 วัน ให้หาชีพอพราหมณ์ซึ่งรู้พลีกรรม มากระทำบวงสรวงตามทำเนียม ให้มีระบำรำเต้นพินพาทฆ้องกลองดุริยดนตรี ประโคมทั้ง 4 ประตู ครั้นเสร็จการพิธีแล้ว จึงให้เอาไก่นั้นไปปล่อยเสียนนอกเมือง ให้มันภาสะเดียดจัญไรไปโดยอุปัชฌาย ไปให้พื้นพระนครท่าน ”

ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่มากเมื่อมีการติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับจีนชาวจีนก็มักนำวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนา เทพเจ้า ศาลเจ้ามาด้วยเช่นกันคนจีนเชื่อเรื่องเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิเต๋าและขงจื้อซึ่งชาวจีนนับถือมาก่อนพุทธศาสนานิกายมหายาน นักเดินเรือชาวจีนมักจะบูชาเทพธิดาแห่งมหาสมุทร โดยมีการตั้งแท่นบูชาที่ท้ายเรือ และเมื่อจอดพักเรือที่ใดนานๆ ก็จะสร้างศาลจีนและประดิษฐานรูปปั้นของเทพธิดาเทียนโหวเพื่อสักการบูชา ดังปรากฏศาลเจ้าริมแม่น้ำเจ้าพระยา เช่นศาลเจ้าแม่ทับทิม ที่เชิงสะพานกรุงธน ศาลเจ้าเกียนอันเกง ตลอดจนศาลเจ้าอื่นๆ ดังปรากฏศาลเจ้าเกียนอันเกงในกรุงธนบุรี ประวัติของศาลเจ้าเกียนอันเกงแต่ดั้งเดิมนั้นไม่ปรากฏที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ตามคำบอกเล่าสืบทอดกันมาจากผู้ใหญ่กล่าวกันว่าเดิมเป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นโดยคนจีนที่ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปากคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ทางฝั่งตะวันออก เมื่อคราวที่พระองค์ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระราชวังเดิมและวัดอรุณราชวรารามในปัจจุบัน

สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ในการเดินเรือไปยังประเทศจีน ต้องใช้ลูกเรือชาวจีนที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรือ ผู้ที่ทำหน้าที่บนเรือล้วนมีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนทั้งสิ้น ดังปรากฏคำยืมภาษาจีน คำว่าเช่น จาการรรณคดี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ที่ลูกเรือชาวจีนผู้นำเรือสำเภาไปเมืองจีนในสมัยกรุงธนบุรี ทำพิธีกรรมเช่นไหว้เทพเจ้าตามความเชื่อของชาวจีนตลอดทาง แต่ผู้เขียนนิราศกวางตุ้ง ซึ่งเป็นข้าราชการไทยนึกถึงพระบารมีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีให้ช่วยคุ้มครองให้การเดินทางไปเมืองจีนครั้งนั้นปลอดภัย เนื่องจากเมื่อชาวจีนย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใด ก็มักนำวัฒนธรรมความเชื่อต่างๆของตนเข้ามาในสังคมนั้นด้วย ชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และมีความชำนาญในการเดินเรือ ชาวจีนส่วนใหญ่ก็อพยพมาพร้อมกับคนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและคงยังประกอบอาชีพค้าขาย และเดินเรือตามที่ตนชำนาญ การร่วมแรงร่วมใจของคนไทยและคนจีนในสังคมในสมัยกรุงธนบุรี นั้นจึงผสานกลมกลืนกับชาวจีนเป็นอย่างดี

คณะราชทูตไทยได้เห็นพิธีกรรมการเช่นไหว้ผีของชาวจีนในขณะที่เดินเรือ นั้น กวีได้เห็นพิธีกรรมการเช่นไหว้ผีน้ำ ของได้กั๊งชาวจีน ในนิราศกวางตุ้ง

ในการเดินเรือทางทะเลต้องการเช่นไหว้ทุกครั้งอันเป็นวัฒนธรรมที่ไทยก็ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องพิธีกรรมในการเช่นไหว้นั้นต้องมีมัลล่อเป็นอุปกรณ์ในการตีขณะเช่นไหว้ด้วยดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีน คำว่า มัลล่อ 锣鼓 หล่อโก๊ะ

มัลล่อ หมายถึง แผ่นโลหะผสมรูปคล้ายถาด ตีให้มีเสียงดังเป็นของจีนใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 859) มัลล่อ มาจากภาษาจีนแต้จิ๋ว ว่า “ลื่อ” การที่มี (มัล) พวงเข้าไปอธิบายได้ว่า ขุนนางจีมัลไปตามถนนต้องมีคนตีมัลล่อนำหน้ามัล อีกนัยหนึ่งกล่าวว่าคนส่งข่าวด่วนจีมัลและมีมัลล่อติดไปด้วยพอถึงที่หมายก็ตีมัลล่อให้คนรู้ออกมารับข่าว (เฉลิม ขงบุญเกิด, 2516: 112) ในภาษาไทยเรียก หล่อโก๊ะ หรือ เล้าโก๊ะ ในภาษาไทย เป็นชื่อเครื่องดนตรีสำหรับประโคม หมายถึง มัลล่อและกลอง หรือเสียงมัลล่อและเสียงกลอง ภาษาจีนแต้จิ๋วออกเสียงว่า หล่อโก้ว

จากเอกสารเก่าจะเรียก มัลล่อ ระบุว่าช่างทำเครื่องทองลงหิน สมัยรัชกาลที่ 4 ชื่อทองมัลล่อ (หล่อโก๊ะแตก) มาจากประเทศจีนประมาณ กิโลกรัมละ 25 บาท มาหล่อเป็นขันน้ำพานรอง (กนกวรรณ นิลเพ็ชร, 2539: 1)

ม้าพ่อ ปรากฏในอักขรธานศรึบท์ หมอปรัดเล พ.ศ. 2416 หน้า 498 เขียนว่า “ม้าพ่อ” ให้ความหมายว่า เครื่องประโคมของจีน รูปเหมือนถาดทำด้วยทองเหลือง จีนตีเอาฤกษ์ ซึ่งต่อมาในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หน้า 859 เขียน “ม้าล่อ” ให้ความหมายว่า แผ่นโลหะผสม รูปคล้ายถาด ตีให้มีเสียงดังเป็นของจีนใช้ ดังนั้น ม้าพ่อ, ม้าล่อ จึงเป็นคำเดียวกันแต่มีการเขียนที่เปลี่ยนไป และในปัจจุบันในภาษาไทยใช้ ม้าล่อ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542

ปรากฏในวรรณคดี เรื่องนิราศกวาดุ้ง ตอนที่ใช้เรือสำเภาเดินทางไปยังจีนและทำพิธีเซ่นไหว้ผิมน้ำตามธรรมเนียมจีน

“วิปลาตเห็นวาพขึ้นข้างขวา ประมาณยาวราวสามสิบห้าวา ที่ท่อนหน้าไม้ตระหนัก ประจักษ์ใจเห็นคล้ายกุ่มที่กระพุ่มแพนหาง ประมาณยาวราวสามสิบห้าวาได้ แต่โดยลมอมชลที่พัดไป เอารูปเทียนบวงบนขึ้นถนนลาน วันทนาปลาวาพุ่นวาย แล้วเขาทำเปิดไก่อ้วไทเวศรตามเทศที่ทะเลแล้วเทถวาย แต่ขลุ่ยขลุกลแล้วลุกขึ้นโปรยปราย กระดาษพรายเผาเพลิงเถิงเรื่อง เย็นเข้าไหว้เจ้าด้วยม้าพ่อ พระมหาจอฟังอิงคณึงเนื่อง”

นิราศกวาดุ้ง (2551: 234)

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

การเดินทางไปยังประเทศจีนในครั้งนั้น ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการเดินเรือและรู้เส้นทางเป็นอย่างดี ก็คือชาวจีน นอกจากความชำนาญในการเดินเรือแล้ว ยังมีวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีและการเซ่นไหว้ด้วย ในตอนที่คณะราชทูตของไทยพบปลาวาพ ลูกเรือชาวจีนจึงต้องรีบทำพิธีเซ่นไหว้ผิมน้ำตามแบบชาวจีนที่มีความเชื่อเรื่องผีโดยใช้เปิดไก่อ้วไทเวศรตามเทศที่ทะเลแล้วเทถวาย วัฒนธรรมการติกลองหรือแผ่นโลหะของชาวจีนมามีมาอย่างยาวนาน

เครื่องทองลงหินนี้มีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีนและเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการนำเอาโลหะ 2 ชนิด คือ ดีบุก และทองแดง ผสมกัน แล้วหล่อหลอมทำเป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ขันลงหิน ทัพพี ลงมิด ลงหิน ปละมีการประดิษฐ์เป็นลวดลายต่างๆ ฝีมือคุณภาพประณีตเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมแพร่หลาย

ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนมาอาศัยอยู่มากขึ้น ซึ่งชาวจีนเหล่านั้นมักประกอบอาชีพตามความถนัดของตน ดังปรากฏหลักฐาน

“ที่บ้านบุญนั้นมีกลุ่มคนผู้ประกอบอาชีพทำเครื่องทองลงหินมาช้านานแล้ว เพราะนิราศพระแท่นดงรังของนายมีแดงไว้เมื่อพ.ศ.2379 ก็ได้พรรณนาถึงบ้านบุญไว้ว่า

ถึงบ้านบุญขึ้นสนั่นก้อง เขาหลอมทองเขาถ่าละลายไหล
ทรงฟู่ร้อนเหมือนหนึ่งทองในกองไฟ ทำกระไรร้อนเราจะเบาบาง”

เครื่องทองลงหินนั้นเป็นงานหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของช่างไทยอย่างหนึ่งแต่เดิมช่างไทยต้องซื้อทองมาฟ่อ ที่เป็นทองโลโก้แกะจากเมืองจีน มาหลอมใหม่เป็นขันน้ำพานรอง ถาด ตะบันหมาก เครื่องดนตรีไทย เช่น ฉิ่ง ฉาบ ฆ้องวง ฆ้องกระแต ระนาดแก้ว ตลอดจนหล่อพระพุทธรูป ถ้ำกลองปืนใหญ่ ซึ่งแสดงถึงวิถีความเป็นไทยที่เป็นช่างฝีมือได้เป็นอย่างดี

สะท้อนภาพสังคมไทยในสมัยกรุงธนบุรีได้ว่าคนไทยมีความชาญฉลาดในการนำความรู้เชิงศิลปกรรมที่เป็นพรสวรรค์ของคนไทยผสมผสานกับการนำความรู้ของชาวจีนมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 26 คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี หมวดคำเบ็ดเตล็ด

คำยืม	ความหมาย	วรรณกรรม
1. เหล้า	น้ำเมาที่กลั่นหรือหมักแล้ว	นิราศกวางดุ้ง

คำยืมภาษาจีน คำว่า เหล้า 酒 เล้า

เหล้า หมายถึง น้ำเมาที่กลั่นหรือหมักแล้ว มาจากภาษาจีน กวางดุ้ง ออกเสียงว่า เล้า หมายถึงน้ำเมาที่กลั่นแล้ว สุราที่มีดีกรีสูง (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2550: 59) คำว่า เหล้า มาจากการสร้างคำโบราณ มีวิวัฒนาการมาจากอักษรภาพที่เป็นรูปไหมีฝา

ปรากฏคำยืมภาษาจีน คำว่าเหล้า ในนิราศกวางดุ้ง

“ครั้นถึงกึ่งกลางมหาสมุทรไท	จึงบูชาตรงหน้าพุทไธมาศ
เช่นสาคลงท้องทะเลใหญ่	กระดาศเผาธูปแล้วลอยไป
เขาว่าให้พิน้ำในท่ามกลาง	แต่จากนั้นสองวันก็ไปเห็น
พระสุริย์หย่อนแสงเย็นถึงเกาะขวาง	ชะโงกเงื้อมเอื้อมแอบอยู่แทบทาง”

นิราศกวางตุ้ง (2551: 232)

กล่าวถึงตอนที่คณะราชทูตไทยแล่นสำเภามาถึงตรงบริเวณพุทไธมาศแล้วคนเดินเรือชาวจีนใช้เหล้าทำพิธีไหว้ ซึ่งเป็นการแสดงความเชื่อของชาวเรือ โดยเฉพาะคนจีน (พิธีการเช่นที่ใช้เหล้า)

เหล้าเป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมมาเป็นเวลานานแทบทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะจีนที่ใช้เหล้าในพิธีกรรมต่างๆ ด้วย เหล้าเป็นเครื่องดื่มที่คนทุกชนชั้นนิยมไม่เพียงแต่ใช้ดื่มเองเท่านั้น หากยังใช้ในพิธีกรรมสำคัญหลายพิธีกรรมตามแต่ความเชื่อและวัฒนธรรมของชนชาตินั้นๆ ที่คนไทยมักเห็นคุ้นเคยก็ได้แก่พิธีแต่งงานและพิธีกรรมเช่นไหว้ของชาวจีนที่มักมีเหล้าอยู่ร่วมในพิธีด้วยเสมอ

สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนอาศัยอยู่มาก การเดินเรือสำเภาขนาดใหญ่เพื่อเดินทางไปยังประเทศจีนจึงต้องใช้ผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญมากนั้นก็คือชาวจีน ในสมัยกรุงธนบุรีคนไทยรู้จักเหล้ามาก่อนแล้วและน่าจะเป็นเหล้าที่เกิดจากชาวจีนเป็นผู้ผลิตขึ้นแต่ยังมีได้มีโรงผลิตเป็นทางการคงเป็นเพียงการต้มสุราขึ้นบริโภคเองหรือขายรายปลีกย่อยเท่านั้นแต่ความนิยมบริโภคคงได้รับความนิยมสืบเนื่องจนกระทั่งจัดตั้งโรงสุราในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในที่สุดและจากการที่มีนายอากรเป็นชาวจีนจึงทำให้เชื่อได้ว่าผู้ที่เป็นผู้ผลิตสุราเพื่อจำหน่ายมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีก็มาจากชาวจีนนั่นเอง

คนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักพิธีกรรมการเช่นไหว้พิน้ำของชาวจีน สะท้อนภาพวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งการเช่นไหว้และการเผากระดาศเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยเชื้อสายจีนกระทำสืบต่อกันมาและยังคงอยู่ในปัจจุบันในเทศกาลสำคัญ เช่น ตรุษจีน สารทจีน พิธีกรรมเช่นไหว้ด้วยเหล้าการนับถือผี การเดินเรือ ไทยจึงรับวัฒนธรรมจากจีนและคงพบเห็นในหมู่ชาวจีนอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นเมื่อคณะราชทูตไทยเห็นพิธีกรรมการเช่นไหว้พิน้ำด้วยเหล้าขณะเดินเรือไปยังประเทศจีนจึงเข้าใจพิธีกรรมเช่นไหว้พิน้ำนั้นเป็นอย่างดี

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ผลการศึกษาวิเคราะห์จากคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ได้ดังนี้

1. สมัยกรุงธนบุรีไทยรับวัฒนธรรมอาหารจากจีน ซึ่งคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักมาก่อนแล้ว ตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ จันอับ ลิ่นจี เหล้า ซึ่งอาหารเหล่านี้มีในไทยมาก่อนสมัยกรุงธนบุรีแล้ว ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารเกี่ยวกับย่านการค้าของชาวจีนที่มีร้านขายขนมจันอับ และ เครื่องเรือน โต๊ะ เก้าอี้แบบจีน แสดงให้เห็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมของไทยกับจีนที่มีมาอย่างยาวนานจนเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยกรุงธนบุรี

2. ไทยรับวัฒนธรรมการรับประทานอาหารบนโต๊ะมาจากจีน ดังปรากฏการเลี้ยงโต๊ะที่ขุนนางจีนจัดเลี้ยงคณะทูตไทยเมื่อไปเมืองกวางตุ้ง คนไทยแต่โบราณนิยมการนั่งรับประทานอาหารโดยการปูเสื่อบนพื้น หรือมีโต๊ะเตี้ยๆสำหรับวางสำหรับอาหาร ส่วนการนั่งรับประทานอาหารบนโต๊ะนั้นเป็นวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของจีน ซึ่งปรากฏในการเลี้ยงคณะทูตไทยครั้งไปเมืองกวางตุ้ง การเลี้ยงโต๊ะคณะทูตไทยนั้นย่อมแสดงถึงการให้เกียรติอย่างมาก วัฒนธรรมการนั่งรับประทาน ระหว่างไทยกับจีนสามารถผสมผสานเข้ากันได้เป็นอย่างดี ไทยจึงรับวัฒนธรรมการรับรองแขกผู้มีเกียรติในงานเลี้ยงด้วยการจัดอาหารบนโต๊ะอาหารสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน ดังปรากฏวัฒนธรรมโต๊ะจีน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้สืบไป

3. ในสมัยกรุงธนบุรีไทยรับวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยแบบตึกมาจากจีน มีสถาปัตยกรรมแบบเก๋งจีนและมีการนอนเตียงแบบจีน ในสมัยกรุงธนบุรีบ้านเมืองอยู่ในภาวะศึกสงคราม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทำสงครามกอบกู้เอกราชตลอดรัชกาล โปรดให้สร้างเพียงเรือนไม้สักธรรมดาทรงประทับอยู่ ณ เก๋งจีน 2 หลังคู่ตามแบบสถาปัตยกรรมจีน ที่พระราชวังเดิม ซึ่งนับว่าเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ที่แตกต่างกับพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น ปัจจุบันนี้ยังคงปรากฏพระตำหนักเก๋งอยู่ริมประตูพระราชวังเดิมด้านตะวันออก มีการตั้งข้อสันนิษฐานว่าที่ทรงโปรดฯให้สร้างอาคารขึ้นตามแบบจีนนี้ ด้วยพระองค์ทรงมีเชื้อสายจีน หรืออาจจะมิชาวจีนชั้นอาสาสร้างถวายก็ได้ เพราะพระองค์ทรงรู้จักมักคุ้นกับชาวจีนเป็นอันมาก ซึ่งคนจีนเหล่านี้ก็มีส่วนในการกอบกู้เอกราชของชาติไทยภายใต้การนำของพระองค์ท่านด้วย

นอกจากเก๋งจีนที่อยู่อาศัยแบบจีนแล้วไทยยังรับวัฒนธรรมการอยู่อาศัยในตึกจากชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในสมัยกรุงธนบุรีด้วยดังปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีคนไทยภาคกลางนิยมปลูกเรือนไทยทำด้วยไม้กระดานทรงใต้ถุนสูง เนื่องจากเหมาะกับสภาพภูมิประเทศและสภาพ

ภูมิอากาศที่เป็นเมืองร้อน แต่ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยก็นำเอาวัฒนธรรมที่อยู่อาศัยของตนเข้ามาด้วย อาจเนื่องจากความเคยชินหรือเพื่อสะดวกกับการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี

การที่คณะทูตไทยไปเมืองกวางตุ้งและเดินทางผ่านย่านค้าขายของชาวจีนที่มีตึกเรียงรายไปตามถนน แสดงให้เห็นว่าคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีรู้จักอาคารแบบตึกของจีนมาก่อนแล้วเมื่อไปพบเห็นตึกที่เมืองกวางตุ้งจึงสามารถเรียกได้ถูกต้อง

4. ในสมัยกรุงธนบุรีคนที่ใส่หมวก มักเป็นทหารและใส่เพื่อเป็นเครื่องประดับหรือบอกตำแหน่งมากกว่าการใส่เพื่อความสวยงามคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีมักนิยมสวมหมวกเฉพาะทหารและพระมหากษัตริย์เท่านั้น และเป็นการสวมใส่เพื่อบอกตำแหน่งมากกว่าเป็นการใส่เป็นเครื่องประดับเพื่อความสวยงาม ปรากฏคำยืมภาษาจีนคำว่า หมวก ในนิราศกวางตุ้งการนำหมวก (ฝรั่ง) ไปมอบให้พระยานครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่าหมวก เป็นของมีค่า มีราคาที่ใช้มอบให้เป็นเครื่องบรรณาการแสดงไมตรีต่อกัน

5. ในสมัยกรุงธนบุรีไทยรับศิลปวัฒนธรรมของจีนมาได้แก่การแสดงงิ้ว การแสดงงิ้ว เป็นมหรสพซึ่งแสดงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจีน การแสดงงิ้วในประเทศไทยมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา งิ้ว ถือเป็นวัฒนธรรมอันสำคัญของชาวจีนที่นำมาเผยแพร่สู่สังคมไทย ดังปรากฏการแสดงงิ้วในงานพิธีสำคัญหลายครั้งในสมัยกรุงธนบุรีการจัดงิ้วลงเรือเพื่อขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ครั้งนั้นสะท้อนให้เห็นถึงพระราชนิยมแบบจีนของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ทรงมีเชื้อสายจีน และทรงโปรดให้งิ้วเป็นหนึ่งในมหรสพที่ร่วมสมโภชองค์พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีนในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี

6. ในสมัยกรุงธนบุรีไทยรับความเชื่อเรื่อง การเซ่นไหว้เทพเจ้า การเซ่นไหว้ผีมาจากจีนและมีการใช้ม้าล่อในการตีเซ่นไหว้ สมัยกรุงธนบุรีมีการส่งสำเภาเพื่อเดินทางไปยังประเทศจีน ซึ่งในการเดินเรือไปยังประเทศจีน ต้องใช้ลูกเรือชาวจีนที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรือ ผู้ที่ทำหน้าที่บนเรือล้วนมีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนทั้งสิ้น เนื่องจากเมื่อชาวจีนย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใด ก็มักนำวัฒนธรรมความเชื่อต่างๆของตนเข้ามาในสังคมนั้นด้วย ชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และมีความชำนาญในการเดินเรือ ชาวจีนส่วนใหญ่ก็อพยพมาพร้อมกับคนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและคงยังประกอบอาชีพค้าขาย และเดินเรือตามที่ตนชำนาญ การร่วมแรงร่วมใจของคนไทยและคนจีนในสังคมในสมัยกรุงธนบุรีนั้นจึงผสมกลมกลืนกับชาวจีนเป็นอย่างดี

คณะราษฎรไทยได้เห็นพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีของชาวจีนในขณะที่เดินเรื่อนั้น ได้เห็นพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีน้ำ ของไต้ก๋งชาวจีน ที่นำของเซ่นไหว้ใส่เรือลำเล็กลอยไปในทะเล และใช้ผ้าล่อผีเพื่อแสดงความเคารพต่อเทพเจ้า ทุกวันวันละ 2 ครั้ง คือเช้ากับเย็น

ในการเดินเรือไปยังประเทศจีนครั้งนั้น ปรากฏพิธีเซ่นไหว้ถึง 7 ครั้ง ตลอดระยะเวลาการเดินทางทั้งสิ้น 33 วัน ในแต่ละแห่งที่ทำพิธีเซ่นไหว้ แต่ละสถานที่ ที่มีความเชื่อเรื่องเจ้าที่ ผีน้ำ ผีทะเล ไหว้เทพเจ้า

ความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้เทพเจ้าและเซ่นไหว้ผีปรากฏชัดเจนในสมัยกรุงธนบุรีดังปรากฏศาลเจ้าบริเวณฝั่งธนบุรีหลายแห่ง เช่น ศาลเจ้าเกียนอันเกง ซึ่งเดิมเป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นโดยคนจีนที่ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ปากคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ทางฝั่งตะวันออก และความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้ยังคงอยู่ในสังคมไทยมาจนปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 6 นี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการศึกษาที่พบในบทที่ 4 และบทที่ 5 ได้แก่วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีและวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเชิงสังคมและวัฒนธรรม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี โดยนำคำยืมภาษาจีนที่พบมาจัดหมวดคำยืม ได้จำนวน 8 หมวด และศึกษาลักษณะการยืม ที่มาจากภาษา ประเภทของการยืม ตลอดจนวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

การรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 รวบรวมข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง ส่วนที่ 2 รวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมไมโครซอฟท์แอกเซส (Microsoft Word Access) เพื่อบันทึกข้อมูลคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ทั้งนี้ในการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะบันทึกบริบทในการศึกษาคำยืมภาษาจีนเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย ส่วนการศึกษาเรื่องที่มาจากคำยืม ผู้วิจัยนำคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่รวบรวมได้ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของที่มาของคำยืมภาษาจีน และนำมาใช้วิเคราะห์ที่มาของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 หมวดคำยืม

ผู้วิจัยวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเป็น 8 หมวด ได้แก่

1. หมวดคำเรียกอาหาร พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียกอาหารจำนวน 2 คำ ได้แก่ จันอับ, ลิ่นจี
2. หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ จำนวน 6 คำ ได้แก่ ม้าล่อ, (ถั่ว)โย, ลำเกา, โต๊ะ, เตียง, หมวก
3. หมวดศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำ เรียกศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ จำนวน 3 คำ ได้แก่ จิ้มก้อง, จิ้ว, เช่น
4. หมวดชื่อตำแหน่ง พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียกชื่อตำแหน่งจำนวน 4 คำ ได้แก่ จงเอี้ย, หมู้อ, ปั่นสื้อ, ท่องสื้อ
5. หมวดสถาปัตยกรรม พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียกชื่อสถาปัตยกรรม จำนวน 2 คำ ได้แก่ ตึก, เก้ง
6. หมวดสถานที่ พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียกชื่อสถานที่ จำนวน 4 คำ ได้แก่ ห้าง, กวางตุ้ง, ปักกิ่ง, ลำเพ็ง
7. หมวดคำเรียกธรรมชาติ พบคำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับคำเรียกธรรมชาติจำนวน 3 คำ ได้แก่ ฉำฉา, ไซ้ไต้, ม้า

8. หมวดเบ็ดเตล็ด พบคำยืมภาษาจีน หมวดเบ็ดเตล็ด จำนวน 1 คำ ได้แก่ เหล้า

ตอนที่ 2 ที่มาทางภาษา

จากการศึกษาที่มาของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 25 คำ ผู้วิจัยประมวลแนวคิดจากเอกสาร ตำราและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ผลการศึกษาได้ว่า คำยืมภาษาจีนในสมัย กรุงธนบุรีมีที่มาจาก ภาษาจีน 3 ภาษา ได้แก่

1. ภาษาจีนแต้จิ๋ว พบคำยืมภาษาจีนแต้จิ๋วจำนวน 18 คำ
2. ภาษาจีนกวางตุ้งจำนวน 6 คำ
3. ภาษาจีนฮกเกี้ยน 1 คำ

ตอนที่ 3 ลักษณะการยืม

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดจากเอกสาร ตำราและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ถึงการศึกษา ลักษณะการยืมของคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 25 คำ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ผลการศึกษาได้ว่าคำยืมภาษาจีนในภาษาไทยเป็นการยืมแบบทับศัพท์

ตอนที่ 4 ประเภทของการยืม

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี ในการวิเคราะห์ประเภทคำยืม พบว่า การยืมคำในสมัยกรุงธนบุรีมี 2 ประเภท ได้แก่ การยืมอัน เนื่องมาจากวัฒนธรรม และการยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด

โดยผู้วิจัยจะนำเสนอคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม (cultural borrowing) ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คำยืม ภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผลการศึกษาพบว่าปรากฏในคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรม สมัยกรุงธนบุรีซึ่งเป็นการยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม จำนวน 18 คำ ได้แก่ จันอับ, ลิ่นจี, เหล้า, ม้าล่อ, (ถั่ว)โย, สำเภา, ไต้ะ, เตียง, หมวก, ฉำฉา, จิ้มก้อง, จิ้ว, เซ่น , ท่องสือ, เก้ง

2. การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด (intimate borrowing) ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผลการศึกษาพบว่าปรากฏในคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีซึ่งเป็นการยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด จำนวน 7 คำ ได้แก่ ห้าง, กวางตุ้ง, ปักกิ่ง, ฉำฉา, ลำเพ็ง, โจ้โล้, ม้า

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 2 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 21 เรื่อง พบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 25 คำ ซึ่งคำยืมภาษาจีนแต่ละคำสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสมัยกรุงธนบุรีเป็นสมัยหนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยมาก และมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมของไทยขณะนั้นเป็นอย่างมาก ดังผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 14 คำ ซึ่งมีบริบทเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ ในสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ได้แก่ คำว่า ม้า, โจ้โล้, จงเอี้ย, หมูจิ้งคก, ปั่นล้อ

คำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับเศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ จิมก้อง, ลำภา, ทองสื่อ, (ถั่ว)โต, ห้าง, ลำเพ็ง, ฉำฉา

คำยืมภาษาจีนที่มีบริบทเกี่ยวกับการต่างประเทศ ได้แก่ กวางตุ้ง, ปักกิ่ง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาคำยืมในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีจำนวน 21 เรื่อง พบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีทั้งสิ้น 25 คำ จากการศึกษาเชิงวัฒนธรรมพบว่า วรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีมีวัฒนธรรมจีนปรากฏอยู่ ซึ่งการปรากฏของวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาจากคำยืมภาษาจีนที่มี

บริบทเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม โดยใช้แนวการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมของพระยาอนุมานราชธน (2515); เกื้อกุล ชื่นยงอนันต์ (2544); และบุญเกิด รัตนแสง (2541) แบ่งเป็น 6 ประเภท จำนวน 11 คำ ได้แก่

1. คำเรียกอาหาร ได้แก่ จันอับ ลิ่นจี
2. คำเรียกที่อยู่อาศัย ได้แก่ เตยง ตึก เก้ง
3. คำเรียกเครื่องใช้ ได้แก่ โต๊ะ
4. คำเรียกเครื่องแต่งกาย ได้แก่ หมวก
5. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ จิ้ว เช่น ม้าล่อ
6. เบ็ดเตล็ด ได้แก่ เหล้า

ผลการวิจัยสะท้อนสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ การที่คนจีนเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระมหากษัตริย์ไทยทรงมีเชื้อสายจีนยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัน แน่นแฟ้นขึ้น

ดังเห็นได้จากการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจัดขบวนเรือสำเภาถึง 11 ลำ ไปจิมก้องพระเจ้ากรุงจีน ดังปรากฏวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี เรื่องนิราศกวางตุ้ง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับจีนในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี รวมถึงการปรากฏคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรม สมัยกรุงธนบุรี ปรากฏชัดเจนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดเรื่องคำยืม แนวคิดเชิงสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยยังไม่พบงานใดที่ศึกษาคำยืมด้วยแนวทางดังกล่าวร่วมกัน แต่พบงานวิจัยอื่นที่ศึกษาใกล้เคียงกัน คือ ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนด้วยแนวคิดการจัดกลุ่มความหมาย งานวิจัยที่มุ่งศึกษาด้านเสียง การศึกษาคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในพจนานุกรม การศึกษาคำยืมภาษาจีนที่ใช้ในภาษาถิ่น การศึกษาคำยืมภาษาจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับคำยืมภาษาจีนที่ศึกษาจากวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

งานวิจัยนี้ศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งใช้แนวคิดสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาด้านเศรษฐกิจสมัยกรุงธนบุรี คือ จิราธร ชาติศิริ (2547) ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจสมัยธนบุรี และวรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ (2553) ศึกษาเรื่อง การศึกษาพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม):ความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี รัชกาลที่ 1 (2543) ที่ศึกษาเรื่อง โครงสร้างทางการเมืองการปกครองในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ.2310-2325 และการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมผู้วิจัยพบการศึกษาของเกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2544) ศึกษาเรื่อง ภาพสะท้อนจากงานมหรสพสมัยกรุงธนบุรี และเรื่องศัลปิ หนูแก้ว (2546) ศึกษาเรื่องความเป็นสังคมนานาชาติของกรุงธนบุรี ระหว่างปี พ.ศ.2310-2325 นับว่ามีการศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรีแต่ยังมีปริมาณไม่มากนักและเป็นการศึกษาเฉพาะด้าน ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรี

จากการวิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี:การศึกษาเชิงสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

1. คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีพบคำยืมประเภทคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มีจำนวนมากที่สุด คือ 6 คำ

จากผลการวิจัย สามารถอธิบายได้ว่า การพบคำยืมภาษาจีน ประเภทคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ มากที่สุด กล่าวคือเนื่องจากชาวจีน เป็นนักคิด นักประดิษฐ์ ดังจะเห็นได้จาก

สิ่งประดิษฐ์ หลายอย่างล้วนเกิดขึ้นจากแนวความคิดและวิทยาการที่ก้าวหน้าของจีนเป็นครั้งแรกของโลก เช่น เข็มทิศ กระดาษ เครื่องเคลือบดินเผา เรือวงล้อใบจักร ปืน เป็นต้น และในสมัยกรุงธนบุรี เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ไทยรับคำยืมจากภาษาจีนเข้ามาซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันเนื่องจาก วิลเลียม กังคำ (2550) กล่าวว่า คำยืมภาษาจีนที่พบในภาษาไทยปัจจุบันมีคำศัพท์ประเภทอาหารมากที่สุด เนื่องจากไทยรับวัฒนธรรมเรื่องอาหารมาจากจีน และสุริวงค์ พงษ์ไพบูลย์ (2538) ที่กล่าวว่าวงศัพท์ที่มีจำนวนคำมากที่สุดคือหมวดอาหาร สอดคล้องกับ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526) กล่าวว่า ภาษาจีนเป็นภาษาที่เข้ามาอิทธิพลต่อภาษาไทยนานที่สุด และแสดงให้เห็นถึงสภาพของการติดต่อระหว่างคนจีนกับคนไทย คำเหล่านี้ล้วนแต่เป็นภาษาไทยไม่เคยมีใช้มาก่อน คนไทยรับคำยืมเหล่านี้มาใช้ในภาษาพร้อมกับที่รับเอาวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ดังนั้นการเพิ่มจำนวนคำยืมภาษาจีนในหมวดอาหาร ที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมอาหารจากประเทศจีน ที่มากขึ้นในประเทศไทยรวมถึงวัฒนธรรมการเลี้ยงโต๊ะจีนในงานมงคลต่างๆซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน

ส่วนหมวดคำยืมภาษาจีนที่พบน้อยที่สุดได้แก่ หมวดคำเรียกตำแหน่ง พบคำยืมภาษาจีนจำนวน 2 คำ ได้แก่ คำว่า (นาย)ห้าง และห้องสี่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาคำยืมภาษาจีนในปัจจุบัน จำนวนคำยืมภาษาจีนวงศัพท์ธุรกิจมีคำยืมภาษาจีนมากเป็นลำดับรองลงมาจากหมวดอาหาร อาจเนื่องด้วยมีความแตกต่างในการจัดกลุ่มความหมาย มักเรียกวงศัพท์ว่า หมวดธุรกิจ ซึ่งมีความหมายกว้างกว่า หมวดคำเรียกตำแหน่ง ทำให้การจัดกลุ่มความหมายวงศัพท์ธุรกิจมีจำนวนคำยืมภาษาจีนมีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งในสมัยกรุงธนบุรีชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในกรุงธนบุรีมักประกอบอาชีพตามความถนัดของตนซึ่งเป็นการค้าขายและล่ามเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่ชาวจีนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในวงธุรกิจมากขึ้นในสังคมไทย

ส่วนการกลายความหมายของคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าพบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่มีความหมายคงที่มีจำนวน 8 คำ คำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่มีความหมายกว้างออกมีจำนวน 10 คำ ไม่พบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่มีความหมายแคบเข้า และพบคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรีที่มีความหมายย้ายที่มีจำนวน 5 คำ จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าคำยืมภาษาจีนเมื่อไทยยืมมาใช้แล้วส่วนมากมีความหมายกว้างออกมากที่สุด การนำคำยืมภาษาจีนมาใช้ในปัจจุบันเป็นคำที่มีความหมายกว้างออกเป็นส่วนมากนั้นเนื่องจากสามารถนำคำไปใช้ได้หลายบริบทมากขึ้นและปรับให้เข้ากับวิถีไทยปัจจุบัน

2. พบคำยืมภาษาจีนแต่จิ๋วมากที่สุด ในสมัยกรุงธนบุรี

จากการวิจัยนี้พบยืมคำภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี จำนวน 25 คำ พบว่าเป็นคำยืมที่มีที่มาจากภาษาจีน 3 ภาษาได้แก่ ภาษาจีนแต้จิ๋ว ภาษาจีนกวางตุ้ง และภาษาจีนฮกเกี้ยน ปรากฏที่มามีคำยืมจากภาษาจีนแต้จิ๋วจำนวนมากที่สุดจำนวน 14 คำ ภาษาจีนกวางตุ้ง 7 คำ ภาษาจีนฮกเกี้ยน 1 คำ ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ที่ศึกษาเรื่องชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย หลายท่าน ดังนี้ พระยาอนุমানราชชน (2499) กล่าวว่า ภาษาฮกเกี้ยนและภาษาแต้จิ๋วสองภาษานี้มีสำเนียงพูดคล้ายกันแต่ฮกเกี้ยนมักเป็นเสียงสูง ส่วนแต้จิ๋วเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในมณฑลกวางตุ้งทางด้านตะวันออกติดกับฮกเกี้ยน เหตุนี้สำเนียงจึงใกล้เคียงกันเป็นภาษาที่รู้จักแพร่หลายในเมืองเรา เพราะชนชาติที่พูดภาษานี้เข้ามาอยู่ทำมาหากินมาก พิษณุ โสถิโยธิน (2554) กล่าวถึงเรื่องคำยืมภาษาจีนแต้จิ๋วในภาษาไทยปรากฏการณ์ที่วงศ์พท์อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงความหมาย พบคำยืมภาษาจีนแต้จิ๋วมากที่สุดจำนวน 126 คำ (86.89%) สุภางค์ จันทวานิช (2532) กล่าวถึง ชาวจีนจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ของไทย ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาในสมัยอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน มักมีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยาจะมีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่จะอยู่แถบภาคใต้ของไทยในจังหวัดภูเก็ตและระนองสำหรับจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่มากในกรุงเทพมหานคร ชลบุรี และเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานจากแหล่งใดก็ตามต่างก็ระบุว่า ในบรรดาชาวจีนเหล่านั้นมีชาวจีนแต้จิ๋วมากที่สุด ปราณี กายอรุณสุทธิ (2526) กล่าวว่า ภูมิลำเนาของชาวจีนอพยพทุกกลุ่มภาษาในกรุงเทพฯ 90% มาจากรัฐกวางตุ้งประมาณ 5-6% มาจากรัฐฝูเจี้ยน และน้อยกว่า 2% มาจากส่วนอื่นๆ ของประเทศจีน สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก คือมีชาวจีนแต้จิ๋วในกรุงเทพฯ มากกว่าเมืองใดๆ ในโลก แม้กระทั่งฮั่วเถา ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดเดิมของชาวจีนแต้จิ๋วเอง เฉลิม ขงบุญเกิด (2516) กล่าวใน ภาษาไทย ภาษาจีน ถึงผลจากการที่ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินอยู่ในเมืองไทยมีการประกอบอาชีพต่างๆ ได้แต่งงานกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณดังกล่าวนั้น ทำให้เกิดมีพลเมืองไทยเชื้อสายจีนจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ การยืมคำจีนบางคำเข้ามาใช้ในภาษาไทยจึงเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นนานแล้ว คำยืมภาษาจีนส่วนใหญ่เป็นสำเนียงแต้จิ๋ว และมักเป็นคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร พืช ผัก ผลไม้ รวมทั้งคำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน ในงานวิจัยนี้การปรากฏคำยืมภาษาจีนที่มีที่มาจากภาษาจีนแต้จิ๋วมากที่สุดมีสาเหตุมาจากชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาอยู่ในไทยเป็นจำนวนมาก ส่วนมากอาศัยอยู่ภาคกลางมากกว่าภาษาจีนอื่นๆ อีกทั้งในสมัยกรุงธนบุรีจีนแต้จิ๋วยังได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีให้เป็นเงินหลวงเนื่องจากพระองค์ทรงมีเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว และชาวจีนเหล่านี้ช่วยกอบกู้บ้านเมือง เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ให้แก่พม่าและร่วมแรงร่วมใจกับคนไทย สร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ของไทย ซึ่งส่งผลให้มีชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วอยู่ในเมืองไทยมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลกมาจนปัจจุบัน

วิเคราะห์คำยืมภาษาจีนที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมสมัยกรุงธนบุรี

จากผลการวิจัย สามารถอธิบายได้ว่า คำยืมภาษาจีนที่พบในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในสมัยกรุงธนบุรีว่าชาวจีนเข้ามามีบทบาทหลายประการ ดังผู้วิจัยจะอภิปรายต่อไปนี้

1. วรรณคดีสะท้อนความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน

วรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้ง เป็นวรรณคดีไทยเรื่องแรกที่บันทึกเรื่องราวความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนเมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว ที่บันทึกเรื่องราวการร่างพระราชสารของพระมหากษัตริย์ไปยังพระมหากษัตริย์อีกประเทศหนึ่ง การจัดเตรียมสิ่งของบรรณาการ การจัดทูตเพื่อไปเจริญสัมพันธไมตรี และการบรรยายการเดินทางโดยเรือสำเภาจากประเทศไทยไปประเทศจีน รวมถึงการบรรยายพิธีการทางการทูตเมื่อคณะทูตไทยเดินทางไปถึงประเทศจีน ซึ่งยังไม่มีวรรณคดีเรื่องใดบรรยายภาพพิธีทางการทูตและบรรยากาศเมืองกวางตุ้งเมื่อกว่า 200 ปีมาแล้วได้อย่างชัดเจนเท่าวรรณคดีเรื่องนี้ อีกทั้งการสำรวจคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรียังพบคำยืมภาษาจีนมากที่สุดในวรรณคดีเรื่องนิราศกวางตุ้งอีกด้วย อาจเป็นไปได้ว่าพระยามหานุภาพ ผู้แต่งวรรณคดี เรื่องนิราศกวางตุ้งมีความรู้เรื่องคำยืมภาษาจีนอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากขุนนางที่เดินทางไปยังกรุงปักกิ่งในครั้งนั้น ส่วนมากเป็นชาวจีน เนื่องจากต้องอาศัยความเชี่ยวชาญหลายด้านทั้งการเดินเรือและท่องเที่ยว (ถ่าน) ด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาวรรณคดีในสมัยกรุงธนบุรีไม่เพียงเป็นมรดกทางภาษา แต่ยังเป็นกระจกสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นไปของคนไทยในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี

2. จิมก้องส่งเสริมเศรษฐกิจในสมัยกรุงธนบุรี

ผู้วิจัยศึกษาสภาพสังคมในสมัยกรุงธนบุรีแล้วพบว่า เศรษฐกิจในสมัยธนบุรีตอนต้น รัชกาลมีความยากลำบากมาก เนื่องจากเป็นภาวะศึกสงครามตลอดรัชกาล ประชาชนอดอยากด้วยภัยสงคราม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นและก่อสร้างบ้านเมืองใหม่ กรุงธนบุรีขณะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหารายได้เข้าประเทศ

ดังนั้นเศรษฐกิจของกรุงธนบุรีจึงต้องอาศัยการค้าขายกับต่างประเทศเพื่อหารายได้เข้าประเทศเป็นสำคัญและชนชาติที่ค้าขายกับไทยมาอย่างยาวนาน ก็คือจีนมิตรประเทศ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งทูตไปจิมก้องประเทศจีน เพื่อเป็นการแนะนำตัวกับมหาอำนาจประเทศจีน

ว่าไทยเปลี่ยนแผ่นดินจากกรุงศรีอยุธยาเป็นกรุงธนบุรีและมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่คือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีประการหนึ่ง และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเพื่อเจรจาทำการค้าระหว่างไทยกับจีน ดังปรากฏว่าในสมัยกรุงธนบุรีไทยส่งทูตไปจี้มก๊กจีนด้วยลำเกาถึง 11 ลำ แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจสมัยกรุงธนบุรีตอนปลายรัชกาลว่ามีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าตอนต้นรัชกาลมาก เมื่อพิจารณาถึงรายการสิ่งของที่ประเทศไทยขอซื้อจากประเทศจีน ได้แก่ ดินปืน ทองแดง ฯลฯ บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม แสดงให้เห็นภาพสังคมของกรุงธนบุรีขณะนั้นว่าอยู่ในภาวะสงคราม ส่วนสินค้าส่งออกเป็นสินค้าเกษตร ของป่า สะท้อนว่าประเทศไทยเป็นเมืองเกษตรกรรม ที่มีรายได้จากสินค้าทางการเกษตรเป็นหลัก

กรุงธนบุรีเริ่มฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และเป็นผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตรเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศอีกครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับ วรวงศ์ นีพัทธ์สุขกิจ (2553) กล่าวว่า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อราษฎรของพระองค์เป็นจำนวนมากและที่มาของพระราชทรัพย์คือการค้าสำเภา ซึ่งนอกจากการค้ากับชาวจีนแล้วยังทรงการค้ากับชาวตะวันตกด้วยการเมืองแบบชุมชนของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและการใช้อารามมีส่วนพระองค์ทำให้เศรษฐกิจสมัยกรุงธนบุรีมีความมั่นคงขึ้น สอดคล้องกับ จิราธร ชาติศิริ (2547) กล่าวว่า การค้าภายในภูมิภาคและการค้ากับจีนซึ่งเป็นการค้าเอกชนมากกว่าการค้าในระบบบรรณาการ โดยผู้มีบทบาทในการทำการค้าเอกชนในสมัยกรุงธนบุรีคือพ่อค้าและขุนนางชาวจีน การขยายอำนาจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไปยังเมืองต่างๆ เป็นการขยายอำนาจซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการเมือง

นับได้ว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงวางรากฐานการค้ากับประเทศจีนไว้และประสบความสำเร็จในการค้าขายกับจีนทำให้กรุงธนบุรีมีเศรษฐกิจที่มั่นคงขึ้นกว่าตอนต้นรัชกาลมากและเป็นรากฐานสำคัญต่อเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้วย

3. พระดำหนักเก็งคู่ สถาปัตยกรรมแบบจีน

พระดำหนัก พระราชวังของพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณ ตามหลักฐานที่พบส่วนมากเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทำสงครามกอบกู้เอกราชตลอดรัชกาล โปรดให้สร้างเพียงเรือนไม้สักธรรมดา ประทับอยู่ ณ เก่งจีน 2 หลังคู่ตามแบบสถาปัตยกรรมจีนที่พระราชวังเดิม ซึ่งนับว่าเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ที่แตกต่างไปจากพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น ซึ่งสะท้อนพระราชนิยมของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่ทรงมีเชื้อสายจีน เนื่องจากยังไม่ปรากฏการก่อสร้างพระดำหนัก หรือพระราชวังแบบเก็งของพระมหากษัตริย์ไทยมาก่อน

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทยเป็นเมืองร้อน การก่อสร้างที่อยู่อาศัยมักนิยมทำให้โปร่งโล่งเพื่อรับลมและระบายอากาศได้ดี และบริเวณภาคกลางของประเทศไทยเป็นที่ราบลุ่ม คนไทยจึงมีการก่อสร้างแบบใต้ถุนสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม อาจเป็นไปได้ว่าพระตำหนักเก๋งคู่ สร้างโดยชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงธนบุรี ซึ่งขณะนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นจีนหลวงก็ว่าได้ ปัจจุบันนี้ยังคงปรากฏพระตำหนักเก๋งคู่อยู่ริมประตูพระราชวังเดิมด้านตะวันออก มีการตั้งข้อสันนิษฐานว่า ที่โปรดให้สร้างอาคารขึ้นตามแบบจีนนี้ ด้วยพระองค์ทรงมีเชื้อสายจีน หรืออาจจะมีชาวจีนชั้นอาสาร้างถวายเป็นได้ เพราะพระองค์ทรงรู้จักมักคุ้นกับชาวจีนเป็นอันมาก ซึ่งคนจีนเหล่านี้ก็มีส่วนในการกอบกู้เอกราชของชาติไทยภายใต้การนำของพระองค์ท่านด้วย

ความนิยมสถาปัตยกรรมแบบจีนนั้นยังคงมีมาอย่างต่อเนื่องถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและปรากฏชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 3 ที่มีสถาปัตยกรรมหลายแห่งเป็นแบบจีน ดังเช่น วัดบวรนิเวศวิหาร วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร ที่ใช้กระเบื้องดินเผาแบบจีนและไม่มีช่อฟ้าใบระกา แสดงให้เห็นถึงการรับวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมแบบจีนเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี

4. วัฒนธรรมการแสดงมหรสพจีนในประเทศไทย

การแสดงงิ้วในประเทศไทยจะมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว ผู้วิจัยศึกษาพบการแสดงงิ้วในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นมหรสพซึ่งแสดงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจีน ในสมัยกรุงธนบุรีมีการจัดงิ้วลงเรือเพื่อขึ้นไปรับพระแก้วมรกตพระพุทธรูปคู่บ้านคูเมืองของไทย และงานพระศพเจ้านายชั้นสูงตามหมายรับสั่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี สะท้อนให้เห็นถึงพระราชนิยมแบบจีนของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ทรงมีเชื้อสายจีน แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีนในสมัยกรุงธนบุรีได้เป็นอย่างดี

งิ้วถือเป็นวัฒนธรรมอันสำคัญของชาวจีนที่นำมาเผยแพร่สู่สังคมไทย ดังปรากฏการแสดงงิ้วในงานพิธีสำคัญหลายครั้งในสมัยกรุงธนบุรี สอดคล้องกับ เกื้อกูล ยืนยงอนันต์ (2544) กล่าวว่า การมหรสพในสมัยกรุงธนบุรีหยุดชะงักไปตั้งแต่เสียกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีต้องเผชิญปัญหาเศรษฐกิจ เมื่อบ้านเมืองเริ่มสงบ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรื้อฟื้นศิลปะทุกแขนง มีทั้งโขนละครไทย งิ้วจีน หุ่นจีน หุ่นมอญ มโหรีจีนญวน หนังไทย หนังจีนและการละเล่นหลายชนิด ในงานมหรสพสมโภชพระแก้วมรกตและงานพระศพของเจ้านาย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้ชนทุก

เชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในกรุงธนบุรีได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและ
ฟื้นฟูจิตใจของประชาชนและยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาด้านคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี อาจเป็น
กระบวนการหรือวิธีการหนึ่งที่สามารถอธิบายเรื่องราวทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมในอดีต
มาสู่ปัจจุบันได้
2. การศึกษาคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี พบว่าคำยืมภาษาจีนมี
ปรากฏก่อนสมัยกรุงธนบุรีแล้วและคำยืมภาษาจีนยังคงมีใช้อยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งจำนวนคำยืม
ภาษาจีนเพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นคำยืมที่มีความหมายกว้างออก ความหมายคงที่ และความหมายย้ายที่
ประเด็นที่น่าสนใจศึกษาคือ 1) มีคำยืมภาษาจีนที่พบใหม่นอกจากในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2542 (2546) ปรากฏในการใช้ภาษาไทยปัจจุบันจำนวนกี่คำ
2) คำยืมภาษาจีนที่พบใหม่ส่วนใหญ่มีกลุ่มความหมายใดบ้าง 3) คำยืมภาษาจีนที่พบใหม่ มีที่มาจาก
ภาษาจีนกลุ่มใด
3. จากการศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี: การศึกษาเชิง
สังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาเฉพาะคำยืมภาษาจีนเท่านั้น ยังมีคำยืมภาษาต่างประเทศอื่นๆ
ที่น่าสนใจ ศึกษาในเรื่องภาษากับสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศไทยกับประเทศต่างๆ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กัตัญญ ชูชื่น. 2527. ประวัติวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

_____. 2543. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

กนกวรรณ นิลเพ็ชร. 2539. การผลิตหัตถกรรมในประเทศไทย สารานุกรมไทยฉบับเยาวชน
ฉบับที่ 21. (Online). [http://kanchanapisek.or.th/kp6/New/sub/book/book.php?
book=21&chap=6&page=t21-6-infodetail02.html](http://kanchanapisek.or.th/kp6/New/sub/book/book.php?book=21&chap=6&page=t21-6-infodetail02.html), 15 มกราคม 2556.

กฎหมายตราสามดวง. 2550. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์. 2546. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 คำ การสร้างคำและการยืมคำ.
กรุงเทพมหานคร: สกสค. ลาดพร้าว.

_____. 2544. ชนบุรีศรีมหาสมุทร. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2547. สารการเรียนรู้ชุดวิชาคติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

กรมศิลปากร. 2507. พระราชสาส์นไปเมืองจีนครั้งกรุงธนบุรี และพระราชสาส์นกรุงจีนมีมาใน
รัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

การปกครองของไทยสมัยกรุงธนบุรี. 2553. (Online). [http://phitsini.blogspot.com/2010/07/
blog-post.html](http://phitsini.blogspot.com/2010/07/blog-post.html), 15 มกราคม 2556.

กุหลาบ มัลลิกมาศ. 2522 . วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กุสุมา รัชมณี. 2533. การวิจัยวรรณคดี. นครปฐม: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เกื้อกูล ยืนยงอนันต์. 2544. ภาพสะท้อนจากงานมหรสพในสมัยกรุงธนบุรี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ไกรฤกษ์ นานา. 2555. ราชทูตไทยไปกรุงจีน. (Online). <http://haab.catholic.or.th/article/articleart1/art39/art39.html>, 15 มกราคม 2556.

คณิงนิจ ปัทมปราณี. 2542. ศึกษาเรื่องคำยืมภาษาจีนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่น ตำบลบ่อทราย
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย,
มหาวิทยาลัยทักษิณ.

โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี. 2551. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

“จดหมายมองเซนเซอร์เลอบอง”. 2551. ศิลปวัฒนธรรม. 29 (4): 79-89.

จิราธร ชาติศิริ. 2547. เศรษฐกิจสมัยธนบุรี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ มาดังคะ และคณะ. 2549. รายงานการวิจัย ศาสนศิลป์ของศาสนสถานริมฝั่งน้ำ
กรณีศึกษาชุมชนธนบุรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

จันทัก ทองประเสริฐ. 2547. วัฒนธรรมไทย ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เฉลิม ขงบุญเกิด. 2516. ภาษาไทย ภาษาจีน. กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู.

เฉลิม อยู่เวียงชัย. 2516. สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู

ถวิล อยู่เย็น. 2521. อาณาจักรของชนเชื้อชาติไทย เมื่อ ๓๐๐ ปี ก่อนพุทธศักราช
กรุงเทพมหานคร: กองประวัติศาสตร์.

ดวงมน จิตรจันทน์. 2535. “คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดี สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
(พ.ศ. 2325-พ.ศ. 2394)”. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย. 9 (2).

ไทรงาม ประมวลศิลป์ชัย. 2532. ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมภาษาของคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2525. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นายกิมจ้อ. 2555. หล่อเทียนเข้าพรรณาวัดอรุณราชวราราม. (Online).

<http://www.holidaythai.com/9kimjor/photo-256670.htm>, 15 มกราคม 2556.

นฤมล ปิยวิทย์. 2544. การศึกษาภาษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคำภีร์ใบลาน
เรื่องปฐมมูลี. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2547. การเมืองไทยในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

นิราศกวางตุ้ง. 2324. พระขามหานุภาพแต่งครั้งกรุงธนบุรี. หอสมุดแห่งชาติ. สมุดไทยคำ.
อักษรไทย. เส้นรงค์.

นุชธิดา ฝอยทอง. 2550. ลักษณะคำศัพท์สำนวนไทยที่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน:
กรณีศึกษาการดำรงอยู่ของภาษาที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรม.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บรรจบ พันธุเมธา. 2530. ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2. 2549. กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.

บุญเกิด รัตนแสง. 2541. ภาษากับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ปภาณี ฐิติวัฒนา. 2523. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

ประชุมหมายรับสั่งภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี. 2503. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี.

ประพิณ มโนมัยพิบูลย์. 2531. “คำไทย-คำจีน.” วารสารภาษาและวรรณคดีไทย อักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 5 (2).

ปัญญา บริสุทธิ์. 2528. การศึกษาสภาพสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
จากเอกสารสำคัญทางวรรณคดีในสมัยนั้น. เอกสารวิชาการ, กรุงเทพมหานคร:
สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญญา บริสุทธิ์. 2542. วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน.

พรรณี นัตรพลรักษ์และคณะ. 2548. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย. แปลจาก George William
Skinner. 1986. *Chinese society in Thailand : an analytical history*. Washington:
Courtesy of University of California, Davis.

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี(สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)ฉบับหมอบรัดเล. 2551.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไวยิต.

มยุรี กลิ่นศรีสุข. 2528. การวิเคราะห์เชิงแย้งตามหลักภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยา :
การศึกษาความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมในการใช้ภาษาอังกฤษกับภาษาไทย.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์การศึกษา,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหา สุรารินทร์. 2552. อัตลักษณ์และวาทกรรมนิราศของมหากวี สุนทรภู์. (Online).
<http://www.thaiwriterassociation.org/columnread.php?id=165>, 15 มกราคม 2556.

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 2550. ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 2550. ศาสนศิลป์ของศาสนสถานริมฝั่งน้ำ:กรณีศึกษาชุมชนธนบุรี.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม. 2544. พระราชวังเดิม พ.ศ. 2541. (Online).
<http://www.thaifolk.com/doc/wangderm.htm>, 15 มกราคม 2556.

มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม. 2555. โบราณสถานในพระราชวังเดิม. (Online).

http://www.wangdermpalace.org/wangderm/thai_ancient.html, 15 มกราคม 2556.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์.

รามเกียรติ์. 2546. กรุงเทพมหานคร: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

รุ่งรัตน์ ทองสกุล. 2544. ศึกษาเรื่องวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนของชาวไทยเชื้อสายจีน สามระดับอายุในจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เรืองศิลป์ หนูแก้ว. 2546. ความเป็นสังคมนานาชาติของกรุงธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. 2310-2325. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยาคม. 2556. พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช. (Online).
http://www.surasakwittayakom.com/taksinmaharacha/tasibmaharacha_01.php,
15 มกราคม 2556.

ด้วน ถีเชิง. 2542. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรี: ศึกษาจากเอกสารจีนงานวิจัย.
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ. 2553. “การศึกษาพระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม):
ความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี”. วารสารอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร 32 (1)

วัชรพล ศรีปัญญา. 2543. โครงสร้างทางการเมืองการปกครองในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2310-2325 .
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วันทนี ม่วงบุญ. 2532. คำยืมในจารึกสมัยสุโขทัย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาจารึกภาษาตะวันออก, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. 2526. **อิทธิพลภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ในรายงานการสัมมนาการใช้ภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. 2526. **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2550. **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิวัฒนาการอักษรภาพจีน. (Online). www.vividict.com/WordInfo.aspx. 5 กรกฎาคม 2556.

วิทยาลัยครูธนบุรี. 2539. **ประวัติศาสตร์ธนบุรี**. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูธนบุรี

ศักดิ์ศรี เข้มแน่นดา. 2543. “วรรณคดีไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย”. **วารสารภาษาและวรรณคดีไทย**. 8 (ฉบับพิเศษ)

ศุภวรรณ มองเพชร. 2542. **การเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักขรธานิสรบัทของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. 2416 เปรียบเทียบกับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรีเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2310. (Online). 2553. http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%84%E0%B8%9F%E0%B8%A5%E0%B9%8C:KingTaksin%27s_coronation.jpg, 15 มกราคม 2556.

สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. 2552. ศาลเจ้าเกียนอันเกง: ศาลเจ้าที่เจียบสงบบนฝั่งน้ำที่จ้อแจ. (Online). <http://www.oknation.net/blog/fools/2009/08/23/entry-1>, 15 มกราคม 2556.

สนั่น วงษ์เมือง. 2518. **ประวัติศาสตร์ธนบุรี-รัตนโกสินทร์**. สงขลา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารสิน วีระผล. 2548. **จิ้มก้องและกำไร การค้าไทย-จีน 2195-2396**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2548. **ปล่อยไก่ พลิกรรม เครื่องเล่น โชคกลางตามวิถีพื้นเมือง**. สยามรัฐสัปดาห์
วิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สยามรัฐ.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2526. **บาลี-สันสกฤตที่สัมพันธ์กับภาษาไทย**. สงขลา: ไทยวัฒนาพานิช.

สุดาพร ลักขณินาวิน (แปล). 2529. “คำยืมภาษาเปอร์เซียในภาษาไทย”. **วารสารภาษาและ
วรรณคดีไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. 3 (3)

สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์. 2537. **ลักษณะคำยืมภาษาขอม มลายู ในบทละครเรื่องดาหลังและอิเหนา**.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก,
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุริชัย หวันแก้ว. 2537. “บทบาทขององค์การพัฒนาเอกชนในภูมิภาคเอเชีย”.
วารสารเอเชียปริทัศน์. 15 (1)

สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2542. **คำยืมในภาษาไทยขวน ภาคกลาง**. **วารสารภาษากับวัฒนธรรม**.
มหาวิทยาลัยมหิดล. 18 (2)

เสถียร ศรีโสภณ. 2527. **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและบทบาทชาวจีนในสยาม**.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.

หนุ่มลูกทุ่ง. 2550. **เยือน"กู๋จี๋"ฝั่งธนฯ ชลุมชนขนานนาชาติ**. (Online).
<http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9500000071143>,
15 มกราคม 2556.

อนุমানราชชน, พระยา. 2513. **นิรุกติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ.

อนุমানราชชน, พระยา. 2501. **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

อักขรภิธานศรับท์หมอปรีดเล (1873). 2514. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

อมรา พงศาพิชญ์. 2537. **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพรรณ ปิณฑน์โอวาท. 2542. **งานวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โอวาทาวิทยานิพนธ์ประวัติศาสตร์ไทยยุคกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์**.

อนุমানราชชน,พระยา. 2514. **การสอนภาษาไทย**. ม.ป.ท.

อาณัติ อนันตภาค. 2549. **หลากหลายชาติ หลายพันธุ์ได้ร่วมเงาสยาม**. กรุงเทพมหานคร: สยามบันเทิง.

เอกรัตน์ อุดมพร .2546.**วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

Labov, W. 1966. **The Social Stratification of English in New York City**. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.

Theodora, B. 1977. **Historical Linguistics**. Cambridge:Cambridge: University Press

T'Sou, B. K. **On the Linguistic Corarients of Cultural Assimilation**, in *Anthropological Linguistics*.1975. page 445-448.

Whiteley, W.H. 1969. **Loanwords in Linguistics Description : A case study from Tanzania in Approaches in Lingquistics Methodology**. edited by I Raneh and C.T. Scott, page 127-142.

ภาคผนวก ก

รายการคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

จากการศึกษาคำยืมภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี ผลการวิจัยพบคำยืมภาษาจีน

8 หมวดคำ ดังนี้

1. หมวดคำเรียกอาหาร เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับของกินสิ่งที่บริโภคเข้าไปในร่างกายเพื่อดำรงชีวิตหล่อเลี้ยงชีวิตได้แก่ ข้าว ขนม ผลไม้ ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
2. หมวดคำเรียกเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งของ เครื่องใช้ ยานพาหนะที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
3. หมวดคำเรียกศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา สิ่งดำรงในวิถีชีวิต เป็นคำเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมจีน เช่น มหรสพ พิธีกรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
4. หมวดคำเรียกตำแหน่ง เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ การงาน หน้าที่ อาชีพ ของคนในสมัยกรุงธนบุรี
5. หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง รูปทรงสิ่งปลูกสร้างที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
6. หมวดคำเรียกสถานที่ เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับ บริเวณ สถานที่ ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
7. หมวดคำเรียกธรรมชาติ เป็นคำเกี่ยวกับสัตว์ พืช ต้นไม้ที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี
8. หมวดเบ็ดเตล็ด เป็นคำยืมที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำยืมหมวดอื่น

ความถี่ของคำยืมภาษาจีนที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

ตารางผนวกที่ 1 หมวดคำเรียกอาหาร

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. จันอับ	ชื่อขนมหวานอย่างหนึ่งของจีนมีหลายอย่าง รวมกันเช่นข้าวพอง ถั่วตัด งาตัด	1	นิราศกวางตุ้ง
2. ลินจี	ชื่อไม้ต้นชนิด Litchi chine Sonn Sapindaceae ผลกลมสีแดง รสเปรี้ยวๆ หวานๆ มีหลายพันธุ์ เช่น กะเทย นางหมั่น โอเอียะ กิมเจ็ง สีละมันก็ เรียก (จ.ลิจี) ว.สีแดงเข้มคล้ายเปลือกลันจี เรียกว่าสีลันจี. (จ.อินจี).	1	นิราศกวางตุ้ง

ตารางผนวกที่ 2 หมวดคำเรียก เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. ม้าล่อ	แผ่นโลหะใช้ติดของจีน	1	นิราศกวางตุ้ง
2. (ถั่ว) โถ	ภาชนะโดยมากทำด้วยดินเผาหรือกระเบื้องเคลือบ ปากกว้าง มีฝาปิด, เรียกสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น โถศโถ	1	กฤษณาสอน น้องคำฉันท์
3. ลำเภา	เรือเดินทะเลชนิดหนึ่งของจีน เล่นด้วยใบ	7	นิราศกวางตุ้ง
4. โต๊ะ	สิ่งที่ทำด้วยไม้เป็นต้น พื้นราบ เป็นรูปต่างๆ มีสำหรับเป็นที่เขียนหนังสือ ตั้งเครื่องบูชา หรือวาง สิ่งของต่างๆ เรียกชื่อต่างๆ ตามวัตถุ ที่ทำ เช่น โต๊ะหิน โต๊ะมุก ตามรูปร่าง เช่น โต๊ะกลม โต๊ะสี่เหลี่ยม ตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ เช่น โต๊ะเขียนหนังสือ โต๊ะกินข้าว ลักษณะนามว่า ตัว ถ้าเป็นโต๊ะอาหารจีนเป็นชุดลักษณะนามว่า โต๊ะ	1	นิราศกวางตุ้ง

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
5. เตียง	ที่สำหรับนอนหรือตั้งสิ่งของมีขา 4 ขารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	1	นิราศกวางตุ้ง
6. หมวก	เครื่องสวมศีรษะมีรูปร่างต่างๆเพื่อเป็นเครื่องประดับหรือกันแดดฝน	1	พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี

ตารางผนวกที่ 3 หมวดคำเรียกศิลปะ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. จิ้มก้อง	การส่งเครื่องราชบรรณาการ	3	นิราศกวางตุ้ง
2. จี๊ว	ละครจีนแบบโบราณ	17	หมายรับสั่ง
3. เซ่น	สังเวช เอาอาหารให้ผีกิน	1	นิราศกวางตุ้ง

ตารางผนวกที่ 4 หมวดคำเรียกชื่อตำแหน่ง

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. จงเอี้ย	แม่ทัพ	1	นิราศกวางตุ้ง
2. หมูอี้	ผู้สำเร็จราชการมณฑล	6	นิราศกวางตุ้ง
3. ปั่นสื้อ	พนักงานธุรการทั่วไป	4	นิราศกวางตุ้ง
4. ท่องสื้อ	ล่าม	1	นิราศกวางตุ้ง

ตารางผนวกที่ 5 หมวดคำเรียกสถาปัตยกรรม

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. ตึก	อาคารที่ก่อสร้างด้วยอิฐปูน	3	นิราศกวางตุ้ง
2. เก้ง	เรือนตึกมีรูปหลังคาแบบศาลเจ้าจีน; เครื่องบังมีฝาและหลังคาแบนสำหรับเรือและรถ, เรียกเรือหรือรถลักษณะนี้ว่า เรือเก้ง รถเก้ง	1	พระราชพงสาวดารกรุงธนบุรี

ตารางผนวกที่ 6 หมวดคำเรียกสถานที่

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. ห้าง	สถานที่จำหน่ายสินค้า	3	นิราศกวางดุ้ง
2. กวางดุ้ง	เมืองในประเทศจีน	4	นิราศกวางดุ้ง
3. ปักกิ่ง	เมืองหลวงของประเทศจีน	2	นิราศกวางดุ้ง
4. สำเพ็ง	บริเวณที่อยู่ของชาวจีนในกรุงเทพมหานคร	2	หมายรับสั่ง

ตารางผนวกที่ 7 คำเรียกหมวดธรรมชาติ

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. โจ้โจ้	ปลากระพงขาว	1	นิราศกวางดุ้ง
2. ฉำฉา	ไม้เนื้ออ่อนของจีน	1	นิราศกวางดุ้ง
3. ม้า	สัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งในจำพวกสัตว์ มีกีบเท้า มีขนคอ ขาวใช้เป็นพาหนะ จับจีและเทียมรถ	1	โคลงยอ พระเกียรติ สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรี

ตารางผนวกที่ 8 คำเรียกหมวดเบ็ดเตล็ด

คำยืม	ความหมาย	ความถี่	วรรณกรรม
1. เหล้า	น้ำเมาที่กลั่นหรือหมักแล้ว	1	นิราศกวางดุ้ง

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพลิน เชิญเพชร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ศศ.ม. (เอเชียตะวันออก) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อบ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยศิลปากร

Diploma graduates.(Chinese) BeiJing University,China

2. Ms.Zheng Min

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

M.A. (Modern Chinese Literature) Huachiew Chalermprakiet University,Thailand

B.A. (Modern Chinese) Chongqing Education Institute,China

3. Mr.Wu Zhibin

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

M.A. (Ancient Chinese Literature) Shenzhen University,China

B.A. (Chinese Language and Literature Education) Shenzhen University,China

ภาคผนวก ค
แบบบันทึกข้อมูล

คำเต็มภาษาจีน : ฟอร์ม

คำเต็มภาษาจีนในวรรณกรรมสมัยกรุงธนบุรี

คำเต็ม: วรรณกรรม: หมายเลขหน้า:

บริบท:

ลักษณะการเขียน:

ทฤษฎีภาษาศาสตร์:

วัฒนธรรม:

สังคม:

บันทึก

ภาพผนวกที่ 1 แบบบันทึกข้อมูล

พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 17 เมษายน พุทธศักราช 2277 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระองค์มีพระนามเดิมว่าสิน เกิดแต่บิดา "จีนไหยฮอง ชื่อหยง แซ่เต้" มารดาเป็นคนไทยชื่อนางนกเอี้ยง เมื่อเข้ามาตั้งตัวในกรุงศรีอยุธยาแล้วได้เป็น นายอากรบ่อนเบี้ย และได้ตำแหน่งขุนพัฒน์ ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในแขวงกรุงเก่า แต่มีฐานะ ไม่มั่งคั่งมากนัก

ต่อมาขุนพัฒน์ยกบุตรคนนี้ให้แก่เจ้าพระยาจักรี ให้เป็นบุตรบุญธรรม ครั้นเมื่ออายุได้ 7 ขวบ เจ้าพระยาจักรีนำเข้าฝากให้เล่าเรียนหนังสืออยู่ในสำนักของพระอาจารย์ทองดี วัดโกสวาส ต่อมา ได้เข้าถวายตัวรับราชการเป็นมหาดเล็กอยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่ออายุได้ 13 ปี เจ้าพระยาจักรีได้จัดงานมงคลตัดจุกนายสิน เป็นการเอิกเกริกและในระหว่างนั้น มีสิ่งหลวงมาจับที่ เพดานเบญจา รดน้ำปรากฏอยู่ถึง 7 วันจึงหนีไป และในระหว่างนี้ นายสินได้พยายามศึกษา หาความรู้ในภาษาต่างประเทศ มี ภาษาจีน ภาษาญวน และภาษาแขก จนสามารถพูดคล่อง ได้ทั้ง 3 ภาษา และยังได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทย ขอม และกัมภีร์พระไตรปิฎก

วันหนึ่ง นายสินคิดตั้งตนเป็นเจ้ามือบ่อนถั่ว ชักชวนบรรดาศิษย์วัดเล่นการพนัน พระอาจารย์ทองดีทราบเรื่องจึงลงโทษทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายสิน โดยให้มัดมือคร่อมกับ บันไดทำน้ำประจานให้เข็ดหลาบ นายสินถูกมัดเช่นนี้ตั้งแต่เวลาพลบค่ำ พอตีเป็นช่วงเวลาน้ำขึ้น พระอาจารย์ทองดีไปสวดพระพุทธรูปแล้วคืนนายสิน จนประมาณยามเศษ พระอาจารย์นึกขึ้นได้จึงให้ พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นอันเตวาสิก ช่วยกันจุดไม้คันทากีพบนายสินอยู่ริมตลิ่ง มียังผูกมัดติดอยู่กับ บันได แต่ตัวบันไดกลับหลุดถอนขึ้นมาได้อย่างอัศจรรย์ เมื่อพระภิกษุสงฆ์ช่วยกันแก้มัด นายสินแล้ว พระอาจารย์ทองดีจึงพาตัวนายสินไปยังอุโบสถให้นั่งลงท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ แล้วพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายสวดพระพุทธรูปด้วยชัยมงคลคาถาเป็นการรับขวัญ

ต่อมาเมื่อนายสินเรียนจบการศึกษา เจ้าพระยาจักรีก็ได้นำไปถวายตัวรับราชการภายใต้ หลวงนายศักดิ์นายเวร ภายหลังเป็นเจ้าพระยาจักรีศรีอครักษ์จนมีอายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ เจ้าพระยาจักรีได้จัดการอุปสมบทเป็นพระภิกษุให้ โดยได้อุปสมบทอยู่กับอาจารย์ทองดี ณ วัดโกสวาส และบวชอยู่นานถึง 3 พรรษา ในระหว่างอุปสมบทพระภิกษุสินได้ออกบิณฑบาต พร้อมกับพระภิกษุ ทองด้วง เป็นประจำ เพราะรับราชการเป็นมหาดเล็กทำงานด้วยกันมาหลายปี ทั้งสองมีความรักใคร่กลมเกลียวกันมาก ได้อุปสมบทพร้อมกัน

วันหนึ่ง ทั้งสองได้พบกับจีนแสดหมอดูชาวจีนผู้หนึ่ง ซึ่งทำนายว่าทั้งสองมีลักษณะมีบุญที่จะขึ้นครองราชย์บัลลังก์เป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งในเวลาต่อมา ทองด้วง สหายของสิน ได้กลายมาเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลถัดจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รับราชการ ป้องกันพระนคร

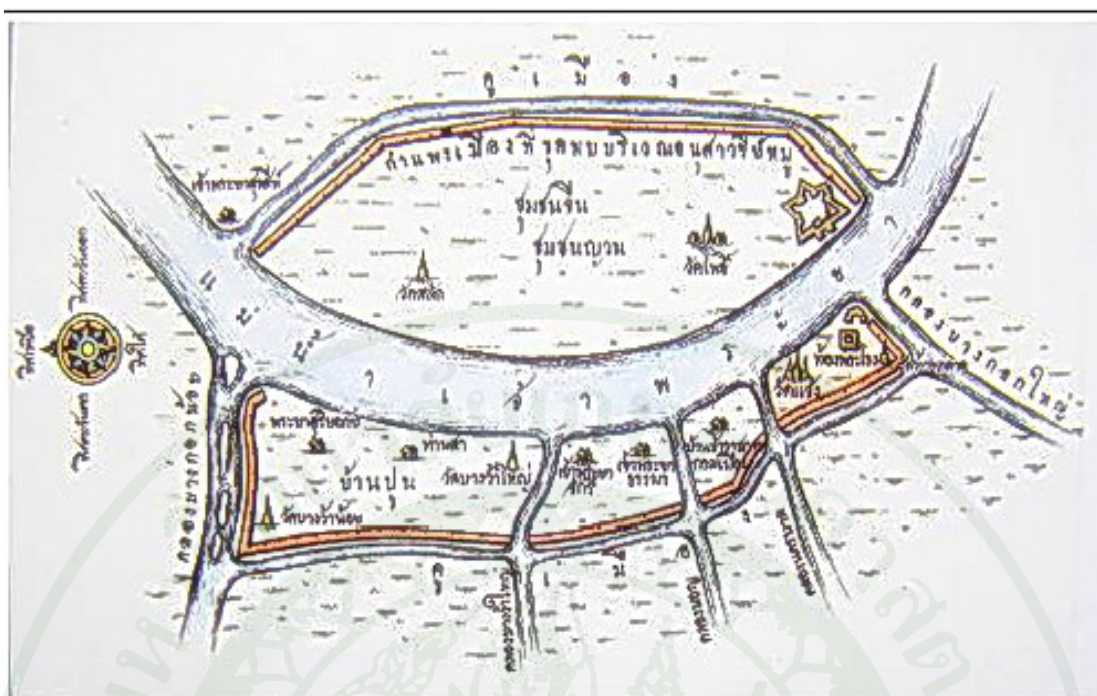
เมื่อเจ้าเมืองกำแพงเพชรถึงแก่กรรม สมเด็จพระเจ้าเอกทัศโปรดเรียกพระยาตากไปรับตำแหน่งเจ้าเมืองกำแพงเพชรอยู่ในขณะที่กำลังติดพันศึกกับกองทัพพม่า ทำให้พระยาตากไม่ได้ขึ้นไปปกครองกำแพงเพชร ส่วนสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ วินิจฉัยว่า ได้มีการเรียกตัวพระยาตากลงมาป้องกันพระนคร ปราบกบฏฝีมือเข้มแข็ง จึงได้รับแต่งตั้งให้ปกครองเมืองกำแพงเพชร ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตก พระองค์ได้รวบรวมไพร่พลได้ 500 คน ตีฝ่าวงล้อมกองทัพพม่าไปยังหัวเมืองทะเลตะวันออก ระหว่างทางได้รวบรวม ไพร่พลและอาวุธได้มากขึ้นเรื่อยๆ และทรงยกกองทัพเรือลงมาสู่กรุงศรีอยุธยาภายในเวลาเพียง 7 เดือน จากนั้นมีพระราชพิธีปราบดาภิเษกและสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี

พระราชกรณียกิจที่สำคัญในรัชสมัยของพระองค์ คือ การกอบกู้เอกราชจากพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง โดยขับไล่ทหารพม่าออกจากราชอาณาจักรจนหมดสิ้น และยังทรงทำสงครามตลอดรัชสมัยเพื่อรวบรวมแผ่นดินซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของขุนศึกก๊กต่างๆ ให้เป็นปึกแผ่น เช่นเดียวกับขยายพระราชอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูประเทศในด้านต่าง ๆ ให้กลับคืนสู่สภาวะปกติหลังสงคราม ทรงส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม วรรณกรรม และการศึกษา

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 เมื่อมีพระชนมายุได้ 48 พรรษา รวมสิริดำรงราชสมบัติ 15 ปี พระราชโอรส-พระราชธิดา รวมทั้งสิ้น 30 พระองค์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์องค์ที่มีต่อแผ่นดินไทย รัฐบาลจึงได้ประกาศให้วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี เป็น "วันสมเด็จพระเจ้าตากสิน" และยังทรงได้รับสมัญญานามมหาราช

ภาคผนวก จ
ภาพประกอบ

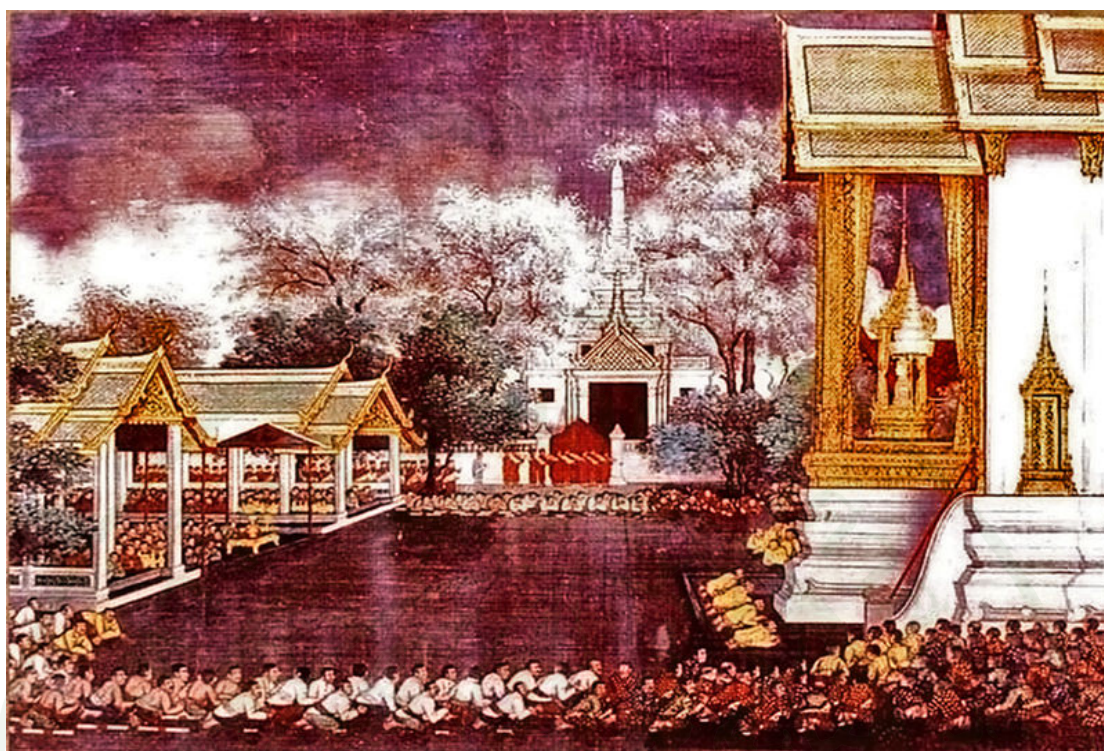
รูปที่ 2.9 แผนที่แสดงสถานที่สำคัญและชุมชนต่างๆสมัยกรุงธนบุรี

ภาพผนวกที่ 1 ภาพแผนที่กรุงธนบุรี

ที่มา: การปกครองของไทยสมัยกรุงธนบุรี (2553: Online)

ภาพผนวกที่ 2 ภาพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
ที่มา: โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยาคม (2556: Online)

ภาพผนวกที่ 3 ภาพพระราชพิธีปราบดาภิเษกสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
ที่มา: สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี
เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2310. (2553: Online)

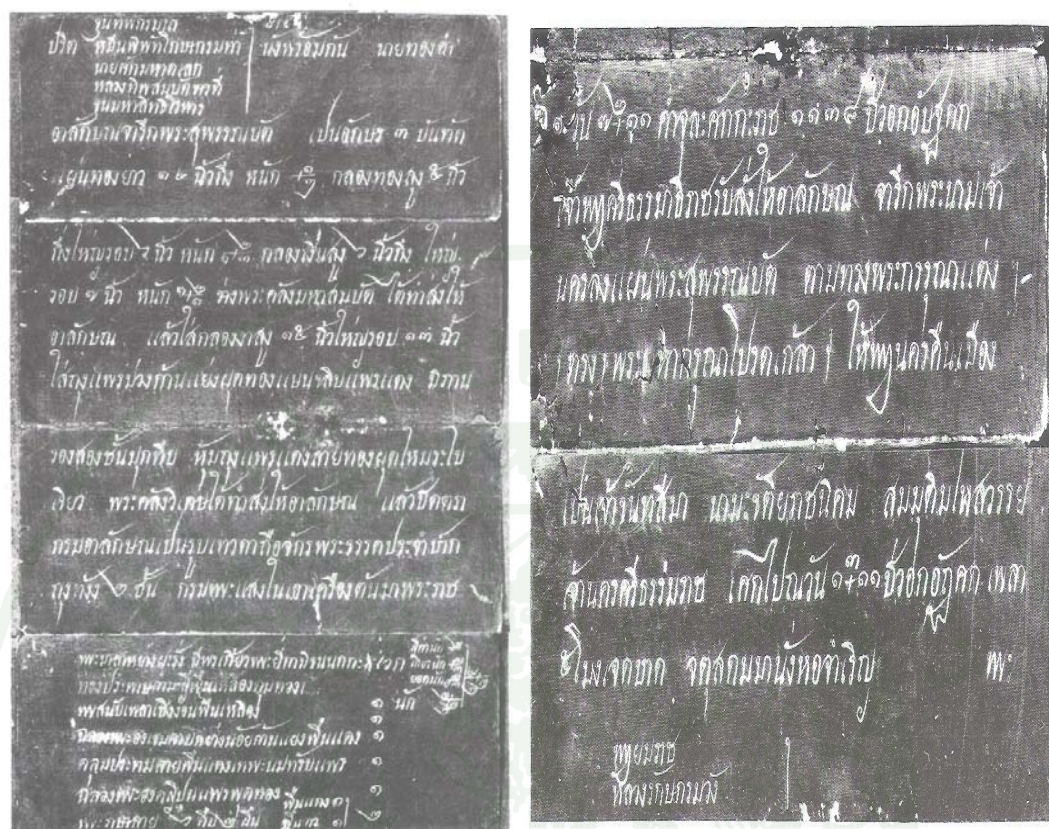
ภาพผนวกที่ 4 คณะราชทูตไทยจากกรุงธนบุรีเดินทางถึงเมืองปักกิ่ง ในปีพุทธศักราช 2322
ที่มา: ไกรฤกษ์ นานา (2555: Online)

ภาพผนวกที่ 5 ภาพสิ่งของที่เป็นสินค้าสำคัญสมัยกรุงธนบุรี
ที่มา: มุลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม (2555: Online)

ภาพผนวกที่ 6 หมายรับสั่งสมัยกรุงธนบุรี
ที่มา: มหา สุรารินทร์ (2552: Online)

ภาพผนวกที่ 7 หมายถึงสังสมัยกรุงธนบุรี

ที่มา: ประชุมหมายรับสั่งภาคที่ 1 สมัยกรุงธนบุรี (2503: 34)

ภาพผนวกที่ 8 ศาลเจ้าเกียนอันเกงสมัยกรุงธนบุรีในปัจจุบัน
ที่มา: หนุ่มลูกทุ่ง (2550: Online)

ภาพผนวกที่ 9 สถาปัตยกรรมจีนของศาลเจ้าเกียนอันเกง
ที่มา: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ (2552: Online)

ภาพผนวกที่ 10 พระตำหนักเก๋งคู่ในพระราชวังเดิม
ที่มา: มุลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม (2544: Online)

ภาพผนวกที่ 11 ภาพพระแท่นที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงนั่งวิปัสสนา
มีลวดลายแกะสลักแบบจีน
ที่มา: นายกิมจื้อ (2555: Online)

ภาพผนวกที่ 12 ภาพท้องพระโรงในพระราชวังเดิม
ที่มา: มุลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม (2555: Online)

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ – ชื่อสกุล

นางสาววิชุดา พรายขงค์

วัน เดือน ปีเกิด

วันที่ 15 พฤษภาคม 2524

สถานที่เกิด

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน

อาจารย์, ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร